P. OVIDII NASONIS.

FASTORVM LIB. VI.
TRISTIVM LIB. V.
DE PONTO LIB. IIII.
IN IBIM.
AD LIVIAM.

QVID in singulis præstitum sit, ex sequenti pagina intelliges.

LONDINI,
Excudebat Thomas Vautrollerius Typographus. 1583.
Cum priuilegio Regiæ Maiestatis.

Bt. from Richardson

P. OVIDII NASONIS.

FASTORVM LIB. VI. à Vict. Giselino emendati & scholijs illustrati.

TRISTIVM LIB. V. ex Andr. Naugerij editione.

DE PONTO LIB. IIII. à Geor. Fabricio emendati.

IN IBIN, ex Andr. Naugerij editione.

AD LIVIAM elegia à Ios. Scaligero emendata.

Addita vbique lectionum varietas.

Accesserunt & Scholia Iosephi Scaligeri.

LECTORI.

POSTREMO hoc volumine visum est ea complecti, quę ab Ouidio iam in Pontum relegato confecta aut certè edita esse constat, & à Fastis quidē auspicati sumus, quod vt elegantia & arte, ita etiam ætate reliquis longè præstent. etsi enim in exilio demum vltimam manum sint consecuti, editi, & Germanico Drusi filio dedicati: antea tamen Romæ scripti erant, &, vt ipsemet secundo extremo libro Tristium fatetur, Augusto consecrati. Expressimus autem & hic vt plurimū Naugerij editionem, adducti sententia & iudicio quorundam amicorum, qui ex manu descriptorum codicum comparatione certò compererunt, eam esse multo omniū quæ extant, absolutissimam: quíque satis mirari nequeunt aliorum librariorum ignauiam, quod neque vnquam eam secuti sint, & tamen veterum librorum fidē atque authoritatem, quos fortasse nunquam inspici curarunt, tanto cum supercilio & fastu venditent, & quasi prostituant. Non tamen negamus, quin, quod in alijs non-

dum accidit, quam plurima loca, in his præsertim quatuor prioribus libris, mutata sint, &, vt speramus, in integrum restituta, partim ex Karoli Langij hominis doctiss. & humanissimi libro diligenter ad vetera aliquot exemplaria collato, partim ex octo manuscriptis, quibus Giselinus noster, annotatiuncularum margines nostri libri occupantium auctor vsus est: qui has ipsas mutationes paratis ad hoc copiosis Notationibus erat confirmaturus, nisi huius libri forma, & temporum difficultates ac turbæ necessario eum coegissent hanc cogitationem in commodius tempus reijcere. Numeros versuum singulis libris adponi curauimus ea ratione, quæ in Metamorphoseon opere dicta est. In statuendis dierum interuallis Aldum huius cogitationis auctorem imitati sumus. Pauculis tamen in locis ab illo euariauimus, vbi mens auctoris & rei veritas id postulare videbantur: vt tabula Fastorum Ouidianorum his dierum distinctionibus adaptata indicio esse potest. Vale & fruere.

ANGELI

ANGELI POLITIANI EPIGRAMMATA DE EXSVLIO ET MORTE OVIDII.

ET iacet Euxinis vates Romanus in oris:
Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem, teneros qui lusit amores
Barbara: quam gelidis alluit Ister aquis.
Nec te Roma pudet: quae tanto immitis alumno.
Pectora habes ipsis barbariora Getis?
Ecquis io Musae Scythicis in finibus aegro
Tactus qui vati [illegible], ullus erat?
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret salientis tempora venae,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media iam morte natantes:
Aut legeret summam qui pius ore animam?
Nullus erat: nullus, veteres tu dura sodales
Heu procul a Ponto martia Roma tenes.
Nullus erat. procul ah coniux, paruiq; nepotes:
Nec fuerat profugum nata sequuta patrem.
Scilicet immanes Bessi, flauiq; Coralli,
Aut vos pelliti saxea corda Getae:
Scilicet horribili dederit solamina vultu
Sarmata ab epoto saepe vehendus equo:
Sarmata, cui rigidam demisso in lumina frontem
Mota pruinoso tempora crine sonant.
Sed tamen & Bessi exstinctum, & fleuere Coralli,
Sarmataque: & durus contudit ora Getes.
Extinctum & montes flebant, & silua, feraeq;:
Et flesse in mediis dicitur Ister aquis.
Quin etiam pigro concretum frigore Pontum
Nereidum lacrymis intepuisse ferunt,
Accurrere leues Paphia cum matre volucres:

Arsuroq; faces suppoſuere rogo.
Quem ſimul abſumpſit rapidæ violentia flammæ,
Relliquias tecto compoſuêre cado.
Impoſitumq; breui ſignarunt carmine ſaxum:
Qui iacet hic, teneri doctor amoris erat.
Ipſa locum latè ſancto Cytharea liquore
Irrorat niuea terq; quaterq; manu.
Vos quoque Pierides vati libaſtis adempto
Carmina, ſed noſtro non referenda ſono.

DE EODEM CARMEN IVLII Cæſaris Scaligeri. Loquitur ipſe Ouidius ad Auguſtum.

A Me vtinā inciperes ferus eſſe cruente: nec atras
Per cædes faceres ad mea fata gradum.
Si mea te mouit tetricum laſciua iuuentus;
Te iuuenem damnas perditus: exſul abi,
Impia flagitiis ſqualent penetralia diris:
Damnati ſuperant nomina fœda Rei.
Non te diuinum ingenium, non candida tangunt
Pectora, non Clario lingua ſecunda deo.
Lactea molliuit veteres mea vena poëtas:
Et rerum docuit pondera certa nouos.
Cùm te laudarem; tunc ſum mentitus. ob vnum hoc
Exſilij fuerat debita pœna mihi.

IDEM CRITICI CAPITE XVII.

Alij Poetæ cùm viris illuſtribus libros ſuos dedicarent, quaſi pro numine haberent ipſos, auſi ſunt ab eis petere carminū

ſuorum

suorum præsidium. sic Poetarum princeps ad Octauium conuertit vota sua: sic ad Neronem Lucanus, ad Vespasianum Flaccus, Statius ad Domitianum, Ouidius ad Germanicum, atque hic quidem leuiter: quippe speciosissima verba illa: *-timidæ dirige nauis iter*. At maximus poetarum effudit diuinitatem suam, vt Deum faceret vnum ex tribus carnificibus, Augustum dico, tum Lepidi, tum Antonij prædem immanitatis. quem fac innocentiæ plenum, à qua longè fuit alienus: quare, optimum poetam, nobiliorem se ciuem relegat Ouidium propter filiæ suæ impudicitiam? &c.

P. OVIDII NASONIS FASTORVM

LIBER I.

EMPORA cum causis Latiũ digesta per annum,
Lapsaq; sub terras, ortáque signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidæ dirige nauis iter
Officioq;, leuem non auersatus honorem,
Huic tibi deuoto, numine dexter ades.
Sacra recognosces annalibus eruta priscis:
Et quo sit merito quæq; notata dies.
Inuenies illic & festa domestica vobis:
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus auus.*
Quæq; ferunt illi pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.*
Cæsaris arma canant alij: nos Cæsaris aras,
Et quoscumque sacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum:
Deq; meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires:
Ingenium vultu státque, caditque tuo.
Pagina iudicium docti subitura mouetur
Principis, vt Clario missa legenda deo.
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris;

*Ab Augusto adoptatus est Tiberius, coactus prius Germanicũ adoptare.
*Filio Tiberij.
*Augusti, cui viuenti adhuc sacrificabant.

**Ciuica*

*Ciuica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad noſtras cùm ſe tulit impetus artes;
Ingenij currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas eſt, vates rege vatis habenas:
Auſpice te felix totus vt annus eat.

TEmpora digereret cùm conditor vrbis, in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo,
Scilicet arma magis, quàm ſidera, Romule noras:
Curaq; finitimos vincere maior erat.
Eſt tamen & ratio, Cæſar, quæ mouerit illum:
*Erroremq; ſuum quo tueatur, habet.
Quod ſatis eſt, vtero matris dum prodeat infans;
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes à funere coniugis vxor
Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo.
Hæc igitur vidit trabeati cura Quirini:
Cùm rudibus populis annua iura daret.
Martis erat primus menſis: Veneriſq; ſecundus:
Hæc generis princeps: ipſius ille pater.
Tertius à *ſenibus: iuuenum de nomine quartus:
Quæ ſequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Ianum, nec *auitas præterit vmbras:
Menſibus antiquis præpoſuitq; duos.

NE tamen ignores variorum iura dierum:
Non habet officium lucifer omnis idem.
Ille Nefaſtus erit, per quem *tria verba ſilentur:
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perſtare die ſua iura putaris:
Qui iam faſtus erit; mane nefaſtus erat.
Nam ſimul exta deo data ſunt; licet omnia fari:
Verbaq; honoratus libera prætor habet.
Eſt quoque quo populum ius eſt includere ſeptis:
Eſt quoque qui nono ſemper ab orbe redit.
Vindicat Auſonias Iunonis cura Kalendas:
Idibus alba Ioui grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret: omnibus iſtis

* Nam & causas centumuirales egit. & Græcas comedias inter alia scripsit. Suet. in Calig.
X. menses Romuli.
* Vide initium 3 libri ibi Annus erat decimum cum Luna, &c.
* maioribus.
Numa xij. menses statuit.
* Februus Ditis pater, vel vt Macrob. ipse Plut. Var. &.
Variorum dierũ iura.
* Do, dico, addico.
Intercisus dies.
Comitialis.
Nũdinalis.

*dies postridie Kal. non Idus inauspicati. Macrob. in 21.

(Ne fallare caue) *proximus Ater erit.
Omen ab euentu est: illis nam Roma diebus
Damna sub aduerso tristia Marte tulit.
Hæc tibi dicta semel, totis hærentia fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Kal. Ian.

Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum;
Inq; meo primùm carmine Ianus adest.
Iane biceps, anni tacitè labentis origo;
Solus de superis qui tua terga vides;
Dexter ades ducibus: quorum secura labore
*Otia terra ferax, otia pontus habet.
Dexter ades, patribusq; tuis, populóque Quirini:
Et *resera nutu* candida templa tuo.
Prospera lux oritur: linguis animisq; fauete:
Nunc dicenda bona sunt bona verba die.
Lite vacent aures, insanaq; protenus absint
Iurgia: differ opus liuida turba tuum.
Cernis oderatis vt luceat ignibus æther?
Et sonet accensis spica Cilissa focis?
Flamma nitore suo templorum verberat aurum:
Et tremulum summa spargit in æde iubar.
Vestibus* intactis Tarpeias itur in arces:
Et populus festo concolor ipse suo est.
Iamq; noui præeunt fasces: noua purpura fulget:
Et noua conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda iuuenci:
Quos aluit campis herba Falisca* suis.
Iuppiter, arce sua cùm totum spectet in orbem;
Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salue festa dies: meliorq; reuertere semper,
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam Iane biformis?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede simul caussam; cur de cælestibus vnus,
Sitq; quod à tergo sitq; quod ante, vides.
Hæc ego cùm sumptis agitarem mente tabellis;

*vide Florum lib. & cap. vlt.

*præest enim ianuis vnde & nomen habet.

*vt tibi, & Dijs quorũ sunt tẽpla, sacra fiant

*nouis aut certè candidis, quæ boni ominis erant.

*eo ex agro eligebantur vel ob hoc quod Clitũni aqua pota candidos efficeret. Plin. 2. 103

Luci-

Lucidior visa est, quàm fuit antè, domus.
Tum sacer ancipiti mirandus imagine Ianus
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Extimui: sensiq; metu riguisse capillos:
Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens baculum dextra, clauemq; sinistra,
Edidit hos nobis ore priore sonos.
Disce metu posito vates operose dierum
Quod petis: & voces percipe mente meas.
Me chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabant: Ianus' chaos.
Adspice quàm longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, &, quæ tria corpora restant,
Ignis, aqua, tellus, vnus aceruus erant.
Vt semel hæc rerum secessit lite suarum;
Inq; nouas abiit massa soluta domos;
Cœlum flamma petit: propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra, fretúmque loco.
Tunc ego qui fueram globus, & sine imagine moles;
In faciem redij* membraq; digna Deo.
Nunc quoque, confusæ quoniam nota parua figuræ est,
Ante quod est in me, postq; videtur idem.
Accipe quæsitæ quæ caussa sit altera formæ;
Hanc simul vt noris, officiumq; meum:
Quicquid vbique vides, cælum, mare,* nubila, terras;
Omnia sunt nostra clausa, patentq; manu.
Me penes est vnum vasti custodia mundi:
Et ius vertendi cardinis omne meum est.
Cùm libuit pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miscebitur orbis;
Ni teneant rigidæ condita bella seræ.
Præsideo foribus cæli* cum mitibus Horis:
Et redit officio Iuppiter, itq; meo.
Inde vocor Ianus, cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum, farraq; mixta sale;
Nomina ridebis: modo namq; Patulcius idem

*diuinum aliquid præ se ferentia.

Iani officiũ. aëra, qui die aperitur nocte operitur quia aër videri nequit, rectè ponit id quod ipsi proximum.

*vespertinis & matutinis, quæ fere temperatiores.

Et modò sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
*Nomine *diuersas significare vices.*

* aperiendi claudendi.

Vis mea narrata est: causam nunc disce figuræ:
Iam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.

Ianus bifrons.

Omnis habet geminas hinc atque hinc ianua frontes:
E quibus hæc populum spectat; at illa Larem:
Vtq; sedens primi vester prope limina tecti
Ianitor, egressus, introitúsque videt;
Sic ego prospicio cœlestis ianitor aulæ
Eoas partes, Hesperiásque simul.
Ora vides Hecates in treis vertentia partes:
**Seruet vt in ternas compita secta vias.*

* præest enim triuijs, imò teste Festo, vijs omnibus.

Et mihi, ne flexu ceruicis tempora perdam;
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu si plura requirere vellem;
Difficilem mihi se non fore pactus erat.
Sumpsi animum: gratésque Deo non territus egi:
Verbáque sum spectans pauca locutus humum.

Cur media bruma initium anni.

Dic age frigoribus quare nouus incipit annus:
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent; tunc est noua temporis ætas:
Et noua de grauido palmite gemma tumet.
Et modò formatis operitur frondibus arbor:
Prodit & in summum seminis herba solum.
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent:
Ludit & in pratis, luxuriátque pecus.
*Tunc blandi soles: *ignotáque prodit hirundo:*
Et luteum celsa sub trabe figit opus.

* Nam vnde veniat, quò secedat ignoratur.

Tunc patitur cultus ager: & renouatur aratro.
Hæc anni nouitas iure vocanda fuit.
Quæsieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in versus sic sua verba duos.
*Bruma *noui prima est, veterisque nouissima Solis:*
Principium capiunt Phœbus, & annus idem.

* Sol nouus propriè 8. Kal. Ianuarij, Seruius.

Post ea mirabar, cur non sine litibus esset

Prima

Prima dies: causam percipe Ianus ait.
Tempora commisi nascentia rebus agendis;
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo:*
Nec plus quàm solitum testificatur opus.
Mox ego: cur, quamuis aliorum numina placem,
Iane, tibi primùm tura merúmque fero?
Vt possis aditum per me, qui limina seruo,
Ad quoscumque voles, inquit, habere deos.*
At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis?
Et damus alternas, accipimúsque preces?
Tum deus incumbens baculo, quem dextra tenebat:
Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas aduertitis aures:
Et primùm visam consulit augur auem.
Templa patent, aurésque deûm: nec lingua caducas
Concipit vlla preces: dictáque pondus habent.
Desierat Ianus: nec longa silentia feci:
Sed tetigi verbis vltima verba meis.
*Quid vult palma sibi, *rugosáque carica, dixi,*
Et data sub niueo condita mella cado?
Omen, ait, causa est, vt res sapor ille sequatur;
Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.
Dulcia cui dentur video. stipis adiice causam:
Pars mihi de festo ne labet vlla tuo.
Risit: & ó quàm te fallunt tua sæcula, dixit:
**Qui stipe mel sumpta dulcius esse putas.*
Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent.
Tempore creuit amor, qui nunc est summus habendi:
Vix vltrà, quò iam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis;
Dum populus pauper, dum noua Roma fuit:
Dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum:
Et dabat exiguum fluminis vlua torum.
Iuppiter angusta vix totus stabat in æde:*

* Idem de agricolis. Colum. 11. 2.

* sup. & cetera nutu candida templa tuo. Vota & strenæ Kalend. Ianu.

* omnia ficuum genera, quæ sub Ianuarium non nisi aridæ & rugosæ haberi possint.

* qui ignoras stipem melle dulciorem multo verius omen esse dulcis successus.

* erectus.

Inq; Iouis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis:
Pascebatq; suas ipse senator oues.
Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
Et fœnum capiti supposuisse, fuit.
Iura dabat populis posito modo prætor aratro:
Et leuis* arg[illegible] lamina crimen erat.
At postquam F[illegible]na loci caput extulit huius;
Et tetigit summo vertice Roma* deos;
Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido:
Et, cum possideat plurima, plura petunt.
Quærere vt absumant, absumpta requirere certant:
Atque ipsæ vitijs sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc est: dat census honores;
Census amicitias: pauper vbique iacet.
Tu tamen auspicium si sit stipis vtile quæris:
Curq; iuuent nostras* æra vetusta manus.
Aera dabant olim: melius nunc omen in auro est:
Victaq; concessit prisca moneta nouæ.
Nos quoq; templa iuuant, quamuis antiqua, probemus,
Aurea. maiestas conuenit ipsa deo.
Laudamus veteres: sed nostris vtimur annis.
Mos tamen est æquè dignus vterq; coli.
Finierat monitus: placidis ita rursus, vt antè,
* Clauigerum verbis alloquor ipse Deum;
Multa quidem didici: sed cur naualis in ære
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit;
Ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Causa ratis superest: *Tuscum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum:
Cœlitibus regnis à Ioue pulsus erat.
Inde diu* genti mansit Saturnia nomen:

*Val. Max. de Fabricio Lucino, 2. 4
*sidera cœlum.
*illa enim primum cœpta signari, argentũ demum cœpit anno ab. V. c. 474.
*cum claui & virga figuratur.
Aes quomodo & cur ita signatum.
*Tiberim.
*etiam vrbi Virg Aeneid. 8.

Dicta

Dicta quoque est Latium terra, latente deo.
At bona posteritas puppim formauit in aere,
Hospitis aduentum testificata dei.
Ipse solum colui: cuius placidissima leuum
Radit arenosi Tibridis vnda latus.
Hic, vbi nunc Roma est, tunc ardua silua virebat:
**Tantáque res, paucis pascua bobus erat.*

*quãta nũc est, rerum maxima.

Arx mea collis erat: quam vulgus nomine nostro
Nuncupat; haec aetas Ianiculumq; vocat.
Tunc ego regnabam; patiens cùm terra deorum
Esset: & humanis numina mixta locis.
*Non dum * Iustitiam facinus mortale fugarat:*

*Astraeam.

Vltima de superis illa reliquit humum.
Proq; metu populum sine vi pudor ipse regebat:

Sacrũ Iani

Nullus erat, iustis reddere iura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem postesq; tuebar:
Et clauem ostendens, haec, ait, arma gero.
Presserat ora deus, tunc sic ego nostra resolui,
Voce mea voces eliciente dei.
**Cum tot sint Iani; cur stas sacratus in vno,*
Hic, vbi iuncta foris templa duobus habes?*
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam
Protinus Oebalij retulit arma Tatii:*
Vtq; leuis custos armillis capta, Sabinos
Ad summae tacitos duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
** Arduus in valles per fora cliuus erat.*
Et iam contigerant portam, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa seras.
Cum tanto veritus committere Numine pugnam,
Ipse meae moui callidus artis opus.
Oraq;, qua pollens ope sum, fontana reclusi:
Sumq; repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen madidis subieci sulfura venis:
Clauderet vt Tatio feruidus humor iter.
Cuius vt vtilitas pulsis percepta Sabinis;

*cũ tot hic habeas simulacra & sacella, cur vnum tantũ sacrificijs honestatur? piscario & boario ad infimum Argiletum.
*ad Oebalios i. Lacones suam originem referũt Sabini. Halicar.
*Publicius.

* fugato hoste cesserũt aquæ.

Quæ fuerat, * tuto reddita forma loco est.
Ara mihi posita est paruo coniuncta sacello:
Hæc adolet flammis cum strue farra suis.

Cur templum Iani claudatur & aperiatur.

At cur pace lates? motisque recluderis armis?
Nec mora: quæsiti reddita causa mihi est.
Vt populo reditus pateant ad bella profecto;
Tota patet dempta ianua nostra sera.
Pace fores obdo; ne qua discedere possit.
Cæsareóque diu numine clausus ero.
Dixit: & attollens oculos diuersa tuentes,
Adspexit toto quidquid in orbe fuit.

* Tacit. 2. Stra. 7. cõtigit verò post mortẽ Aug. hic triumphus.

Pax erat: & vestri,* Germanice, causa triumphi
Tradiderat domitas iam tibi Rhenus aquas.
Iane fac æternos pacem, pacisque ministros:
Neue suum præsta deserat author opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis:
Sacrauere patres hac duo templa die.

* De Aesculapio. Val. Max. 1

Accepit *Phœbo, nymphâque Coronide natum
Insula; diuidua quam premit amnis aqua
Iuppiter in parte est: cepit locus vnus vtrumque:
Iunctáque sunt magno templa nepotis * auo.

* Ioui qui Apollini pater est. Metam. 2.

QVis vetat & stellas, vt quæque, oriturq; caditq;
Dicere? propositi pars fuit illa mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primis,
Inq; domos superas scandere, cura fuit.
Credibile est, illos pariter vitiisque, iocisque
Altius humanis exseruisse caput.
Non venus & vinum sublimia pectora fregit,
Officiúmque fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, persusáque gloria fuco:
Magnarúmque fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distantia sidera nostris:
Aetheráque ingenio supposuere suo.
Sic petitur cœlum: non, vt ferat Ossan Olympus;
Summáque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus cœlum metabimur illis:

Ponemúsque

Ponemusque suos ad vaga signa dies.

ERgo vbi nox aderit venturis tertia Nonis;
Sparsaque cælesti rore madebit humus;
Octipedis frustrà quærentur brachia Cancri.
*Præceps occiduas ille * subibit aquas.*

INstiterint imbres missi tibi nubibus atris,
*Nonæ signa dabunt * exoriente Lyra.*

QVatuor adde dies ductis ex * ordine Nonis:
Ianus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus caussa minister:
Hostia cælitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agatne rogat: nec, nisi iussus, agit.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum;
Vna sit vt proprio litera dempta loco.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actis
Nomen agonalem credit habere diem.
*An, quia præuisos in * aqua timet hostia cultros;*
A pecoris lux est ipsa notata metu?
Fas etiam, fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Græca tulisse diem.
*Et prius antiquus dicebat * Agonia sermo:*
Veráque iudicio est vltima caussa meo.
Vtq; ea non certa est: ita rex placare sacrorum
*Numina lanigeræ * coniuge debet ouis.*
Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur:
*Hostibus à domitis * hostia nomen habet.*
Antè, deos homini quòd conciliare valeret;
Far erat, & puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hospita nauis aquas.
Tura nec Euphrates, nec miserat India costum:
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
*Ara dabat fumos herbis contenta * Sabinis:*
Et non exiguo laurus adusta sono.
Siquis erat, factis prati de flore coronis,

*occasu cosmico, qui fit penè oriente Sole.
* heliacè, quomodo etiam sagitarius in ortum fertur.
* non numerato retrogradè.
Agonalia.
* in pelui aqua pura plena.
* vide Fest. Agonium.
* ariete. Liuius initio l. 2.
* hostia cæsis hostibus à quolibet sacerdote: victima victoris manu immolatur. Agel. confunduntur alioquin.
* duplum Sabinæ herbæ idem efficere dicitur cum cinnamomo.
Componit sacrificia noua cum veteribus.

Qui posset violas addere; diues erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri;
In* sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ
Vlta suas merita cæde nocentis opes.
Nam sata vere nouo teneris lactentia succis
Eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat pœnas. exemplo territus huius
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem;
Talia non tacito verba dolore dedit:
Rode caper vitem: tamen hinc, cum stabis ad aram;
In tua quod spargi* cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ:
* Quid bos? quid placidæ commeruistis * oues?
Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
Viderat inceptos destituisse fauos.
Cærula quem genitrix ægrè solata dolentem,
Addidit hæc dictis vltima verba suis:
Siste puer lacrymas: Proteus tua damna leuabit:
Quoq; modo repares quæ periere, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris;
Impediant geminas vincula firma manus.
Peruenit ad vatem iuuenis: resolutaq; somno
Alligat æquorei brachia capta senis.
Ille suam faciem transformat, & alterat arte:
Mox domitus vinclis in sua membra redit.
Oraq; cærulea tollens rorantia barba,
Qua, dixit, repares arte requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure iuuenci:
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.
Iussa facit pastor; feruent examina putri
De boue. mille animas vna necata dedit.
Pauit ouis pratum: verbenas improba carpsit;

*nulla enim animata immolabantur

*Vino enim olim victimarum cornua perfundebantur.
*Boû mactatio vnde.
*cum vtriusque sit maximus vsus. vide principiû Met. 15

Quas

Quas pia Dîs ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest? animam cum ponat in aris
Lanigerumq; pecus: ruricolæq; boues?
Placat equo Persis radijs* Hyperiona cinctum;
Ne detur celeri victima tarda deo.

*Solē. vide Fest.

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ;
Nunc quoque,* pro nulla virgine, cerua cadit.
Exta canum vidi Triuiæ libare Sabæos:
Et quicumque tuas accolit Hæme niues.
Caeditur & rigido custodi ruris asellus.
Causa pudenda quidem est, sed tamen apta deo.
Festa Corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi:
*Tertia quæ solito tempore bruma refert.

*sed tantum occasione & more sacrificij.
Asinus cur Priapo victima.
*sunt enim trieterica seu triennalia.

Dî quoque cultores in idem venere Licæi:
Et quicumque loci non alienus erat.
Panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus:
Quæq; colunt amnes, solaq; rura deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello:
Quiq; rubroq; auidas inguine terret aues.
Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
Gramine vestitu accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam.
Miscendas largè riuus agebat aquas.
Naides effusis aliæ sine pectinis vsu,
Pars aderant positis arte, manuq; comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera* dissuto pectus aperta sinu.
Exserit hæc humerum: * vestes trahit illa per herbas.
Impediunt teneros vincula nulla pedes.

*ob dissutā & solutam pectus tegētem vestem
*syrma longæ vestis.

Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inextinctæ Silene libidinis, vrunt:
*Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
At ruber hortorum deus, & tutela Priapus
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit: hanc optat: sola suspirat in illa:

*alium te repræsentat nequitia atque ætas

Signáque dat nutu: sollicitátque notis.
Fastus inest pulchris: sequitúrque superbia formam.
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat: & vino somnum faciente, iacebant
Corpora diuersis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis vltima ramis,
Sicut erat lusu fessa, quieuit humo.
Surgit amans: animámque tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niueæ secreta cubilia nymphæ;
Ipse, sui flatus ne sonet aura, cauet.
Et iam finitima corpus librabat in herba:
Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet: & à pedibus tracto velamine, vota
Ad sua felici cœperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
In tempestiuos edidit ore sonos.
Territa consurgit nymphe: manibúsque Priapum
Reïcit: & fugiens concitat omne nemus.
At deus obscena nimium quoque parte paratus
Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris: & hæc est
Hellespontiaco victima grata deo.
Intactæ fueratis aues solatia ruris,
Assuetum siluis, innocuúmque genus:
Quæ facitis nidos, & plumis oua fouetis;
Et facili dulces editis ore sonos.
Sed nihil ista iuuant: quia linguæ crimen habetis:
Díque putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen hoc falsum. nam dis, vt proxima quæque est,
Nunc * penna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est:
Iuuerúntque deos indicis exta sui.
Ergo sæpe suo coniux abducta marito
Vritur in calidis * alba columba focis.
Nec defensa iuuant * Capitolia, quo minus anser

* De auibus præpetibus seu alitibus & oscinibus vide Fest.
* Veneri & venustæ & falaci holocaustum.
* Liui. 5: anno. 365.

Det

Det iectur in lances Inachi lauta tuas.
Nocte deæ noctis cristatus cæditur ales:
Quod tepidum vigili prouocet ore diem.
* *Interea Delphin clarum super æthera sidus*
* *Tollitur: & patrijs exserit ora vadis.*

POstera lux hiemem medio discrimine signat:
AEquáque præteritæ, quæ superabit, erit.

PRoxima prospiciet Tithono Aurora relicto
Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
Te quoque lux eadem, Turni soror, æde recepit.
*Hic vbi * virginea campus obitur aqua.*
Vnde petam caussas horum, moréma que sacrorum?
Diriget in medio quis mea vela freto?
*Ipsa mone, quæ nomen habes * à carmine ductum:*
Propositóque faue, ne tuus erret honor.
Orta prior Luna (de se si creditur ipsi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Euander: qui, quanquam clarus vtroque,
Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Quæ, simul æthereos animo conceperat ignes,
Ore dabat pleno carmina vera dei.
Dixerat hæc nato motus instare, sibíque,
Multáque præterea tempore nacta fidem.
Nam iuuenis, nimium vera cum matre, fugatus
Deserit Arcadiam, Parrasiúmque larem.
Cui genetrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
Siste precor lacrymas, ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugauit:
*Sed Deus, * offenso pulsus es vrbe Deo.*
Non meriti pœnam pateris; sed Numinis iram.
Est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens vt cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spémque, metúmque suo.
Nec tamen, vt primus, mœre malè talia passus.
Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem est, Tyrijs qui quondam pulsus ab oris

* dum hac digressione occupor.
* tollitur, ipsis sc. Agonalibus, V. Idus Ian.
* helizcè Carmentalis, templi Iuturnæ dedicatio.
* cuius venæ militibus aquam quærentibus à virgine feruntur menstratæ.
* Nicostrata carmine vaticinata, eáq; Carmentis dicta.
* tibi, & demui tuæ irato, qui voluit vt casu patrem occideres.

*Metam. 5 initio.

*Cadmus, in * Aonia constitit exsul humo.*
Passus idem Tydeus: & idem Pagaseus Iason:
Et quos præterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est; vt piscibus æquor:
Vt volucri, vacuo quidquid in orbe patet.
Nec fera tempestas toto tamen errat in anno:
Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
Vocibus Euander, & firmus mente parentis,
Naue secat fluctus: Hesperiamq; tenet.

*Tiberinū. labitur enim Tiberis è Tuscia.

*Iamq; ratem doctæ monitu Carmentis in *amnem*
*Egerat: & *Tusci obuius ibat aquis.*

*dextrum latus, vbi campus Martius, in quo Tarentum vide Fest.

Fluminis illa latus, cui sunt vada iuncta Terenti,*
Adspicit & solas per loca sola casas.
Vtq; erat immissis puppim stetit ante capillis:
Continuitq; manum torua regentis iter.
Et procul in dextram tendens sua brachia ripam.
*Pinea * non sano ter pede texta ferit.*

*furente, vt quæ vaticinio spiritu repleretur.

Neue daret saltum properans insistere ripæ,
Vix est Euandri, vixq; retenta manu.
Diq; petitorum, dixit, saluete locorum:
*Tuq; *nouos cœlo, terra datura deos:*

*Romulum, Iulium, Augustum &c. vaticinium Carmentis.

Fluminaq;, & fontes, quibus vtitur hospita tellus:
Et nemorum nimphæ, Naiadumq; chori.
Este bonis auibus visi natoq;, mihiq;:
Ripáq; felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
Iuráque ab hac terra cetera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credet habere locum?
Et iam Dardaniæ tangent hæc litora pinus.
Hîc quoque causa noui femina Martis erit.

*Aenea, in fine Aeneid 12.
*Virg. Aeneid. 1.

Chare nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue: non humili vindice casus eris.*
Victa tamen vinces, euersaq; Troia resurges.
Obruet hostiles ista ruina domos.*
Vrite victrices Neptunia Pergama flammæ:

Nunc

Nunc minor hic, toto est altior orbe cinis:
Jam pius Aeneas sacra, & sacra altera patrem
Afferet. Iliacos accipe Vesta deos:
Tempus erit, quum vos, orbemq; tuebitur idem:
Et fient ipso sacra colente deo.
Et penes Augustos patriae tutela manebit:
Hanc fas imperii frena tenere domum.
*Inde nepos, natusq; dei, licet ipse * recuset,*
Pondera coelesti mente paterna feret.
*Utq; ego perpetuis olim sacrabor in * aris:*
Sic Augusta nouum Julia numen erit.
Talibus ut dictis nostros descendit in annos:
Substitit in medios praescia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba:
Felix, exsilium cui locus ille fuit.
Nec mora longa fuit: stabant noua tecta: nec alter
Montibus Ausoniis Arcade maior erat.
Ecce boues illuc Erytheidas applicat heros
Emensus longi clauiger orbis iter.*
Dumq; huic hospitium domus est Tegeaea: vagantur*
Incustoditae laeta per arua boues.
Manè erat: excussus somno Tirynthius hospes
De numero tauros sensit abesse duos.
Nulla videt quaerens taciti vestigia furti.
Traxerat auersos Cacus in antra ferox:
Cacus Auentinae timor, atque infamia siluae,
Non leue finitimis, hospitibusq; malum.
Dira viro facies: vires pro corpore: corpus
Grande: pater monstri Mulciber huius erat.
Próque domo, longis spelunca recessibus ingens
Abdita, vix ipsis inuenienda feris.
Ora super postes, affixaq; brachia pendent:
Squalidaq; humanis ossibus albet humus.
Seruata male parte boum Joue natus abibat.
*Mugitum rauco * furta dedere sono.*
Accipio: reuocatur, ait: vocemq; secutus

Cũ domus Assaraci &c. L. Mummius Corinthũ diruit ann. ab v. c. 608.

*Quomodo Ip oblatum à Senatu principatum veriùs recusarit. Suet. in Tib. 24.

* Ara Carmenti erecta sub capitolio juxta portam Carmentalẽ, Dionys. Euander Herculem excipit.

*Ex Creta in Aegyptũ Libyam, Hispaniam, vnde in Italiã.

*Euandri la, à Tegea Arcadiae oppido. Cacus. Imitatio mera ex Aeneid. 8.

*raptis Caco, & conclusi boues.

Impia per ſiluas victor ad antra venit.
Ille aditum fracti præſtruxerat obice montis:
Vix iuga mouiſſent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris: cælum quoque ſederat illis:
Et vaſtum motu collabefactat onus.
Quod ſimul euerſum eſt; fragor æthera terruit ipſum;
Ictáque ſubſedit pondere mollis humus.
Prima mouet Cacus collata prœlia dextra:
Rémque ferox ſaxis, ſtipitibúſque gerit.
Quis vbi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit: & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties proflat; ſpirare * Typhoëa credas:
Et rapidum Aetnæo fulgur ab igne iaci.
* Occupat Alcides: adductáque claua trinodis
Ter quater aduerſi ſedit in ore viri.
Ille cadit: mixtóſque vomit cum ſanguine fumos:
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter vnum.
Victor: & Euandrum, ruricoláſque vocat.
Conſtituitque ſibi, quæ maxima * dicitur aram,
Hic vbi pars vrbis de * boue nomen habet.
Nec tacet Euandri mater, propè tempus adeſſe;
Hercule quo tellus ſit ſatis vſa ſuo.
At felix vates, vt dis gratiſſima vixit;
Poſſidet hunc Iani ſic dea menſe diem.

IDibus in magni caſtus Iouis æde ſacerdos
* Semimaris flammis viſcera libat ouis.
Redditáque eſt omnis populo prouincia noſtro:
Et tuus Auguſto nomine dictus auus.
Perlege diſpoſitas cineroſa per atria ceras:
Contigerant nulli nomina tanta viro.
* Africa victorem de ſe vocat, alter Iſauras,
Aut Cretum domitas teſtificatur opes.
Hunc Numidæ faciunt, illum Meſſana ſuperbum:
Ille Numantina traxit ab vrbe notam.
Et mortem, & nomen Druſo Germania fecit:

* Metam. 5. 345. & inf. 489.
* per ignem præcipiti ſaltu ſe iaciens hominem corripit. Virg.
* à magnitudine fabricæ Feſt. Potitius.
* ab Hercule ibi immolato, vel ab æneo bouis ſimulacro; vel quòd ibi venderentur, dictum boarium forû.
* veruecis, vel agnæ lætæ, pinguis.
Octauius Auguſtus.
* P. Corn. Scipio Africanus, P. Seruilius Iſauricus, Q. Metellus Creticus, Cæcilius Metellus Numidicus, Valerius Maximus Meſſalla, Scipio Aemilian. Numantinus.

Me miserum, virtus quàm breuis illa fuit!
Si petat à victis, tot sumet nomina Cæsar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex * vna quidam celebres, aut torquis adempti,
Aut corui titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarum:
Sed qui te vicit, nomine maior erat.
Nec gradus est Fabios supra cognominis vllus:
Illa domus meritis maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
Hic socium summo cum Ioue nomen habet.
Sancta vocant Augusta patres: Augusta vocantur
Templa, sacerdotum ritè dicata manu.
Huius & augurium dependet origine verbi:
Et quodcunque sua Iuppiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis: augeat annos:
Protegat & nostras querna corona fores.
Auspicibúsque deis tanti cognominis hæres
Omine suscipiat, quo pater, vrbis onus.

Respiciet Titan actas vbi tertius idus;
Fient * Parrhasiæ sacra relata deæ.
Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
(Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.)
Mox honor eripitur. * Matronaque destinat omnis
Ingratos nulla prole nouare viros.
Néue daret partus, ictu temeraria * cæco
Visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse patres ausas immitia nuptas,
* Ius tamen ereptum restituisse ferunt.
Bináque nunc pariter Tegeææ sacra parenti
Pro pueris fieri, virginibúsque iubent.
* Scortea non illi fas est inferre sacello:
Ne violent puros exanimata focos.
Siquis amas veteres ritus, assiste precantis:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur, postuertáque, siue sorores,

* Manlius. T. Torquatus, Valerius, Coruinus, Cn. Pompeius Magnus, Q. Fabius Maximus.

* Carmentæ Arcadicæ.

* Plato in Camil. & problem. 56.

* occulto.

* vt Carpentis veherentur.

* Vide Fest.

Siue fugæ comites, Mænali diua, tuæ.
*longè antè
Altera, quod * porro fuerat, cecinisse putatur:
Altera venturum postmodo quicquid erat.

*ædes Iunonis Monetæ inf.

Candida te niueo posuit lux proxima templo,
Qua fert sublimes alta* Moneta gradus:
Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam:
Nunc te sacratæ constituere manus.

*à v.c.388. vide Plut. Camillum.

*Furius antiquam populi superator Etrusci
Vouerat: & voti soluerat ille fidem.
Causa, quòd à patribus sumptis secesserat armis
Vulgus: & ipsa suas Roma timebat opes.
Causa recens melior. sparsos Germania crines
Porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libasti munera gentis:
Templáque fecisti, quam colis ipse, deæ,

*in memoriam constantis cōcordiæ inter ipsam, & Octauiam. Suet. in Aug

Hæc tua constituit* genitrix, & rebus, & ara,
Sola toro magni digna reperta Iouis.

Hæc vbi transierint; Capricorno Phœbe relicto
Per iuuenis curres signa regentis aquas.

*chronico

Septimus hinc oriens cùm se demiserit vndis;
*Fulgebit toto iam lyra nulla polo.

*Venus, seu regia stella.
*occasu cosmico.

Sidere ab hoc,* ignis, venienti nocte, Leonis
Qui micat in medio pectore,* mersus erit.

*Feriæ sationis causa susceptæ. Fest.

Ter quater euolui signantes tempora fastos:
Nec* sementina est vlla reperta dies:
Cùm mihi (sensit enim) lux hæc indicitur, inquit
Musa. quid à fastis* non stata sacra petis?

*vt sunt feriæ conceptiuæ, imperatiuæ, nūdinæ.

Vtque dies incerta sacris; sic * tempore certo
Seminibus iactis est vbi fetus ager;
State coronati plenum ad præsepe iuuenci:
Cum tepido vestrum vere redibit opus.

*sub extremum brumæ intractabilis imbrē Paganalia & sementinæ preces,

Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
Omne reformidat frigore vulnus humus.
Villice da requiem terræ, semente peracta:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum: pagum lustrate coloni:

Et date

Et date Paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres Tellusq; Cereſq;
Farre ſuo, grauidæ viſceribuſq; ſuis.
Officium commune Ceres, & Terra tuentur.
Hæc præbet cauſam frugibus; illa locum.
Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas;
Quernáque glans victa eſt vtiliore cibo;
Fructibus immenſis auidos ſatiate colonos:
Vt capiant cultus præmia digna ſui.
Vos date perpetuos teneris ſementibus auctus:
Nec noua per gelidas vſta ſit herba niues.
Cùm ſerimus; cœlum ventis aperite ſerenis.
Cùm latet; ætherea ſpargite ſemen aquæ.
Néue graues cultis cerealia dona, cauete,
Agmine læſuro depopulentur aues.
Vos quoque ſubiectis formicæ parcite granis:
Poſt meſſem prædæ copia maior erit.
Interea creſcat ſcabræ rubiginis expers:
Nec vitio cœli palleat vlla ſeges.
Et neque deficiat macie: neque pinguior æquo
Diuitijs pereat luxurioſa ſuis.
Et careant loliis oculos vitiantibus agri;
Nec ſterilis culto ſurgat auena ſolo.
Triticeos fetus, paſſuráque farra bis ignem,
Hordeáque ingenti fenore reddat ager.
Hæc ego pro vobis, hæc vos optate coloni:
Efficiátque ratas vtraque diua preces.
Bella diu tenuere viros: erat aptior enſis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula ceſſabant: verſíque in pila ligones:
Factáque de raſtri pondere caſſis erat.
Gratia dis, domúique tuæ religata catenis
Iam pridem veſtro ſub pede bella iacent.
Sub iuga bos veniat: ſub terras ſemen aratas:
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.

AT quæ venturas præcedit ſexta Kalendas:
Hæc ſunt Ledeis templa dicata deis.
Fratribus illa dies * fratres de gente deorum
Circa Iuturnæ compoſuere lacus.

*Tyberius ſuo & Druſi fratris nomine dedicauit.

IPſum nos carmen deduxit Pacis ad aram;
Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
* Pax ades: & toto mitis in orbe mane.
Dum deſint hoſtes, deſit quoque cauſſa triumphi,
Tu ducibus bello gloria maior eris.

* per quam clauſus Ianus, Lib. 1.

Sola gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
Canteturque fera, nil niſi * Pompa, tuba.
Horreat Æneadas & primus, & vltimus orbis:
Siqua parum Romam terra timebit, amet.

*ludis exhibita.

Tura, ſacerdotes, * pacalibus addite flammis:
Albáque * perfuſa victima fronte cadat.
Vtq; domus, quæ præſtat eam, cum pace perennet,
Ad pia propenſos vota rogate deos.
Sed iam prima mei pars eſt exacta laboris:
Cúmque ſuo finem menſe libellus habet.

* aris & ignibus Pacis.
*Mero, vt ſupra, vel, vt Seru. ait, mola.

FASTORVM LIB. II.

IAnus habet finem, cum carmine creſcat & annus,
Alter vt it menſis; ſic liber alter eat.
Nunc primum velis, elegi, maioribus itis:
Exiguum memini nuper eratis opus.
Ipſe ego vos habui faciles in amore miniſtros,
Cum luſit numeris prima iuuenta ſuis.
Idem ſacra cano, ſignatáque tempora faſtis.
Et quis ad hæc illinc crederet eſſe viam?
Hæc mea militia eſt: ferimus, quæ poſſumus, arma.
Dextráque non omni munere noſtra vacat,
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
Nec bellatoris terga premuntur equi;

Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense,
(His habilis telis quilibet esse potest)
At tua prosequimur studioso pectore Cæsar,
Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades: & placido paulum mea munera vultu
Respice; pacando siquid ab hoste vacas.
FEbrua Romani dixere piamina patres:
Nunc quoque dant verba plurima signa fidem.
*Pontifices à * Rege petunt, & flamine lanas:*
Quis veterum lingua Februa nomen erat.
*Quæq; capit * lictor domibus purgamina certis,*
*Turbida cum * mica farra, vocantur idem.*
Nomen idem ramo; qui cæsus ab arbore pura,
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego flamineam poscentem februa vidi:
Februa poscenti pinea virga data est.
Denique quodcumque est, quo corpora nostra piantur;
*Hoc apud * intonsos nomen habebat auos.*
*Mensis ab his dictus: secta quia * pelle luperci*
Omne solum lustrant: idque piamen habent.
Aut quia placatis sunt tempora pura, sepulcris;
Tunc cùm ferales præteriere dies.
Omne nefas, omnémque mali purgamine caussam
Credebant nostri tollere posse senes.
Græcia principium moris dedit, illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
** Actoriden Peleus, ipsum quoque * Pelea Phoci*
Cæde per Hæmonias soluit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus AEgeus
** Credulus immerita Phasida fauit ope.*
Amphiariades Naupactëo Acheloo
*Solue * nefas dixit: soluit & ille nefas.*
Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse putatis aqua.
Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres)
*Primus, vt est, Iani mensis & * ante fuit,*

* in Lupercalibus duo adolescentes tinctas cruento cultro frontes lanis hisce tergebant. Plut in Romulo.

* flamineus. Fest.

* salis.

* Veteres ob seueritatem hirsuti erant. primus Scipio tonsorē in vrbē, duxit.

* loris è caprillo corio ferientes

* Patroclū cæso per lusum Astydamantis filio.

* Ouid. Metam. 11. v. 270.

* sperans Medeæ scelera posse aqua elui. Met. 7. v. 404.

* Alcmæon matrē iussu Amphiarai patris occiderat. Met. 9. v. 410. Pauf. in Arcad.

* á Numa auctore noui anni.

Qui ſequitur Janum, veteris fuit * vltimus anni.
Tu quoque ſacrorum, Termine, finis eras.
Primus erat Jani menſis, quia ianua prima eſt.
Qui ſacer eſt imis manibus; imus erat.
Poſtmodo creduntur ſpatio diſtantia * longo
Tempora bis quini continuaſſe viri.

PRincipio menſis Phrigiæ contermina matri
* Soſpita delubris dicitur aucta nouis.
Nunc vbi ſint quæris, illis ſacrata Kalendis
Templa Deæ? longa procubuere die.
Cætera ne ſimili caderent labefacta ruina,
Cauit ſacrati prouida cura Ducis:
Sub* quo delubris ſentitur nulla ſenectus.
Nec ſatis eſt homines; obligat ille deos.
Templorum poſitor, templorum ſancte repertor,
Sit ſuperis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi cæleſtes, quos tu * cæleſtibus annos:
Próque tua maneant in ſtatione domo.
Tunc quoque vicini lucus celebratur Auerni;
Qua petit æquoreas aduena Tibris aquas.
Ad * penetrale Numæ,* capitolinúmque* tonantem,
Inq; Iouis ſummi cæditur arce bidens.
Sæpe graues pluuias adopertus nubibus æther
Concitat: aut poſita ſub niue terra latet.

PRoximus Heſperius Titan abiturus in vndas,
Gemmea purpureis cùm iuga demet equis;
Illa nocte aliquis, tollens ad ſidera vultum
Dicet, vbi eſt hodie, * quæ lira fulſit heri?
Dúmque Lyram quærit, medij quoque terga Leonis,
In liquidas ſubita * merſa notabit aquas.

QVem modo celatum ſtellis Delphina videbas,
Is fugiat viſus nocte ſequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus *index:
*Lesbida cum domino ſeu tulit ille lyram
Quod mare non nouit: quæ neſcit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.

Sæpe

* deputatus omni intercalationi. Macro. 1. 13
* decē menſium interſtitio.
*Soſpita, aliter Soſpita Iuno. Herod. Venerem Soſpitam facit.
*Suet. in Auguſto 29. & 30.
*cælitum templis.
*templum veſtæ.
ædem Iouis Tonantis in Capitolio ab Auguſto dicatam, Suet. 29.
*opt. max.
* chronicè.
*coſmicè 9
* qui Neptuno inuenit Amphitritē & ad nuptias perſuaſit.
*Lesbiam, ſ. Arionis è Methymna opp. Lesbi.

Sæpe sequens agnam, lupus est à voce retentus:
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum:
Sæpe canes, leporésque, vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua leæ,
Et, sine lite, loquax, cum Palladis *alite, cornix
Sedit: & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthea sæpe tuis fertur, vocalis Arion,
Tanquam fraternis, obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes:
Captáque erat lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens puppim conscendit Arion;
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventos, vndásque timebas.
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Námque gubernator districto constitit ense,
Cæteráque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege nauita puppim.
Non hæc sunt digitis arma tenenda tuis.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentq́ moram. capit ille coronam;
Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti, canentia dura
Traiectus *penna tempora, cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas.
Spargitur* impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide maius) tergo delphina recuruo
Se, memorant, oneri supposuisse nouo
Ille sedet: citharámque tenet: pretiumq́ vehendi
Cantat: & æquoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident: astris delphina recepit
Iuppiter: & stellas iussit habere nouem.

NVnc mihi mille sonos, quoq; est memoratus Achilles
Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum.

*noctua cur dissideat cũ cornice, habes Metamorph. li. 9.

Arion. Fab.

*Cygnos senescetes lædi cerebro duritate: pennæ frontem velut traiectæ testatur Albertus, Isidorus, obseruauit Marsus, Põponius.

*ipso saltu Arionis,

Augustus patriæ pater.

Dum canimus sacras alterno pectine Nonas
Maximus his fastis accumulatur honos.
Deficit ingenium: maioráque viribus vrgent:
Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens elegis imponere tantum
Ponderis? heroi res erat ista pedis.

* Suet. in Aug. 56.

Sancte * *Pater patriæ tibi plebs, tibi curia nomen*
Hoc dedit: hoc dedimus nos tibi nomen eques.
Res tamen ante dedit: serò quoque vera tulisti
Nomina; iam pridem tu pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in æthere Iuppiter alto,
Nomen habes: hominum tu pater, ille deum.

Suet. in Aug. 28. 30.
* Liuius 1.

Romule concedes: facit hic tua magna * *tuendo*
Mœnia: tu dederas transilienda Remo.
Te * *Tatius, paruique Cures, Cæninàque sensit:*
Hoc duce Romanum est solis vtrumque latus.
Tu breue nescio quid victæ telluris habebas:
Quodcumque est alto sub Ioue, Cæsar habet.
Tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas.
Tu recipis luco, repulit ille nefas.

* Suet. 53.
* Ganimedes, quem aquarium facit qui & oritur & occidit capite prius quàm reliquis membris.
* heliacè.
* chronicè. sic autem Bootes obliquus situs est, vt pedes prius reliquo corpore adscēdant.

Vis tibi grata fuit: florent sub Cæsare leges.
Tu Domini nomen, Principis ille * *tenet.*
Te Remus incusat: veniam dedit hostibus ille.
Cælestem fecit te pater, ille patrem.

I*Am puer* * *Idæus media tenus* * *eminet aluo:*
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam, siquis borean horrere solebat;
Gaudeat: à zephyris mitior aura venit.

Q*Vintus ab æquoreis nitidum iubar extulit vndis*
Lucifer: & primi tempora veris erunt.
Ne fallare tamen: restant tibi frigora, restant:
Magnáque discedens signa relinquet hiems.

T*Ertia nox veniet: custodem protinus Vrsæ*
Adspicies geminos exseruisse * *pedes.*
Inter Hamadryadas, iaculatricémque Dianam
Callisto sacri pars fuit vna chori.

Illa

Illa deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
Este meæ testes virginitatis, ait.
Cynthia laudauit: Promissaque fœdera serua; Calistus fab. Met. 2. 410.
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Fœdera seruasset, si non formosa fuisset.
Cauit mortales: de Ioue crimen habet.
Mille feras Phœbe siluis venata redibat;
Aut plus, aut medium sole tenente diem.
Vt tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
In medio gelidæ fons erat altus aquæ)
Hic, ait, in silua, virgo Tegæa, lauemur.
Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat & nymphis nymphæ velamina ponunt.
Hanc pudet: & tardæ dat mala signa moræ.
Exuerat tunicas: vteri manifesta tumore,
Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea, Virgineos periura Lycaoni cœtus
Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
Luna nouum decies implerat cornibus orbem;
Quæ fuerat virgo credita; mater erat.
Læsa furit Iuno: formam mutátque puellæ.
Quid facis? inuito est pectore passa Iouem.
Vtq; feræ vidit turpes in pellice vultus;
Huius in amplexus Iuppiter, inquit, eat:
Vrsa per incultos errabat squallida montes:
Quæ fuerat summo nuper amata Ioui.
Iam tria lustra puer furto conceptus agebat:
Cum mater nato est obuia facta suo.
Illa quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens:
Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus iaculo fixisset acuto;
Ni foret in superas raptus vterque domos.
Signa propinqua micant. prior est, quã dicimus arcton;
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Sæuit adhuc, canámque adijt Saturnia Tethyn,
Mænaliam tactis ne lauet Arcton aquis.

C

IDibus agrestis fumant altaria * Fauni
Hic, vbi discretas * insula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus armis
Ter centum Fabij, ter cecidere duo.
Vna domus vires, & onus susceperat vrbis:
Sumunt gentiles arma * professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem,
E quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextra est via proxima Iano:
Ire per hanc noli, quisquis es: omen habet.
Illa fama refert Fabios exisse trecentos:
Porta vacat culpa: sed tamen omen habet.
Vt celeri passu Cremeram tetigere rapacem:
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis.)
Castra loco ponunt; districti ensibus ipsi
* Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quàm cùm Libyca de gente leones
Inuadunt sparsos latà per arua greges.
Diffugiunt hostes: inhonestáque vulnera tergo
Accipiunt: Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterum sic sæpe cadunt. vbi vincere apertè
Non datur, insidias armáque tecta parant.
Campus erat: campi claudebant vltima colles:
Siluáque montanas occulere apta feras.
In medio paucos, armentáque rara relinquunt.
Cætera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens vndis pluuialibus auctus,
Aut niue, quæ zephyro victa tepente fluit,
Per sata, pérque vias fertur, nec, vt ante solebat
Riparum clausas margine finit aquas:
Sic Fabij vallem latis discursibus implent:
Quódque vident sternunt: nec metus alter inest.
Quo ruitis generosa domus? malè creditur hosti:
Simplex nobilitas perfida tela caue.
Fraude perit virtus. in apertos vndique campos
Prosiliunt hostes: & latus omne tenent.

Quid

* Dei inferni & pestilentis. Porph.
* pars eius superior vim fluminis excipiens. Liu. 2. ab v. c. 276.
* quæ corã Senatu testati erant se suo sumptu & solos gesturos in Veientes. De Fabijs cccvj. historia.
* Veij sunt in Tuscia, quæ aliter Tyrrhenia.

Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidue quod in misero tempore restet, adest?
Sicut aper longè siluis latratibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes;
Mox tamen ipse perit; sic non moriuntur inulti:
Vulneráque alterna dántque, ferúntque manu.
Vna dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit vna dies.
Vt tamen * Herculeæ superessent semina gentis;
Credibile est ipsos consuluisse deos.
Nam puer impubes, & adhuc non vtilis armis
Vnus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet vt posses olim, tu maximè, nasci;
Cui res cunctando restituenda foret.

* cuius gentis auctorē peperit ex Hercule hospite filia Euandri Siil.

Continuata loco tria sidera, Coruus, & anguis,
Et medius Crater inter vtrumque latet.
Idibus illa latent: * oriuntur nocte sequenti.
Quæ tibi cur tria sint tam sociata canam.

* chronicè

Fortè Ioui Phœbus festum sollemne parabat:
(Non faciet longas fabula nostra moras)
I mea, dixit, auis: ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratêra recuruis
Tollit: & aëreum peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis.
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur:
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iámque satur, nigris longum rapit vnguibus hydrum;
Ad dominúmque redit: fictáque verba refert:
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum:
Hic tenuit fontes, officiúmque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle deum?
At tibi dum lactens * hærebit in arbore ficus;
De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ.

* Aegrescunt corui 60. dies siti maximè, antequam fici coquantur autumno.

Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
Anguis, auis, crater, sidera iuncta micant.

Plin. 9. 12. Lupercaliũ origo prima.

Tertia post Idus nudos aurora Lupercos
Adspicit: & * *Fauni sacra bicornis erunt.*

* idem Pan, Faunus, Lupercus, Inuus.

Dicite Pierides sacrorum quæ sit origo:
Attigerint Latias vnde petita domos.
Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades: Arcadiis plurimus ille iugis.
Testis erit Pholoë: testes Stymphalides vndæ
Quique citis Ladon in mare currit aquis:
Cinctáque pinetis nemoris iuga Nonagrini,
Altáque Trœzene, Parrhasiæq; niues:
Pan erat armenti, Pan illic numen aquarum:
Munus ob incolumes ille ferebat oues.
Transtulit Euander siluestria numina secum:
Hic, vbi nunc vrbs est, tunc locus vrbis erat.
Inde deum colimus, deuectáque sacra Pelasgis,
Flamen ad hæc prisco more * *dialis erat.*

* sacerdos Iouis, vel quia in Lycæo Arc. fuerit Iouis templum: vel quia Pan, secundum quosdam Iuppiter.

Cur igitur currant; & cur, si currere mos est,
Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus: & subitas concitat ipse fugas,
Ipse deus nudus nudos iubet ire ministros:
Nec satis ad cursus commoda vestis erat.
Ante Iouem genitum terras habuisse feruntur
Arcades: & luna gens prior illa fuit.

Arcadum * priscus vitæ cultus.

Vita feris similis nullos agitata per vsus:
Artis adhuc expers, & rude vulgus erat.
Pro domibus frondes norant: pro frugibus herbas:
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus:
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat vsus equi: se quisque ferebat:
Ibat ouis lana corpus amicta sua.
Sub Ioue durabant; & corpora nuda gerebant
Docta graues imbres & tollerare notos.

Nunc

Nunc quoque detecti referunt monimenta vetusti
Muris & antiquas testificantur opes.
Sed, cur præcipuè fugiat velamina Faunus;
Traditur antiqui fabula plena ioci.
*Fortè comes * dominæ iuuenis Tirynthius ibat,*
Vidit ab excelso Faunus vtrumque iugo.
Vidit: & incaluit: montanáque numina dixit,
Nil mihi vobiscum est: hæc meus ardor erit.
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Mæonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos vmbracula soles:
Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.
Iam Bacchi nemus, & Tmoli vineta tenebat:
Hesperus & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit tofis laqueata, & pumice viuo.
Garrulus in primo limine riuus erat.
Dúmque parant epulas, potandáque vina ministri;
Cultibus Alciden induit illa suis
Dat tenues tunicas Gætulo murice tinctas:
Dat teretem zonam: qua modò cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat;
Vt posset magnas exseruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
Scindebant magni vincula parua pedes.
Ipsa capit clauámque grauem, spoliúmque leonis;
Conditáque in pharetra tela minora sua.
Sic epulis functi: sic dant sua corpora somno:
Et positis iuxta secubuere toris.
Caussa repertori vitis quia sacra parabant:
Quæ facerent purè, cùm foret orta dies.
Noctis erat medium (quid non amor improbus audet?)
Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
Vtque videt comites somno, vinóque solutos;
Spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat: & huc, illuc temerarius errat adulter:
Et præfert cautas, subsequitúrque, manus.

Faunus cur nudus & nuda amet.
* Omphalæ. Donat. in Terent. Eunuchi, 5, 8.

Venerat ad strati captata cubilia lecti:
Et felix prima sorte futurus erat.
Vt tetigit fului setis hirsuta leonis
Vellera; pertimuit: sustinuitque manus;
Attonitúsque metu redijt: ceu sæpe viator
Turbatum viso rettulit angue pedem.
Inde tori, qui iunctus erat, velamina tangit
Mollia: mendaci accipitúrque nota.
Adscendit: spondáque sibi propiore recumbit:
Et tumidum cornu durius inguen erat,
Interea tunicas ora subducit ab ima:
Horrebant densis aspera crura pilis.
Cetera tentantem cubito Tirynthius heros
Reppulit: è summo decidit ille toro,
Fit sonus. inclamat comites: & lumina poscit
Mæonis. illatis ignibus acta patent.
Ille gemit lecto grauiter deiectus ab alto:
Membráque de dura vix sua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui videre iacentem:
Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste deus lusus, fallentes lumina vestes
Non amat: & nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinis caussas, mea Musa, Latinas:
Caussa secunda cur Luperci nudi. *Inq; suo noster puluere currat equus,*
Cornipedi Fauno cæsa de more capella
Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dúmque sacerdotes veribus transsuta salignis
Exta parant, medias sole tenente vias;
Romulus & frater, pastoralísque iuuentus
Solibus, & campo corpora nuda dabant.
Cæstuum formam e marmoribus describit G. Fabricius in Aeneid. 5. *Cæstibus, & iaculis, & misso pondere saxi*
Brachia per lusus experienda dabant.
Pastor ab excelso, Per deuia rura iuuencos,
Romule prædones, & Reme, dixit, agunt.
Longum erat armari. diuersis exit vterque
Partibus, occursu præda recepta Remi est,

Vt rediit, verubus stridentia detrahit exta:
Atque ait, hæc certè non nisi victor edet.
*Dicta facit: Fabiiq; simul. venit * irritus illuc*
Romulus: & mensas, ossáque nuda videt.

* re, ob quam ierat, infecta.

Risit: & indoluit Fabios potuisse Remúmque
Vincere; Quintilios non potuisse suos.
Fama manet facti. posito velamine currunt.
*Et * memorem famam, qui bene gessit, habet.*

* currunt nudi in memoriam rei feliciter à Remo gestæ.

Forsitan & quæras cur sit locus ille Lupercal:
Quæue diem tali nomine caussa notet.
*Siluia Vestalis * cælestia semina partu*
*Ediderat, * patruo regna tenente suo,*

* ex Marte.
* Amulio, qui Numitorem fratrem, Siluiæ patrem regno expulerat.

Is iubet auferri paruos, & in amne necari.
Quid facis? ex istis Romulus alter erit.
Iussa recusantes peragunt lacrimosa ministri:
Flent tamen & geminos in loca iussa ferunt.
Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in vndis
Reddidit; hibernis fortè tumebat aquis.
Hic, vbi nunc fora sunt, lintres errare videres;
Quáque iacent valles, Maxime circe, tuæ.
Huc vbi venerunt (neque enim procedere possunt
Longius) ex illis vnus, & alter ait:
Ah quàm sunt similes! ah quàm formosus vterque.
Plus tamen ex istis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; nisi fallit imago,
Nescio quem è vobis suspicor esse deum.
At siquis vestræ deus esset originis auctor;
In tam præcipiti tempore ferret opem.
*Ferret opem certè, si non ope, * mater, egeret;*
Quæ facta est vno mater & orba die.
Nata simul moritura simul, simul ite sub vndas
Corpora: desierat: deposuitque sinu.

* Rhea Siluia, quam vinctam iusserat Amulius asseruari.

Vagierant ambo pariter: sensisse putares.
Hi redeunt vdis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cauus alueus vnda.
*Heu quantum fati * parua tabella tulit.*

* quid ageretur, & quo essent in periculo.
* cunæ, siue alueus.

Alueus in limo siluis appulsus opacis
Paulatim fluuio deficiente sedet.
Arbor erat: remanent vestigia: quæq; vocatur
Romula nunc ficus; Rumina ficus erat.
Venit ad expositos (mirum) lupa feta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?
Non nocuisse parum est, prodest quoq; quos lupa nutrit;
*Perdere * cognatæ sustinuere manus.*

* patrui Amulij.

Constitit: & cauda teneris blanditur alumnis:
Et fingit lingua corpora bina sua.
Marte satos scires: timor abfuit: vbera ducunt.
Nec sibi promissa lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit: locus ille Lupercis.
*Magna dati * nutrix præmia lactis habet.*

* Λυκαῖα enim Latinè Lupercalia.

Quid vetat Arcadio dictos à monte Lupercos?
Faunus in Arcadia templa Lycæus habet.
Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fæcundæ patienter verbera dextræ:
Iam socer optatum nomen habebit aui.

Fecunda verbera vnde.

Nam fuit illa dies, dura cùm sorte maritæ
Reddebant vteri pignora rara sui.
Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
Romulus (hoc illo sceptra tenente fuit:)*
*Si mea non * vires, sed bellum iniuria fecit:*
Vtilius fuerat non habuisse nurus.
*Monte * sub Esquilio multis incidum annis*
Iunonis magnæ nomine lucus erat.
Huc vbi venerunt; pariter nuptæq;, virique
Suppliciter posito procubuere genu.
Cùm subitò motæ tremuere cacumina siluæ:
Et Dea per lucos mira locuta suos.
Italidas matres, inquit, sacer hircus inito.
Obstupuit dubio territa turba sono.
Augur erat: nomen longis intercidit annis:
Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.

* ea seminarum sterilitas.
* si nō corroborarit imperium nuruum fecunditate: sed bellum excitarit.
* ad radices. vide Varr.
* Lucinæ.

Ille

Ille caprum mactat. iussæ sua terga puellæ
*Pellibus * exsectis percutienda dabant.*
Luna resumebat decimo noua cornua mense:
Virque pater subitò, nuptáque mater erat.
Gratia Lucinæ · dedit hæc tibi nomina lucus:
*Aut quia principium tu Dea * lucis habes.*
Parce precor grauidis, facilis Lucina, puellis:
Maturúmque vtero molliter aufer onus.

*sectis è corio caprino.
* sc. humanæ, id est, nascendi.

O*Rta dies fuerat: tu desine credere ventis:*
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant: & sex reserata diebus
Carceris AEolij ianua lata patet.

* defunctus labore vehẽdi Solis, vel referendum ad obliquam vrnam.

I*Am * leuis obliqua subsedit Aquarius vrna.*
Proximus æthereos excipe, Piscis, equos.
*Te memorant fratrémque tuũ (nam * iuncta micatis*
Signa) duos tergo sustinuisse deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione
Tunc, cùm pro cœlo Iuppiter arma tulit;
Venit ad Euphratem comitata Cupidine paruo:
*Inq; * Palæstine margine sedit aquæ.*
Populus, & cannæ riparum summa tenebant:
Spémque dabant salices hos quoque posse tegi,
Dum latet; insonuit vento nemus. illa timore
Pallet: & hostiles credit adesse manus.
Vtq; sinu tenuit natum, Succurrite nymphæ,
Et dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora, prosiluit: pisces subiere gemelli:
Pro quo nunc, cernis, sidera numen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
*Ne violent timidi * piscibus ora, Syri.*

* Boreus & Notius iũcti linea quam 13. stellæ constituunt.
* quod Euphrates Palæstinam i. Syriam, attingat.
Pisces gemini vnde sidera.
* vel potius ne esu violent deos pisces.

P*Roxima lux vacua est. At tertia dicta Quirino.*
Qui tenet hoc nomen Romulus antè fuit.
Siue quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis:
*Bellicus * à telo venit in astra deus*
Siue suo regi nomen posuêre Quirites:
Seu quia Romanis iunxerat ille Cures.

Romulus vnde Quirinus, & qui deus * à laude bellica, quã & diuinitatem est cõsecutus, & Quirini nomen.

Nam pater armipotens postquam noua mœnia vidit;
Multáque Romulea bella peracta manu;
Iuppiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamuis intercidit alter:
Pro se, próque Remi, qui mihi restat, erit.
Vnus erit, quem tu tolles in cærula cæli;
Tu mihi dixisti: sint rata dicta Iouis.
Iuppiter annuerat. nutu tremefactus vterque
Est polus: & cæli pondera mouit Atlas.
Est locus: antiqui Capreæ dixere paludem:
Fortè tuis illic, Romule, iura dabas.
Sol fugit: & remouent subeuntia nubila cælum:
Et grauis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther:
** Fit fugà. Rex * patriis astra petebat equis.*
Luctus erat: falsæq; patres in crimine cædis:
Hæsissétque animus forsitan illa fides.
Sed proculè Longa veniebat Iulius Alba;
Lunáque fulgebat: nec facis vsus erat.
Cùm subito motu sepes tremuere sinistræ:
Rettulit ille gradus: horruerántque comæ.
*Pulcher, & * humano maior, trabeáque decorus*
Romulus in media visus adesse via:
Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites:
Ne violent lacrymis numina nostra suis.
Tura ferant: placéntque nouum pia turba Quirinum:
Et patrias artes militiámque colant.
Iussit: & in tenues oculis euanuit auras.
Conuocat hic populos: iussáque verba refert.
*Templa Deo fiunt: * collis quoque dictus ab illo est:*
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem stultorum festa vocetur,
Accipe: parua quidem caussa, sed apta subest.
Non habuit doctos tellus antiqua colonos:
Lassabant agiles aspera bella viros.

* vnde hic dies Poplifugia dictus. Var. 5.
* curru Martis.

* quam cùm esset mortalis, forma augustior humana. Plut.

* Templum Quirino in colle Quirinali. Plut. vide Fest. Stultorum feriæ.

Plus

Plus erat in gladio, quàm curuo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres iaciebant: farra metebant:
*Primitias Cereri * farra resecta dabant.*
Vsibus admoniti flammis torrenda dederunt:
*Multáque * peccato damna tulere suo.*
Nam modò verrebant nigras pro farre fauillas:
Nunc ipsas ignes corripuere casas
Facta deæ est fornax: læti Fornace coloni
Orant vt fruges temperet illa suas.
** Curio legitimis tunc Fornacalia verbis*
*Maximus inducit: * nec stata sacra facit.*
Inq; foro multa circum pendente tabella
Signatur certa curia quæque nota.
Stultáque pars populi quæ sit sua curia nescit:
Sed facit extrema sacra relicta die.

EST honor & tumulis animas placare paternas:
Paruáque in extructas munere ferre pyras.
Parua petunt manes. pietas pro diuite grata est.
Munere non auidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis satis est velata coronis:
Et sparsæ fruges, paruáque mica salis:
*Inq; * mero mollita Ceres: violæq; * solutæ:*
Hæc habeat media testa relicta via.
Nec maiora veto: sed & his placabilis vmbra est.
*Adde preces, positis & * sua verba focis.*
Hunc morem Æneas pietatis idoneus auctor
Attulit in terras, iuste Latine, tuas.
*Ille patris * Genio solemnia dona ferebat:*
Hinc populi ritus edidicere nouos.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella; parentales deseruere dies.
Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto
*Roma * suburbanis incaluisse rogis.*
Vix equidem credo: bustis exisse feruntur,
Et tacitæ questi tempore noctis aui.

* Græci hordeum frugum vetustissi. putarunt, Latini far. Dionys.
* ob ignoratam torrendi rationem.
* princeps eorum qui curijs & publicæ sacrorum curæ præfecti sunt. Var 4. & 5.
* & non stata fac. f. vide finem li. 1.
Parentalia.
* propriè, debet enim esse vinum merũ.
* sparsæ.
* propria expiationi
* persoluit Anchisæ iusta, vt est Aeneid. 5.
* interitu multorum subsequente, qui in suburbio vrebantur.

Pérque vias vrbis, latósque vlulasse per agros
Deformes animas vulgus inane ferunt.
Post ea præteriti tumulis redduntur honores:
Prodigiísq; venit, funeribúsque modus.
* viduæ nubiles.
Dum tamen hæc fient, * viduæ cessate puellæ:
* non ferales.
Expectet * puros pinea teda dies.
Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri;
* calamistrum.
Comat virgineas * hasta recurua comas.
Conde tuas Hymenæe faces: & ab ignibus atris
Aufer, habent alias mœsta sepulchra faces.
Dî quoque templorum foribus celentur opertis:
Ture vacent aræ: sténtque sine igne foci.
Nunc animæ tenues, & corpora functa sepulcris
Errant: nunc posito pascitur vmbra cibo.
Nec tamen hoc vltrà, quàm quum de mense supersunt
Luciferi; quot habent carmina nostra pedes.
* Fest.
Hanc, quia iusta * ferunt, dixere feralia lucem:
Vltima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis,
*Mutæ deæ sacrum Ferialibus iũgebatur.
Sacra facit * Tacitæ. nec tamen ipsa tacet.
Et digitis * tria tura tribus sub limine ponit:
Qua breuis occultum mus sibi fecit iter.
* Virg. Phar. numero deus impare gaudet.
Tunc cantata tenet cum fusco licia plumbo:
Et septem nigras versat in ore fabas.
Quódque pice adstrinxit; quod acu traiecit ahena;
Obsutum menta torret in igne caput:
Vina quoque instillat. vini quodcunque relictum est,
Aut ipsa aut comites, plus tamen ipsa bibit.
Dea muta Larium mater.
Hostiles linguas, inimicáque vinximus ora,
Dicit discedens: ebriáque exit anus.
* reuera enim, Iuturna fons est, eiúsque lacus erat iuxta Pallantium.
Protinus à nobis, quæ sit dea Muta, requires.
Disce per antiquos quæ mihi nota senes.
Iuppiter immodico Iuturnæ victus amore
Multa tulit, tanto non patienda deo.
Illa modò in siluis inter coryleta iacebat:
Nunc in * cognatas desiliebat aquas.

Conuocat

Conuocat hic Nymphas Latium quæcumque tenebāt:
Et iacit in medio talia verba choro
Inuidet ipsa sibi: vitátque quod expedit illi.
Vestra soror; summo concubuisse deo.
Consulite ambobus; nam quæ mea magna voluptas;
Vtilitas vestræ magna sororis erit,
Vos illi in prima fugienti obsistite ripa:
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat: annuerant Nymphæ Tiberinides omnes:
Quæq; colunt *thalamos, Ilia diua, tuos.
Fortè fuit Nais Lar nomine: prima sed illi
Dicta* bis antiquum syllaba, nomen erat.
Ex vitio positum. sæpe illi dixerat Almo,
Nata tene linguam: nec tamen illa tenet.
Quæ, simulac tetigit Iuturnæ stagna sororum;
Effuge, ait, ripas dicta refértque Iouis.
Illa etiam Iunonem adijt: miserátaque nuptas,
Naida Iuturnam vir tuus, inquit, amat.
Iuppiter intumuit; quáque est non vsa modestè;
Eripit huic linguam: Mercuriúmque vocat.
Duc hanc ad manes: locus ille silentibus aptus.
Nympha, sed infernæ nympha paludis, erit.
Iussa Iouis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tunc placuisse suo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur:
Et frustrà muta nititur ore loqui.
Fitque grauis, geminósque parit, qui compita seruant;
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

* Aniene, in quē præcipitata. Amor 3. 5.
* Lalar, Lalage, à λαλεῖν.

PRoxima* cognati dixere Charistia cari:
Et venit ad socios turba propinqua deos.
Scilicet à tumulis, &, qui periere propinquis
Protinus ad viuos ora referre* iuuat:
Póstque tot amissos, quidquid de sanguine restat,
Adspicere: & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc procul impius esto
Frater, & in partus mater acerba suos;

* & affines. Val. 2.
* rectè pietati in mortuos succedit arctior coniunctio viuorum.

* cui patris vita iusto videtur lõgior.
* Atreus, Thyestes.
* Ino, immolare cupiens priuignos. Metam. 4.

*Cui pater est * viuax: qui matris digerit annos:*
Quæ premit inuisam socrus iniqua nurum.
** Tantalidæ fratres absint, & Iasonis vxor,*
*Et * ruricolis semina tosta dedit:*
Et soror, & Progne, Tereúsque duabus iniquus:
Et quicumque suas per scelus auget opes.
Dîs generis date tura boni: concordia fertur
Illa præcipue mitis adesse die.
Et libate dapes, vt grati pignus amoris
*Nutriat intinctos * missa patella cibos:*

* singulis oblata.

Iámque vbi suadebit placidos nox humida somnos:
Larga precaturi sumite vina manu,
Et, bene vos, bene tu patriæ pater optime Cæsar,
Dicite suffuso per sacra verba mero.

NOx vbi transierit, solito celebretur honore,
Separat indicio qui deus arua suo.

* Termini sacrum.

Termine, siue lapis: siue es defossus in agro
Stipes, ab antiquis tu quoque nomen habes.
Te duo diuersa domini de parte coronant:
Bináque serta tibi, bináque dona ferunt.
Ara fit: hîc ignem curto fert rustica testu
Sumptum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit: concisáque construit altè:
Et solida ramos figere pugnat humo.
Tum sicco primas irritat cortice flammas:
Stat puer: & manibus lata canistra tenet.
Inde, vbi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parua fauos.

* iaciuntur è singulis libamenta in ignem.
* More enim id inoleuerat contra Numæ legem.

*Vina tenent alij: * libantur singula flammis:*
Spectant, & linguis candida turba fauent.
Spargitur & cæso communis terminus agno:
** Nec queritur, lactans cum sibi porca datur.*
Conueniunt, celebrántque dapes vicinia simplex,
Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
Tu populos, vrbésque, & regna ingentia, finis:
Omnis erit sine te litigiosus ager.

Nulla

Nulla tibi ambitio est: nullo corrumperis auro:
Legitima seruas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatyda terram:
Corpora non Letho missa trecenta forent:
Nec foret Otryades congestis tectus in armis.
O quantum patriae sanguinis ille dedit!
Quid noua cùm fierent Capitolia? nempe * deorum
Cuncta Ioui cessit turba, locúmque dedit.
Terminus (vt memorant veteres) inuentus in æde
Restitit: & magno cum Ioue templa tenet.
Nunc quoque, se supra nequid nisi sidera cernat;
Exiguum templi tecta * foramen habent.
Termine post illud leuitas tibi libera non est.
Qua positus fueris in statione mane:
Nec tu vicino quicquam concede roganti:
Ne videare hominem præposuisse Ioui.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris:
Clamato, tuus est hic ager, ille tuus,
Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna * petita duci.
Illa lanigeri pecoris tibi, termine fibris
Sacra videt fieri sextus ab vrbe lapis.
Gentibus est alijs tellus data limite certo:
Romanæ spatium est vrbis & orbis idem.

NVnc mihi dicenda est regis fuga. traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina mense dies.
Vltima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias euerterat vrbes:
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios, Occidite, dixit, inermem:
* Hoc cupiunt fratres, Tarquiniúsque pater.
Qui mea crudeli lacerauit verbere terga,
Dicere vt hoc posset, verbera passus erat.

* vide Ser. in Aeneid. 9. capitoli immob. & Augu∫t. de ciuit. Dei 4

* vide Fe∫tum. Termin.

* Laurentū appulsus est Aeneas. Strab.

Regifugiū. Fest.

* ex composito & doli causa.

Luna fuit. spectant iuuenem, gladiósque recondunt:
Tergáque deducta veste notata vident.
Flent quoque: & vt secum tueatur bella precantur:
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iámque * potens, misso genitorem appellat amico:
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratus * suberat cultissimus herbis
Sectus humum riuo leue sonantis aquæ.
Illic Tarquineus mandata latentia nati
Accipit: & virga * lilia summa metit.
Nuntius vt redijt decussáque lilia dixit;
Filius, agnosco iussa parentis, ait.
Nec mora: principibus cæsis ex vrbe Gabina,
Traduntur ducibus mœnia nuda suis.
Ecce (nefas visu) medijs altaribus anguis
Exit: & exstinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phœbus. sors est ita reddita; Matri
Qui dederit primus oscula; victor erit.
Oscula quisque suæ matri properata dederunt,
Non intellecto credula turba deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator; vt esset
Tutus ab insidijs, dire Superbe, tuis.
Ille iacens pronus matri dedit oscula Terræ,
Creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis:
Et patitur longas obsidione moras.
Dum vacat, & metuunt hostes committere pugnam:
Luditur in castris: otia miles agit.
Tarquinius * iuuenis socios dapibúsque meróque
Accipit: ex illis rege creatus ait;
Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello;
Nec sinit ad patrios arma referre deos;
Ecquid in officio torus est socialis? & ecquid
Coniugibus nostris mutua cura sumus?
Quisque suam laudat. studijs certamina crescunt:
Et feruet multo linguáque córque mero.

Surgit

* apud Gabios ducis imperio fungens.

* subiectus erat regiæ.

* Liuius & alij papauera decussa dicunt.

* fort. Tar. Collatinus postea consulatu abdicatus: dissentit tamen Liuius.

Surgit cui dederat clarum Collatia nomen;
Non opus est verbis, credite rebus, ait.
Nox superest: tollamur equis: vrbémque petamus.
Dicta placent, frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos: regalia protinus illi
Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis
Inueniunt posito peruigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia: cuius
Ante torum calathi; lanáque mollis erat.
Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant:
Inter quas tenui sic ait illa sono;
Mittenda est domino (nunc nunc properate puellæ)
Quamprimum nostra facta lacerna manu
Quid tamen auditis? nam plura audire potestis:
Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades: * melioribus Ardea restas
Improba: quæ nostros cogis abesse viros.
Sint tantùm reduces: sed enim temerarius ille
Est meus: & stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrymis: inceptáque fila remisit:
In gremio vultum deposuítque suo.
Hoc ipsum decuit: lacrymæ decuere pudicam:
Et facies animo dignáque párque fuit.
Pone metum, veni, coniux ait. illa reuixit:
Déque viri collo dulce pependit onus.
Interea iuuenis furiales regius ignes
Concipit: & cæco raptus amore furit.
Forma placet, niueúsque color, flauíque capilli,
Quique aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placent, & vox, & quod corrumpere non est:
Quóque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantus lucis prænuntius ales.
Cum referunt iuuenes in sua castra pedem.

* te fortioribus, & quibus tandem cedes.

Carpitur attonitos absentis imagine sensus
Ille recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina neuit:
Iniectæ collo sic iacuere comæ:
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuerunt:
Hic color, hæc facies, hic decor oris erat,
*Vt solet * à magno fluctus languescere flatu;*
Sed tamen à vento, qui fuit, vnda tumet:
Sic quamuis aberrat placitæ præsentia formæ:
Quem dederat præsens forma; manebat amor.
Ardet: & iniusti stimulis agitatus amoris,
Comparat indigno vímque, metúmque tuo.
Exitus in dubio est: audebimus vltima dixit,
** Viderit: audentes Fórsque, Deúsque iuuat.*
Cepimus audendo Gabios quoque. talia fatus
Ense latus cinxit: tergáque pressit equi.
Accipit ærata iuuenem Collatia porta,
Condere iam vultus sole parante suos.
Hostis vt hospes init penetralia Collatini.
Comiter excipitur: sanguine iunctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
Infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somnum:
Nox erat: & tota lumina nulla domo.
Surgit: & aurata vagina liberat ensem:
Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Vtq; torum pressit: ferrum Lucretia mecum est,
Natus, ait, regis, Tarquiniúsque vocor.
Illa nihil: neque enim vocem virésque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet:
Sed tremit, vt quondam stabulis deprensa relictis,
Parua sub infesto cùm iacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugnans.
Clamet? at in dextra, qui vetet, ensis erat.
Effugiat? positis vrgentur pectora palmis:
Tunc primum externa pectora tacta manu.

* postquam desijt tempestas languidiores sunt quidē fluctus. diu tamen deinde tumēt.

* ipsa Lucretia.

Instat

Instat amans hostis, precibus, pretióque, minisque.
Nec prece, nec pretio, nec mouet ille minis.
Nil agis, eripiam, dixit, pro crimine vitam:
Falsus adulterij testis adulter ero.
Interimam famulum: cum quo deprensa fereris.
Succubuit famæ victa puella metu.
Quid victor gaudes? hæc te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox stetit vna tuis!
Iámque erat orta dies: passis sedet illa capillis,
Vt solet ad nati mater itura rogum.
Grandæuúmque patrem fido cum coniuge castris
Euocat: & posita venit vterque mora.
Vtq́; vident habitum: quæ luctus causa requirunt:
Cui paret exsequias: quóque sit icta malo.
Illa diu reticet: pudibundáque cælat amictu
Ora: fluunt lacrimæ more perennis aquæ.
Hinc pater, hinc coniux lacrimas solantur: & orant,
Indicet: & cæco fléntque, pauéntque metu.
Ter conata loqui, ter destitit: ausáque quarto;
Non oculos ideo sustulit illa suos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus: eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
Quæq́; potest narrat. restabant vltima: fleuit:
Et matronales erubuere genæ.
Dant veniam genitor facto coniúxque coactæ.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora, cælato fixit sua pectora ferro:
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honestè;
Respicit. hæc etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus communia damna gementes
Obliti decoris virque patérque iacent.
*Brutus adest. tandémque animo * sua nomina fallit:*
Fixáque semianimi corpore tela rapit.
Stillantémque tenens generoso sanguine cultrum,
Edidit impauidos ore minante sonos.

*neque enim se animo brutum esse ostēdit, vt nomine. Eadem penè verba apud Liuiū.

Per tibi ego hunc iuro castum fortémque cruorem:
  Pérque tuos manes; qui mihi numen erunt:
Tarquinium profuga pœnas cum stirpe daturum:
  Iam satis est virtus dissimulata diu.
Illa iacens ad verba oculos sine lumine mouit:
  Visáque concussa dicta probare coma.
Fertur in exequias animi matrona virilis:
  Et secum lacrymas, inuidiámque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites
  Concitat: & regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit: capit annua consul
  Iura dies regnis illa suprema fuit.

FAllimur? an veris prænuntia venit hirundo?
  Et metuit ne qua versa recurrat hiems?
Sæpe tamen,* Progne, nimium properasse quereris:
  Virque tuo Tereus frigore lætus erit.

IAmq; duæ restant noctes de mense secundo:
  Mársque citos iuncta curribus vrget equos:
Ex vero positum permansit * Equiria nomen:
  Quæ deus in campo perspicit ipse suo.
Iure venis Gradiue: locum tua tempora poscunt:
  Signatúsque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum libro cum mense peracto.
  Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

* lib.6. Metam. 7.

* De ludis hisce vide Fest.

FASTORVM LIBER III.

BEllice depositis clypeo paulisper & hasta
  Mars ades: & nitidas casside solue comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ:
  A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Mineruæ.
  Non minus ingenuis artibus illa vacat.
Pallidis exemplo ponendæ tempora sume
  Cuspidis inuenies & quid inermis agas.

Tunc

Tunc quoque inermis eras: cùm te Romana sacerdos
Cepit; vt huic vrbi semina magna dares.
*Siluia vestalis (quid enim vetat inde * moueri)*
Sacra lauaturas manè petebat aquas.

* capi exordium, sic l. 4. 18.

Ventum erat ad mollem decliuo tramite ripam:
Ponitur è summa fictilis vrna coma.
Fessa resedit humo: ventósque accepit aperto
Pectore: turbatas restituitque comas.
Dum sedet; vmbrosæ salices, volucrésque canoræ
Fecerunt somnos, & leue murmur aquæ.
Blanda quies furtim victis obrepsit ocellis:
*Et * cadit à mento languida facta manus.*
Mars videt hanc: visámque cupit: potitúrque cupita.
*Et sua diuina furta * fefellit ope.*

* exporrexit sese totam & fudit.

* fecit vt fallerent, & laterent. Iliæ stuprũ & somnium

Somnus abit: iacet ipsa grauis: iam scilicet intra
Viscera Romanæ conditor vrbis erat
Languida consurgit; nescit cur languida surgat:
Et peragit tales arbore nixa sonos.
Vtile sit faustúmque, precor, quod imagine somni
Vidimus: an somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cùm lapsa capillis
*Decidit ante sacros * lanea vitta focos.*

* Vitta pudoris insigne, quam ei Mars eripuit.

Inde duæ pariter (visu mirabile) palmæ
Surgunt ex illis altera maior erat:
Et grauibus ramis totum protexerat orbem:
Contigerátque sua sidera summa coma,
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu: córque timore micat.
Martia Picus auis gemino pro stipite pugnant
Et lupa: tuta per hos vtraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus vrnam
Sustulit: implerat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Cælesti tumidus pondere venter erat.
** Quo minus emeritis exiret cursibus annus,*
Restabant nitido iam duo signa Deo.

* decimus aderat mẽsis.

Siluia fit mater: Vestæ simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.
Ara deæ certè tremuit, pariente ministro:
Et subijt cineres territa flamma suos.
Hoc vbi cognouit contemptor Amulius equi:
*(Nam raptas * fratri victor habebat opes)*
Amne iubet mergi geminos. scelus vnda refugit.
In sicca pueri destituuntur humo.
Lacte quis infantes nescit creuisse ferino?
Et picum expositis sæpe tulisse cibos?
Non ego te, tantæ nutrix Laurentia gentis,
Nec taceam vestras Faustule pauper opes.
Vester honos veniet, cùm Laurentalia dicam:
Acceptus genijs illa December habet.
Martia ter senos proles adoleuerat annos:
Et suberat flauæ iam noua barba comæ.
Omnibus agricolis, armentorúmque magistris
** Iliadæ fratres iura petita dabant:*
Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti:
Et redigunt actos in sua iura boues.
Vt genus audierant; animos pater editus auget:
Et pudet in paruis nomen habere casis:
Romuleóque cadit traiectus Amulius ense:
*Regnáque longæuo restituuntur * auo.*
Mœnia conduntur: quæ, quamuis parua fuerunt;
Non tamen expedijt transiluisse Remo.
Iam, modò quæ fuerant siluæ, pecorúmque recessus,
Vrbs erat: æternæ cùm pater vrbis ait;
Arbiter armorum, de cuius sanguine natus
*Credor: & vt credar * pignora multa dabo:*
A te principium Romano dicimus anno:
Primus de patrio nomine mensis erit.
Vox rata fit: patrióque vocat de nomine mensem:
Dicitur hæc pietas grata fuisse Deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores.
Hoc dederat studijs bellica turba suis.

* Numitori, supr. 22.

* ab Ilia matre, quæ & Siluia.

* Numitori, patri Siluiæ.

* comprobabo id fortitudine mea & belli gloria.

Pallada

Pallida Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus * Hypsipylea colit:
Iunonem Sparte, Pelopeiadésque Mycenæ:
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia præsidet armis:
Arma feræ genti rémque, decúsque dabant.
Quòd si fortè vacas, * peregrinos inspice fastos:
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis:
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos:
Inter * Aricinos, Albanáque * tempora constat:
Factáque Telegoni mœnia celsa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquiculus acer,
A tribus hunc primum turba forensis habet.
Et tibi cum proauis miles Peligne Sabinis
Conuenit: huic genti quartus vtrique * Deus.
Romulus hos omnes vt vinceret ordine saltem:
Sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas:
Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradiderat victas victoribus artes
Græcia, facundum sed malè forte genus.
Qui bene pugnabat: Romanam nouerat artem:
Mittere qui poterat pila; disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
Senserat? aut geminos esse sub axe polos?
Esse duas arctos? quarum Cynosura petatur
Sidonijs? Elicem Graia carina notet?
Signáque quæ longo frater percenseat anno,
Ire per hæc vno mense sororis equos?
Libera currebant, non obseruata per annum
Sidera: constabat sed tamen esse deos.
Non illi cœlo labentia signa tenebant:
Sed * sua: quæ magnum perdere crimen erat.
Illa quidem * fœno; sed erat reuerentia fœno.
Quantam nunc aquilas cernis habere * tuas.

* Lemnis, ab Hypsipyle Thoantis patris seruatrice.

* aliorum Italiæ populorum.

* Eundem ordinem tribuerunt Martio Albani, Aricini & Tusculani.

* quandiu suos habuerunt fastos.

* mensis Mart. Meronym. Annus Roman.

* esse item signa Zodiaci

* bellica.

* sc. constabant, ex eo erant. vide Plut. Romul. vbi agit de eiecto Amuleo.

* O Germanice.

Pertica suspensos portabat longa maniplos.
Vnde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes,
*Mensibus egerunt lustra * minora decem.*

* quæ erant tantùm mẽsium 40.

Annus erat: decimum cùm luna receperat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
* *Seu quia tot digiti per quos numerare solemus:*
Seu quia bis quino femina mense parit.

Denarius Romulo carus.

Seu quòd adusque decem numero crescente venitur:
Principium spatijs sumitur inde nouis.
Inde patres centum denos secreuit in orbes
Romulus: hastatos instituitque decem.
Et totidem princeps totidem pilanus habebat
Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Tatiensibus ille,
Quósque vocant Ramnes, Luceribúsque dedit.
Assuetos igitur numeros seruauit in anno.
Hoc luget spatio femina mœsta virum.
Neu dubites, primæ fuerint quin antè Calendæ
Martis, adhæc animum signa referre potes.

* appensa in flaminũ domibus.
* regis sacrorum.

*Laurea flaminibus, quæ toto * perstitit anno;*
Tollitur: & frondes sunt in honore nouæ.
*Ianua tunc * regis posita viret arbore Phœbi;*
Ante tuas itidem curia prisca fores.

* vetus, & decolor.
* è templo, cuius sacrá ex Ilio aduecta erant.

Vesta quoque vt niteat folio velata recenti;
*Cedit ab * Iliacis laurea * cana focis.*
Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur: & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parua fides annos hinc esse priores:
Anna quòd hoc cœpta est mense Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
Ad spatium belli, perfide Pœne, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat quintilis: & inde
Incipit, à numero nomina quisquis habet.

* Sabinis frequentibus olea.

*Primus * oliferis Romam deductus ab aruis*
Pompilius menses sensit abesse duos,

Siue

Siue hoc à * Samio doctus, qui posse renasci
Nos putat: Egeria siue monente sua. *Pythagoras.
Sed tamen errabant etiam tunc tempora: donec
Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
Non hæc ille Deus, tantæque propaginis auctor
Credidit officijs esse minora suis.
Promissúmque sibi voluit prænoscere cælum:
Nec deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras solis, quibus in sua signa rediret; Annus Cæsarianus.
Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinque diebus
Iunxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus est: in lustrum accedere debet,
Quæ consumatur partibus, vna dies.
SI licet occultos monitus audire deorum
Vatibus; vt certe fama licere putat:
Cùm sis officijs, Gradiue, virilibus aptus: Mars cur à matronis colatur.
Dic mihi matronæ cur tua festa colant.
Sic ego. sic posita dixit mihi casside Mauors:
Sed tamen in dextra missilis hasta fuit.
Nunc primùm studijs pacis, Deus vtilis armis,
Aduocor: & gressus in noua castra fero.
Nec piget incepti, iuuat hac quoque parte morari:
Hoc solam ne se posse Minerua putet.
Disce Latinorum vates operose dierum
Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parua fuit, si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parua spes tamen huius erat.
Mœnia iam stabant populis angusta futuris
Credita, sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
Quæ fuerit nostri si quæris regia nati;
Adspice de canna, straminibúsque domum.
In stipula placidi capiebat munera somni:
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Iámque loco maius nomen Romanus habebat;
Nec coniux illi, nec socer vllus erat.

Spernebat generos inopes vicinia dites:
Et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse, & oues pauisse nocebat:
Iugeráque inculti pauca tenere soli.
Cum pare quæque suo coëunt volucrésque, feræq;:
Atque aliquem, de qua procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus. at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui* patriámque dedi tibi, Romule, mentem:
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso: Consus tibi cetera dicet;
Illo festa die dum sua sacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem:
Tunc primùm* generis intulit arma socer.
Iámque ferè raptæ matrum quoque nomen habebant:
Tractáque erant longa bella* propinqua mora.
Conueniunt nuptæ* dictam Iunonis in ædem:
Quas inter mea sic est* nurus ausa loqui.
O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus:
Non vltrà* lentæ possumus esse piæ.
Stant acies: sed vtra di sint pro parte rogandi,
Eligite. hinc coniux; hinc pater arma tenet,
Quærendum est, viduæ fieri malitis, an orbæ.
Consilium vobis forte, piúmque dabo.
Consilium dederat: parent: crinésque resoluunt:
Mæstique funerea corpora veste tegunt.
Iam steterant acies ferro, mortique paratæ:
Iam lituus pugnæ signa daturus erat;
Cùm raptæ veniunt inter patrésque, virósque:
Inq; sinu natos pignora cara tenent.
Vt medium campi scissis tetigere capillis;
In terram posito procubuere genu,
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad auos brachia parua suos.
Qui poterat, clamabat auum tunc denique visum.
Et qui vix poterat,* posse coactus erat.

* Mauortiam, vt vi parares, quod lege non licebat
* Romanis, qui ipsorum filias rapuerant.
* inter propinquos.
* quò se conuenturas constituerant.
* Hersilia. Liu. 1.
* silentè agimus, impiè agimus.
* exprimente vagitu primam aui literam.

Tela

Tela viris, animique cadunt: gladiiſque remotis
Dant ſoceri generis, accipiuntque manus.
Laudatáſque tenent natas, ſcutóque nepotem
*Fert auus: hic ſcuti * dulcior vſus erat.*
* ſupplens vicem cunarum.
Inde diem, primáſque meas celebrare Kalendas
** Oebaliæ matres non leue munus habent.*
* Sabinæ, quæ ad Lacones referunt originem.
Aut quia committi ſtrictis mucronibus auſæ
Finierant lacrimis Martia bella ſuis:
Vel quòd erat de me feliciter Ilia mater:
Ritè colunt matres ſacra, diémque meum.
Quid? quòd hiems adoperta gelu tunc denique cedit:
Et pereunt victæ ſole tepente niues.
Arboribus redeunt detonſæ frigore frondes:
Vuidique in grauido palmite gemma tumet.
Quæq; diu latuit, nunc qua ſe tollit in auras,
Fertilis occultas inuenit herba vias.
Nunc fecundus ager: pecoris nunc hora creandi:
Nunc auis in ramo tecta, larémque parat:
Tempora iure colunt Latiæ fecunda parentes:
*Quarum * Militiam votáque partus habet.*
* quarum militia & labor pariendi conditio.
Adde, quòd excubias vbi rex Romanus agebat;
Qui nunc Eſquilias nomina collis habet;
Illic a nuribus Iunoni templa Latinis
*Hac ſunt, ſi memini, * publica facta die.*
* ſacrata & coli cœpta, Feſt.
Quid moror? & variis onero tua pectora cauſſis?
Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
** Mater amat nuptas: matrum me turba frequentat:*
Hæc vos præcipuè tam pia cauſſa decet.
* cauſſa Iunonis matris meæ me colunt matres.
Ferte Deæ flores: gaudet florentibus herbis
Hæc dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, tu nobis lucem, Lucina, dediſti:
Dicite, tu voto parturientis ades.
*Si qua tamen grauida eſt; reſoluto crine * precetur;*
Vt ſoluat partus molliter illa ſuos.
* non expectato partu, ſed ipſis Kal.

QVis mihi nunc dicet quare cœleſtia Martis
Arma ferant Salij? Mamuriumq; canant?

* Artemisio.

*Nympha mone * nemori, stagnóque, operata Dianæ*
Nympha Numæ coniux ad tua facta veni.
Vallis Aricinæ silua præcinctus opaca
*Est lacus * antiqua relligione sacer.*

* Ara Dianæ Nemorensis.

Hic latet Hippolytus loris direptus equorum:
Vnde nemus nullis illud aditur equis.
Licia dependent longas velantia sepes:
*Et posita est meritæ multa * tabella deæ.*

* Lyciis appensa ab his qui vota soluerũt morbis fortasse liberati: nam & & eos Diana curat.

Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Femina lucentes portat ab vrbe faces.
Regna tenent manibus fortes, pedibúsque fugaces:
Et perit exemplo postmodo quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure riuus:
Sæpe, sed exiguis haustibus inde bibi.
Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camenis:
Illa Numæ coniux, consiliúmque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
Molliri placuit iure, Deûmque metu.
Inde datæ leges, ne fortior omnia posset:
Cœptáque sunt purè tradita sacra coli.
Exuitur feritas: armísque potentius æquum est:
Et cum ciue pudet conseruisse manus.
Atque aliquis modò trux visa iam vertitur ara;
Vináque dat tepidis, farráque salsa focis.
Ecce deum genitor rutilas per nubila flammas
Spargit: & effusis æthera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes:
Rex pauet: & vulgi pectora terror habet.

Ancylia vnde.

Cui dea, ne nimium terrere: piabile fulmen
Est ait: & sæui flectitur ira Iouis.
Sed poterunt ritum Picus, Faunúsque piandi
Tradere: Romani numen vterque soli.

Fabulam eandẽ scribunt Plut. & Arnob. initio lib. 5.

Nec sine vi tradent: adhibe tu vincula captis:
Atque ita, qua possint, edidit, arte capi.
Lucus Auentino suberat niger ilicis vmbra:
Quo possis viso dicere, numen inest.

In

In medio gramen, muſcóque adoperta virenti
Manabat ſaxo vena perennis aquæ:
Inde ferè ſoli, Faunus, Picúſque bibebant.
Huc venit; & Fonti rex Numa mactat ouem:
Plenáque odorati diſponit pocula Bacchi:
Cúmque ſuis antro conditus ipſe latet.
Ad ſolitos veniunt ſilueſtria numina fontes:
Et releuant multo pectora ſicca mero.
Vina quies ſequitur. gelido Numa prodit ab antro:
Vincláque ſopitas addit in arcta manus.
Somnus vt abſceſſit; pugnando vincula tentant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
Tunc Numa Di nemorum factis ignoſcite noſtris:
Si ſcelus ingenio ſcitis abeſſe meo:
Quóque modo poſſit fulmen, monſtrate, piari.
Sic Numa: ſic quatiens cornua Faunus ait,
Magna petis: nec quæ monitu tibi dicere noſtro
Fas ſit. habent fines numina noſtra ſuos.
Dí ſumus agreſtes, & qui dominentur in altis
Montibus. arbitrium eſt in ſua tecta Ioui.
Hunc tu non poteris per te deducere cœlo:
At poteris noſtra forſitan vſus ope.
Dixerat hæc Faunus: par eſt ſententia Pici.
Demet tamen nobis vincula Picus ait.
Iuppiter huc veniet valida perductus ab arte.
Nubila promiſſi Styx mihi teſtis erit.
Emiſſi laqueis quid agant, quæ carmina dicant;
Quáque trahant ſuperis ſedibus arte Iouem;
Scire nefas homini eſt. nobis conceſſa canentur:
Quæq; pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cœlo te Iuppiter; vnde minores
Nunc quoque te celebrant; Eliciúmque vocant.
Conſtat Auentinæ tremuiſſe cacumina ſiluæ:
Terráque ſubſedit pondera preſſa Iouis.
Corda micant regis: totóque è corpore ſanguis
Fugit: & hirſutæ diriguere comæ.

Vt rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum réxque patérque deum:
Si tua contigimus manibus donaria patris
Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
*Annuit oranti: sed verum ambage * remota*
Abdidit: & dubio terruit ore virum.
Cæde caput dixit, cui rex, parebimus, inquit:
Cædenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic: hominis sumes, ait ille, capillos.
Postulat hic animam: cui Numa, piscis, ait.
Risit: & his, inquit, facito mea tela procures
O vir colloquio non abigende deûm.
Sed tibi, protulerit cùm totum crastinus orbem
Cynthius, imperij pignora certa dabo.
Dixit: & ingenti tonitru super æthera motum
Fertur: adorantem destituítque Numam.
Ille redit lætus: memorátque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis, difficilisque fides.
At certè credetur, ait, si verba sequetur
Exitus en audi crastina quisquis ades.
Protulerit terris cùm totum Cynthius orbem;
Iuppiter imperij pignora certa dabit.
Discedunt dubij: promissáque tarda videntur:
Dependétque fides adueniente die.
Mollis erat tellus rorata manè pruina:
Ante sui populus limina regis adest.
Prodit: & in solio medius concedit acerno.
Innumeri circa stántque, siléntque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus:
Sollicitæ mentes spéque, metúque pauent.
Constitit: atque caput niueo velatus amictu
Iam bene dis notas sustulit ille manus.
Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit:
Pollicitam dictis Iuppiter adde fidem.
Dum loquitur totum iam Sol emouerat orbem:
Et grauis æthereo venit ab axe fragor.

* obscura, ænigmata scilicet.

* piscis i. cepa, capillis, & piscib. seu menidibus.

Ter

*Ter tonuit * sine nube deus: tria fulgura misit:*
Credite dicenti: mira, sed acta loquor.
A media cælum regione dehiscere cœpit:
Summisere oculos cum duce turba sua.
Ecce leui scutum versatum leniter aura
Decidit. à populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus cæsa prius ille iuuenca:
Quæ dederat nulli colla premenda iugo.
Atque ancile vocat; quòd ab omni parte recisum est;
Quémque notes oculis, angulus omnis abest.
Tunc memor imperij sortem consistere in illo,
Consilium multæ calliditatis init.
Plura iubet fieri simili cælata figura;
Error vt ante oculos insidiantis eat.
Mamurius, morum, fabræne exactior artis,
Difficile est vlli dicere, clausit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit:
Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Iam dederat Saliis (à saltu nomina ducta)
** Armáque, & ad certos verba canenda modos.*
Tum sic Mammurius, Merces mihi gloria detur:
Nomináque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
Præmia persoluunt: Mamuriúmque vocant.
Nubere siqua voles, quamuis properabitis ambo;
Differ: habent paruæ commoda magna moræ.
Arma mouent pugnam: pugna est aliena maritis:
** Condita cùm fuerint, aptius omen erit.*
His etiam coniux apicati sancta dialis
Lucibus, impexas debet habere comas.

TErtia nox demissa suos vbi mouerit ortus;
Conditus è geminis piscibus alter erit.
Nam duo sunt: austris hic est, aquilonibus ille.
*Proximus à vento * nomen vterque tenet.*

CVm croceis rorare genis Tithonia coniux
Cœperit: & quintæ tempora lucis aget;

* quod magnam opinionem diuinitatis ostendit. & certam affirmat præsagij fidem. Tur. Ad. 22. 19.

De Mamurio Veturio vide Fest.

* super tunicâ æneâ pectori tegmē, cælestiaque arma ancilia, sc.

* ancilia tēplo Martis, vbi adseruantur, reddita.

* Aquilonius, Austrinus.

Siue est Arctophylax, siue est piger ille Bootes;
*cosmicè. * Mergetur. visus effugiétque tuos.
At non effugiet Vindemitor: hoc quoque caussam
Vindemitor vnde sidus. Vnde trahat sidus parua docere mora est.
Ampelon intonsum Satyro nymphâque creatum
Fertur in Ismariis Bacchus amasse iugis.
Tradidit huic vitem pendentem frondibus vlmi;
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
Dum legit in ramo pictas temerarius vuas;
Decidit: amissum Liber in astra tulit.
Augustus Pont. max. SExtus vbi è terra cliuosum scandit olympum
Phœbus, & alatis æthera carpit equis;
Quisquis ades, castæq; colis penetralia Vestæ;
Gratare; Iliacis turáque pone focis.
*De Augusto malim intelligere, cui promerenti plures tituli delati sunt, quàm sumpserit. Vt de hoc ipso pontificatu liquet ex Suet.
* Cæsaris innumeris, quos maluit ille mereri,
Accessit titulis pontificalis honor.
Ignibus æternis æterni numina præsunt
Cæsaris. imperii pignora iuncta vides.
Dî veteris Troiæ, dignissima præda ferenti:
Qua grauis AEneas tutus ab hoste fui.
Ortus ab AEnea tangit cognata sacerdos
Numina: cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos * sancta fouet ille manu, bene viuitis ignes,
Viuite inexstincti, flammáque duxque, precor.
*sub sancta vocant augusta patres.
VNa nota est Martis nonis: sacrata quod illis
Templa putant * lucos Veiouis ante duos.
*inter arcē & Capitolium. Agell. 5. 12.
Romulus vt saxo lucum circumdedit alto;
Quilibet huc, dixit, confuge: tutus eris.
O quàm de tenui Romanus origine creuit!
Turba vetus quàm non inuidiosa fuit!
Ne tamen ignaro nouitas tibi nominis obstet;
Disce quis iste deus, cúrue vocetur ita.
Veiupiter. Iuppiter est iuuenis: iuueniles aspice vultus:
Aspice deinde: manu fulmina nulla tenet.
Fulmina post ausos cœlum affectare Gigantes
Sumpta Ioui: primo tempore inermis erat.

Ignibus

Ignibus Ossa nouis, & Pelion altius Ossa,
Arsit: & in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul: Nymphæ pauisse feruntur
* Cretides: infanti lac dedit illa Ioui.
Nunc vocor ad nomen: vegrandia farra coloni,
Quæ malè creuerunt, vescáque parua vocant.
Vis ea si verbi est; cur non ego Veiouis ædem,
AEdem * non magni suspicer esse Iouis?
Iámque vbi cæruleum variabunt sidera cœlum;
Suspice: Gorgonei * colla videbis equi.
Creditur hæc cæsæ grauida ceruice Medusæ
Sanguine respersis prosiluisse comis.
Huic supra nubes, & subter sidera lapso
* Cælum pro terra, pro pede penna fuit.
Iámque indignanti noua frena receperat ore;
Cùm leuis * Aonias vngula fodit aquas.
Nunc fruitur cœlo: quod pennis antè petebat:
Et nitidus stellis quinque decémque micat.
PRotinus * adspiciens venienti nocte Coronam
Gnosida: Theseo crimine facta dea est.
Iam * bene periuro mutarat coniuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila regenda viro.
Sorte tori gaudens, quid flebam rustica, dixit:
Vtiliter nobis perfidus ille fuit,
Interea Liber * depexis crinibus Indos
Vincit: & Eoo diues ab orbe redit.
Inter captiuas facie præstante puellas
Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans coniux: spatiatáque litore curuo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum fluctus similes audite querelas:
En iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam (memini) periure, & perfide Theseu.
Ille abiit. eadem crimina Bacchus habet
Nunc * quoque nulla viro, clamabo, femina credat:
Nomine mutato caussa relata mea est.

*Melissa, Amalthea Melissi regis Cretēsis fil.
*ve pro pusillo vtebātur veteres. Fest. in vescus.
* heliacè. Pegasus.

* aër enim volantium solum.
*Hippocrenen.

*ortu chronico.
* Cretensem, vnde nata Ariadne.
* Deum homine.
*promissis.

Ariadne.

*Allusit ad versus Ca. in nuptijs Pel.

O vtinam mea sors, qua primùm cœperat, isset:
Iámque ego præsenti tempore nulla forem.
Quid me in desertis morituram, Liber, arenis
Seruabas? potui dedoluisse semel.
Bacche leuis, leuiórque tuis, quæ tempora cingunt,
Frondibus, in lacrimas cognite Bacche meas.
Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
Tam bene compositum sollicitare torum.
Heu vbi pacta fides? vbi, quæ iurare solebas?
Me miserum, quoties hæc ego * verba loquor.
Thesea culpabas: fallacémque ipse vocabas:
Iudicio peccas turpius ipse tuo.
Nesciat hoc quisquam: tacitisque doloribus vrar:
Ne toties falli digna fuisse puter.
Præcipuè cupiam celari Thesea: ne te
Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
At, puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex,
Eueniat nostris hostibus * ille color.
Quid tamen hoc refert? vitio tibi gratior ipso est.
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche fidem præsta: nec præfer amoribus vllam
Coniugis: assueui semper amare virum.
Ceperunt * matrem formosi cornua tauri;
Me tua: sed lædit ille pudendus amor.
* Ne noceat quod amo: nec enim tibi Bacche nocebat,
Quod flammas nobis * fassus es ipse tuas.
Nec quod nos vris, mirum facis. ortus in igne
* Diceris; & * patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum; cui tu solitus promittere cœlum.
Hei mihi, pro cœlo qualia dona fero!
Dixerat, audierat iamdudum, verba querentis
Liber: vt à tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu: lacrimásque per oscula siccat:
Et, pariter cœli summa petamus, ait.
Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta vocabula sumes:
Nam tibi mutatæ libera nomen erit.

Sintque

* Catul. non hæc promissa, &c. non hoc sperare, &c.

* Fuscus, quem ironicè sibi tribuerat, cùm esset Indæ pellicis

* Pasiphaen vxorē Minois Cretensis.

* tu qui potes, fac non lædat; & percipiam amoris fructum, vt tu.

* tanquam de re dubitet.

* Metam. 3. fab. 3.

Ariadne fit libera.

Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ;
*Vulcanus Veneri quam dedit: * illa tibi.*
Dicta facit: gemmásque nouem transformat in ignes:
Aurea per stellas nunc micat illa nouem.
SEx ubi sustulerit, totidémque emiserit orbes,
*Purpureum * rapido qui vehit axe diem;*
* *Altera gramineo spectabis Equiria * campo:*
Quem Tiberis curuus in latus vrget aquis.
Qui tamen eiecta si forte tenebitur vnda;
* *Cælius accipiet puluerulentus equos.*
IDibus est Annæ festum geniale Perennæ,
*Haud procul à ripis, * aduena Tibri, tuis.*
Plebs venit: ac virides passim disiecta per herbas
Potat: & accumbit cum pare quisque sua.
*Sub Ioue pars * durat: pauci tentoria ponunt:*
Sunt, quibus è ramis frondea facta casa est:
Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis:
Desuper extensas imposuere togas.
Sole tamen, vinóque calent: annósque precantur,
Quot sumunt cyathos: ad numerúmque bibunt.
*Inuenies illic, qui * Nestoris ebibat annos:*
Quæ sit per calices facta Sibylla suos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris:
Et iactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posito duras cratere choreas:
Cultáque diffusis saltat amica comis.
Cùm redeunt, titubant: & sunt spectacula vulgi:
Et fortunatos obuia turba vocat.
Occurrit: nuper visa est mihi digna relatu
Pompa: senem potum pota trahebat anus.
*Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus * errat;*
Fabula proposito nulla tegenda meo.
Arserat Æneæ Dido miserabilis igne:
Arserat extructis in sua fata rogis.
Compositúsque ignis, tumulique in marmore carmen
Hoc breue, quod moriens ipsa reliquit, erat.

* fingitur fuisse ex auro & gemmis, oblata Ariadnæ nubenti Baccho.
Corona.
* cito curru.
* propter ea de quibus in fine Febr.
* Martio,
* Vide Festum in Martialis campus.
* alibi orte in Etruria.
* æstu solis perferunt.
Geniale Festum Annæ.
* Hyperbole quis enim 300. bibat, aut quæ 1000.

* incertum est, & varium.
Anna Didonis soror.

Ex Heroid. suis huc transtulit.

Præbuit Æneas & causam mortis, & ensem:
Ipsa sua Dido considit vsa manu.
Protinus inuadunt Numidæ sine vindice regnum:
Et potitur capta Maurus Iarba domo:
Séque memor spretum, thalamis tamen, inquit, Elisæ,
En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrij quò quemque agit error: vt olim
Amisso dubiæ rege vagantur apes.

* à morte Didus.
* suis paleis exutas, excussas.
* euulsas.
* cursu felice vel quod pes sit etiam aquæ. Tur. Adu. 6. 20. vel a fune, quo velum tenditur, qui etiam pes. Seru. Sic. Virg. 4. Aequatis velis.
* fratris sui qui Sichæum Didus maritum interemerat.

** Tertia * nudatas acceperat area messes:*
Inq; cauos ierant tertia musta lacus.
Pellitur Anna domo: lacrimánsque sororia linquit
Mœnia, germanæ iusta dat antè suæ.
Mixta bibunt molles lacrimis vnguenta fauillæ,
*Vertice * libatas accipiúntque comas.*
Térque vale dixit: cineres ter ad ora relatos
Pressit: & est illis visa subesse soror.
*Nacta ratem, comitésque fugæ * pede labitur æquo,*
Mœnia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyræ
Insula; quam Libyci verberat vnda freti.
Hanc petit hospitio regis confisa vetusto:
Hospes opum diues rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus vtriusque sororis;
Hæc, inquit, tellus quantulacumque tua est.
Et tamen hospitij seruasset ad vltima munus:
*Sed timuit magnas * Pigmalionis opes.*
Signa recensebat bis sol sua: tertius ibat
Annus: & exsilio terra paranda noua est.
Frater adest: bellóque petit: rex arma perosus,
Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.

* plus fratrem metuebat vento & vndis.
* Calabriæ fl. in Thurijs. Plin.

Iussa fugit: ventóque ratem committit & vndis:
** Asperior quouis æquore frater erat.*
*Est prope piscosos lapidosi Crathidis * amnes*
Paruus ager: Cameren incola turba vocat.
Illuc cursus erat. nec longius abfuit inde:
Quàm quantum nouies mittere funda potest.

Vela

Vela cadunt primò : & dubia librantur ab aura.
Findite remigio, nauita dixit, aquas.
*Dúmque parant torto subducere carbasa * lino:* * funibus, quibus subducuntur, & deducuntur
Percutitur rapido puppis adunca noto,
Inq; patens æquor frustrà pugnante magistro
Fertur : & ex oculis visa refugit humus.
Assiliunt fluctus imóque à gurgite pontus
Vertitur : & canas alueus haurit aquas.
Vincitur ars vento : nec iam moderator habenis
Vtitur : at votis is quoque poscit opem.
Iactatur tumidas exsul Phœnissa per vndas:
Humidáque opposita lumina veste tegit,
Tunc primùm Dido felix est dicta sorori:
Et quæcumque aliquam corpore pressit humum.
Ducitur ad Laurens ingenti flamine litus
*Puppis : & expositis omnibus, * hausta perit.* * ab vndis.
Iam pius Æneas regno, natáque Latini
Auctus erat : populos miscuerátque duos.
Litore dotali solo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adspicit errantem : nec credere sustinet Annam * sc. dubius
Esse ; quid in Latios illa veniret agros? * quorum caussa fuerat Aeneas: quem sibi etiam putabat fugiendum.
*Dum secum * Æneas; Anna est, exclamat Achates.*
Ad nomen vultus sustulit illa suos.
Heu fugiat ? quid agat? quos terræ quærat hiatus?
*Ante oculos miseræ * fata sororis erant.*
*Sensit, & alloquitur trepidam * Cythereius heros:* * ab vrbe vbi Venus mater Aeneæ colitur
Flet tamen admonitu mortis, Elisa, tuæ
Anna per hanc iuro, quam quondam audire solebas * sibi esse allaturam manus.
Tellurem fato prosperiore dari:
Pérque deos comites, hac nuper sede locatos:
Sæpe meas illos increpuisse moras. * vnde etiã Phœnicibus dicta est Dido, id est, virago.
*Nec timui de morte tamen : * metus abfuit iste.*
*Hei mihi, credibili * fortior illa fuit.*
Ne refer. adspexi non illo corpore digna
Vulnera, tartareas ausus adire domos.

At tu, seu ratio te nostris appulit oris;
Siue deus: regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elisæ.
Nomine grata tuo, grata sororis erit.
Talia dicenti (neque enim spes altera restat)
Credidit: errores exposuitque suos.
Vtq; domum intrauit Tyrios induta paratus;
Incipit AEneas: cetera turba silet.
Hanc tibi cur tradam, pia caussa, Lauinia coniux,
Est mihi: consumpsi naufragus huius opes.
Orta Tyro est: regnum Libyca possedit in ora:
Quam precor vt caræ more sororis ames.
Omnia promittit, falsúmque Lauinia vulnus
*Mente premit tacita, dissimulátque * metus,*
Donique cum videat præter sua lumina mitti,
Multa tamen mitti clam quoque multa putat.
*Non habet * exactum quid agat: furialiter odit*
Et parat insidias: & cupit vlta mori.
Nox erat ante torum visa est adstare sororis
Squallenti Dido sanguinolenta coma.
Effuge, ne dubita, mestum, soror, effuge tectum.
** Sub verbum * querulas impulit aura fores.*
Exsilit: & velox humili super arua fenestra
Se iacit: audacem fecerat ipse timor.
Cúmque metu rapitur: tunica velata recincta
Currit; vt auditis territa dama lupis.
Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius vndis
Creditur: & stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur. apparent signa, notæq; pedum.
Ventum erat ad ripas. inerant vestigia ripis.
** Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.*
Ipsa loqui visa est, Placidi sum nympha Numici:
Amne perenne latens, Anna perenna vocor.
Protinus erratis læti vescuntur in agris:
Et celebrant largo seque, diémque mero.

* suspicionem de adducta pellice.
* non exquirit & exigit secum.
* vnà cum dicto.
* stridulas, creperas.
* vt tacentibus aquis Anna posset exaudiri.

Sunt

Sunt quibus hæc Luna est, quia mẽsibus impleat annũ:
*Pars Themin, * Inachiam pars putat esse bouem.*
*Inuenies, qui te nymphen * Atlantida dicant;*
Téque Ioui primos, Anna dedisse cibos.
Hæc quoque, quam referam, nostras peruenit ad aures
Fama: nec à veri dissidet illa fide.
*Plebs vetus, & nullis etiam nunc tuta * tribunis*
Fugit: & in sacri vertice montis erat.
Iam quoque, quem secum tulerant, defecerat illis
Victus, & humanis vsibus apta Ceres.
*Orta * suburbanis quædam fuit Anna Douillis*
Pauper, sed multæ sedulitatis anus.
Illa leui mitra canos incincta capillos
Fingebat tremula rustica liba manu.
Atque ita per populum fumantia manè solebat
Diuidere, hæc populo copia grata fuit.
Pace domi facta, signum posuere perenne:
*Quòd sibi * defectu illa ferebat opem.*
Nunc mihi, cur cantent, superest, obscena puellæ,
Dicere: nam coeunt, certáque probra canunt.
Nuper erat dea facta: venit Gradiuus ad Annam:
Et cum seducta talia verba facit.
*Mense meo coleris: iunxi * mea tempora tecum:*
Pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer armiferæ correptus amore Mineruæ
Vror: & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice Dî studio similes coëamus in vnum.
Conueniunt partes hæ tibi, comis anus.
Dixerat. illa deum promisso ludit inani:
*Et * stultam dubia spem * trahit vsque mora.*
Sæpius instanti; Mandata peregimus, inquit:
Euicta est precibus: vix dedit illa manus.
Credit amans: thalamósque parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, vt noua nupta, suos.
Oscula sumpturus subitò Mars adspicit Annam.
Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.

* Isidem. Metam. 11. 13.
* vnam è Pleiadib. nutricem Iouis.
* Anno ab v. c. 260.

* non longè ab vrbe & Lauinio sitis. Anna Bouilla.

*egentibus, destitutis. In Ibin: solito defecta fauore. Obscena carmina in festo Annæ.
* extremo secundo li. locum tua tempora poscunt.

* quia certum erat Deam semper virginem & prudentiss. non inflexũ iri.
* spem illi producit & alit.

Ludis amatorem caræ, noua diua, Mineruæ.
** Nec res hac Veneri gratior vlla fuit.*
Inde ioci veteres obscænáque verba canuntur:
Et iuuat hanc magno verba dedisse deo.
Præteriturus eram gladios in principe fixos:
Cùm sic à castis Vesta locuta focis:
*Ne dubita meminisse: meus fuit ille * sacerdos:*
Sacrilegæ telis me petiere manus.
Ipsa virum rapui: simulacráque nuda reliqui.
Quæ cecidit ferro, Cæsaris vmbra fuit.
*Ille quidem cœlo positus Iouis * atria vidit:*
Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicumque nefas ausi prohibente deorum
*Numine, polluerant pontificale * caput,*
*Morte * iacent merita, testes estote * Philippi:*
Et quorum sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæsaris; vlcisci iusta per arma patrem.
Postera cùm teneras Aurora refecerit herbas:
** Scorpius à prima parte videndus erit.*
Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche faue vati, dum tua festa cano.
Nec referam Semelen: ad quam nisi fulmina secũ
Iuppiter afferret, paruus inermis eras:
** Nec, puer vt posses maturo tempore nasci,*
*Expletum patrio * corpore matris opus.*
Sithonas & Scythicos longum est narrare tiumphos:
Et domitas gentes thurifer Inde tuas.
*Tu quoque Thebanæ mala * præda tacebere matris:*
Inq; tuum furijs acte Lycurge genu.
*Ecce libet subitos pisces, * Tyrrhenáque monstra*
Dicere: sed non est carminis huius opus.
Carminis huius opus caussas exponere quare
*Vilis anus * populos ad sua liba vocet.*
Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt;
*Liber: & in gelidis herba reperta * focis.*

Te

* ob amatoris sui infelicia furta.
Iulij cædes.
* pontifex max.
* ob stellam crinitam; quæ exhibitis ipsi ab Augusto ludis, apparuit.
* in Macedonia, vbi pugna cum Cassio & Bruto.
* violarant, illatis in vmbram eius manib*.
* nemo omnium triennium superuixit Su
* chronicè oritur libra Fanens.
Amer. Liberalia.
* nec referam.
* insutum femori pat.
* Pentheu, de quo Metam. 3. 9.
* quod tibi præcidisti, vites falce cæsurus.
* Met. 3. 8.
* aris, vbi postea igne consecrabãtur hostiæ.

Te memorant Gange, totóque Oriente subacto,
Primitias magno se posuisse Ioui.
Cinnama tu primus, captiuáque tura dedisti:
Déque triumphato viscera tosta boue.
Nomine ab auctoris ducunt Libamina nomen,
*Libáque: quod sanctis * pars datur inde focis.*
Liba deo fiunt: succus quia dulcibus idem
Gaudet: & à Baccho mella reperta ferunt.
*Ibat arenoso Satyris comitatus ab * Hebro.*
Non habet ingratos fabula nostra iocos.
Iámque erat ad Rhodopē, Pangæaq́; flumina ventum;
Æriferæ comitum cùm crepuere manus;
Ecce nouæ coëunt volucres tinnitibus actæ:
Quósque mouent sonitus æra, sequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber: & inuenti præmia mellis habet.
Vt Satyri, leuísque senex tetigere saporem;
Quærebant flauos per nemus omne fauos.
Audit in exesa stridorem examinis vlmo;
*Adspicit & * ceras, dissimulátque senex.*
Vtq; piger pandi tergo residebat aselli;
Applicat hunc vlmo, corticibúsque cauis.
Constitit ipse super, ramoso stipite nixus:
Atque auidè trunco condita mella petit.
Millia crabronum coëunt, & vertice nudo
*Spicula defigunt: * oráque prima notant.*
Ille cadit præceps: & calce feritur aselli:
Inclamátque suos: auxiliúmque rogat.
Concurrunt Satyri turgentiáque ora parentis
Rident. percusso claudicat ille genu.
*Risit & ipse * Deus: limúmque inducere monstrat.*
Hic paret monitis: & linit ora luto.
Melle pater fruitur: libóque infusa calenti
Iure repertori splendida mella damus.
Femina cur præsit, non est rationis opertæ.
Femineos thyrsos concitat ille choros.

* hinc libatos crines suprà dixit. Vnde liba.

* flumen Thratiæ, vt & illa quæ à Pangæi montibus fluunt.

* compositas ad similitudinem faui, sed inanes.

* frontem, caluo vertici vicinã.

* Bacchus.

Cur anus hoc faciat quæris? vinosior ætas
Hæc erat: & grauidæ munera vitis amat.
Cur hedera cincta est: hedera est gratissima Baccho.
Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est.
Nysiadas Nymphas, puerum quærente nouerca,
Hanc frondem cunis opposuisse ferunt.
Restat vt inueniam; quare toga libera detur
Lucifer, pueris, candide Bacche, tua.
Siue, quòd ipse puer semper, iuuenisque videris;
Et media est ætas inter vtrumque tibi.
*Seu quia * tu pater es, patres sua pignora natos*
Commendant curæ, numinibúsque tuis.
Siue, quod es Liber, vestis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.
An quia, cùm colerent prisci studiosius agros;
*Et faceret patrio rure senator * opus;*
Et caperet fasces à curuo consul aratro;
Nec crimen duras esset habere manus.
Rusticus ad ludos populus veniebat in vrbem:
Sed dis non studijs ille dabatur honos.
*Luce sua ludos vuæ * commentor habebat:*
*Quos cum * tædifera nunc habet ille dea.*
*Ergo vt * tironum celebrare frequentia possit;*
Visa dies dandæ non aliena togæ.
Mite caput pater huc, placatáque cornua vertas:
Et des ingenio vela secunda meo.
Itur ad Argeos, (qui sint, sua pagina dicet)
Hac, si commemini, præteritáque die.
*Stella * Lycaoniam vergit decliuis ad Arcton*
Miluius. hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, si vis cognoscere, cælum:
Saturnus regnis à Ioue pulsus erat.
Concitet iratus validos Titanas in arma:
*Quæq; fuit * fatis debita, tentat opem.*
Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
Parte sui serpens posteriore fuit.

lib. 3. Metam. 3. dicuntur Nyseides. Viridem togam sumũt adolesc. * siue quia proprium illi epitheton, siue quia idem putatur cũ Marte. Macrob. * verbum rusticum terent. Heau. 1. 1. & Eun. 3. 1. * ingeniosus repertor. * Cerere ab eo quòd tæda accensa Proserpinam suam quæritet * adolescẽtum. * ad vrsam Lycaonis filiam. Miluius vnde inter astra. * sortem seu fatalem promissionem mox subiungit.

Hunc

Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset;
Sors erat, æternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi:
Et iam iam flammis exta daturus erat:
Iuppiter alitibus rapere imperat: attulit illi
Miluius: & meritis venit in astra suis.
VNa dies media est: & fiunt sacra Mineruæ:
Nomináque adiunctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro:
Caussa, quod est illa nata Minerua die.
Altera, trésque super rasa celebrantur arena:
Ensibus exsertis bellica læta dea est.
Pallada nunc pueri, teneræq; orate puellæ.
Qui bene placarit Palladæ; doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ
Discant; & planas exonerare colos.
Illa etiam * stantes radio percurrere telas
Erudit: & rarum pectine densat opus.
Hanc cole, * qui maculas læsis de vestibus aufers:
Hanc cole,* velleribus quisquis aëna paras.
Nec quisquam inuita * faciet bene vincula plantæ
Pallade, sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo * manibus collatus * Epeo
Sit prior; irata Pallade, mancus erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte;
Munera de vestris pauca * referte deæ.
Nec vos turba feri sensu fraudata magistri
Spernite: discipulos attrahit illa nouos.
Quique moues cælum, tabulámque coloribus * vris:
Quique facis docta * mollia saxa manu.
Mille dea est operum: certè dea carminis illa est.
Si mereor studijs adsit amica meis.
Cælius ex alto qua mons descendit in æquum;
Hic vbi non plana est, sed propè plana via;

Quinquatrius.
Quibus artibus præsit Minerua.
* stamina. elegantissimè texendi artem describit.
* fullo, nacta.
* tingendis pannis.
* sutor eric egregius.
* arte, vt vocant, manuaria.
* primo tempore arietis, machinæ bellicæ.
* cuius ope accepistis.
* aperis cæli motus, quòd colores fere cõstent rebus vstis.
Plin. 35. 6.
* sequacia, formæ capacia.
Delubrum, Mineruæ C.

Parua licet videas captæ delubra Mineruæ:
Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio causa est. capitale vocamus
Ingenium sollers: ingeniosa dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum clypeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiua Faliscis
Venit: & hoc signo littera prima docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo iubeat furta recepta loco?
A quacumque trahis ratione vocabula Pallas:
Pro ducibus nostris AEgida semper habe.
Summa dies è quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare deæ.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu,
*Hic here Phrixeæ * vellera pressit ouis,*
*Seminibus tostis sceleratæ fraude * nouercæ*
Sustulerat nullas, vt solet, herba comas.
*Mittitur ad * Tripodas, certa qui sorte reportet,*
Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
*Hic quoque corruptus * cum semine nuntiat Helles*
Et iuuenis Phrixi funera sorte peti.
*Vsque recusantem * ciues, & tempus & Ino*
Compulerant regem iussa nefanda pati.
Et soror, & Phrixus velati tempora vittis
Stant simul ante aras: iunctáque fata gemunt.
*Adspicit hos vt fortè pependerat æthere * mater,*
Et ferit attonita pectora nuda manu:
*Inq; draconigenam nimbis comitantibus * vrbem*
Desilit & natos eripit inde suos:
*Vtq; fugam capiant aries nitidissimus * auro*
Traditur. ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
*Femina; cùm de se nomina fecit * aquæ.*
Penè simul periit, dum vult succurrere lapsæ
Frater: & extinctas porrigit vsque manus.

Arietis signum.
* inijt Arietis signũ.
* Inus Cadmi filię, quę & vxor Athamantis.
* oraculum Apollinis Delphici, quod ex Tripode pronunciabatur.
* vt corrupta ab Ino erant semina.
* Thebani.
* Nephele prior vxor Athamantis, dicta sic à nube.
* Thebas. Metamor. 4. 1.
* aureo vellere.
* Hellesponto.

Flebat

Flebat, vt amissa * gemini consorte pericli,
Cæruleo * iunctam nescius esse deo.
Litoribus tactis aries fit sidus: at huius
Peruenit in Colchas aurea lana domos.
TRes vbi luciferos veniens præmiserit Eos;
Tempora nocturnis æqua diurna feret.
INde quater pastor saturos vbi clauserit hædos;
Canuerint herbæ rore recente quater;
Ianus adorandus cùmque hoc concordia mitis,
Et Romana salus, aráque Pacis erit.
LVna regit menses. huius quoque tempora mensis
Finit Auentino * Luna colenda iugo.

* immolationis & tranationis marinæ.
* factam nympham Neptuni: à quo & cõpressam fabulatur Hygin.
Aequinoctium.
* Diana.

FASTORVM LIBER IIII.

ALma faue, dixi, geminorum mater * Amorum.
Ad vatem vultus rettulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? certè maiora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Sis dea; respondi, de vulnere risit: & aër
Protinus ex illa parte serenus erat.
Saucius, aut sanus, nunquam tua signa reliqui:
Tu mihi propositum tu mihi semper opus.
Quæ decuit primis sine crimine lusimus annis:
Nunc teritur nostris * area maior equis.
Tempora cum caussis annalibus eruta priscis,
Lapsáque sub terras, ortáque signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, mensem:
Et vatem & mensem scis Venus esse tuos.
Mota Cytherea leuiter mea tempora * myrto.
Contigit: &, cœptum perfice, dixit opus.
Sensimus: & caussæ subitò patuere dierum.
Dum licet, & spirant flamina; nauis eat.
Siqua tamen pars te de fastis tangere * debet,
Cæsar, in Aprili, quod tuearis habes.

* Ioci & Cupidinis, aut potius, libidinis & pietatis.
* versamur in rebus grauioribus & maioribus.
* tanquam symbolo promissi fauoris & opis.
* pertineat ad te ô Germanice.

Hic ad te magna descendit origine mensis:
Et fit * adoptiua nobilitate tuus.
Hoc pater * Iliades, cùm longum scriberet annum;
Vidit: & auctores rettulit ipse suos.
Vtque fero Marti primam dedit ordine sortem:
Quod sibi nascendi proxima caussa fuit:
Sic venerem gradibus multis in gente receptam
Alterius voluit mensis habere locum.
Principiúmque sui generis, reuolutáque quærens
Sæcula, cognatos venit adusque deos.
Dardanon Electra quis nescit * Atlantide natum?
Scilicet Electram concubuisse Ioui?
Huius Erichthonius: Tros est generatus ab illo:
Assaracum creat hic: Assaracúsque Capyn.
Proximus Anchises; cum quo commune parentis
Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Æneas: pietas spectata per ignes:
Sacra, patrémque humeris, altera sacra tulit.
Venimus ad felix * aliquando nomen Iuli:
Vnde domus Teucros Iulia tangit auos.
Posthumus hinc * qui, quod siluis est natus in altis,
Siluius in Latia gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est: subit * alba Latinum:
Proximus est titulis * Epytus, Alba, tuis.
Ille dedit captæ repetita * vocabula Troiæ:
Et tutus est idem, Calpete, factus auus.
Cúmque patris regnū post hunc Tiberinus haberet:
Dicitur in Tuscæ gurgite mersus aquæ:
Iam tamen Agrippam natam, Remulúmque nepotem
Viderat. in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Auentinus post hos, * locus vnde vocatur,
Mons quoque post illum tradita regna Procæ:
Quem sequitur duri Numitor germanus Amuli:
Ilia cum Lauso de numitore sati.
Ense cadit patrui Lausus: placet * Ilia Marti:
Téque parit gemino iuncte Quirine Remo.

Ille

* Iulio Augustus. Augusto, Tiberius, Tiberio Germanicus adoptati sunt.
* Romulus Iliæ siue Rheæ filius, quam Mars compresserat.
* quæ pronata est Atlante rege Italo. Seru. 8 Aeneid.
Albani reges.
* tandem & longo post tempore.
* sc. succedit, nempe Ascanio fratri.
* Siluius Alba.
* Dionys. est Calpetus
* appellans filium Capyn, nomine fuit quo Anchises pater.
* vbi sepultus.
* Lib. 3. 21.

Ille suos semper Venerem, Martémque parentes
  Dixit: & emeruit vocis habere fidem:
Néue secuturi possent nescire nepotes:
  Tempora dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
  Auguror: à spumis est * dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Græco rem nomine dici:
  *Itala nam tellus Græcia maior erat.
Venerat Euander plena cum classe suorum:
  Venerat Alcides: Graius vterque genus.
Hospes Auentinis armentum pauit in herbis
  * Clauiger: & tanto est * Albula pota deo.
Dux quoque Naritius: testes Læstrygones exstant:
  Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et iam Telegoni, iam mœnia Tiburis vdi
  Stabant; Argolicæ quæ posuere manus.
Venerat Atridæ fatis agitatus Halesus:
  A quo se dictam terra Falisca putat.
Adijce Troianæ suasorem * Antenora pacis:
  Et generum * AEneiden, Apule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & post Antenora flammis
  Attulit * AEneas in loca nostra deos.
Huius erat Solemus Phrygia comes vnus ab Ida:
  A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriæ, Germanice, nostræ:
  Me miserum, Scythico quàm procul illa solo est!
Euge age: tam longas sed supprime, Musa, querelas:
  Non tibi sunt mæsta sacra canenda lyra,
Quo non liuor adit? sunt qui tibi mensis honorem
  Eripuisse velint, inuideántque Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia; densáque cedit
  Frigoris asperitas; fetáque terra patet;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
  Quem Venus iniecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat * annum:
  Illa tenet nullo regna minora deo:

Vnde Aprilis. Aprilis quasi Aphrodite, ab ἀφρὸς, spuma.
* præsertim Siciliæ vicina, vt ipsa Sicilia. Strab. 5.
Qui Græci soluerint Italia.
* à claua, armis Herculi vsitatiss.
* propriè longo enim pòst tépore dictus Tiberis.
* conditorem Patauij Aeneid. 1. 247.
* Diomedê f. Tydei. N. Oenei
* Græcus non genere sed lingua, quæ Aeolica erat.
* Alterum etimon April.
Veneris laudes.
* preest toti anno non soli Aprili.

Iuráque dat cælo, terræ natalibus * vndis:
Pérque suos initus continet omne genus.
Illa deos omnes (longum est numerare) creauit:
Illa satis caussas, arboribúsque dedit:
Illa rudes animos hominum contraxit in vnum:
Et docuit iungi cum pare quemque sua.
Quid genus omne creat volucrũ, nisi blanda voluptas?
Nec coëant pecudes, si leuis absit amor.
Cum * mare trux aries cornu decertat: & idem
Frontem dilectæ lædere parcit ouis.
Deposita sequitur taurus feritate iuuencam:
Quem toti saltus, quem nemus omne tremit.
Vis eadem, lato quodcumque sub æquore viuit,
Seruat & iunumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus multáque cura solo.
Primus amans carmen vigilatum nocte negatæ
Dicitur ad clausas concinuisse fores.
Eloquiúmque fuit duram exorare puellam:
Próque sua caussa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes notæ: studióque placendi,
Quæ latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
Audeat? à nobis sit furor iste procul.
Quid, quod vbiq; potens, templisq; frequentibus aucta,
Vrbe tamen nostra ius dea maius habet?
Pro Troia, Romane, tua Venus arma ferebat:
Cum gemuit teneram * cuspide læsa manum:
Cælestésque duas Troiano iudice vicit:
(Ah * nolim victas hoc meminisse deas)
Assaracique * nurus dicta est; vt scilicet olim
Magnus Iuleos Cæsar haberet auos.
Nec veneri tempus, quàm ver, erat aptius vllum.
Vere * nitent terræ: vere remissus ager.
Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt:
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.

* quia in vndis prognata.

* ariete.

* A Diomede pugnante cum Aenea. Vir. Aen. 11. 277.

* cum Anchise eius f. rem habens Ver sacrum Veneri.

* lætæ sunt, & renident prouentu omnium rerum.

Et

Et formosa Venus formoso tempore digna est:
Vtque solet, Marti continuata suo est.
Vere monet curuas * materna per æquora puppes
Ire, nec hibernas iam timuisse minas.
Rite deam colitis Latiæ matrésque nurúsque,
Et vos, quîs vittæ, longáque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula demite * collo:
Nunc * alij flores, nunc noua danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto iubet ipsa lauari:
Caussáque cur iubeat, discite, certa subest.
Litore siccabat sudantes rore capillos.
Viderunt Satyri turba proterua deam.
Sensit. & opposita texit sua tempora myrto.
Tuta fuit facto: vósque referre iubet.
Dicite nunc quare Fortunæ tura virili
Detis * eo, gelida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas:
Et vitium nudi corporis omne videt.
Vt tegat hoc, celétque viros, Fortuna virilis
Præstat: & hoc paruo ture rogata facit.
Nec pigeat tritum niueo cum lacte * papauer
Sumere: & expressis mella liquata fauis.
Cùm primum cupido Venus est deducta * marito;
Hoc bibit. ex illo tempore nupta fuit.
Illam supplicibus verbis placate; sub illa
Et forma; & mores, & bona fama manet.
Roma pudicitia proauorum tempore * lapsa est:
* Cumæam, veteres, consuluistis anum.
Templa iubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Æneadas placido pulcherrima vultu
Respice: tótque tuas diua tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpius in virides * præcipitatur aquas.

* modò dixit natales vndas.
* ipsius Veneris.
* non aurei, quales forte in ipsis redimiculis.
Fortunæ virili sacrum.
* vel ad ripam Tyberis, templo Fortunæ à Seruio Tullio dicato: vel vt Fanensi ad lacum Nemorensem.
* ea enim ad res Venereas non parum faciunt, vt norunt medici.
* Vulcano.
* degenerauit à maiorum pudicitia; Romanis feminis ardentibus libidine, & sine pudore in Venerem ruentibus.
* Sibill[æ] oracula, quòd Sibylla esset Cumæa.
* cosmicè occidit Libra, quam Scorpij chelæ efficiunt. Metamor. 1. 492. Virgiliæ vj.

NOx vbi transierit; cælúmque rubescere primo
Cœperit; & tactæ rore querentur aues;
Semiustámque facem vigilata nocte * viator
Ponet, & ad solitum rusticus ibit opus;
Pleiades incipient humeros releuare * paternos.
Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexus sex hinc venere deorum;
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te formosa Celæno:
Maian, & Electram, Taygetámque Ioui:
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit:
Pœnitet: & facti sola pudore latet.
Siue quod Electra * Troiæ spectare ruinas
Non tulit: ante oculos opposuitque manum.

Dum heliacè occidũt, & cœlum Atlanti patri, suo abitu, reddũt leuius.
*mater Dardani.

TEr * sine perpetuo cælum versetur in axe:
Ter iungat Titan, térque resoluat equos:
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit: & Idææ festa parentis erunt.
Ibunt semimares: & inania tympana tundent
AEráque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli * comitum ceruice feretur
Vrbs per medias * exululata vias.
Scena sonat, * ludique vocant: spectate Quirites;
Et fora Marte suo litigiosa vacent,
Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
Terret: & horrendo * lotos adunca sono.
Da * dea quam sciter. doctas Cybeleia * neptes
Vidit & has curæ iussit adesse meæ.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudeat assiduo cur Dea magna sono.
Sic ego. sic * Erato, (mensis Cythereius illi
Cessit, quod teneri nomen amoris habet)
Reddita Saturno sors hæc erat: Optime regum
A nato sceptris excutiere tuis.
Ille suam metuens, vt quæque erat edita prolem
Deuorat, immersam visceribúsque tenet.

* Expectadum tres dies abierint.
Megalesia.
* Gallorũ, qui magnæ matris comites Fest.
* vlulatu celebrata.
* Magelesia.
* incurua tibia è loto arbore.
* Musas ex Ioue filio.
* ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν.
Cybeles sacra comites.

Sæpe

Sæpe Rhea questa est toties fecunda, nec vnquam
Mater: & indoluit fertilitate sua.
Iuppiter ortus erat. pro magno teste vetustas
Creditur: * acceptam parce mouere fidem.
Veste latens saxum cælesti gutture sedit:
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua iamdudum resonat tinnitibus Idæ;
Tutus vt infanti vagiat ore puer.
Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes:
* Hoc Curetes habent, hoc Coribantes opus.
Res latuit patrem: priscique imitamina facti
Aera deæ comites, raucáque * terga mouent.
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant:
Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos.
Desierat. cœpi: Cur huic genus acre leonum
Præbent insolitas ad iuga curua iubas?
Desieram. cœpit: Feritas mollita per illam
Creditur: id curru testificata suo est.
At cur turrifera caput est onerata corona?
An primis turres vrbibus illa dedit?
Annuit: vnde venit, dixi, sua membra secandi
Impetus? vt tacui Pieris orsa loqui.
* Phryx puer in siluis facie spectabilis altis
Turrigeram casto iunxit amore deam.
Hunc sibi seruari voluit: sua templa tueri:
Et dixit, Semper fac puer esse velis.
Ille fidem iussis dedit: &, si mentiar, inquit,
Vltima, qua fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit: & in nympha Sagaritide desinit esse,
Quod fuit. hinc pœnas exigit ira deæ.
Naida * vulneribus succidit in arbore factis:
Illa perit: fatum Naidos arbor erat.
Hic furit: & credens thalami procumbere tectum
Effugit: & cursu * Dindyma summa petit.
Et modò tolle faces; remoue, modo, verbera clamat:
Sæpe Palæstinas iurat adesse deas.

* creditum vulgo & receptum ne voca in dubium.
* pannis inuolutum quod ioco pueri porrectum Sat. deuorauit.
* eo opere occupabantur.
* tergora seu coria tympanorum tensa.
* Attis. vide Catul.
* Hamadryadum enim fatum est, nasci vnà cum arboribus & perire.
* montes Phrygiæ: vnde Cybele Dindymene.

Ille etiam saxo corpus laniauit acuto:
Longáque immundo puluere tracta coma est.
Vóxque fuit, Merui: meritas do sanguine pœnas:
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi.
Ah pereant, dicebat adhuc: onus inguinis aufert;
Nulláque sunt subitò signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hic: mollésque ministri
Cædunt iactatis vilia membra comis.
Talibus Aoniæ facunda voce Camœnæ
Reddita quæsiti caussa furoris erat.
Hoc quoque dux operis moneas precor; vnde petita
Venerit: an nostra semper in vrbe fuit?

Cybele vnde aduecta.

Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Idam
Semper, & Iliacas Mater amauit opes.
Cùm * Troiam Æneas Italos portaret in agros;
Est dea sacriferas penè secuta rates.

** Aeneid. 1. Ilium in Italiam portans. & Met 3. v. 539. Hac Tyron. &c.*

Sed nondum fatis Latio sua numina posci
Senserat: assuetis substiterátque locis.
Post, vt Roma potens opibus iam secula quinque
Vidit; & edomito sustulit orbe caput;
Carminis * Euboici fatalia verba sacerdos
Inspicit: inspectum tale fuisse ferunt.

** Sibyllæ Cumanæ. Chalcidenses enim Euboiæ Cumas condiderunt.*

Mater abest: matrem iubeo Romane requiras:
Cùm veniet casta est accipienda manu.
Obscuræ sortis patres ambagibus errant:
Quæue parens absit, quóue petenda loco.
Consulitur Pæan: Diuúmque accersite matrem,
Inquit: in Idæo est inuenienda iugo.
Mittuntur proceres. Phrygiæ tunc sceptra tenebat
Attalus: Ausonijs rem negat ille viris.
Mira canam. longo tremuit cum murmure tellus:
Et sic est adytis diua locuta suis:
Ipsa peti volui: ne sit mora: * mitte volentem:
Dignus Roma locus, quò Deus omnis eat.

** sine abire*

Ille soni terrore pauens, Proficiscere, dixit:
Nostra eris: in * Phrygios Roma refertur auos.

** E Frygia non omnino emigrabis, cùm Roma suum genus referat ad suos Frygios.*

Protinus

Protinus innumeræ cædunt pineta secures
* Illa, quibus fugiens Phryx pius vsus erat.
Mille manus coëunt: & picta coloribus vstis
Cælestum matrem concaua puppis habet.
Illa sui per aquas fertur tutissima * nati:
Longáque Phrixeæ * stagna sororis adit.
Rhœtéumque * capax, Sigeáque litora transit:
Et Tenedum, & veteres Eetionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta:
Quique * Carysteis frangitur vnda vadis.
Transit & Icarium: lapsas vbi perdidit alas
Icarus; & vastæ nomina fecit aquæ.
Tunc læua Creten dextra * Pelopeidas vndas
Deserit: & Veneri sacra Cythera petit.
Hinc mare * Trinacrium, candens vbi tingere ferrum
Brontes, & Steropes, Æmonidésque solent:
Æquoráque * Afra legit: Sardoáque regna sinistris
* Respicit à remis: Ausoniámque tenet.
Ostia contigerat: qua se Tiberinus in altum
Diuidit: & campo liberiore natat.
Omnis eques, mistáque grauis cum plebe senatus
Obuius ad Tusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natique, viríque:
Quæq; * colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant:
Vix subit aduersas hospita nauis aquas.
Sicca diu fuerat tellus: sitis vsserat herbas:
Sedit limoso pressa carina vado:
Quisquis adest operi, plus quàm * pro parte laborat:
Adiuuat & fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
Attoniti monstro stántque, pauéntque viri.
* Claudia quincta genus Clauso referebat ab alto:
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem; sed non est credita; rumor iniquus
Læserat: & falsi criminis acta rea est.

* Idæi mõtis, vnde ædificata classis Aeneæ.
* Neptuni.
* Hellespõtum.
* ob nauiũ receptacula.
* Carystus, vrbs Euboiæ saxosa, angustans maris fauces Lucan. 5.
* Peloponnesum q. Pelopis insulam.
* Siculum à Tribus Siciliæ promont.
* Libyam alluentia.
* obuertens nauem in litus Ausonium.
* Vestales.
* quàm pro virili, quàm vires suæ ferant.
* anno ab V. C. 550. Liui. 30.

Cultus, & ornatos variè prodiſſe capillos,
Obfuit: ad rigidos promptáque lingua ſonos.
Conſcia mens recti famæ mendacia ridet:
Sed nos in vitium credula turba ſumus.
Hæc vbi caſtarum proceſſit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hauſit aquam,
Ter caput irrorat: ter tollit ad æthera palmas.
Quicumque aſpiciunt, mente carere putant.
Summiſſóque genu, vultus in imagine diuæ
Figit: & hos edit crine iacente ſonos:
Supplicis alma tuæ genetrix fecunda deorum
Accipe ſub certa conditione preces.
Caſta negor, ſi tu damnas: meruiſſe fatebor;
Morte luam pœnas iudice victa dea.
Sed ſi crimen abeſt; tu noſtræ pignora vitæ
Re dabis: & caſtas caſta ſequere manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit:
(Mira, ſed in * ſcena teſtificata loquar)
Mota dea eſt: ſequitúrque ducem: laudátque ſequẽdo.
Index lætitiæ fertur ad aſtra ſonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Atria dixerunt: vnde * ſiniſter abit.
Nox aderat: querno religant in ſtipite funem:
Dántque leui ſomno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno ſoluunt à ſtipite funem:
Ante tamen poſito tura dedere foco.
Ante coronarunt puppem: ſine labe iuuencam
Mactarunt, operum, coniugiíq́; rudem.
Eſt locus, in Tiberim qua lubricus influit Almo;
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veſte ſacerdos
Almonis, dominam, ſacráque lauit aquis.
Exululant comites: furioſáque tibia flatur:
Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia præcedit læto celeberrima vultu,
Credita vix tandem teſte pudica dea

* totius populi conſpectu.

* ſ. Tiberis, vbi flectitur ſiniſtrorſum.

Ipſa

Ipsa sedens plaustro porta est inuecta Capena:
Sparguntur iunctæ flore recente boues.
*Nasica * accepit: templi non perstitit auctor:*
Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato: mora fit: sic cætera quæro:
Dic, inquam, parua cur stipe quærat opes?
Contudit æs populus, de quo delubra Metellus
Fecit, ait: dandæ mos stipis inde manet.
*Cur vicibus factis ineunt * conuiuia, quæro,*
Tunc magis, indictas concelebrántque dapes?
*Quòd * bene mutarit sedem Berecynthia, dixit,*
Captant mutatis sedibus omen idem.
*Institeram, quare * Primi Megalesia ludi*
Vrbe forent nostra; cum dea (sensit enim.)
Illa deos, inquit, peperit: cessere parenti:
Principiúmque dati mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidere vocamus?
Cùm tantùm à Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen, altásque Celenas
Amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
Qui bibit inde, furit. procul hinc discedite. quîs est
Cura bonæ mentis, qui bibit inde, furit
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
In dominæ mensis? an sua caussa subest?
Lacte mero veteres vsi narrantur, & herbis,
Sponte sua siquas terra ferebat, ait.
Candidus elixæ miscetur caseus herbæ:
Cognoscat priscos vt dea prisca cibos.

*POstera cùm cœlo motis * Pallantias astris*
*Fulserit; & niueos Luna * leuarit equos;*
Qui dicet, Quondam sacrata est colle Quirini
Hac fortuna die Publica, verus erit.

TErtia lux (memini) ludis erat: hac mihi quidem
Spectanti senior, contiguúsque loco,
Hæc, ait, illa dies Libycis qua Cæsar in oris
*Perfida * magnanimi contudit arma Iubæ.*

* in salum naue euectus à sacerdotibus deam accepit, extulitque in terram. Liu. 3. 9.
* De sodalitatibus ijs Cic. in Catone.
* fausto omine.
* omnium ludorum primo loco sunt.
* Aurora, à Pallante Titane fratre vel patre.
* onere suo & labore liberarit.
* propter hostis potentiam, ac mortis suæ genus.

*verba etiam hæc sunt senis.

*X. vir, vide Trist. 4. 9.

*signo tribuit, quod lanci proprium.

*tendēs ad ortum cosmicū, quo tempore Orion vná cúm tauro dicitur occidere. De tempestate Colū. 11 2.

*Equiria.

*Vētorum instar pernicibus. Circenses ludi.

Dux * mihi Cæsar erat: sub quo meruisse tribunus
Glorior: officio præfuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti
Inter bis quinos * vsus honore viros.
Plura locuturi subito subducimur imbre:
* Pendula cælestes * Libra mouebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat:
Ensifer Orion æquore mersus erit.

PRoxima victricem cùm Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum;
* Circus erit pompa celeber, numeróque deorum:
Primáque * ventosis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi: non est opus indice caussæ.
Sponte deæ munus, promeritúmque patet.
Panis erant primis virides mortalibus herbæ:
Quas tellus nullo sollicitante dabat.
Et modò carpebant viuax è cespite gramen;
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Postmodò glans nata est. bene erat, iā glande reperta:
Duráque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutauit glandes vtiliore cibo:
Illa iugo tauros collum præbere coëgit:
Tunc primùm soles eruta vidit humus.
Aes erat in pretio: chalybis iam massa placebat:
Heu heu perpetuo debuit illa tegi.
Pace Ceres læta est: & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificúmque ducem.

*salis, intelligit molam salsam.

*quòd eius opera percipiant mortales Deæ munus.

Farra deæ, * micæq; licet salientis honorem
Detis, & in veteres turea grana focos.
Et si tura aberunt; vnctas accendite tedas:
Parua bonæ Cereri sint modo casta, placent.
A boue succincti cultros remouete ministri:
* Bos aret: ignauam sacrificate suem.
Apta iugo ceruix non est ferienda securi.
Viuat & in dura sæpe laboret humo.

Exigit

Exigit ipse locus, raptus vt virginis edam:
*Plura recognosces * pauca docendus eris.*
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
** Trinacris à positu nomen adepta loci:*
Grata domus Cereri: multas ea possidet vrbes:
In quibus est culto fertilis Enna solo.
*Frigida cælestum matres Arethusa * vocarat:*
*Venerat ad sacras & dea * flaua dapes;*
Filia, consuetis vt erat comitata puellis,
Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub vmbrosa locus est adspergine multa
Vuidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores:
Pictáque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit; comites accedite, dixit:
Et mecum plenos flore referte sinus.
Præda puellares animos oblectat inanis:
Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lento calathos è vimine nexos:
Hæc gremium; laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ:
Illa papauereas subsecat vngue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
*Pars thyma, pars * rorem, pars meliloton amant.*
Plurima lecta rosa est: sunt & sine nomine flores:
Ipsa crocos tenues, liliáque alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur
Et dominam casu nulla secuta comes.
*Hanc videt: & visam * patruus velociter aufert:*
Regnáque cæruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamat, Io Io charissima mater
*Auferor: ipsa suos * absciderá que sinus.*
*Panditur interea Diti * via: namque diurnam*
Lumen inassueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulatæ flore ministræ,
Persephone, clamant, ad tua dona veni.

* quorum es ignarus; pleraque enim noui.
* sti, vtpote vulgata.
Raptus Proserpinæ, descriptus etiam Met. 5. 190.
* ἀπὸ τριῶν ἀκρῶν.
* ad cænam inuitarat.
* Ceres, à flauis segetibus.
* rosmarinum.
* Pluto Cereri frater.
* plenos floribus, Met. 5. 389.
* per craterem; siue fauces Aetnæ, de quibus Solin.

Et clamata silet: montes vlulatibus implent:
Et feriunt mæsta pectora nuda manu.
Attonita est plangore Ceres: modo venerat Ennam;
Nec mora, me miseram, filia, clamat, vbi es?
Mentis inops rapitur, vt quas audire solemus
Threicias fusis Mænadas ire comis.
Vt vitulo mugit sua mater ab vbere rapto;
Et quærit fetus per nemus omne suos;
Sic dea nec retinet gemitus: & concita cursu
Fertur: & è campis incipit Enna tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantæ:
Et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies erroris summa fuisset:
Si non turbassent signa reperta sues.
Iámque Leontinos, Amsenáque flumina cursu
Præterit; & ripas herbifer Aci tuas.
Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi:
Et te vorticibus non adeunde Gela.
*Liquerat * Ortygiam, Megareáque Pantagiénque:*
Quáque Simethæas accipit æquor aquas:
** Antráque Cyclopum positis exusta caminis:*
*Quique locus curuæ nomina * falcis habet:*
*Himeraq́, & Didymen, * Agrigētaq́, Tauromenenq́,*
Sacrariúmque Melam pascua læta boum.
Hinc Camerinam adit, Thapsónque & Heloria tempe:
Quáque iacet zephyro semper apertus Eryx.
Iámque Peloriaden, Lilybeáque, iámque Pachynon
*Lustrarat, terræ cornua * prima suæ.*
Quacumque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
*Implet: vt amissum cùm gemit * ales Ityn.*
Pérque vices modò Persephone, modò filia clamat,
Clamat: & alternis nomen vtrumque ciet.
Sed neque Persephone Cererem, nec filia matrem
Audit: & alternis nomen vtrumque perit.
*Vnáque pastorem * vidisset, an arma colentem;*
Vox erat; Hac gressus ecqua puella tulit?

* insula Syracusis adiacens, Siciliæ ponte coniuncta, Virg. Aeneid. 3. extremo vbi totum idē iter describitur.
* Aetnam.
* δρέπανον.
* Acragas antè dictū. Plin. 3. 8.
* præcipua, quæ cum trigoni modo sita sint, insulæ Trinachria nomen indiderunt.
* Progne vide penult. Met. l. 6.
* si viderat.

Iam

Iam color vnus inest rebus: tenebrisque teguntur
Omnia. iam vigiles conticuere canes:
Alta iacet vasti super * ora Typhoëos Aetna:

* supra 1. 573. & Met. 5. 345. Hunc Aetnæ substernit Virg. Aen. 3.

Cuius anhelatis ignibus ardet humus:
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris sacris nunc quoque teda datur.
Est specus exesi structura pumicis asper,
Non homini facilis, non adeunda feræ:
Quo simulac venit, frenatos curribus angues
Iunxit: & æquoreas sicca pererrat aquas.
Effugit ad Syrteis: & te * Zanclea Charibdis:

* proxima Messanæ, quæ antea à litoris obliquitate Zancle dicta.

Et vos * Nisæi naufraga monstra canes:

* Scylla Nisi. Virg. Buc. 6. 75.

Hadriacámque patens latè, * bimarémque Corinthũ:

* positam in Isthmo, & cinctam duobus finibus.

Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hîc primùm gelido sedit mæstissima saxo;
Illud Cecropidæ nunc * quoque triste vocant.

* Eras. ada. 1462. ἀγέλαστος πέτρα.

Sub Ioue durauit multis immota diebus,
Et lunæ patiens, & pluuialis aquæ.
Fors sua cuique loco est, qui nunc Cerealis Eleusis
Dicitur, hîc Celei rura fuere senis.
Ille domum glandes, excussáque mora rubetis
Portat, & arsuris arida ligna focis.
Filia parua duas redigebat monte capellas:
Et tener in cunis filius æger erat.
Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris)
Quid facis in solis incomitata locis?
Perstitit & senior, quamuis * onus vrget: & orat

* glandes mora, & ligna.

Tecta suæ subeat quantulacunque casæ.
Illa negat: simularat anum: mitráque capillos
Presserat. instanti talia dicta refert:
Sospes eas, sempérque parens: mihi filia rapta est.
Heu melior quanto sors tua sorte mea est!
Dixit: &, * vt lacrimæ (neq; enim lacrimare deorum (est)
Decidit in tepidos lucida gutta sinus.

* instar lacrumæ, & eius loco.

Flent pariter molles animis virgóque, senéxque:
E quibus hæc iusti verba fuere senis:

Sic tibi, quam raptam quæris, sit filia sospes:
  Surge: nec exiguæ despice tecta casæ.
Cui dea, Sit inquit: Scisti, * qua cogere posses.
  Séque leuat saxo, subsequitúrque senem.

* eius mẽtione & nomine, nẽpe filiæ.

Dux comiti narrat quàm sit sibi filius æger:
  Nec capiat somnos: inuigilétque malis.
Illa soporiferum paruos initura penates,
  Colligit agresti lene papauer humo.
Dum legit, oblito fertur gustasse palato:
  Longámque imprudens exsoluisse famem.
Quæ quia principio posuit ieiunia noctis:
  Tempus habent mensæ sidera visa sibi.

Ieiunium vsque ad primã noctem.

Limen vt intrauit, luctus videt omnia plena:
  Iam spes in puero nulla salutis erat,
Matre salutata (mater Menalina vocatur)
  Iungere dignata est os puerile suo.
Pallor abit: subitásque vident in corpore vires:
  Tantus cælesti venit ab ore vigor,
Tota domus læta est, hoc est, matérque patérque,
  Natáque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
  Pomáque, & in ceris * aurea mella suis.

* aurei coloris. Pl. n. 11. 15.

Abstinet alma Ceres: somníque papauera caussas
  Dat tibi cum tepido lacte bibenda puer.
Noctis erat medium, placidíque silentia somni:
  Triptolemum gremio sustulit illa suo:
Térque manu permulsit eum: tria carmina dixit,
  Carmina mortali non referenda sono:
Inq; foco corpus pueri viuente fauilla
  Obruit, humanum purget vt ignis onus.
Excutitur somno stulte * pia mater: & amens,
  Quid facis? exclamat: membráque ab igne rapit.

* pia suo & pueri malo.

Cui dea, Dum non es, dixit, scelerata, fuisti:
  Irrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit;
  Et seret; & culta * præmia tollet humo.

* metet.

Dixit:

*Dixit: & egrediens nubem trahit: inq; * dracones*
Transit: & alifero tollitur axe Ceres.
*Sunion * expositum, Piræáque tuta recessu*
Linquit: & in dextrum quæ iacet ora latus.
Hinc init Ægæum; quo Cycladas adspicit omnes,
Ioniúmque capax, Icariúmque legit:
Pérque vrbes Asiæ longum petit Hellespontum;
Diuersúmque locis alta pererrat iter.
Nam modò turrilegos Arabas, modò despicit Indos:
*Hinc Libs, hinc Meroë * siccáque terra subest.*
Nũc adit Hesperios, Rhenum, Rhodanumq;, Padumq;,
Téque future parens Tibri potentis aquæ.
Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cœlo: liquidíque immunia ponti
*Alloquitur * gelido proxima signa polo.*
Parrasides stellæ (namque omnia nosse potestis:
Aequoreas nunquam cùm subeatis aquas)
Persephonem natam miseræ monstrate parenti.
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est. Solem de virgine rapta
Consule; qui latè facta diurna videt:
Sol aditus, quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Iouis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum, sic est affata tonantem:
Maximáque in vultu signa dolentis erant.
*Si memor es, * de quo mihi sit Proserpina nata;*
Dimidium curæ debet habere tuæ.
Orbe pererrato, sola est iniuria facti
Cognita: com missi præmia raptor habet.
At neque Persephone digna est prædone marito:
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
*Quid grauius victor * Gyge captiua tulissem;*
Quam nunc te cœli sceptra tenente tuli?
Verum impune ferat: nos hæc patiemur inultæ:
Reddat; & emendet facta priora nouis.

* adscendit currum, cui iuncti erant dracones alati.
* proiectum exporrectũ in mari promontorium.
* Aethiopia
* Arctico.
* Eadem fere & latius Met. 5. 504.
* fratre Briarei, intelligit ex eo etiam ceteros Gigantes.

* nempe ab Ascalapho, vnde is à Cerere cõmutatus in Bubonem. Metam. 5. 532.
* Granata Plin.
* si illam cęlo excludis.
* senis quotannis, hoc fictũ, quod luna æquè diu superius & inferius hemisphærium illustret.
* à Q. Fabio, anno 458. quo bello se Decius deuouit.
* trist. 3. 71.
* Colum. 11. 1. tempestas ventosa, & imbres. 18. Kal. Maias.
* Florus. 4. 4. Fordicidia.
* prægnans, φοράδες.

Iuppiter hanc lenit: factúmque excusat amore:
Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior: posita est mihi regia cælo:
Possidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed si fortè tibi non est mutabile pectus;
Státque semel iuncti rumpere vincla tori;
Hoc quoque tentemus; siquidem ieiuna remansit:
Sin minus; Inferni coniugis vxor erit.
Tartara iussus adit sumptis Caducifer alis:
Spéque redit citius, visáque certa refert.
*Rapta tribus, dixit, soluit ieiunia * granis,*
** Punica quæ in lento cortice poma tegunt.*
Non secus indoluit, quàm si modo rapta fuisset,
Mæsta parens longa vixque refecta mora est.
*Atque, * Ita nec nobis cælum est habitabile, dixit:*
Tartarea recipi me quoque valle iube.
Et factura fuit: pactus nisi Iuppiter esset,
** Bis tribus vt cælo mensibus illa foret.*
Tunc demum vultúmque Ceres, animúmque recepit:
Imposuitque suæ spicea serta comæ:
Largáque prouenit cessatis messis in aruis;
Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
Sumite: nunc pulli velleris vsus abest.

OCcupat Aprilis Idus cognomine Victor
*Iuppiter: hac illi sunt * data templa die.*
Hac quoq;, ni fallor, populo dignissima nostro
** Atria Libertas cœpit habere sua.*

*LVce secutura tutos pete, nauita, * portus:*
*Ventus ab occasu grandine * mixtus erit.*
*Sic licet; & fuerit: tamen hac * mutinensia Cæsar*
Grandine militia contudit arma sua.

TErtia post Veneris cùm lux surrexerit Idus:
Pontifices forda sacra litate boue.
*Forda * ferens bos est fecundáq; dicta ferendo:*
Hinc etiam fetus nomen habere putant.

Nunc

Nunc grauidum pecus est; grauidæ quoq; semine terræ
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Iouis: * terdenas curia vaccas
Accipit: & largo sparsa cruore madet.
Ast vbi visceribus vitulos rapuere ministri;
Sectáque fumosis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos. quæ natu maxima * virgo est:
* Luce palis populos purget vt ille cinis.
Rege Numa. fructu non respondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modo siccus erat gelidis aquilonibus annus,
Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis;
Et leuis * obsesso stabat auena solo:
Et pecus ante diem partus edebat * acerbos:
Agnáque nascendo sæpe necabat ouem.
Silua vetus nulláque diu violata securi
Stabat, * Mænalio sacra relicta deo.
Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus. hîc geminas rex Numa mactat oues.
Prima cadit Fauno: leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus vtrumque solo.
Bis caput intonsum fontana spargitur vnda:
Bis sua faginea tempora fronde tegit.
Vsus abest Veneris: nec fas animalia mensis
Ponere: nec digitis annulus vllus inest.
Vesper vbi est; tectum supra noua vellera corpus
Ponit. adorato per * sua verba deo.
Interea placidam redimita papauere frontem
Nox venit & secum somnia nigra trahit.
Faunus adest: ouiumq; premens pede vellera * duro,
Edidit à dextro talia verba toro;
Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum;
Dat sacris animas vna necata duas.
Excutitur terrore quies; Numa visa resoluit;
Et secum ambages, cæcáque visa refert.

* pro numero curiarũ quæ erunt triginta.
* Vestalis.
* Palitibus.
* occupato, steriles auenæ dominabantur.
* in maturos & perniciosos pariēti, vt propriè & translatè sumatur.

* Fauno, à Mænalo Arcadiæ m. erat autem silua in Auentino.

* congrua ipsi & propria.

* corneo est enim pedibus caprinis.

Expedit errantem nemori grauissima * coniux:
Et dixit; Grauidæ posceris exta bouis.

* Egeria. sup. 3. 275.

Exta bouis grauidæ dantur: fecundior annus
Prouenit: & fructum terra pecúsque ferunt.
Hanc quondam * Cytherea diem properantius ire
Iussit; & admissos præcipitauit equos;
Vt titulum imperij quamprimum luce sequenti
Augusto iuueni prospera * bella darent.

* Venus, cui mensis sacer; quæque præest, Iuliæ familiæ.
* in obsidione Mutinensi mortuo vtroque cons.

SEd iam præteritas vbi quartus lucifer Idus
Respicit, hac Hyades * Dorida nocte tenent.
TErtia post Hyadas cùm lux erit orta remotas;
Carcere partitos circus habebit equos.

* Mare, nẽpe occidentes.
Ludi Cercenses.

Cur igitur missæ iunctis ardentia tedis
Terga ferant vulpes; caussa docenda mihi est.
Frigida Carseolis nec oliuis apta ferendis
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam
Parua, sed aßiduis humida semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intrauimus ædes:
Dempserat * emeritis iam iuga Phœbus equis.

* defunctis diurno labore

Is mihi multa quidem: sed & hæc narrare solebat;
Vnde meum præsens instrueretur opus.
Hoc, ait, in campo, (campúmque ostendit) habebat
Rus breue cum duro parca colona viro.
Ille suam * peragebat humum: siue vsus aratri,
Seu curuæ falcis, siue bidentis erat.

* percolebat.

Hæc modo verrebat stantem tibicine villam:
Nunc matris plumis oua fouenda dabat.
Aut virides maluas, aut fungos colligit albos:
Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen aßiduis exercet brachia telis:
Aduersúsque minas frigoris arma parat.
Filius huius erat primo lasciuus in æuo:
Addideratque annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi vulpem conualle salicti:
Abstulerat multas illa * cohortis aues.

* locus est villæ, qui gallinas, aliasque cohortales aues coërcet. Var. 3. 3.

Captiuam stipula, fœnóque inuoluit: & ignes
Admouet: vrentes effugit illa manus.
Qua fugit, incendit vestitos messibus agros:
Damnosis vires ignibus aura dabat.
Factum abijt: monumenta manent: nam dicere certã
Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
Vtq; luat pœnas genus hoc, Cerealibus ardet:
Quóque modo segetes perdidit, ipsa perit.

PRoxima cùm veniet terras visura patentes
* Memnonis in roseis lutea * mater equis;
De * duce lanigeri pecoris qui perdidit Hellen
Sol abit: egresso * victima maior adest.
Vacca sit an taurus, non est cognoscere promptum:
Pars prior apparet: posteriora latent.
Seu tamen est taurus, siue hoc est femina signum:
Iunone inuita * munus amoris habet.

NOx abijt: oritúrque aurora: * Palilia poscor.
Non poscor frustra: si fauet alma Pales.
Alma Pales faueas pastoria sacra canenti:
Prosequor officio si tua facta meo.
Certè ego de * vitulo cinerem, stipulámque fabalem
Sæpe tuli plena, * februa tosta, manu.
Certè ego transilij positas ter in ordine flammas:
Vdáque rorales laurea * misit aquas.
Mota dea est; operíque fauet: naualibus exit
Puppis: habent ventos iam mea vela suos.
I, pete virginea populus suffimen ab ara:
Vesta dabit: Vestæ munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulíque fauilla:
Tertia res duræ culmen inane fabæ.
Pastor oues saturas ad prima crepuscula lustret:
Vnda prius spargat, * virgáque verrat humum.
Frondibus, & fixis decorentur ouilia ramis:
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant * puro de sulfure fumi:
Tactáque fumanti sulfure balet ouis.

* aurora.
* ariete lib. 3 870.
* taurus Virg. Georg. 2. 146.
* relata inter sidera, vel ob vecta Europa in fine 2. Metam. vel caussa Ius. in fine 1. Metam.
* dies poscit, vt describam Pal.
* sup. 6. 37.
* piamena lib. 2. 19.
* aspersit me & expiauit ou Sacra Pali.
* vt omnia sint pura.
* viuo Plin. 35. 15.

* li. 1. 343.

Vre mares oleas, tedámque, * herbásque Sabinas:
Et crepet in medijs laurus adusta focis.

* milio plena. sic mox, fiscina frondis.

Libáque de milio * milij fiscella sequatur:
Rustica præcipuè est hoc dea læta cibo.
Adde dapes in vtrumque suas: dapibúsque resectis
Siluicolam tepido lacte precare Palem.
Consule, dic, pariter pecori, pecorísque magistris:
Effugiat stabulis noxa repulsa meis.

* ijs quæ enascuntur loco publicè dedicato
* vbi mortui combusti sunt & sepulti.

Siue* sacro paui; sediue sub arbore sacra,
Pabuláque è * bustis inscia carpsit ouis:
Si nemus intraui vetitum; nostrisue fugatæ
Sunt oculis nymphæ, semicapérque deus:
Si mea falx ramo lucum spoliauit opaco;
Vnde data est ægræ fiscina frondis oui;

* quamdiu grando cadit, & vsque eo dum se remittat.

Da veniam culpæ: nec, dum * degrandinat, obsit
Agresti fano supposuisse pecus.
Ne noceat turbasse lacus: ignoscite nymphæ;
Mota quod obscuras vngula fecit aquas.
Tu dea pro nobis fontes, fontánaque placa
Numina; tu sparsos per nemus omne deos.

* quibus vultum Actæonis aqua perfudit. Met. 3. 190 alij vasa intelligunt.

Nec Dryadas, nec nos videamus * labra Dianæ:
Nec Faunum, medio cùm premit arua die.
Pelle procul morbos: valeant homínésque, gregésque:
Et valeant vigiles, prouida turba, canes.

* pauciores
* raptarum ouium, vel, vellera spoliata suo fato vt Plaut. loquitur.

Néue minus multas redigam, quàm manè fuerunt;
Néue gemam referens vellera * rapta lupo.
Absit iniqua fames herbæ, frondésque supersint;
Quæque lauent artus, quæque bibantur, aquæ.
Vbera plena premam: referat mihi caseus æra:
Déntque viam liquido vimina rara sero.
Sitque salax aries: conceptáque semina coniux
Reddat: & in stabulis multa sit agna meis.
Lanáque proueniat nullas læsura puellas
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.

* singulis annis. Sic ad verbum singula verba.

Quæ precor eueniant: & nos faciamus * ad annum
Pastorum dominæ grandia liba Pali.

His

His dea placanda est; hæc tu conuersus ad ortus
Dic quater: & viuo perlue rore manus.
Dum licet, apposita veluti cratere camella
** Lac niueum potes, purpureámque sapam,*
Móxque per ardentes stipulæ crepitantis aceruos
Traycias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est, moris mihi restat origo.
** Turba facit dubium: cœptáque nostra * tenet.*
Omnia purgat edax ignis; vitiúmque metalli
Excoquit: idcirco cum duce purgat oues.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo, discordes ignis & vnda dei;
Iunxerunt elementa patres: aptúmque putarunt
Ignibus, & sparsa tangere corpus aqua.
*An, quod in his vitæ caussa est; hæc * perdidit exul:*
** His noua fit coniux: hæc duo magna putant.*
*(Vix equidem credo) sunt qui * Phaëthonta referri*
*Credant, & nimias * Deucalionis aquas.*
Pars quoque, cùm saxis pastores saxa ferebant,
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidem peryt: stipulis excepta secunda est:
Hoc argumentum flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Aeneia fecit,
*Innocuum victo cui dedit * ignis iter?*
Hoc tamen est vero propius: cum condita Roma est,
Transferri iussos in noua tecta lares:
Mutantésque domum tectis agrestibus ignem,
*Et * cessaturæ supposuisse casæ:*
Per flammas saluisse pecus, saluisse colonos:
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
*Ipse * locum vati casus facit. vrbis origo*
Venit: ades factis magne Quirine tuis.
*Iam luerat pœnas * frater Numitoris: & omne*
Pastorum gemino sub duce vulgus erat;
*Contrahere agrestes, & mœnia ponere * vtrique*
Conuenit. ambigitur mœnia ponat vter.

* Durznicam, id est, rufam potionem appellat Festus lac commistum sapa.

Ignis Palilis caussæ.

* originum multitudo & varietas.
* impedit sic Met.
* cùm ipsi interdicitur aqua & igni.
* hæc offerunt nouæ nuptæ. vide Festum in Aqua, & in Face.
* Metam. 2. 180.
* Metam. 1. 290.
* Vir. Aen. 2. 632.
* quæ alioqui deserenda sit vacua & ruitura.
* occasionem describendi originem vrbis.
* lib. 5. 67.
* vterque statuit.

Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, vllo:
Magna fides* auium est: experiamur aues.
Res placet. alter init nemorosi saxa Palati:
Alter Auentinum manè cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis sex vidit ordine: pacto
Statur: & arbitrium Romulus vrbis habet.
Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
Sacra Palis* suberant: inde mouetur opus.
Fossa fit* ad solidum: * fruges iaciuntur in ima:
Et de vicino* terra petita solo.
Fossa repletur humo: plenæq; imponitur ara:
Et nouus accenso fungitur igne focus.
Inde premens stiuam designat mœnia sulco:
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.
Vox fuit hæc regis, Condenti Iuppiter vrbem,
Et genitor Mauors, Vestáque mater ades:
Quósque pium est adhibere deos, aduertite cuncti:
Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic ætas, dominæq; potentia terræ:
Sitque sub hac oriens, occiduúsque dies.
Ille precabatur, tonitru dedit omnia* læuo
Iuppiter: & læuo fulmina missa polo.
Augurio læti iaciunt fundamina ciues:
Et nouus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer vrget opus: quem Romulus ipse vocarat:
Sintque Celer curæ dixerat ista tuæ.
Neue quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit: &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora, transiliit: retrò Celer occupat ausum:
Ille premit duram sanguinolentus humum.
Hæc vbi rex didicit, lacrymas introrsus obortas
Deuorat: & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult: exemplâque fortia seruat:
Sicque meos muros transeat hostis, ait.

Sicque

* Augurum.

Ritus condendarum vrbium.

* in eandem diem inciderant.

* ad terram vsque firma & pondere non subsidentē.

* primitias rerū. Plutarch.

* vel ad vrbis potentiam pertinet, vel ad retinendam patriæ caritatem.

* prospera quòd læua mundi parte ortus sit. Plin.

Dat tamen exsequias: nec iam suspendere fletum
Sustinet: & pietas dißimulata patet.
Osculáque applicuit posito suprema feretro:
Atque ait, Inuito frater adempte vale.
Arsurósque artus vnxit: fecere quod ille
Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
Tunc iuuenes nondum * facti fleuere Quirites:
Vltima plorato subdita flamma rogo est.

* facti demum cum Tatius percuteret fœdus cum Romanis, & ad populorum communionem Sabini ab vrbe sua, Curibus, Quiritum nomen afferrent.

Vrbs oritur (quis tunc hoc illi credere posset?)
Victorem terris impositura pedem,
Cuncta regas: & sis sub magno Cæsare semper;
Sæpe etiam plures nominis huius habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe;
Omnia sint humeris inferiora tuis.

DIcta Pales nobis: idem vinalia dicam:
Vna tamen media est inter vtramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ:
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite ture dato formam, populique fauorem:
Poscite blanditias, dignáque verba loco.
Cúmque sua dominæ date grata sisymbria myrto:
Textáque composita iuncea vincla rosa.

Veneri Erycinæ meretrices sacrificant.

Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet: à * Siculo nomina colle tenet.
Vtque Syracusas * Arethusidas abstulit armis
* Claudius; & bello te quoque cepit Eryx;
Carmine viuacis Venus est translata Sibyllæ:
Inque suæ stirpis maluit vrbe coli.
Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant;
Quæritis: & quare sit Iouis ista dies.

* ab Eryce Siciliæ mõte Veneri sacro.
* à fonte Arethusa, de quo Meta. 5. v. 633.
* Anno. v. c. 542.
vinalia.

Turnus, an Æneas Latiæ gener esset Amatæ:
Bellum erat: Etruscas Turnus adorat opes.
Clarus erat, sumptisque ferox Mezentius armis:
Et vel equo magnus, vel pede maior erat.
Quem Rutili Turnúsque suis adsciscere tentant
Partibus. hæc contra dux ita Tuscus ait.

Stat mihi non paruo virtus mea. vulnera testor,
Armáque, quæ sparsi sanguine sæpe meo.
Qui petis auxilium, non grandia diuide mecum
*Præmia, de lacubus proxima * musta tuis:*
Nulla mora est operæ: vestrum dare: vincere nostrũ.
Quàm velit AEneas ista negata mihi!
Annuerant Rutuli Mezentius induit arma.
Induit AEneas: alloquitúrque Iouem:
Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi:
Iuppiter è Latio palmite musta feres.
Vota valent meliora. cadit Mezentius ingens:
Atque indignanti pectore plangit humum:
Venerat autumnus calcatis sordidus vuis:
Redduntur merito debita vina Ioui.
Dicta dies hinc est vinalia: Iuppiter illa
Vendicat: & festis gaudet inesse suis.

* Cato Origen. r. ait hunc imperasse Rutulis, vt sibi quas Dijs, primitias offerrent: vnde apud Virg. audit, contemptor Deorum.

SEx vbi quæ restent, luces Aprilis habebit;
In medio cursu tempora veris erunt.
*Et frustra * pecudẽ quæres Athamantidos Helles:*
*Signáque dant imbres: * exoritúrque canis.*
Hæc mihi Nomento Romam cùm luce redirem;
Obstitit in media candida turba via.
Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
*Exta * canis flammis, exta daturus ouis.*
Protinus accessi; ritus ne nescius essem
Edidit hæc flamen verba, Quirine, tuus:
Aspera rubigo parcas Cerealibus herbis:
*Et * tremat in summa lene cacumen humo.*
Tu sata sideribus cæli nutrita secundis
Crescere, dum fiant falcibus apta sinas.
Vis tua non leuis est. quæ tu frumenta notasti;
Mæstus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
Nec sic marmoreo pallet adusta gelu;
Quantum, si culmos Titan incalfacit vdos:
Tunc locus est iræ diua timenda tuæ.

Mediũ ver.
* occidentem heliace.
* cosmicè.
* qui est prope Taurum Macrob. Rubigalia siue Rubigo deo sacrum ad placandum eamem cælestem calore suo noxium frugibus,
* agitatio auertit rubiginem.

Parce

Parce precor: scabrásque manus à messibus aufer:
Néue noce cultis: posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum:
Quódque potest alios perdere; perde prior.
Vtilius gladios, & tela nocentia carpes:
Nil opus est illis: otia mundus agat.
Sarcula nunc, durúsque bidens, & vomer aduncus
Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatúsque aliquis vagina ducere ferrum,
Adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem: sempérque colonus
Absenti possit soluere vota tibi.
Dixerat. à dextra villis mantile solutis
Cúmque meri patera turis acerra fuit.
Tura focis, vinúmque dedit, fibrásque bidentis
Turpiáque obscenæ vidimus exta canis.
Tum mihi, cur detur sacris noua victima quæris:
(Quæsieram) caussam percipe flamen ait:
Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
Tosta sitit tellus: præcipitúrque seges:
Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ:
Et, quare fiat, nil nisi nomen habet.
CVm * Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
Sustulit immenso ter iubar orbe suum;
Mille venit variis florum dea nexa coronis:
Scena ioci morem liberioris habet.
Exit & in Maias festum Florale kalendas:
Tunc repetam: nunc me grandius vrget opus.
Aufert Vesta diem; * cognati Vesta recepta est
Limine. sic iusti constituere patres.
Phœbus habet partem: Vestæ pars altera cessit:
Quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinæ laurus: prætextáque quercu
Stet domus: æternos * tres habet vna deos.

* Ita videtur Priamū nominare.
Floralia.
* Augusti. sc. cognatum Vesta tuere caput.
* In Palatio postremum habitauit Augustus, vbi templum Apollinis & Vestæ.

FASTORVM LIBER V.

QVæritis unde putem Maio data nomina mensi:
Non satis est liquidò cognita caussa mihi.
Vt stat, & incertus quà sit sibi nescit eundum;
Cùm videt ex omni parte viator iter;
Sic, quia posse datur diuersas reddere caussas:
Quò ferar ignoro: copiáque ipsa nocet.
*Dicite quæ fontes * Aganippidis Hippocrenes*
*Grata * Medusæi signa tenetis equi.*
Dissensere deæ: quarum Polyhymnia cœpit
Prima: silent aliæ: dictáque mente notat.
*Post chaos, vt primum data sunt * tria corpora mundo;*
Inque nouas species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit; & æquora traxit:
At cælum leuitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nulla grauitate retentus,
Et vos lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu cælo, neque cetera Phœbo
Sidera cedebant: par erat omnis honor.
Sæpe aliquis solio, quod tu Saturne tenebas;
Ausus de media plebe sedere deus.
Et latus Oceano quisquam deus aduena iunxit:
Tethys & extremo sæpe recepta loco est.
Donec, Honor, placidóque decens Reuerentia vultu
Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Maiestas; quæ mundum temperat omnem:
Quáque die partu est edita; magna fuit.
Nec mora consedit medio sublimis olympo
Aurea purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor & Metus: omne videres;
Numen ad hanc vultus composuisse suos.
Protinus intrauit mentes suspectus honorum:
Fit pretium dignis: nec sibi quisque placet.
Hic status in cælo multos permansit in annos:
*Dum * senior fatis excidit arce deus.*

Maius à maiestate.

* pro gentili accipiendum, cùm Aganippe, & Hippocrene diuersi sint fontes in Helicone.

* Metam. 4. v. 786.

* tanquam ignis sit supra mundũ: aut cęli nomine, aërẽ & ætherem comprehẽdit.

Honoris & Reuerentiæ connubiũ, filia maiestas.

* Saturnus regno eiectus à filio.

Terra

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma mouete deos.
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant:
Et magnum bello * sollicitare Iouem.
Fulmina de cæli iaculatus Iuppiter arce
Vertit in auctores * pondera vasta suos.
His bene Maiestas armis defensa deorum
Restat: & ex illo tempore culta manet.
Assidet inde Ioui: Iouis est fidissima custos:
Et præstat sine vi sceptra tenenda Ioui.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alij, tempore quisque suo.
Ille patres in honore suo, matrésque tuetur:
Illa comes pueris, virginibúsque venit.
Illa datos fasces commendat, eburque curule:
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probarunt
Clióque, & curuæ scita Thaleia lyræ.
Excipit Vranie: fecere silentia cunctæ:
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reuerentia cani:
Inq; suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus iuuenes, animosáque bella gerebant:
Et pro dîs aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis vtilis armis
Consilio patriæ sæpe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros:
Nomen & ætatis mite * senatus habet.
Iura dabat populo senior: finitáque certis
* Legibus est ætas; vnde petatur honos.
Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat: & interior, si comes vnus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat.

* mouendo, eijcere, exsulem facere. citare solo. Fest.
* montes ad sidera summa paratos. Maiestatis vsus.

i. origo Maij à maioribus natu.

* vnde & Græcis γερουσία.
* Post Papirij factum ante viginti & quinque annos nemo ingrediebatur Senatu.

Romulus hoc vidit: ſelectáque corpora patres.
Dixit: ad hos vrbis ſumma relata noua eſt.
Hinc ſua maiores tribuiſſe vocabula Maio,
* Tangor; & ætati conſuluiſſe ſuæ.

* ratione quadam moneor.

Et Numitor dixiſſe poteſt, Da Romule menſem
Hunc ſenibus; nec auum * ſuſtinuiſſe nepos.

* reſtitiſſe illi recuſando, ſed obſecutus eſſe.

Nec leue propoſiti pignus ſucceſſit * honoris:
Iunius à iuuenum nomine dictus adeſt.

* habiti ſenioribus.

Tunc ſic neglectos hedera redimita capillos,
Prima ſui cœpit Calliopea chori.
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn:
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc ſata Pleione cum cælifero Atlante
Iungitur, vt fama eſt: Pleiedáſque parit.

Illi origo à Maia.

Quare Maia ſuas forma ſuperaſſe ſorores
Traditur, & ſummo concubuiſſe Ioui.
Hæc enixa iugo cupreſſiferæ Cyllenes
* Aetherium volucri qui pede carpit iter.

* Mercuriũ

Arcades hunc, Ladónque rapax, & Mænalus ingens
Ritè colunt, * luna credita terra prior.

* vnde Arcades. προσεληναιοι.

Exſul ab Arcadia Latios Euander in agros
Venerat: impoſitos attuleráque deos.
Hîc vbi nunc Roma eſt, orbis caput; arbor, & herbæ,
Et paucæ pecudes, & caſa rara fuit.
Quò poſtquam ventum eſt; Cōſiſtite * præſcia mater,
Nam locus imperij rus erit iſtud, ait.

* Carmentis. lib. 1. 5.
* verſ. 88.

Et matri, & vati paret Nonacrius heros:
Inq; peregrina conſtitit hoſpes humo.
Sacráque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedíſque dei.
Semicaper coleris * cinctutis Faune Lupercis:
Cùm luſtrant celebres vellera ſecta vias.

* i. ſuccinctis, quod ſcholiō pro vero alij ſubſtituūt, epentheſin antiquam etiam ab Horatio vſurpatam non videntes,

At tu materno donaſti nomine menſem.
Inuentor curuæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua eſt: ſeptena putaris
Pleiadum numero fila dediſſe lyræ.

Hæc

Hæc quoque desierat: laudata est voce sororum.
Quid faciam? turbæ pars habet omnis * idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit:
Nullaque laudetur plúsue minúsue mihi.
AB Ioue surgat opus: prima mihi nocte videnda
Stella est in cunis officiosa Iouis.
* Nascitur * Oleniæ sidus pluuiale Capellæ:
Illa dati cælum præmia lactis habet.
Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida,
Dicitur in siluis occuluisse Iouem.
Huic fuit hædorum mater formosa duorum
Inter dictæos conspicienda greges:
Cornibus aëreis, atque in sua terga recuruis:
Vbere, quod nutrix posset habere Iouis.
Lac dabat illa deo. sed fregit in arbore cornu:
Truncáque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc nymphe: cinxítque decentibus herbis:
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
Ille vbi res cæli tenuit, solióque paterno
Sedit; & inuicto nil Ioue maius erat;
Sidera nutricem, nutricis * fertile cornu
Fecit: quæ dominæ nunc quoque nomen habent.
Præstitibus Maiæ laribus videre Calendæ
Aram constitui, paruáque signa deum.
Vouerat illa quidem Curius: sed longa vetustas
Destruit, & saxo longa senecta nocet.
Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quòd præstant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis: & præsunt mœnibus vrbis:
Et sunt præsentes: auxiliúmque ferunt.
Et canis ante pedes saxo fabricatus eodem
Stabat: quæ standi cum Lare caussa fuit?
Seruat vterque domum: domino quoque fidus vterque:
Compita grata deo: compita grata cani:
Exagitant & Lar, & turba * Dianiæ fures:
Peruigilántque Lares: peruigilántque canes.

* cuique narrationi tantundem inest lucis & veritatis.

* heliacè. vide Columell. qui hunc diem & Austrinũ dicit, & adferre secum pluuias.

* ab Oleno Achaiæ opp. Strab. 8. Capella sidus.

* Cornu copiæ.

Laribus Præstitibus Romæ ara posita.

* turba venatrix, quibus Diana præest.

Bina gemellorum quærebam signa deorum
Viribus annosæ facta caduca moræ:
*Mille lares geniúmque * ducis, qui tradidit illos;*
*Vrbs * habet: & vici numina * trina colunt.*
Quò feror? Augustus mensis mihi carminis huius
Ius habet: interea diua canenda Bona est.
Est moles natiua loco: res nomina fecit:
Appellant saxum: pars bona montis ea est.
Huic Remus institerat frustrà: quo tempore fratri
*Prima Palatinæ regna dedistis * aues.*
Templa patres illic oculos exosa viriles
Leniter accliui constituere iugo.
*Dedicat hæc veteris Clausorum nominis * hæres*
Virgineo nullum corpore passa virum.
Liuia restituit; ne non imitata maritum
Esset; & ex omni parte secuta virum.
POstera cùm roseam pulsis Hyperionis astris
In matutinis lampada tollet equis;
*Frigidus * Argestes summas mulcebit aristas:*
Candidáque à Calabris vela dabuntur aquis.
At simul inducent obscura crepuscula noctem;
** Pars Hyadum toto de grege nulla latet.*
Ora micant tauri septem radiantia flammis:
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat: pars credidit esse
** Tethyos has neptes, Oceanique senis.*
Non dum stabat Atlas humeros oneratus olympo:
Cùm satus est forma conspiciendus Hyas.
*Hunc stirps Oceani maturis nixibus * Aethra*
Edidit, & nymphas: sed prior ortus Hyas.
Dum noua lanugo est; pauidos formidine ceruos
Terret; & est illi præda benigna lepus.
At postquam virtus annis adoleuit in apros
Audet, & hirsutas comminus ire leas.
Dúmque petit latebras fetæ catulósque leænæ;
Ipse fuit Libycæ præda cruenta leæ.

Mater

* Augusti, qui Compitales Lares ornari bis in anno instituit, vernis floribus & æstiuis. Suet.
* loco duorũ, qui antiquitate perierunt.
* singuli enim vici geminos Lares colunt, & Augusti Genium.
Bonæ Deæ templum.
* lib. 4. v. 814.
* Claudia, de qua alibi.
* fulminator, ventus spirans ab occasu æstiuo.
* heliacè oriuntur.
Hyadum origo.
* Oceani & Tethyos filia, Atlantis vxor.

Mater Hyan, & Hyan mæstæ fleuere sorores,
Ceruicémque polo * suppositurus Atlas.
Victus vterque parens tamen est pietate sororum:
* Illa dedit cælum: nomina fecit Hyas.
Mater ades florum ludis celebranda iocosis:
Distuleram partes * mense priore tuas.
Incipis Aprili: transis in tempora Maij:
¶ Alter te * fugiens, cùm venit, alter habet.
Cùm tua sint, cedántque tibi confinia mensium;
Conuenit in laudes * ille vel ille tuas.
* Circus in hunc exit, clamatáque palma theatris:
Hoc quoque cum circi munere carmen eat.
Ipsa doce quæ scis. hominum sententia fallax:
Optima tu proprij nominis auctor eris.
Sic ego sic nostris respondet diua rogatus:
Dum loquitur, vernas afflat ab ore rosas.
Chloris eram, quæ Flora vocor corrupta Latino.
Nominis est nostri littera Græca sono.
Chloris eram Nymphe * campi felicis, vbi audis
Rem fortunatis antè fuisse viris.
Quæ fuerit mihi forma, graue est narrare modestæ:
Sed generum matri repperit illa deum.
Ver erat: errabam: Zephyrus conspexit: abibam:
Insequitur: fugio: fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas ius omne rapinæ,
Ausus * Erichthea præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
Inq; meo non est vlla querela toro.
Vere fruor semper: semper nitidissimus annus:
Arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris:
Aura fouet: liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus impleuit generoso flore maritus:
Atque ait, arbitrium tu dea floris habe.
Sæpe ego digestos volui numerare colores:
Nec potui. numero copia maior erat.

Met. 4. v. 662.
* Pietas caussa est cur Hyades relatæ sint * in cælum, quibus Hyas dedit nomen.
* lib. 4. v. 943.
Floralia.
* Aprilis finem, & initium Maij habes.
* vterque vernus & floribus frequens.
* Ludi Florales in circis celebrati à fine Aprilis.
De Flora fabula.
* Fortunatarum insularum.
* Orithyiā. Met. 6. v. 701.

Roscida cùm primùm folijs excussa pruina est,
Et variæ radijs intepuere comæ,
Conueniunt picti incinctæ vestibus Horæ:
Inq; leues calathos munera nostra legunt.
Protenus accedunt Charites; nectúntque coronas,
Sertáque cælestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi noua semina gentes.
Vnius tellus antè coloris erat.
*Prima * Therapnæo feci de sanguine florem:*
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos Narcisse per hortos:
*Infelix, quòd non * alter, & alter eras.*
*Quid * Crocon, aut Acin referam, Cinyráque creatum?*
De quorum per me sanguine surgit honor.
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes:
Iuppiter hoc vt adhuc nesciat vsque precor.
Sancta Iouem Iuno, nata sine matre Mineruā,
Officio doluit non eguisse suo.
Ibat vt Oceano quereretur facta mariti:
Restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi: Quid te Saturnia, dixi,
Attulit? exponit quem petat illa locum.
Addidit & caussam: verbis solabar amicis.
Non, inquit, verbis cura leuanda mea est.
Si pater est factus neglecto coniugis vsu
*Iuppiter; & solus nomen * vtrumque tenet;*
Cur ego desperem fieri sine coniuge mater?
Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris:
Et freta, Tartareos excutiámque sinus.
Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam
Nescio quid nymphe posse videris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est:
Ira Iouis magni caussa timoris erat.
Fer precor auxilium dixit; celabitur auctor:
Et Stygiæ nomen testificabor aquæ.

* Lacedæmonio, nempe Hyacinthi, a Therapne Laconiæ vico. Met. 10. v. 206.
* Met. 3. v. 206. quod non fueris duo, vt amares non teipsum, sed alium tibi similē & te quasi alterum.
* Met. 4. v. 283. lib. 10. v. 75.
Martis natiuitas.
* patris & matris.

Quod

*Quod petis * Olenis, inquam, mihi missus ab aruis* * Arcadiæ opp. intellige propter moly herbam.
Flos dabit: est hortis vnicus ille meis.
Qui dabat hoc, dixit, sterilem quoque tange iuuencã:
Mater erit. tetigi: nec mora, mater erat.
Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
Tangitur: & tacto concipit illa sinu.
Iámque grauis Thracen, & leua Propontidos intrat:
Fitque potens voti: Mársque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
Tu quoque Romulea, dixit, in vrbe locum.
Forsitan in teneris tantùm mea regna coronis Flora quibus præsit.
Esse putes; tangit numen & arua meum.
Si bene floruerint segetes: erit area diues.
Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ; nitidissimus annus:
Poma quoque euentum temporis huius habent.
Flore semel læso pereunt viciæq; fabæq;
Et pereunt lentes, aduena Nile tuæ.
Vina quoque in magnis operose condita cellis
*Florent: & nebulæ * dolia summa tegunt.* * Plin. lib. 14. v. 21.
Mella meum munus: volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythisos, & thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus, tunc cùm iuuenilibus annis
Luxuriant animi; corporáque ipsa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa
Ius tibi discendi est, siqua requiris, ait.
Dic dea, respondi, ludorum quæ sit origo. Ludorum Floralium origo.
Vix bene desieram: rettulit illa mihi.
Cætera luxuriæ non dum instrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam diues habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
Sed iam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus: * pascua ex quibus populi erat reditus.
Idq; diu licuit: pœnáque nulla fuit:
*Vindice seruabat nullo * sua publica vulgus:*
Iámque in priuato pascere inertis erat.

Plebs ad ædiles perducta licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
*Rem populus * recipit multam subiere nocentes:*
** Vindicibus laudis publica cura fuit.*
Multa data est ex parte mihi magnóque fauore,
Victores ludos instituere nouos.
Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes:
Vtile nunc iter est: Publiciúmque vocant.
Annua credideram spectacula facta. negauit:
Addidit & dictis altera verba suis.
Nos quoque tangit honor: festis gaudemus, & aris:
Turbáque cælestes ambitiosa sumus.
Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Iouem vidi, cùm iam sua mittere vellet
Fulmina; ture dato sustinuisse manum.
At si negligimur; magnis iniuria pœnis
Soluitur: & iustum præterit ira modum.
*Respice * Thestiaden: flammis absentibus arsit:*
*Caussa est, quòd Phœbes ara * sine igne fuit.*
*Respice * Tantaliden: eadem dea vela tenebat:*
Virgo est: & spretos bis tamen vlta focos.
Hippolyte infelix velles coluisse Dionem:
Cùm consternatis diriperere equis.
Longa referre mora est collecta obliuia damnis.
Me quoque Romani prætertere patres.
Quid facerem? per quod fierem manifesta doloris?
*Exigerent nostræ qualia damna * notæ?*
Excidit officium tristi mihi, nulla tuebar
Rura: nec in precio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres
Filaque punicei languida facta croci.
Sæpe mihi Zephyrus, Dotes corrumpere noli
Ipsa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ: venti nocuere proterui:
Florebant segetes: grandine læsa seges:

* Cùm Publicij ediles plebis mandatum timidius exsequerētur, populus coëgit nocentes plecti & multam Floralibus ludis ex parte addicendam soluere.
* vindicantibus populo, quæ populi erant.
Diui ambitiosi
* Meleagrū Althææ F. Thestij N. Met. 8. v. 615.
* quod Oeneus soli Dianæ nollet sacrificare. Met. 8. v. 278.
* Agamemnonē Atrei F. Pelopis N. Tantali pronepotē. Met. 12. v. 28.
* ignominiæ nobis illa omissione ludorum.

In

In spe vitis erat: cœlum nigrescit ab austris:
Et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira:
Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Conuenere patres: & si bene floreat annus;
Numinibus nostris annua festa vouent.
Annuimus votis. consul cum consule ludos
Postumio Lenas persoluere mihi.
Quærere conabar quare lasciuia maior
His foret in ludis, liberiórque iocus: Ludorum libertas, & lasciuia.
Sed mihi succurrit numen non esse seuerum;
Aptáque deliciis munera ferre deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis:
Et latet iniecta splendida mensa rosa.
*Ebrius incinctis * philyra conuiua capillis* * Polit. Miscell. 72. & Plin. lib. 16 c. 14.
Saltat: & imprudens vtitur arte meri.
Ebrius ad durum formosæ limen amicæ
Cantat: habent vncta mollia serta comæ.
Nulla coronata peraguntur seria fronte:
Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.
*Donec eras mistus nullis * Acheloë racemis;* * docet Orpheus veteres generaliter aquam Acheloum appellasse, Seru. initio Georg.
Gratia sumendæ non erat vlla rosæ.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam
Ex Ariadnæo sidere nosse potes.
Scena leuis decet hanc: non est, mihi credite, non est
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos;
Non ex difficili cognita caussa fuit.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebeio sacra patêre choro.
Et monet ætatis specie, dum floreat vti:
Contemnunt spinam cùm cecidere rosæ.
Cur tamen vt dantur vestes Cerealibus albæ;
Sic est hæc cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis?
Et color & species floribus omnis inest?

Annuit: & motis flores cecidere capillis:
Decidere in mensas vt rosa missa solet.

Luminum causa.

Lumina restabant: quorum me caussa latebat:
Cùm sic errores abstulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina sunt nostros visa decere dies:
Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma colore:
Atque oculos in se splendor vterque trahit:
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
Conuenit. à vero tertia caussa venit.
Est breue præterea, de quo mihi quærere restat,
Si liceat, dixi: dixit & illa, Licet.

Cur in reti eius lepus, capreæ.

Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leænis
Imbelles capreæ, sollicitúsque lepus?
Non sibi, respondit, siluas cessisse: sed hortos,
Aruáque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat: tenues secessit in auras:
Mansit odor. posset scire fuisse deam.
Floreat vt toto carmen Nasonis in æuo;
Sparge precor donis pectora nostra tuis.

* tertia id est, 5. nonas Centaurus austrinum sidus cum scorpione & sagittario oritur. Higin. Arat. Columell.

NOcte * minus quarta promet sua sidera Chiron
Semiuir, & flaui corpore mistus equi.
Pelion Hæmoniæ mons est obuersus in austros:
Summa virent pinu: cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit: saxo stant antra vetusto:
Quæ iustum memorant incoluisse senem.

* Achilleas Chironis translatio in cœlum.

Ille * manus olim missuras Hectora letho
Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exhausta parte * laborum;
Iussáque restabant vltima penè viro.

* quos ipsi mandarat Eurystheus

Stare simul casus Troiæ duo fata videres:
Hinc puer Aeacides, hinc Ioue natus erat.

* à Philyra matre, vnde per anadiplasiasmum etiam Phillyrides.

Excipit hospitio iuuenem * Philyreius heros:
Et caussam aduentus hic rogat; ille docet.
Respicit interea clauam, spoliúmque leonis:
Virque ait his armis, armáque digna viro.

Nec

Nec se, quin horrens auderent tangere setis
Vellus, Achillea continuere manu.
Dúmque senex tractat squallentia tela venenis;
Excidit, & læuo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron: traxítque è vulnere ferrum:
Et gemit Alcides, * Hæmoniúsque puer. * Achilles Thessalus.
Ipse tamen lectas Pagasæis collibus herbas
Temperat: & varia vulnera mulcet ope.
Virus edax superabat opem: penitúsque recepta
Ossibus, & toto corpore pestis erat.
Sanguine Centauri * Lernææ sanguis Echidnæ * Met. 2. v. 653.
Mistus, ad auxilium tempora nulla dabat.
Stabat vt ante patrem lacrimis perfusus Achilles:
Sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
Sæpe manus ægras manibus * fingebat amicis: * molliter & blandè tractabat.
Morum, quos fecit, præmia doctor habet.
Oscula sæpe dedit: dixit quoque sæpe iacenti;
Viue precor: nec me care relinque pater.
Nona dies aderat; cùm tu iustissime Chiron
Bis septem stellis corpora cinctus eras.
HVnc * lyra curua sequi cuperet: sed idonea nō dū * chronicè oritura.
Est via: nox aptum tertia tempus erit.
SCorpius in cælo, cùm cras lucescere nonas
Dicimus: à media parte * videndus erit. * sustollens se chronicè.
HInc vbi protuleris formosa ter Hesperus ora;
Ter dederint Phœbo sidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri: Lemuria, siue Vmbris sacrū.
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat breuior: nec adhuc pia februa norant;
Nec tu dux mensem Iane biformis eras.
Iam tamen exstincto cineri sua dona ferebant:
Compositique nepos busta piabat aui.
Mensis erat Maius maiorum nomine dictus:
Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox vbi iam media est; somnósque silentia præbent;
Et canis, & variæ conticuistis aues;

* quicumq; Vmbris sacrum facturus est.

* Ille memor veteris ritus, timidúsque deorum
Surgit: habent gemini vincula nulla pedes:
Signáque dat digitis medio cum pollice iunctis;
Occurrat tacito ne leuis vmbra sibi.
Cúmque manus purè fontana perluit vnda;
Vertitur: & nigras accipit ore fabas.
Auersúsque iacit: sed dum iacit: Hæc ego mitto:
His, inquit, redimo méque meósque fabis.
Hæc nouies dicit, nec respicit. vmbra putatur
Colligere: & nullo terga vidente sequi.

* ex Brutiorum opp. ad quod fuit æraria quam suo tempore defecisse scribit Strabo l. 6.

Lemurum origo.

Rursus aquam tangit: * Temesæáque concrepat æra:
Et rogat vt tectis exeat vmbra suis.
Cùm dixit nouies, Manes exite paterni:
Respicit; & purè sacra peracta putat.
Dicta sit vnde dies: quæ nominis exstet origo:
Me fugit: ex aliquo est inuenienda deo.
Pleiade nate mone virga venerande potenti:
Sæpe tibi est Stygij regia visa, Iouis.
Venit adoratus Caducifer: accipe caussam
Nominis: ex ipso est cognita caussa deo.
Romulus vt tumulo fraternas condidit vmbras;
Et malè veloci iusta soluta Remo;
Faustulus infelix, & passis Acca capillis
Spargebant lacrimis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mæsti:
Vtq; erat in duro procubuere toro.
Vmbra cruenta Remi visa est assistere lecto:
Atque hæc exiguo murmure verba loqui:

* prior enim pars erat Romulus.

En ego dimidium vestri pársque * altera voti
Cernite sim qualis: qui modo talis eram.
Qui modo si volucres habuissem regna iubentes;
In populo potui maximus esse meo:
Nunc sum elapsa rogi flammis, & inanis imago:
Hæc est ex illo forma relicta Remo.
Heu vbi Mars pater est? si vos modo vera locuti;
Vberáque expositis ille ferina dedit.

Quem

Quem lupa seruauit, manus hunc temeraria ciuis
Perdit, ô quanto mitior illa fuit.
Saeue Celer crudelem animam per vulnera reddas:
Vtq; ego, sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater: pietas aequalis in illo est:
Quod potuit, lacrimas manibus ille dedit.
Hunc vos per lacrimas, per vestra alimenta rogate;
Vt celebrem nostro signet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt: & brachia tendunt.
Lubrica prensantes effugit vmbra manus.
Vt secum fugiens somnos abduxit imago;
Ad regem voces fratris vterque ferunt.
Romulus obsequitur. lucémque Remuria dixit
Illam qua positis iusta feruntur auis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
Litera: quae toto nomine prima fuit.
Mox etiam lemures animas dixere silentum:
*Hic sensus verbi: vix * ea vocis erat:* — * propria in Remi parentatione.
Fana tamen veteres illis clausere diebus;
Vt nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduae tedis eadem, nec virginis apta
*Tempora. quae nupsit, non * diuturna fuit.* — * longaeua, vt & alibi.
Hac quoque de caussa, si te prouerbia tangunt;
Mense malum Maio nubere, vulgus ait.
*Sed tamen haec * tria sunt sub eodem tempore festa,* — * per triduũ totum singulis noctibus celebrãtur haec vmbrarum sacra.
Inter se nulla continuata die.
QVorum si medijs Boeoton Oriona quaeres:
** Falsus eris. signi causa canenda mihi est.* — * occidit enim heliacè. Orion vide signum.
Iuppiter, & lato qui regnat in aequore frater,
Carpebant socias, Mercuriúsque vias.
Tempus erat, quo versa iugo referuntur aratra:
Et pronus saturae lac bibit agnus ouis.
Forte senex Hyrieus angusti cultor agelli
Hos videt, exiguam stabat vt ante casam.
Atque ita, Longa via est, nec tẽpora longa supersunt:
Dixit: & hospitibus ianua nostra patet.

*Addidit & * vultum verbis: iterúmque rogauit.*
Parent promissis; dissimulántque deos.
Tecta senis subeunt nigro deformia fumo:
Ignis in hesterno stipite paruus erat.
*Ipse genu nixus flammas excussit * ab aura:*
*Et promit quassas, comminuitque * faces.*
Stant calices: minor inde fabas, olus alter habebat:
*Et spumat testu * pressus vterque suo*
Dúmque mora est, tremula dat vina rubentia dextra.
Accipit æquoreus pocula prima Deus.
Quæ simul exhausit, Da nunc bibat ordine, dixit
Iuppiter: audito palluit ille Ioue.
Vt rediit animus, cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bouem:
Quæque puer quondam primis diffuderat annis;
Promit fumoso condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus vluam
Sic quoque non altis incubuere toris
Nunc dape, nunc posito mensa nituere Lyæo:
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Iouis, Siquid fert impetus opta:
Omne feres. placidi verba fuere senis.
Cura fuit coniux primæ mihi cara iuuenta
Cognita: nunc vbi sit quæritis? vrna tegit.
Huic ego iuratus vobis in verba vocatis
Coniugio dixi sola fruere meo.
Et dixi: & seruo: sed enim diuersa voluntas
Est mihi: nec coniux, sed pater esse volo.
Annuerant omnes; omnes ad terga iuuenci
Constiterant: pudor est vlteriora loqui.
*Tunc super iniecta texere * madentia terra:*
Iámque decem menses: & puer ortus erat.
Hunc Hyreus, quia sic genitus, vocat Vriona:
Perdidit antiquum littera prima sonum.
Creuerat immensum: comitem sibi Delia sumpsit:
Ille deæ custos, ille satelles erat.

* blandũ, & inuitanti adcommodatum.
* suo flamine.
* fomitem flammæ, ligna arida & contusa.
* contectus.
* ex Deorũ lotio, quod οὖρος Græcis.

Verba

Verba mouent iras non circumspecta deorum:
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera est.
Scorpion immisit tellus, fuit impetus illi
Curua gemellipara spicula* ferre deæ.*
Obstitit Orion: Latona nitentibus astris
Addidit: &, Meriti præmia, dixit, habe:

SEd quid & Orion, & cetera sidera mundo
Cedere festinant? nóxque coarctat iter?
Quid solito citius liquido iubar æquore tollit
Candida Lucifero præueniente dies?
Fallor? an arma sonant? non fallimur, arma sonabãt:
Mars venit & veniens bellica signa dedit:
Vltor ad ipse suos cælo descendit honores,
Templáque in augusto conspicienda foro.
Et deus est ingens, & opus: debebat in vrbe
Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna giganteis hæc sunt delubra trophæis:
Hinc fera Gradiuum, bella mouere decet:
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset:
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Perspicit armipotens operis fastigia summi:
Et probat inuictos illa tenere deos.
Perspicit in foribus diuersa tela figuræ:*
Armáque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Æneam oneratum pondere caro:
Et tot Iuleæ nobilitatis auos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma* ferentem:*
Claráque dispositis acta subesse viris.
Spectat & Augusto prætextum nomine templum:
Et visum lecto Cæsare maius opus.
Vouerat hoc iuuenis tunc, cùm pia sustulit arma:
A tantis princeps incipiendus erat.*
Ille manus tendens instanti milite iusto,
In coniuratos talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater est, Vestæq; sacerdos*
Auctor; & vlcisci nomen vtrumque paro:

* Latonæ, matri Dianæ & Apollinis.

inferre.

Marti Bisultori sacrum.

* relata victis diuersis gentibus, & postibus affixa.

* Acronis ducis Cæninensium obtruncati & spoliati à Romulo.

* consecrãtem, sed adlusit ad verba Romuli apud Liuium: Iuppiter Feretri, hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templúmq; &c.

* à vindicatione auunculi auspicatus rectè est suum principatũ.

* quia pontifex maximus Metã. 15. v. 778.

Augusti votum ante bella.

Mars Vltor.

Mars ades: & satia scelerato sanguine ferrum:
Stétque fauor caussa pro meliore tuus.
** Templa feres: & me victore vocaberis Vltor.*
Vouerat: & fuso letus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Martis:
Persequitur Parthi signa retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis.
Et circumfusis inuia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti:
Cùm perijt miles, signáque, dúxque simul,
** Signa decus belli Parthus Romana tenebat:*
Romanæq; aquilæ signifer hostis erat:
Isq; pudor mansisset adhuc: nisi fortibus armis
*Cæsaris Ausoniæ protegerentur * opes.*
Ille notas veteres, & longi dedecus æui
Sustulit: agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ?
Quid loca? quid rapidi profuit vsus equi?
Parthe refers aquilas; victos quoque porrigis arcus:
Pignora iam nostri nulla pudoris habes
Rite deo templúmque datum, noménque Bisultor:
Emeritus voti debita soluit honor.
Solemnes ludos circi celebrate Quirites:
Non visa est fortem scena decere deum.

PLeiadas adspicies omnes, totúmque sororum
Agmen; vbi ante Idus nox erit vna super.
Tunc mihi non dubijs auctoribus incipit æstas:
*Et tepidi finem tempora * veris habent.*

IDibus ora prior stellantia tollere taurum
Indicat: huic signo fabula nota subest:
** Præbuit vt taurus, Tyriæ sua terga puellæ*
Iuppiter, & falsa cornua fronte tulit.
Illa iubam dextra, leua retinebat amictus:
Et timor ipse noui caussa decoris erat.
Aura sinus implet: flauos mouet aura capillos:
Sidone sic fueras adspicienda Ioui.

* Adempta M. Crasso, & M. Antonio.

* coëgit enim Parthos reddere Armeniam & signa militaria. Iustin.

Mars Bisultor.

* vnde Vergilias quidam dici volunt à fine veris.

* Met. 2. v. 852.

Sæpe

Sæpe puellares subduxit ab æquore plantas:
  Et metuit tactus assilientis aquæ.
Sæpe deus prudens tergum demisit in vndas:
  Hæreat vt collo fortius illa suo.
Litoribus tactis stabat sine cornibus vllis
  Iuppiter: inq; deum de boue versus erat.
Taurus init cælum: te Sidoni Iuppiter implet:
  Pársque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alij signum Phariam dixere iuuencam:
  Quæ * bos ex homine est, ex boue facta dea.
Tunc quoque priscorum virgo simulacra virorum
  Mittere * roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies senos qui credidit annos
  Missa neci: sceleris crimine damnat auos.
Fama vetus, tunc cùm Saturnia terra vocata est;
  Talia fatidici dicta fuisse senis:
Falcifero libata seni duo corpora gentes
  * Mittite, quæ Tuscis excipiantur aquis:
Donec in hæc veniet Tirynthius arua: quotannis
  Tristia * Leucadio sacra peracta modo:
Illum stramineos in aquam misisse Quirites:
  Herculis exemplo corpora falsa iaci.
Pars putat, vt ferrent iuuenes suffragia soli;
  Pontibus infirmos præcipitasse senes.
Thybri doce verum: tua ripa vetustior vrbe est:
  Principium ritus tu bene nosse potes.
Thybris arundiferum medio caput extulit alueo:
  Raucáque dimouit talibus ora sonis:
Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas:
  Pascebat sparsas vtraque ripa boues.
Et, quem nunc gentes Tiberim nôruntque, timéntque;
  Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Euandri nomen tibi sæpe refertur:
  Ille meas remis aduena torsit aquas.
Venit & Alcides turba comitatus Achiua:
  Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.

*Met. 1. 611.

*sublicio. Scirpea simulachra.

* Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

*quod vltimum cùm priores de humanis capitibus intelligerent, Hercules de accensione luminum interpretatus est.

*nam Apollini apud Acciũ in mari Leucadio humana hostia sacrificabatur.

Excipit hospitio iuuenem * Pallantius heros:
Et tandem Caco debita pœna fuit.
Victor abit: secúmque boues Erytheida prædam
Abstrahit: at comites longius ire negant:
Magnáque pars horum desertis mansit in agris:
Montibus his ponunt spémque, laréinque suum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore:
Atque aliquis moriens hoc breue mandat opus.
Mittite me in Tiberim; Tiberinis vectus vt vndis
Litus ad * Inachium puluis inanis eam.
Displicet heredi mandati cura sepulcri:
Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tiberi iactatur imago:
Vt repetat Graias per freta longa domos.
Hactenus: & viuo subijt rorantia saxo
Antra: leues cursum sustinuistis aquæ.

CLare nepos Atlantis ades: quem montibus olim
Edidit Arcadijs Pleias vna Ioui:
Pacis & armorum superis imísque deorum
Arbiter: alato qui pede carpis iter:
Læte lyræ pulsu, nitida quoque læte palestra;
Quo didicit cultè lingua docente loqui.
Templa tibi posuere patres spectantia circum
Idibus: ex illo est hæc tibi festa dies.
Te, quicunque suas profitentur vendere merces;
Ture dato tribuas vt sibi lucra, rogant.
Est aqua Mercurij portæ vicina Capenæ:
Si iuuat expertis credere; numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator: & vrna
Purus suffusa, quam ferat, haurit aquam.
Vda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab vda
Omnia quæ dominos sunt habitura nouos,
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita dicere voce preces.
Ablue præteriti periuria temporis, inquit:
Ablue præterita perfida verba fide.

* ab auo.

* Argiuum, à flumine vel rege.

Mercurio sacrum.

Siue

Siue ego te feci testem; falsóue citaui
Non audituri numina vana Iouis:
Siue deum prudens alium, diuámue fefelli:
Abstulerint sceleres improba verba noti,
Et pereant veniente die periuria nobis:
Nec curent superi, siqua locutus ero.
Da modo lucra mihi: da facto gaudia lucro:
Et face vt emptori verba dedisse iuuet.
Talia Mercurius poscentes, ridet ab alto
*Se memor * Ortygias surripuisse boues.*

AT mihi pande precor multa meliora petenti
In geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cùm totidem de mense dies superesse videbis,
Quot sunt Herculei facta laboris, ait.
Dic ego respondi caussam mihi sideris huius.
Caussam facundo reddidit ore deus:
*Abstulerant raptas Phœbeu, * Phœbésque sororem*
** Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.*
*Bella parant, repetúntque suas & * frater & Idas*
Leucippo fieri pactus vterque gener.
His amor, vt repetant, illis, vt reddere nolint,
Suadet. & ex caussa pugnat vterque pari.
Effugere Oebalidæ cursu potuere sequentes:
Sed visum est celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est apta area pugnæ.
*Constiterant illo * nomina fida loco.*
Pectora transiectus Lynceo Castor ab ense
Non expectato vulnere pressit humum.
Vltor adest Pollux: & Lyncea perforat hasta:
Qua ceruix humeros continuata tegit.
Ibat in hunc Idas: vixque est Iouis igne repulsus:
*Tela tamen dextræ fulmine * rapta negant.*
Iámque tibi Pollux cælum sublime patebat:
Cùm mea dixisti percipe verba pater:
Quod mihi das vni cælum, partire duobus:
Dimidium toto munere maius erit.

* Apollineas, à Delo quæ & Ortygia. Met. 2. v. 686.

Geminorū sidus vnde.

* Elairam Leucippi Aetoli F.

* Castor & Pollux Tyndari F. Oebali N. Comment. Eurip. in Orest.

* Lynceus.

* vtrinque fratres.

* morienti non excidit manu fulmen. tanta erat hostis feritas & robur.

Dixit: & alterna fratrem statione recepit:
Vtile sollicitæ sidus vtrumque rati.
Ad Ianum redeat, qui quærit * Agonia quid sint:
Quæ tamen in fastis * hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneius * exit:
Est alio signi reddita caussa loco.
PRoxima Vulcani lux est, quam lustria dicunt:
Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
QVatuor inde notis locus est, quibus ordine lectis
Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.
NEc te prætereo populi Fortuna potentis
Publica, cui templum luce sequente datum est.
Hanc vbi diues aquis acceperit Amphitrite;
Grata Ioui fuluæ rostra videbis auis.
AVferet ex oculos veniens aurora * Bootem:
Continuáque die sidus * Hyantis erit.

* lib. 1. v. 317.
* hanc fere mensis partem.
* heliace. Tubilustrium in atrio sutorio Q. Rex C. F. Varro lib. 5 è quo hic Ouid redarguitur,
* occidentem heliace.
* Hyadum, quibus frater nomen dedit.

FASTORVM LIBER VI.

HIc quoque mensis habet dubias in nomine caussas:
Quæ placeat positis omnibus ipse leges.
Facta canam: sed erunt qui me finxisse loquentur:
Nullaque mortali numina visa putent.
Est Deus in nobis; agitante calescimus illo:
Impetus hic sacræ semina mentis habet.
Fas mihi præcipue vultus vidisse deorum:
Vel quia sum vates; vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
Voce locus, si non obstreperetur aquis.
Hic ego quærebam cœpti quæ mensis origo
Esset: & in cura nominis huius eram.
Ecce deas vidi: non quas præceptor arandi
Viderat:* Ascreas cùm sequeretur oues.
Nec quas Priamides in aquosæ vallibus Idæ
Contulit: ex illis sed tamen vna fuit.

* Fingitur enim Hesiodus oues pascens à Musis raptus & accepisse calamos, de quibus Virg. Ecloga 6. Iunius à Iunone.

Ex

Ex illis fuit vna, fuit germana mariti:
Hæc erat (agnoui) quæ stat in arce Iouis.
Horrueram; tacitóque animum pallore fatebar.
Tunc dea quos fecit, sustulit ipsa metus:
Namque ait ô vates Romani conditor anni
Ause per exiguos magna referre modos,
Ius tibi fecisti numen cæleste videndi:
Cùm placuit numeris condere festa tuis
Nec tamen ignores; vulgíque errore traharis:
Iunius à nostro nomine nomen habet.
Est aliquid nupsisse Ioui; Iouis esse sororem:
Fratre magis dubito glorier, anne viro.
Si genus adspicitur; Saturnum prima parentem
Feci: Saturni sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est;
Hæc illi à cælo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est; dicor matrona Tonantis:
Iunctáque Tarpeio sunt mea templa Ioui.
An potuit Maio pellex dare nomina mensi?
Hic honor in nobis inuidiosus erit?
Cur igitur regina vocor, princépsque dearum?
Aurea cur dextræ sceptra dedere meæ?
An facient mensem luces: Lucináque ab illis
Dicar: & à nullo nomina mense traham?
Tum me pœniteat posuisse fideliter iras
In genus * Electræ, Dardaniámque domum.
Caussa duplex iræ: rapto Ganymede dolebam:
Forma quoque Idæo iudice victa mea est.
Pœniteat quòd non foui Carthaginis arces:
Cùm mea sint illo currus & arma loco.
Pœniteat Sparten, Argósque, meásque Mycenas,
Et veterem Latio supposuisse Samon.
Adde senem Tatium, Iunonicolásque Faliscos:
Quos ego Romanis succubuisse tuli.
Sed neque pœniteat: nec gens mihi carior vlla est:
Hic color: hic teneo cum Ioue templa meo.

* Romani quia à Troianis orti sunt, quorum auctor Dardanus Electræ F.

Ipse mihi Mauors, Commendo mœnia dixit
Hæc tibi: tu pollens vrbe nepotis eris.
Dicta fides sequitur: centum celebramur in aris:
Nec leuior quouis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo præstat honorem
Roma: suburbani dant mihi munus idem.
Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos,
Et populus Laurens, Lauiniumque meum:
Est illic mensis Iunonius. aspice Tibur:
Et Prænestinæ mœnia sacra deæ:
Iunonale leges tempus nec Romulus * illas
Condidit: at nostri Roma * nepotis erat.
Finierat Iuno respeximus: Herculis vxor
Stabat: & in vultu signa dolentis erant.
Non ego, si toto mater me cedere cœlo
Iusserit, inuita matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis huius:
Blandior: & partes pænè rogantis ago.
Rémque mei iuris malim tenuisse precando:
Et faueas caussæ forsitan ipse meæ.
Aurea possedit socio capitolia templo
Mater; & vt debet, cum Ioue summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis:
Vnicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid graue si titulum mensis Romane dedisti
Herculis vxori, posteritásque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Coniugis: huc captas appulit ille boues.
Hic malè defensus flammis & * dote paterna
Cacus Auentinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor: populum digessit ab annis
Romulus: in partes distribuitque duas.
Hæc dare consilium, pugnare paratior illa est:
Hæc ætas bellum suadeat: illa gerat.
Sic statuit: mensésque nota secernit eadem:
Iunius est iuuenum: qui fuit antè, senum.

Dixit

* vrbes, talem locutionem restituimus lib. 4. v. 763. Néue minus multas, &c.

* Romuli, qui Martis F. Iunonis nepos. Alterum Iunij etymon, à Iuuenta.

* lib. 1. v. 571, vbi tota narratur historia.

Dixit: & in litem studio certaminis issent:
  Atque ira pietas dissimulata foret:
Venit Apollinea longas Concordia lauro
  Nexa comas placidi numen, opúsque ducis.
Hæc vbi narrauit Tatium, fortémque Quirinum: — Tertia, à iungendo.
  Bináque cum populis regna coisse suis:
Et lares communi soceros, generósque receptos:
  His nomen iunctis Iunius, inquit, habet.
Dicta triplex caussa est: at vos ignoscite diuæ:
  Res est arbitrio non dirimenda meo,
Ite pares à me. perierunt iudice formæ
  Pergama: plus lædunt, quàm iuuat vna, duæ.

PRima dies tibi Carna datur: dea cardinis hæc est: — Carnæ festum.
  Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Vnde datas habeat vires obscurior æuo
  Fama: sed è nostro carmine certus eris.
Adiacet antiquus Tiberino lucus Helerni:
  Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe (Cranen dixere priores)
  Nequicquam multis sæpe petita procis.
Rura sequi, iaculísque feras agitare solebat:
  Nodosásque caua tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phœbi tamen esse sororem
  Credebant; nec erat Phœbe pudenda tibi.
Huic aliquis iuuenum dixisset amantia verba:
  Reddebat tales protinus illa sonos.
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris;
  Si secreta magis ducis in antra; sequar.
Credulus anteijt: frutices hæc nacta resistit;
  Et latet; & nullo est inuenienda modo.
Viderat hanc Ianus: visaq; cupidine captus
  Ad duram verbis mollibus vsus erat.
Nympha iubet quæri de more remotius antrum:
  Vtq; comes sequitur; destituitq; ducem.
Stulta (videt Ianus quæ post sua terga gerantur)
  Nil agis & latebras respicit ille tuas.

Nil agis en, dixit: iam te sub rupe latentem
Occupat amplexu: téque potitus, ait.
Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto:
Hoc pretium positæ virginitatis habe,
Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas, hæc erat alba dedit.

Ianalis virga ad abigendas striges.

Tunc auidæ volucres: non* quæ Phineia mensis
Guttura fraudabant: sed genus inde trahunt.

* Harpylæ Phinij regis mensam fœdantes.

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canities pennis, vnguibus hamus inest.
Nocte volant: puerósque petunt nutricis egentes:
Et viciant cunis corpora rapta suis.

Strigum natura.

Carpere dicuntur lactentia viscera rostris:
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis huius
Caussa; quod horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt:
Neniáque in volucres falsa figurat anus:
In thalamos venere Procæ: Proca notus in illis
Præda recens auium quinque diebus erat:
Pectoráque exsorbent auidis infantia linguis:
At puer infelix vagit, opémque petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni:
Et rigido sectas inuenit vngue genas.
Quid faceret, color oris erat, qui frondibus olim
Esse solet seris: quas noua læsit hiems.
Peruenit ad Granen: & rem docet: illa, Timorem
Pone; tuus sospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant matérque, patérque:
Sistite vos lacrimas: ipse medebor ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus: & aquæ medicamen habebant:
Extáque de porca cruda * bimestre tenet.
Atque ita, Noctis aues extis puerilibus, inquit:
Parcite: pro paruo victima parua cadit.

* vt conueniret porca ætati infantis. v. 16.

Cur

Cor pro corde precor, pro fibris sumite fibras:
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic vbi libauit, * prosecta sub æthera ponit:
Quique adsint sacris respicere illa vetat:
Virgaque Ianalis de spina sumitur alba:
* Qua lumen thalamis parua fenestra dabat.
Post illud neque aues cunas violasse feruntur:
Et rediit puero, qui fuit antè, color.
Pinguia cur illis gustentur larda Kalendis;
Mistáque cum calido sit faba farre; rogas?
Prisca dea est: aliturque cibis, quibus antè solebat:
Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
Pisces adhuc illi populo sine fraude natabant:
Ostreáque in conchis tuta fuere suis:
Nec Latium norat, * quam præbet Ionia diues:
Nec quæ Pygmæo sanguine gaudet auis:
Et præter pennas nihil in pauone placebat:
Nec tellus captas miserat antè feras.
Sus erat in pretio: cæsa sue festa colebant:
Terra fabas tantùm, duráque farra dabat.
Quæ duo mista simul * sextis quicumque Kalendis
Ederit: huic lædi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Iunoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.
Ante domus Manli fuerat: qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Ioue.
Quàm bene, di magni, * pugna cecidisset in illa
Defensor solii Iuppiter alte tui.
Vixit, vt occideret damnatus crimine regni:
Hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est: quem prospicit extra
Appositam dextræ porta Capena viæ.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur;
Cùm penè est Corsis obruta classis aquis.
Hæc hominum monumenta patent. si quærimus astra;
Tunc oritur magni præpes adunca Iouis.

** exta, quæ dijs offerenda exsecantur.*

**sumitur non per ianuam, illa enim aliter erat lustrata: sed per fenestram, vt inde cubiculum quoque lustraretur.*

Lardi & fabarum vsus.

** Attagenem, & gruem. Plin. 10. c. 20. & c. 48.*

** Iunij, qui à Ianuario sextus est. In Sextilis nominatione aliter numeramus.*

Iunonis Monetæ templū.

** qua Gallos repellebat.*

*heliacè. Melanch.

Postera lux Hyadas Taurinæ cornua frontis
** Euocat: & multa terra madescit aqua.*
Mane vbi bis fuerit, Phœbúsque iterauerit ortus;
Factáque erit posito rore bis vda seges;

Bellonæ templum.

Hac sacrata die Tusco Bellona duello
Dicitur: & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor: Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit: lumine captus erat.
Prospicit a tergo summum breuis area circum:
*Est vbi non paruæ parua * columna notæ.*
Hinc solet hasta manu belli prænuntia mitti:
In regem & gentes cùm placet arma capi.
Altera pars circi custode sub Hercule tuta est:
Quod deus Euboico carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui nonas Lucifer ante est.
Si titulos quæris: Sylla probauit opus.
*Quærebam nonas * Sancto, Fidióne referrem,*
*An tibi * Semo pater: tunc mihi sanctus ait:*
Cuicumque ex istis dederis: ego munus habebo:
Nomina terna fero: sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
Inq; Quirinali constituere iugo.
*Est mihi sitq; precor nostris * diuturnior annis*
Filia: qua felix sospite semper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare; tempora tedis
Apta requirebam: quæq; cauenda forent.
Tunc mihi post sacras mónstratur Iunius Idus
Vtilis & nuptis, vtilis esse viris.
Primáque pars huius thalamis aliena reperta est:
*Nam mihi sic * coniux sancta dialis ait:*
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta,
Detulerit flauis in mare Thybris aquis:
Non mihi detonso crimen depectere buxo:
Non vngues ferro subsecuisse licet:
Non tetigisse virum; quamuis Iouis ille sacerdos:
Quamuis perpetua sit mihi lege datus

* Columnella, quæ bellica dicebatur, super quam hastam iaciebant cù bellum indicebatur, Fest.
* alij Sancum dici malunt.
* Liuius lib. 8. Semonem eũdem facit cum Sanco. Scalig.
* sic. Met. 3. 473.

* Flaminica. Vide Agellium lib. 10. c. 15.

Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet;
** Ignea cùm pura veste nitebit humus.*
*TErtia post Nonas remouere * Lycaona Phœbe*
Fertur; & à tergo non habet vrsa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
*Aspicere: & dici lubrice Thybri * tuos.*
Festa dies illas, qui lina madentia ducunt:
Quique tegunt paruis æra recurua cibis.
MEns quoq; numen habet: Měti delubra videmus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne rebellabas & letho consulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cùm menti vota Senatus
Suscipit; & melior protinus illa venit.
Adspicit instantes media sex lucibus Idus
Illa dies: qua sunt vota soluta deæ.
*VEsta faue: tibi nunc * operata resoluimus ora:*
Ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram cælestia numina sensi:
Lætáque purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te dea: nec fueras adspicienda viro.
Sed quæ nescieram, quorúmque errore tenebar,
Cognita sunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuisse Palilia Romam:
Cùm flammæ custos æde recepta Dea est.
Regis opus placidi: quo non metuentius vllum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære nitent, stipula tunc tecta virebant:
Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestæ:
Tunc erat intonsi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, antè fuisse
Dicitur: & formæ caussa probanda subest.
Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis vtrique:
Significant sedem terra focúsque suam.

* edes Vestæ, vbi perpetuus ignis.
* pro, Lycaonida, id est, Arctophylacem Galistus F. Lycaonis N.
* Tiberinos, erant autem piscatorij.
Festū vide.
Menti tem. const.

* facientia nunc tibi, siue sacrificantia.
Vestalia.

Vestæ ædes condita à Numa anno ab v. c. 40. cur sit rotunda.
Atrium Vestæ regia Numæ fuit.

Vestæ cognatio cũ terra.

* hoc distichon cum duobus proximè sequẽtibus abest à sex ver. l. nostris.

Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa
Aëre subiecto tam graue pendet onus.
* Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
Quique premat partes angulus omnis abest.
Cúmque sit in media rerum regione locata:
Et tangat nullum plúsue, minúsue latus;
Ni conuexa foret; parti vicinior esset.
Nec medium terræ mundus haberet onus.
Arte Syracusia suspensus in aëre * clauso
Stat globus immensi parua figura poli.
Et quantum à summis, tantum secessit ab imis
Terra: quod vt fiat forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus, à pluuio vendicat imbre tholus.
Cur sit virginibus, quæris, dea culta ministris?
Inueniam causas hac quoque parte suas.
Ex ope Iunonem memorant, Cererémque creatas
Semine Saturni, tertia Vesta fuit.
Vtraque nupserunt: ambæ peperisse feruntur:
De tribus impatiens restitit vna viri.
Quid mirum, virgo si virgine læta ministra
Admittit castas in sua sacra manus?
Nec tu aliud Vestam quàm viuam intellige flammã:
Natáque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit:
Nec capit, & comites virginitatis amat.
Esse diu stultus Vestæ simulacra putaui:
Mox didici curuo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in illo:
Effigiem nullam Vesta, nec ignis habent.
Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur:
Caussáque par * Graij nominis esse potest.
At focus à flammis, & quod fouet omnia dictus:
Qui tamen in primis ædibus antè fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Dicimus, ô Vesta, quæ loca prima tenes.

* vndique ambito circulis celestibus. Videtur autem huius sphæræ Archimedicæ, vt per similitudinem ostendat terræ sitũ qui assimilaudus erat templo Vestæ.

Virgines Vestæ ministræ.

Ouid in Vestæ templo.

Etymon Vestæ, vt ἑστία ἀπὸ τοῦ ἑστάναι dicatur.

Ante

Ante focos olim scamnis considere longis
Mos erat: & mensæ credere adesse deos.
*Nunc quoque, cùm fiunt * antiquæ sacra * Vacunæ:*
Ante vacunales stántque sedéntque focos.
*Venit in hos annos aliquid de * more vetusto.*
Fert missos vestæ pura patella cibos.
*Ecce coronatis panis dependet * asellus:*
Et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni:
Et fornacali sunt sua sacra deæ.
Suppositum cineri panem focus ipse parabat:
Stratáque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum seruat pistor, dominámque focorum:
Et quæ pumiceas versat asella molas.
Prætercam? referámne tuum rubicunde Priape
Dedecus? est multi fabula plena ioci
Turrigera frontem Cybele redemita corona
Conuocat æternos ad sua festa deos.
Conuocat & Satyros, & rustica numina Nymphas.
Silenus, quamuis nemo vocarat, adest.
Nec licet, & longum est, epulas narrare deorum:
In multo nox est peruigilata mero.
Di temere errabant: in opacæ vallibus Idæ
Pars iacet: & molli gramine membra leuat.
Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta iacet, placidámque capit secura quietem:
Sicut erat positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos, nymphásque, deásque
Captat: & errantes fértque refértque pedes.
Adspicit & vestam. dubium est nymphámne putarit:
An scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
Spem capit obscenam, furtímque accedere tentat:
Et fert suspensos corde micante gradus.
Fortè, senex quo vectus erat Silenus, asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ.

* quia foci Vestæ sedes & ignis Vesta.
* Rectè Vetustæ: nam etsi constet Sabinam deam esse, incerta tamen eius est forma, & numen dicta videtur à vacando.
* versaturis alioqain molas.
De Priapo & Vesta fabula.

Ibat vt inciperet longi deus Hellespontiꝫ
Intempestiuo cùm rudit ille sono.
Territa voce graui surgit dea: conuolat omnis
Turba: per infestas effugit ille manus.
Lampsacus hoc animal solita est mactare Priapo:
Hinc asini flammis indicis exta damus:
Quem tu diua memor de pane monilibus ornas:
Cessat opus: vacuæ conticuere molæ.

Ara Iouis Pistoris.

Nomine, quàm pretio celebratior, arce Tonantis.
Discant Pistoris quid velit ara Iouis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obsidio iam diuturna famem.
Iuppiter ad solium superis regale vocatis.
Incipe, ait Marti: protinus ille refert:
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum?
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, vt referam breuiter mala iuncta pudori
Exigis: Alpino Roma sub hoste iacet.
Hæc est cui fuerat promissa potentia rerum:
Iuppiter hanc terris impositurus eras.
Iámque suburbanos, Etruscáque contudit arma:
Spes erat in cursu: nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos ærata per atria picta
Veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacæ transferrri pignora Vestæ
Sede: putant aliquos scilicet esse deos?
At si respicerent, qua vos habitatis in arceꝫ
Tótque domus vestras obsidione premi:
Nil opis in cura scirent superesse deorumꝫ
Et data sollicita tura perire manu.
Atque vtinam pugnæ pateat locus: arma capessent:
Et si non poterunt exsuperare, cadent.
Nunc inopes victus, ignauáque fata timentes
Monte suo clausos barbara turba premit.
Tunc Venus, & lituo pulcher, trabeáque Quirinus:
Vestáque pro Latio multa locuta suo est.

Publica,

Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
Iuppiter; & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modò, quæ desunt fruges, superesse putentur,
Effice: nec sedes desere Vesta tuas.
Quodcumque est solidæ Cereris caua machina frãgat:
Mollitámque manu duret in igne focus.
Iusserat: & fratris virgo Saturnia iussis
Annuit: & mediæ tempora noctis erant.
Iam ducibus somnum dederat labor: increpat illos
Iuppiter: & sacro, quid velit, ore docet:
Surgite: & in medios de summis arcibus hostes
Mittite quam minime tradere vultis opem.
Somnus abit; quærúntque nouis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & iubeantur opem.
Esse Ceres visa est: iaciunt Cerealia dona:
Iacta super galeas, scutáque longa sonauit.
Posse fame vinci spes excidit; hoste repulso
Candida Pistori ponitur ara Ioui.
Fortè reuertebar festis Vestalibus illa;
Qua * Noua Romano nunc via iuncta foro est.
Huc pede matronam nudo descendere vidi:
Obstupui tacitus, sustinuíque gradum.
Sensit anus vicina loco: iussúmque sedere
Alloquitur quatiens voce tremente caput.
Hîc vbi nunc fora sunt, vdæ tenuere paludes:
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras:
Nunc solida est tellus: sed lacus antè fuit.
Qua * Velabra solent in circum ducere pompas:
Nil præter salices, crassáque canna fuit.
Sæpe suburbanas rediens conuiua per vndas
Cantat: & ad nautas ebria verba iacit.
Nondum conueniens diuersis iste figuris
Nomen ab auerso ceperat amne * deus.
Hîc quoque lucus erat iuncis & arundine densus;
Et pede velato non adeunda palus.

Stratagema Romanum cùm essent obsessi à Gallis.

* vetustum viæ nomen inter Palatium, & Capitolium.

Matronæ cur nudis pedibus adeãt Vestæ templum.

* maius & minus, vtrumque à vehendo dictũ, quod per paludes interiectas ad Auentinum ex alijs montibus veherentur. Var. lib. 4.

* quia nondum auersus erat Tiberis, Vertumnus, quem alij Tiberis Deum faciunt, necdum habebat nomen à verso fluminis alueo.

Palladium cur in æde Vestæ.

Stagna recesserunt: & aquas sua ripa coercet,
Siccáque nunc tellus: mos tamen ille manet.
Reddiderat caussam: Valeas anus optima, dixi:
Quod superest æui molle sit omne tui.
Cetera iam pridem didici puerilibus annis:
Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuper noua fecerat Ilus
Ilus adhuc Asiæ diues habebat opes.
Creditur armiferæ signum cæleste Mineruæ
Vrbis in Iliacæ desiluisse iugo.
Cura videre fuit. vidi templúmque locúmque:
Hoc superest illic: Pallada Roma tenet.
Consulitur * Smintheus: lucóque obscurus opaco.
Hos non mentito reddidit ore sonos:
AEtheriam seruate deam: seruabitis vrbem:
Imperium secum transferet illa loci,
Seruat, & inclusam summa tenet Ilus in arce:
Curáque ad heredem Laomedonta venit.
Sub Priamo seruata parum: sic ipsa volebas:
Ex quo * iudicio forma reuicta tua est.
Seu * genus Adrasti, seu furtis aptus Vlysses,
Seu pius Aeneas, eripuisse ferunt.
Auctor in incerto est. res est Romana: tuetur
Vesta; quod assiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere patres! quo tempore Vesta
Arsit: & est tectis obruta pænè suis!
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
Mistáque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demisso crine ministræ:
Abstulerat vires corporis ipse timor.
Prouolat in medium: & magna succurrite, voce:
Non est auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum dubitatis, ait: dubitare videbat,
Et pauidas posito procubuisse genu.

Apollo, Metam. 12. v. 585.

* Paridis.

* Diomedes Deiphyles F. Adrasti N.

Metellus Palladium ex incendio eripit.

Hauris

Haurit aquas: tollénsque manus, Ignoscite, dixit,
Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est: in me commissi pœna redundet:
Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit; & irrupit: factum dea rapta probauit:
Pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc benè lucent in sacro sub Cæsare flammæ:
Ignis in Iliacis nunc erit, éstque focis.
Nullaque dicetur vittas temerare sacerdos
Hoc duce: nec viua defodietur humo
Sic incesta perit: quia quam violauit, in illa
Conditur: & tellus, Vestáque numen idem est.
Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
Fecit: & Hispanam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia lætis:
Nec populum toto pectore festa iuuant.
Crassus ad Euphraten aquilas, natúmque, suósque
Perdidit: & leto est vltimus ipse datus
Parthe quid exultas? dixit dea signa remittes:
Quique necem Crassi vindicet, vltor erit.

Brutus vlteriorem Hispaniam vincit. Liu. lib. 4.

Crassus cũ exercitu cæsus à Parthis.

AT simul auritis violæ demuntur asellis;
Et Cereris fruges * aspera saxa terent;
Nauita puppe sedens Delphina * videbimus, inquit:
Humida cùm pulso nox erit orta die.

* mole scabræ. v. 312.
* oriri chronicè

IAm Phryx à nupta quereris Tithone relinqui.
Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
Ite bonæ matres: vestrum Matralia festum:
* Flauáque * Thebanæ reddite liba deæ.
Pontibus & magno iuncta est celeberrima circo
Area: * quæ posito de boue nomen habet:
Hac ibi luce ferunt Matutæ sacra parenti
Sceptriferas Seruî templa dedisse manus.
Quæ dea sit; quare famulas à limine templi
Arceat (arcet enim libáque tosta petit:)
Bacche racemiferos hedera redimite capillos,
Si domus illa tua est, dirige vatis opus.

Matralia, siue Matris Matutæ festum.
* testuaceæ. Varr.
* Leucotheæ Metam. 4. v. 542.
* Sic lib. 2. v. 581.

* Metam. 3. v. 312.

*Arserat obsequio Semele Iouis: * accipit Ino*
Te puer: & summa sedula nutrit ope.
Intumuit Iuno: rapta quòd pellice natum
Educet: at sanguis ille sororis erat.

Metam. 4. v. 514. &c.

Hinc agitur furijs Athamas, sed imagine falsa:
Tûque cadis patria parue Learche manu.
Mæsta Learcheas mater tumulauerat vmbras:
Et dederat miseris omnia iusta rogis.
Hæc quoque, funestos vt erat laniata capillos,
Prosilit: & cunis te Melicerta rapit.

Isthmi Achaici periphrasis.

Est spatio contracta breui; freta bina repellit:
Vnâque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis:
Et secum è celso mittit in alta iugo.
Excipit illæsos Panope, centûmque sorores:
Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leucothee, nondum puer ille Palæmon,
Verticibus densis Thybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semele, Stimeléne vocetur:
Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.

Iunonis fraus.

Quærit ab his Ino quæ gens foret: Arcadas esse
Audit; & Euandrum sceptra tenere loci.
*Dissimulata deam Latias Saturnia * Bacchas*
Instimulat fictis insidiosa sonis:

* Fabulam hinc fictam apparet quòd Bacchas Romæ primùm instituerit Iulius.

O nimium faciles, ô toto pectore captæ,
Non venit hæc vestris hospes amica choris.
Fraude petit: sacrique parat cognoscere ritum;
*Quo possit pœnas pendere, * pignus habet.*

* q. d. hoc per vim ei rapite.

Vix bene desierat. complent vlulatibus auras
Thyades effusis per sua colla comis:
Injiciúntque manus; puerúmque auellere pugnant:
Quos ignorat adhuc, inuocat illa deos:

* Hercules, à monte Oeta, in quo mortuus.

Diq; viriq; loci miseræ succurrite matri.
Clamor Auentini saxa propinqua ferit.
*Appulerat ripæ vaccas * Oetæus Iberas:*
Audit: & ad vocem concitus vrget iter.

Herculis

Herculis aduentu, quæ vim modò ferre parabant,
Turpia femineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim: partim præsentia nati
** Continet: & furijs in scelus isse pudet.*
Rumor, vt est velox, agitatis peruolat alis:
Estq; frequens Ino nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris: & longam deposuisse famem.
*Liba sua properata manu * Tegeæa sacerdos*
Traditur, & subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba iuuant festis Matralibus; illa
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, ô vates venientia fata resigna,
Qua licet: hospitijs hoc precor adde meis.
Parua mora est: cælum vates ac numina sumit:
Fitq; sui toto pectore plena dei.
Vix illam subitò posses cognoscere: tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, maior erat:
Læta canam: gaude defuncta laboribus Ino,
Dixit: & huic populo prospera semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit:
In nostris aliud sumite nomen aquis.
Leucothee Graijs, Matuta vocabere nostris.
In portus nato ius erit omne tuo:
Quem nos Partunnum, sua lingua Palemona dicet:
Ite precor nostris æquus vterque locis.
Annuerat: promissa fides: posuere labores:
Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea est.
Cur vetet ancillas accedere quæritis? odit:
Principiúmque odij, si sinat illa, canam.
Vna ministrarum solita est, Cadmea, tuarum
Sæpe sub amplexus coniugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
Comperit agricolis semina tosta dari.

*prohibet efferre, vel suas furias & mariti: vel quod operam dederit, vt matronæ ferenda frumenta torrerent. v. 556.

* Carmentis à Tegea Arcadiæ opp.

* pro, cœleste numē. ἰν δ'ιᾷ δυοῖν.

Leucothoë Matuta fit, Palæmon Portunnus.

Ancillæ arcentur à Matralibus

Ipsa quidem fecisse negat: sed fama recepit:
Hos est cur odio sit tibi serua manus.
Non tamen hanc * pro stirpe sua pia mater adoret:
Ipsa parum felix visa fuisse parens:
Alterius prolem melius mandabitis illi:
Vtilior Baccho quàm fuit ipsa suis.
Hanc tibi, Quò properas, memorant dixisse, Rutili?
Luce mea Marso consul ab hoste cades.
Exitus accessit verbis: fluménque Theloni
Purpureum mistus sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide cæsus eadem
Didius hostiles ingeminauit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est, auctórque, locúsque;
Sed super iniectis quis latet iste * togis?
Seruius est (hoc constat enim) sed caussa latendi
Discrepat: & dubium me quoque mentis habet.
Dum dea furtiuos timidè profitetur amores:
Cælestémque homini concubuisse pudet:
Arsit enim magno correpta cupidine regis:
Cæcáque in hoc vno non fuit illa viro:
Nocte domum parua solita est intrare fenestra:
Vnde * Fenestellæ nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
Oráque sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum, post Tulli funera plebem
Confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus vllus erat: crescebat imagine luctus:
Donec eum positis occuluere togis.
* Tertia caussa mihi spatio maiore canenda est:
Nos tamen adductos intus agemus equos.
* Tullia coniugio sceleris mercede parato,
His solita est dictis exstimulare virum:
Quid iuuat esse pares, te nostræ cæde sororis,
Méque tui fratris; si pia vita placet?
Viuere debuerant & vir meus, & tua coniux:
Si nullum ausuri maius eramus opus.
Et caput & regnum factum est dotale parenti:

Si

* filijs, sed potius pro nepotibus. Rutilius cæsus à Marsis. Appian. de bello Marsico. & Florus. Seruius velatus in æde Fortunæ.

* Hæc toga, qua simulacrum Seruij ipsius contectum fuit, vndulata erat, durauitque in tempora vsque Varronis. Plin. lib. 8 c.48.

* Plutarch. in quæst. testatur apud hanc fuisse thalamū Fortunæ.

* crimus breues, & mox redibimus ad institutum.

* Ferox Tullij filia nupta feroci Tarquinio, exstinctis mitibus suis coniugibus

*Si vir es, * indictas exige dotis opes.* * ad quas vocaris.
Regia res scelus est: socero cape regna necato:
Et nostras patrio sanguine tinge manus.
Talibus instinctus solio priuatus in alto
Sederat: attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, & cædes; infirmáque vincitur ætas
Sceptra gener socero rapta superbus habet.
Ipse sub esquilijs, vbi erat sua regia, cæsus
Concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates:
Ibat per medias alta, feróxque vias.
Corpus vt aspexit, lacrimis auriga profusis,
Restitit: hunc tali corripit illa sono:
Vadis? an expectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, inuitas ipsa per ora rotas.
(Certa fides facti) dictus sceleratus ab illa
Vicus: & æterna res ea pressa nota:
Post tamen hæc caussa est templũ monumenta parẽtis
Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquor.
Signum erat in solio residens sub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis opposuisse manum:
Et vox audita est, Vultus abscondite nostros:
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veste data tegitur: vetat hanc fortuna moueri: * & emigrantis ex vrbe.
Et sic è templo est ipsa locuta suo.
Ore reuelato qua primum luce patebit
*Seruius: hæc * positi prima pudoris erit.* * Annumerando regibus Tatium Sabinum, quod item Solinus facit. In quodam vet. nostro: Qui rex Romana sextus in vrbe fuit.
Parcite matronæ vetitas attingere vestes:
Solennes satis est voce mouere preces.
Sitque caput semper Romano tectus amictu,
*Qui rex in nostra * septimus vrbe fuit.*
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocrisia mater
Præsignis facie Corniculana, fuit.
Hanc secum Tanaquil sacris de more peractis
Iussit in ornatum fundere vina focum.

Hic inter cineres obsceni forma virilis
Aut fuit, aut visa est: sed magis illa fuit.
Iussa foco captiua sedet: conceptus ab illa
Seruius à cælo semina gentis habet.

Seruij natiuitas.

Signa dedit genitor tunc cum caput igne corusco
Contigit: inq; comis flammeus arsit apex.

Concordiæ templum constitutum.

Te quoque Magnifica Concordia dedicat æde
Liuia: quam caro præstitit illa viro.
Disce tamen veniens ætas: vbi Liuia nunc est
Porticus, immensæ tecta fuere domus.
Vrbis opus domus vna fuit: spatiúmque tenebat,
Quo breuius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata solo est nullo sub crimine regni:
Sed quia luxuria visa nocere sua est.
Sustinuit tantas operum subuertere moles:
Tótque suas heres perdere Cæsar opes.
Sic agitur censura: & sic exempla parantur;
Cum iudex, alios quod monet ipse facit
Nulla nota est veniente die, quam dicere possis.
Idibus inuicto sunt data templa Ioui.

Quinquatrus minores.

Et iam quinquatrus iubeor narrare minores:
Nunc ades ô cœptis flaua Minerua meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe?
Quid sibi personæ, quid toga longa, volunt?
Sic ego: sic posita Tritonia cuspide dixit:
Possem vtinam doctæ verba referre deæ.

Tibicinum vsus.

Temporibus veterum tibicinis vsus auorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat mæstis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempúsque secutum est,
Quod subito gratæ frangeret artis opes.
Adde quod ædilis, pompa qui funeris irent,
Artifices solos iusserat esse decem.
Exsilio mutant vrbem, Tiburque recedunt:
(Exsilium quodam tempore Tibur erat)

Quæritur

Queritur in scena caua tibia: queritur aris:
Ducit supremos nenia nulla toros.
Seruierat quidam quanto libet ordine dignus
Tibure: sed longo tempore liber erat.
Rure suo parat ille dapes, turbámque canoram
Conuocat ad festas: conuenit illa dapes.
Nox erat: & vinis oculíque animíque natabant;
Cùm præcomposito nuntius ore venit.
Atque ita, Quid cessas conuiuas soluere? dixit.
Auctor vindictæ nam venit ille suæ.
Nec mora: conuiuæ valido titubantia vino
Membra mouent: dubij stántque, labántque pedes.
At dominus, Discedite, ait: plaustróque morantes
Sustulit: in plaustro scirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus, motúsque, merúmque:
Potáque se Tibur turba redire putat.
Iámque per Esquilias Romanum intrauerat vrbem:
Et manè in medio plaustra fuere foro.
* Callidus vt posset specie numeróque Senatum
Fallere, personis imperat ora tegi: * sc. Appius Claudius censor, pronior ad veniam.
Admiscétque alios: & vt hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis vestibus esse iubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne fortè notentur
Contra * collegæ iussa redire sui. * C. Plautij qui statuerat in eos animaduertere.
Res placuit: cultúque nouo licet Idibus vti:
Et canere ad veteres verba iocosa modos.
Hæc vbi perdocuit: superest mihi discere, dixi:
Cur sit quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, habet tali mea nomine festa:
Estq; sub inuentis hæc quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Vt daret effeci tibia longa sonos.
Vox placuit: faciem liquidis referentibus vndis, Minerua tibiæ auctor.
Vidi, & virgineas intumuisse genas.
Ars mihi non tanti est, valeas mea tibia, dixi.
Excipit abiectam cespi e ripa suo.
Inuentam Satyrus primum miratur: & vsum

Nescit: & afflatam sentit habere sonum.
Et modò dimittit digitos, modò concipit auras:
Iámque inter nymphas arte superbus erat.
Prouocat & Phœbum: Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt à cute membra sua.

De Marsya excoriato Metam. 6. v. 388.

Sum tamen inuentrix, auctórque ego carminis huius:
Hoc est cur nostros ars colit ista dies.

Tertia nox veniet: qua tu Dodona Thyene
Stabis Agenoreæ fronte videnda bouis.
Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ
Thybri per Etruscas in mare mittis aquas.

* postrema Hyadum ex quo ceteras intelligit.

Si qua fides ventis, zephyro date carbasa nautæ:
Cras veniet vestris ille secundus aquis.

At pater Heliadum, radios vbi tinxerit vndis,
Et cinget geminos stella serena polos;
Tollet humo validos proles Hyrea lacertos:
Continua delphin nocte videndus erit.

Orionis ortus cum sagittario.

Scilicet hic olim Volscos, Aequósque fugatos
Viderat in campis Algida terra tuis.
Vnde sub vrbano clarus Tiburte triumpho,
Vectus es in niueis Postume victor equis.

Dignus vindice nodus.

Iam sex, & totidem luces de mense supersunt:
Huic vnum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt:
Cœpit Auentina Pallas in arce coli.

Sol in Cācro.

*Iam tua Laomedon oritur * nurus: ortáque noctē*
Pellit: & è pratis cana pruina fugit.
Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur:
Tunc, cùm Romanis Pyrrhe timendus eras.

* Aurora Tithoni vxor, qui Laom. F.

Hunc quoq; cùm patrijs Galatea receperit vndis,
Plenáque securæ terra quietis erit;
Surgit humo iuuenis telis afflatus auitis:
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædræ, nota est iniuria Thesei:
Deuouit natum credulus ille suum.
Sollicitis terrentur equis: frustráque retenti

Ophiuchi ortus, & origo.

Per

Per scopulos dominum duráque saxa trahunt.
Exciderat curru: lorisque morantibus artus
Hyppolytus lacero corpore raptus erat:
Reddideratque animam, multum indignante Diana:
Nulla * Coronides causa doloris ait. * Aesculapius in vitam reuocat Hippolytum, Metam. 15.
Namque pio iuueni vitam sine vulnere reddam:
Et cedent arti tristia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
Tunc, cùm * obseruatas augur descendit in herbas: * eum Aesculapius conclusum a Minoe in Glauci filii ipsius sepulchro serpentem a se necatum vidisset ab alio serpente herba quadam vitæ restitui, idémque in Glauco feliciter tentasset. Quia fabula de Aesculapio varia est, duas tangit.
Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terra sustulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque sui Dictynna recessu
Celat: Aricino Virbius ille lacu est.
At Lachesis Clothóque dolent sua fila teneri:
Et fieri regni iura minora sui.
Iuppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina; qui nimiæ nouerat artis opem.
Phœbe querebaris: deus est, placari parenti:
Propter te, fieri, quod vetat, ipse facit.

NOn ego te, quamuis properabis vincere Cæsar,
Si vetat auspicium, signa mouere velim.
Sunt tibi Flamminius, Thrasymenaq; litora testes;
Per volucres æquos multa monere deos.
Tempora si veteris quæris temeraria damni:
Quartus ab extrema mense bis ille dies.

POstera lux melior. superat Masanissa Syphacem:
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

TEmpora labuntur; tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt freno non remorante dies.
Quàm citò venerunt Fortunæ fortis honores? Forti fortunæ factum.
Post septem luces Iunius actus erit.
Ite, deam læti fortem celebrate Quirites:
In Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba:

Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ iuuenum conuiuia lintres:
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc; quia qui posuit, de plebe fuisse
Fertur & ex humili sceptra tulisse loco.
Conuenit & seruus: serua quia Tullius ortus
Constituit dubiæ templa propinqua deæ.
Ecce suburbana rediens malè sobrius æde,
Ad stellas aliquis talia verba iacit:
Zona latet tua nunc; & cras fortasse latebit:
Dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
At si non esset potus; dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.
Lucifero subeunte, lares delubra tulerunt:
Hic * vbi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Statoris erit: quod Romulus olim
Ante Palatini condidit ora iugi.
Tot restant de mense dies, quot nomina Parcis,
Cùm data sunt trabeæ templa Quirine tuæ.
Tempus Iuleis cras est * natale Kalendis:
Pierides cœptis addite summa meis.
Discite Pierides, quis vos addixerit isti,
Cui dedit inuitas victa nouerca manus.
Sic ego: sic Clio, clari monumenta Philippi
Adspicis: vnde trahit Martia casta genus.
Martia sacrifico deductum nomen ab Anco
In qua par facies nobilitate fuit.
Par animo quoque forma suo respondit in illa:
Et genus, & facies, ingeniumque simul.
Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris:
Laudamus magnas hac quoque parte deas.
Nupta fuit quondam Matertera Cæsaris illi.
O decus, ô sacra femina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctæ assensere sorores:
Annuit Alcides, increpuitque lyra.

FINIS.

Orionis zona in ortum heliacum tendit.

* vbi habitant corollarum artifices.

* Aut quia hoc mense natus est Iulius, aut per similitudinem; quòd tanquam natæ sint Kalendæ Iuliæ hoc die, Herculi & Musis ædes communis sacrata est à Martio Philippo Augusti vitrico. Sueton.

VARIE-

VARIETAS LECTIONVM IN LIB. I. FASTORVM EX EDIT. ALDI MANVTII.

IN LIB. I.

Lapsáque sub terras ortáque signa canam.
In nonnullis, cano.
Quos alunt campis herba Phalisca suis.
In nonnullis, terra Falisca.
Et fœnum capiti supposuisse fuit.
in quibusdam, nec fœnum: vtrumque rectè.
Nunc penna veras nunc datis ore notas.
in nonnullis, vetitas.
Impia per siluas victor ad antra venit.
Melius vetus lectio, vltor ad antra venit. vt Virg. etiam, Nam maximus vltor
Tergemini nece Geryonis, spoliisque superbus
Alcides aderat
Porrima placatur Postuentáque.
in nonnullis, Postuertáque.

IN LIB. II.

Respice pacando siquid ab hoste vacat.
Rectius quod in nonnullis, pacando siquid ab orbe vacat.
Torrida cum mica.
in nonnullis, Turbida.
Primus vt est Iani mensis, & ante fuit.
in nonnullis, ita antè fuit.
Templorum positor, templorum sancte repertor.
Sic in veteribus, sed fortasse rectior prior lectio, Sancte repostor.
Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus aruis.
in aliquibus, armis, non aruis. rectè vtrumque.
Quò ruitis generosa domus? malè creditis hosti.
melius fortasse in nonnullis, malè creditur hosti.

Pan erat armenti, Pan illic numen aquarum
Nonnulli, equorum, legunt.
Adscendit, spondaque sibi propiore recumbit.
in nonnullis, resedit.
Occursu præda recepta Remi est.
in nonnullis, Accursu.
I, iubet auferri paruos.
Rectius, quod in quibusdam, auferri pueros.
Pro quo nunc cernis sidera nomen habent.
In nonnullis, Pro quo, quæ cernis.
Sed procul è longa veniebat Iulius Alba.
Rectius nonnulli auctore Liuio, sed Proculus longa.
Quæ Deus in campo perspicit ipse suo.
Prospicit, in quibusdam.

IN LIB. III.

Palladis exemplo ponendæ tempora sume
Cuspidis. in quibusdam. Cassidis.
Martia ter senos proles adoleuerat annos.
ter senis annis, nonnulli.
Sæpe domum veniunt.
In veteribus, sæpe domum redeunt.
Credor, & vt credar, pignora multa dabo.
In nonnullis, pignora certa dabo.
Romani numen vtrumque soli.
vterque, in quibusdam.
Iuppiter huc veniet valida perductus ab arte.
In nonnullis, nostra perductus ab arte.
Addidit hic hominu, sumes ait ille capillos.
In nonnullis, summos ait ille capillos.
Coniugis assueta semper amare virum.
In nonnullis, Coniugis assuetæ semper amare virum.

IN LIB. IIII.

Mota Cytherea est: leuiter mea tempora myrto.

Melior

Melior fortasse prior lectio, Mota Cytherea leniter, vt sit myrto Cytherea.

Venerunt cultus, mundáque cura solo.

Nonnulli, sui, non solo, legunt, & fortasse rectius.

Da dea quam sciter; doctas Cybeleia neptes.

Scitè in omnibus: nos sciter legendum putauimus.

Fallit: & in nympha Sangaride desinit esse.

Secunda Sangarij fluuij syllaba breuis est: neque hic in Sangaride video quomodo produci possit. in veteribus libris legitur, Sagaritide, quę lectio mihi videtur rectior. video enim Sangarium, & alibi ab Ouidio Sagarim dictum, quarto l. de Ponto eleg. x. Huc Lycus, huc Sagaris, Peniúsque, Hypanísque, Cratésque.

Tertia lux (memini) ludus erit.

In nonnullis, erat.

Perpetuam pacem, pacificúmque ducem.

In nonnullis, perpetuúmque ducem.

Iámque Leontinos, Amisenáque flumina cursu.

In nonnullis rectius, Amasenáque flumina. Amasenus enim Siciliæ fluuius, vt idem Ouidius xv. Metam. testatur his versibus: Nec non Sicanias voluens Amasenus arenas, Nunc fluit: interdum suppressis fontibus aret.

Hæc modò verrebat stantem tibicine villam;

Vetus hæc, & vera lectio. tibicines autem dictæ sunt rectæ in ædificijs trabes, quibus tecta sustinentur. quo vocabuló & Iuuenalis satyra iii. vtitur eo versu: Nos vrbem colimus tenui tibicine fultam.

Vre mares oleas.

In nonnullis, Vre maris rorem.

Adde dapes in vtramque suas.

In nonnullis, in vtrumque. Sed rectius fortasse

quod in alijs, mulctrámque.
Tunc iuuenes non dum facti fleuere Quirites.
Rectius in quibusdam, iuuenem.
Vrbs oritur (quis tunc hoc illi credere posset?)
Rectius in nonnullis, quis tunc hoc vlli credere posset.
Tota sitit tellus.
Tosta, in quibusdam; non tota.

IN LIB. V.

Et præstat sine vi sceptra tenenda Ioui.
tenere, in quibusdam
De quorum per me sanguine surgit honor.
Vulnere in nonnullis, non sanguine.
Et Stygiæ nomen testificabor aquæ.
in nonnullis numen.
Vindice seruabat nullo sua publica vulgus.
Nonnulli pabula legunt, non publica.
Plebis ad ædiles perducta licentia talis.
nonnulli, delata, malunt.
Excipit hospicio iuuenem Phyllirius heros.
Rectè in quibusdam, Phylireus. secunda enim Phylires syllaba nullo pacto produci potest. prima quidem quamuis natura breuis sit, tamen producitur duplicato l, vt Phyllirides Chiron. idem fit in phylaca: recte enim dicitur, Conueniunt matres Phylaceides, & l, duplicato, Phillacides.
Abstulerint celeres improba verba noti.
in quibusdam, perfida verba noti.

IN LIB. VI.

Virgáque Ianalis de spina sumitur alba.
ponitur alba in nonnullis.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem.
hic versus, & sequentes quinque, in nullis vetustis

tustis exemplaribus reperiuntur

O nimium faciles, ô toto pectore captæ.

Captas in nonnullis. vtrumque rectè.

Donec eum positis occuluere togis.

in quibusdam, donec eam.

Ars mihi non tanta est : valeas mea tibia dixi.

in nonnullis, ars optima dixi.

Tertia nox veniet qua tu Dodona Thyene.

Dodoni, vt in quibusdam, rectius. ait autē Hyginius Pherecydem Atheniensem Hyadas dixisse Liberi nutrices fuisse, & antea Dodonidas nymphas appellatas: atque ipse nomina earum ponit inter quas est & Thyene.

SEX PRIORVM MENSIVM DIGESTIO EX SEX OVIDII FASTORVM LIBRIS excerpta.

IANVARIVS.

A.	K. *Ian.*	Iano: Templa Ioui & Aesculapio consecrata in ins. Tiberina.
B.	IIII.	
C.	III.	Cancer occidit.
D.	*Prid.*	
E.	NON.	Lyra oritur, tempestatẽ significat.
F.	VIII.	
G.	VII.	
H.	VI.	
A.	V.	Agonalia: Delphinus oritur. Media hiems.
B.	IIII.	
C.	III.	Carmentalia: Iuturnæ ædes in cãpo Mart. dic.
D.	*Prid.*	
E.	*Id.*	Ioui. Octauius Augustus dictus.
F.	XIX.	
G	XVIII.	Carmentalia.
H.	XVII.	Concordię templ. ab Fur. Camillo ex voto positum.
A.	XVI.	Sol in Aquario.
B.	XV.	
C.	XIIII.	
D.	XIII.	
E.	XII.	
F.	XI.	
G.	X.	Lyra occidit.
H.	IX.	Leonis quæ est in pectore clara stella occidit.
A.	VIII.	

B. VII.

B. VII.
C. VI. Castori & Polluci templ. dedic. ad stagnum Iuturnæ.
D. V.
E. IIII.
F. III. Paci.
G. *Pr.*

XXXI.

FEBRVARIVS.

H. K. *Feb.* Sospitæ templum cōstitutum. pluuiæ. interdum niues.
A. IIII. Lira, & medius Leo occidunt.
B. III. Delphinus occidit.
C. *Prid.*
D. NON. Augustus pater patriæ dictus. Aquarius oritur. Zephyrus flare incipit.
E. VIII.
F. VII.
G. VI.
H. V. Veris initium.
A. IIII
B. III. Arctophylax oritur.
C. *Prid.*
D. *Id.* Ioui Fauno in ins. Tiberina, Fabij à Veientibus interfecti.
E. XVI. Coruus, Crater, & Anguis oriūtur.
F. XV. Lupercalia.
G. XIIII. Venti per sex dies vehemētius flāt. Sol in piscibus.
H. XIII.
A. XII. Quirino templum, & sacra in colle Quir. constit. stultorum feriæ.
B. XI. Feralia deæ nutæ.
C. X. Charistia cognatorum.

D. IX. Terminalia.
E. VIII.
F. VII. Regifugiũ. hirundinum aduentus.
G. VI.
H. V.
A. IIII.
B. III. Equiria in campo Mart.
C. *Prid.*

XXVIII.

MARTIVS.

D. K. *Martij.* Marti. Iunoni Lucinæ ædes in Esquilijs const.
E. VI.
F. V. Alter è piscibus occidit.
G. IIII.
H. III. Arctophylax occidit. Vindemiator oritur.
A. *Prid.* Augustus pontifi. max. suscepit.
B. NON. Veioui ad asylum templ. const. Pegasus oritur.
C. VIII. Corona oritur.
D. VII.
E. VI.
F. V.
G. IIII.
H. III.
A. *Pr.* Equiria in campo Mar.
B. *Id.* Ioui Annæ Perennæ. Iulius Cæsar à coniuratis interfectus.
C. XVII. Scorpius medius occidit.
D. XVI. Liberalia. Miluius oritur.
E. XV. Sol in Ariete.
F. XIIII. Mineruæ captæ in monte Cœlio. Quinquatrus.
G. XIII. Quinq.

H. XII. Quinq.
A. XI. Quinq.
B. X. Quinq. Tubiluſtrium.
C. IX.
D. VIII. Aequinoctium vernum.
E. VII.
F. VI.
G. V.
H. IIII.
A. III. Iano, Concordiæ, Saluti, Paci.
B. *Prid.* Lunæ in Auentino.

XXXI.

APRILIS

C. K *Apr.* Veneri. Fortunæ virili. Scorpius occidit.
D. IIII. Pleiades occidunt.
E. III.
F. *Pr.*
G. NON. Megaleſia.
H. VIII. Fortunæ Publicę ædes dicatæ in colle Quirinali.
A. VII.
B. VI. Ludi, quod hoc die imperator Cæſar Iubam regem deuicit. Licet. Libra occidit, dies pluuius. Orion occidit.
C. V. Cerealia.
D. IIII.
E. III.
F. *Prid.*
G. *Id.* Ioui Victori. Libertati atrium conſtructum.
H. XVIII. Venti & grando. Auguſtus ad Mutinam M. Antonium in fugã vertit.
A. XVII. Fordicidia.
B. XVI. Auguſtus ab exercitu imperator appellatus: Hiades occidunt.

C. XV.
D. XIIII. Ludi Circenses.
E. XIII. Sol in Tauro.
F. XII.
G. XI. Palilia Roma condita.
H. X.
A. IX. Vinalia Ioui. Veneri Erycinæ ad portam collinam.
B. VIII.
C. VII. Medium ver. Aries occidit: tẽpest. signif. Canis oritur. Rubigalia.
D. VI.
E. V.
F. IIII. Floralia. Vestæ in palatio.
G. III.
H. *Pr.*

XXX.

MAIVS.

A. K. *Maij.* Capella oritur. laribus præstitibus ara constituta. Bonæ deæ templũ positum.
B. VI. Argetes flare incipit. Hyades oriuntur.
C. V. Centaurus oritur.
D. IIII.
E. III. Lyra oritur.
F. *Pr.* Scorpius medius occidit.
G. NON.
H. VIII.
A. VII. Lemuria noctu.
B. VI.
C. V. Lem, n: Orion occidit.
D. IIII. Marti bisultori.
E. III. Lem. n. Pleiades oriuntur. Aestatis initium.
F. *Pr.* Taurus oritur. Scirpea Simulacra è ponte

pōte ſublicio in Tiberim mittuntur.

G.	*Id.*	Ioui Mercurio ad circum.
H.	XVII.	
A.	XVI.	
B.	XV.	
C.	XIIII.	Sol in Geminis.
D.	XIII.	
E.	XII.	Agonalia. Canis oritur.
F.	XI.	
G.	X.	Vulcano Tubiluſtria.
H.	IX.	Q. Rex c. F.
A.	VIII.	Fortunæ publicæ templ. poſitum. Aquila oritur.
B.	VII.	Arctophylax occidit.
C.	VI.	Hyades oriuntur.
D.	V.	
E.	IIII.	
F.	III.	
G.	*Prid.*	

XXXI.

IVNIVS

H.	K. *Iun.*	Carnæ Iunoni Monetæ templ. poſ. Marti extra portam Capenam tempeſtati templ. conſtitutum. Aquila oritur.
A.	IIII.	Hyades oriuntur: dies pluuius.
B.	III.	Bellonæ in circo Flaminio.
C.	*Prid.*	Herculi cuſtodi in circo Flam.
D.	NON.	Fidio in colle Quirinali.
E.	VIII.	
F.	VII.	Arctophylax occidit. Piſcatorũ feriæ & ludi in campo Martio.
G.	VI.	Menti templ. conſt.
H.	V.	Veſtalia. Brutus vlteriorem Hiſpa-

niam vicit. Crassus à Parthis cũ exercitu cæsus.

A. IIII. Delphinus vesperi oritur.

B. III. Matralia. Rutilius à Marsis interfectus, & ab ijsdem anno sequēte Didius. Fortunæ Concordiæ templ. à Liuia positum.

C. *Pr.*

D. *Id.* Ioui inuicto. Quinquatrus minores.

E. XVIII.

F. XVII. Hyades oriuntur.

G. XVI. Zephyrus flat. Orion oritur.

H. XV. Delphinus totus apparet. Aequi & Volsci à Postumio fugati.

A. XIIII.

B. XIII. Sol in Cancro. Paladi in Auentino.

C. XII Summano. Ophiucus oritur.

D. XI.

E. X.

F. IX. Flaminius ad Thrasymenum à Pœnis victus.

G. VIII. Syphax à Massanissa superatus. Hasdrubal cęsus. Forti Fortunæ.

H. VII.

A. VI. Orionis zona oritur. Solstitium.

B. V. Templ. larib. constit. Ioui statori.

C. IIII. Quirino.

D. III.

E. *Prid.*

FINIS.

PVBLII OVIDII NASONIS TRISTIVM LIB. V.

Ex accuratiss. Andreæ Naugerij castigatione.

LONDINI.

Excudebat Thomas Vautrollerius typographus 1583.

Cum priuilegio Regiæ Maiestatis.

ARGVMENTVM LIBRORVM SEQVENTIVM, ET QVO TEMPORE SINGVLI SCRIPTI videantur.

QVI poëtam hunc ingeniosissimum eo nomine reprehenderunt, quòd librum hunc, De tristibus, inscripserit; peruulgato librariorum mẽdo decepti sunt. Tristia enim, non, De tristibus, vera est epigraphe, vt & libri antiqui, & Grammaticorum scripta testificantur: neque multo aliter Simonides, qui inter alia scripta, quorum soli prope tituli ad nos peruenerunt, *Θρήνους* reliquit. Inscriptionis verò ratio manifesta: nihil enim hîc aliud quàm de suo exsilio, eiúsque incommodis & miseria conqueritur. id quod facit mira varietate, ac inimitabili felicitate, &, quod maximè admirandum, summa suauitate in media fortunæ acerbitate. Opus distinxit quinque in libros, eósque in quasdam epistolas, secundo excepto, in quo tantùm vna est ad Cæsarem Augustum epistola. Dissimulauit vero in aliis nomina illorũ ad quos scripsit, ne, si nomina posuisset, eis apud Augustum, aut eius amicos noceret. Ac aliud nihil differt hoc opus à libris De Ponto, nisi quod poëta in illis amicorum nomina posuit, hic non posuit.

Cùm autem septem annis poëta in Ponto egerit; vti ex scriptis eiusdem coniecturam hanc facimus; intra tres priores annos, ea, quorum titulus est Tristium, scripsit: reliquis autem illa quæ De Ponto inscribuntur. Nam Tristium lib. III. eleg. XII. sic ait:

Frigora

Frigora iam zephyri minuunt, annóque peracto
Tardior antiquis visa, recedit hiems.
quibus verbis indicat se iam annum in Ponto egisse, istámque tamen exactam hiemem multo longiorem sibi esse visam, quàm præteritas ac veteres, quibus Romæ vixit. Mox. eleg. v i. lib. i i i i.
Vt patria careo, bis frugibus area trita est,
Dissiluit nudo pressa bis vua pede.
Hinc eleg. x i. lib. v.
Vt sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister:
Facta est Euxini dura ter vnda maris.
Atque hæc in lib. Tristium. In ijs autem quos De Ponto appellauit, lib. i. eleg. i. ait:
Hic me pugnantem cum frigore, cúmque sagittis,
Cúmque meo fato quarta fatigat hiems.
Vide eodem lib. eleg. v i i i. Atque hoc anno Tiberij triumphus de Dalmatis, & Illyrijs actus, cuius ipse meminit eleg. i. & i i. lib. i i. item lib. i i i. eleg. i i i i. & Suetonius in Tiberio, qui illum proximo anno ante obitum Augusti actum indicat. Post hæc lib. i i i i. eleg. v i. ait.
In Scythia nobis quinquennis olympias acta est.
Iam tempus lustrum transit in alterius.
quo anno & Augustum obijsse, & Maximum itẽ, quem ipse inter potissimos amicos celebrat; eadẽ elegia indicat: vt,
Certus eras pro me Fabiæ laus, Maxime, gentis,
Numen ad Augustum supplice voce loqui, &c.
Hinc eleg. x. eiusdem libri:
Hæc mihi in Euxino bis tertia ducitur æstas
Litore, pellitos inter agenda Getas.
Sic & eleg. x i i i. Neque temporum vlteriorum meminit, nisi quatenus de consulatu Pompeij Flacci mentionem facit: qui v i i i. exsulij ipsius anno futurus erat: cui ipse sub principium septimi, dum fratris Græcini consulatũ celebrat,

quasi diuinans animo se ad id tempus superstitem non futurum, anticipando gratulatur. Quare cum hæc postrema illius hiems fuerit, cuius numerum recenseat, sexta quidem, quam in Ponto egit, septima autem omnino, quam relegatus fuit: (nam primam in itinere transegit) deinde cùm neque eorum vlla fiat mentio ab illo, quæ à Germanico iisdem posterioribus hisce annis contra Cattos, & Cheruscos gesta sunt, quæ minimè taciturus fuisset, si fama eorum aliqua ad ipsum adhuc viuum peruenisset, præsertim cùm de triumpho ab eo agendo aliquoties velut vaticinando meminerit; eidémque & libros Fastorum dum in exsilio ageret, inscripserit: ex his ergo, consentaneum est, illum proximo post sextam hanc hiemem anno, id est, intra septimum, aut omnino circa principiũ octaui decessisse, quod & Eusebij traditio adiuuat.

Vitam ipse auctor suam lib. IIII. Tristiũ, eleg. x. adeo fuse & dilucidè describit, vt non sit opus illuc aliunde plura accersere.

PVBLII

PVBLII OVIDII NASONIS TRISTIVM LIBER PRIMVS

ELEGIA I.

ARVE (nec inuideo) sine me liber ibis in urbem:
Hei mihi, quod domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus, qualem decet exulis esse:
Infelix habitum temporis huius habe.
Nec te purpureo velent vaccinia fuco:
Non est conueniens luctibus ille color.
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
Candida nec nigra cornua fronte geras.
Felices ornent hæc instrumenta libellos:
Fortunæ memorem te decet esse meæ.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes,
Hirsutus sparsis vt videare comis.
Néue liturarum pudeat: qui viderit illas,
De lacrimis factas sentiat esse meis.
Vade liber, verbísque meis loca grata saluta:
Contingam certè quo licet illa pede.
Siquis, vt in populo nostri non immemor illo,
Siquis, qui quid agam fortè requirat, erit:
Viuere me dices, saluum tamen esse negabis:
Id quoque quod viuam munus habere dei.
Atque ita tu tacitus quærenti plura legendum,
Ne quæ non opus est, fortè loquare, caue.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector,
Et peragar populi publicus ore reus.
Tu caue defendas, quamuis mordebere dictis:

Alloquitur librum, vt Romã vadat, & quid ei faciendum sit, admonet.

Caussæ patrocinio non bona maior erit.
Inuenies aliquem, qui me suspiret ademptum:
Carmina nec siccis perlegat ista genis:
Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
Sit mea lenito Cæsare, pœna leuis.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ipse, precamur,
Placatos misero qui volet esse deos:
Quæq; volet, rata sint: ablatáque principis ira
Sedibus in patriis det mihi posse mori.
Vt peragas mandata liber, culpabere forsan:
Ingeniique minor laude ferere mei.
Iudicis officium est: vt res, ita tempora rerum
Quærere: quæsito tempore tutus eris.
Carmina proueniunt animo deducta sereno:
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis, & otia quærunt:
Me mare, me venti, me fera iactat hiems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
Hæsurum iugulo iam puto, iamque meo.
Hæc quoque, quæ facio, iudex mirabitur æquus:
Scriptáque cum venia qualiacumque leget.
Da mihi Mæoniden: & tot circumspice casus:
Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famæ liber ire memento:
Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis præbet fortuna secundam,
Vt tibi sit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore:
Quærendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc si non studiúmque quod obfuit, odi,
Sit satis: ingenio sic fuga parta meo.
I tamen: & pro me tu, cui licet, adspice Romam:
Di facerent, possem nunc meus esse liber.
Nec te, quòd venias magnam peregrinus in vrbem:
Ignotum populo posse venire puta.
Vt titulo careas, ipso noscere colore:

Dissimulare

Dissimulare velis: te liquet esse meum.
Clàm tamen intrato: ne te mea carmina lædant:
Non sunt, vt quondam plena fauoris erant.
Siquis erit, qui te, quòd sis meus, esse legendum
Non putet: e gremio reiiciàtque suo:
Inspice, dic, titulum: non sum præceptor amoris:
Quas meruit pœnas, iam dedit illud opus.
Forsitan expectes an in alta palatia missum
Scandere te iubeam, Cæsareámque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, díque locorum:
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
Numina: sed timeo qui nocuere deos.
Terretur minimo pennæ stridore columba
Vnguibus accipiter saucia facta tuis.
Nec procul à stabulis audet discedere: siqua
Excussa est auidi dentibus agna lupi.
Vitaret cælum Phaëthon, si viueret: & quos
Optarat stultè, tangere nollet equos.
Me quoque quæ sensi fateor Iouis arma timere:
Me reor infesto, cùm tonat, igne peti.
Quicumque Argolica de classe Capharea fugit:
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
Et mea cymba semel vasta percussa procella,
Illum, quo læsa est, horret adire locum.
Ergo caue liber, & timida circumspice mente,
Vt satis à media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus: Icariis nomine fecit aquas.
Difficile est tamen hic remis vtaris & aura,
Dicere: consilium resque, locúsque dabunt.
Si poteris vacuo tradi: si cuncta videbis
Mitia: si vires fregerit ira suas:
Siquis erit, qui te dubitantem, & adire timentem
Tradat, & ante tamen pauca loquatur: adi.
Luce bona, dominoque tuo felicior ipso

Peruenias illuc, & mala nostra leues.
Namque ea, vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto:
Nam spes est animi nostra timore minor.
Quæq; quiescebat, ne mota resæuiat ira,
Et pœnæ tu sis altera caussa: caue.
Cùm tamen in nostrum fueris penetrale receptus:
Contigerisque tuam scrinia parua domum:
Adspicies illic positos ex ordine fratres,
Quos studium cunctos euigilauit idem.
Cetera turba palam titulos ostendit apertos:
Et sua detecta nomina fronte gerit.
Tres procul obscura latitantes parte videbis:
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias: vel si satis oris habebis:
OEdipodas facito, Telegonósque voces.
Déque tribus moneo, si qua est tibi cura parentis:
Ne quenquam, quamuis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Nuper ab exsequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunæ vultum corpora posse meæ.
Namque ea dissimilis subitò est effecta priori:
Flendáque nunc, aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quæris, habebam:
Sed vereor tardæ caussa fuisse moræ.
Et si quæ subeunt tecum liber omnia ferres,
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est: propera: nobis habitabitur orbis
Vltimus, à terra, terra remota mea.

ELEGIA II.

Supplicatio ad Deos, vt ab imminenti

Di maris & cæli (quid enim nisi vota supersunt?)
Soluere quassatæ parcite membra ratis:
Neue precor magni subscribite Cæsaris iræ.

Sæpe

Sæpe premente deo fert deus alter opem.
Mulciber in Troiam, pro Troia stabat Apollo:
Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
Oderat Æneam propior Saturnia Turno:
Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petijt Neptunus Vlyssem:
Eripuit patruo sæpe Minerua suo.
Et nobis aliquod, quamuis distamus ab illis,
Quis vetat irato numen adesse deo?
Verba miser frustrà non proficientia perdo.
Ipsa graues spargunt ora loquentis aquæ:
Terribilisque notus iactat mea verba: precésque
Ad quos mittuntur non sinit ire deos.
Ergo ijdem venti, ne caussa lædar in vna,
Veláque nescio quò, votáque nostra ferunt.
Me miserum, quanti montes voluuntur aquarum!
Iam iam tacturos sidera summa putas.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles!
Iam iam tacturas Tartara nigra putes.
Quocumque adspicio, nihil est nisi pontus & æther,
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Nescit, cui domino pareat, vnda maris.
Nam modo purpureo vires capit eurus ab ortu:
Nunc zephyrus sero vespere missus adest:
Nunc gelidus sicca boreas bacchatur ab arcto:
Nunc notus aduersa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est: nec quid fugiátue, petátue,
Inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus: nec spes est vlla salutis:
Dúmque loquor, vultus obruit vnda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustráque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quàm me dolet exsule coniux:
Hoc vnum nostri scítque gemítque mali.
Nescit in immenso iactari corpora ponto:

naufragio eum incolumem seruent.

Nescit agi ventis, nescit adesse necem.
O bene, quod non sum mecum conscendere passus:
Ne mihi mors misero bis patienda foret.
At nunc, vt peream: quoniam caret illa periclo;
Dimidia certè parte superstes ero.
Hei mihi: quàm celeri micuerunt nubila flamma:
Quantus ab æthereo personat axe fragor!
Nec leuius laterum tabulæ feriuntur ab vndis:
Quàm graue balistæ mœnia pulsat onus.
Qui venit, hic fluctus fluctus supereminet omnes:
Posterior nono est, vndecimóque prior.
Non lethum timeo: genus est miserabile lethi:
Demite naufragium: mors mihi munus erit.
Est aliquid, fatóque suo, ferróque cadentem
In solida moriens ponere corpus humo:
Et mandare suis aliqua, & sperare sepulcrum;
Et non æquoreis piscibus esse cibum.
Fingite me dignum tali nece: non ego solus
Hic vehor: immeritos cur mea pœna trahit?
Pró superi, viridésque dei, quibus æquora curæ:
Vtraque iam vestras sistite turba minas:
Quámque dedit vitam mitissima Cæsaris ira:
Hanc sinite infelix in loca missa feram.
Si, quoniam merui pœnam, me perdere vultis;
Culpa mea est ipso iudice morte minor:
Mittere me Stygias si iam voluisset ad vndas
Cæsar: in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non inuidiosa cruoris
Copia: quódque dedit, cùm volet, ipse feret.
Vos modò, quos certe nullo puto crimine læsi,
Contenti nostris iam precor este malis.
Nec tamen, vt cuncti miserum seruare velitis;
Quod periit, saluum iam caput esse potest.
Vt mare subsidat, ventisque ferentibus vtar;
Vt mihi parcatis; non minus exsul ero.
Non ego diuitias auidus sine fine parandi

Lætum

Latum mutandis mersibus æquor aro:
Nec peto, quas quondam petij studiosus, Athenas:
Oppida non Asiæ, non mihi visa prius:
Non vt Alexandri claram delatus in vrbem,
Delicias videam Nile iocose tuas:
Quod facile est, opto ventos (quis credere posset?)
Sarmatis est tellus: quam mea vota petunt.
Obligor vt tangam læui fera litora ponti:
Quódque sit à patria tam fuga tarda queror.
Nescio quo videam positos vt in orbe Tomitas:
Exsilij facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus:
Pronáque sint nostra numina vestra rati:
Seu magis odistis, iussæ me aduertite terræ:
Supplicij pars est in regione mori.
Ferte (quid hîc facio?) rapidi mea corpora venti:
Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæsar: quid, quem fugat ille, tenetis?
Adspiciat vultus Pontica terra meos.
Et iubet, & merui: nec quæ damnauerit ille
Crimina, defendi fásue, piúmue puto.
Si tamen acta deos nunquam mortalia fallunt:
A culpa facinus scitis abesse mea.
Immo ita si scitis: si me meus abstulit error:
Stultáque mens nobis, non scelerata fuit:
Quod licet è minimis domui si fauimus illi:
Si satis Augusti publica iussa mihi:
Hoc duce si dixi felicia secula: próque
Cæsare tura, pijs Cæsaribúsque dedi:
Si fuit hic animus nobis: ita parcite diui:
Sin minus: alta cadens obruat vnda caput.
Fallor? an incipiunt grauidæ vanescere nubes?
Victáque mutati frangitur ira maris?
Non casus, sed sub conditione vocati,
Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

Vt ex vrbe Roma discesserit, necnon coniugis, & suorum lacrimas memorat.

Cum subit illius tristissima noctis imago:
Quæ mihi supremum tempus in vrbe fuit:
Cùm repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui:
Labitur ex oculis tunc quoque gutta meis.
Iam propè lux aderat: qua me discedere Cæsar
Finibus extremæ iusserat Ausoniæ.
Nec spacium, nec mens fuerat satis apta parandi:
Torpuerant longa pectora nostra mora.
Non mihi seruorum, comites non cura legendi:
Non apta profugo vestis, opisue fuit.
Non aliter stupui: quàm qui Iouis ignibus ictus,
Viuit: & est vitæ nescius ipse suæ.
Vt tamen hanc animi nubem dolor ipse remouit:
Et tandem sensus conualuere mei:
Alloquor extremum mæstos abiturus amicos:
Qui modò de multis vnus & alter erant.
Vxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
Imbre per indignas vsque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diuersa sub oris:
Nec poterat fati certior esse mei.
Quocumque adspiceres, luctus gemitúsque sonabant:
Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, vírque, meo pueri quoque funere mærent:
Inq; domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in paruo grandibus vti:
Hæc facies Troiæ, cùm caperetur, erat.
Iamque quiescebant voces hominúmque, canúmque:
Lunáque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, & adhuc Capitolia cernens,
Quæ nostro frustrà iuncta fuere lari:
Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
Iámque oculis nunquam templa videnda meis,
Dique relinquendi, quos vrbs habet alta Quirini,
Este salutati tempus in omne mihi.

Et

Et quamquam serò clypeum post vulnera sumo,
Attamen hanc odijs exonerate fugam:
Cælestique viro, quis me deceperit error,
Dicite: pro culpa ne scelus esse putet.
Vt quæ sentitis, pœna quoque sentiat auctor:
Placato possim non miser esse deo.
Hac prece adoraui superos ego: pluribus vxor
Singultu medios impediente sonos.
Illa etiam ante lares passis prostrata capillis
Contigit extinctos ore tremente focos:
Multáque in aduersos effudit verba Penates
Pro deplorato non valitura viro.
Iámque moræ spatium nox præcipitata negabat:
Versáque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriæ retinebar amore:
Vltima, sed iussæ nox erat illa fugæ.
Ah quoties aliquo dixi properante, quid vrges?
Vel quo festinas ire vel vnde, vide.
Ah quoties certam me sum mentitus habere
Horam: propositæ quæ foret apta viæ.
Ter limen tetigi: ter sum reuocatus: & ipse
Indulgens animo pes mihi tardus erat.
Sæpe vale dicto, rursus sum multa locutus:
Et quasi discedens oscula summa dedi.
Sæpe eadem mandata dedi méque ipse fefelli
Respiciens oculis pignora cara meis.
Denique quid propero? Scythia est, quò mittimur, inquã,
Roma relinquenda est: vtraque iusta mora est.
Vxor in æternum viuo mihi viua negatur:
Et domus, & fidæ dulcia membra domus:
Quósque ego dilexi fraterno more sodales:
O mihi Thesea pectora iuncta fide!
Dum licet amplectar: nunquam fortasse licebit
Amplius. in lucro est, quæ datur hora mihi.
Nec mora: sermonis verba imperfecta relinquo,
Amplectens animo proxima quæque meo.

Dum loquor, & flemus: cælo nitidissimus alto
Stella grauis nobis lucifer ortus erat.
Diuidor haud aliter, quam si mea membra relinquam:
Et pars abrumpi corpore visa suo est.
Sic doluit Priamus tunc cum in contraria versus
Vltores habuit proditionis equus.
Tunc vero exoritur clamor, gemitúsque meorum:
Et feriunt mæstæ pectora nuda manus.
Tunc verò coniux humeris abeuntis inhærens
Miscuit hæc lacrimis tristia dicta meis.
Non potes auelli: simul hinc simul ibimus ambo:
Te sequar & coniux exsulis exsul ero.
Et mihi facta via est: & me capit vltima tellus:
Accedam profugæ sarcina parua rati.
Te iubet à patria discedere Cæsaris ira:
Me pietas: pietas hæc mihi Cæsar erit.
Talia tentabat; sic & tentauerat antè:
Vixq; dedit victas vtilitate manus.
Egredior, siue illud erat sine funere ferri:
Squalidus immissis hirta per ora comis.
Illa dolore amens tenebris narratur obortis
Semianimis media procubuisse domo.
Vtq; resurrexit, fœdatis puluere turpi
Crinibus, & gelida membra leuauit humo:
Se modo desertos, modo deplorasse Penates:
Nomen & erepti sæpe vocasse viri:
Nec gemuisse minus, quam si natæue, meúmue
Vidisset structos corpus habere rogos:
Et voluisse mori; moriendo ponere sensus:
Respectúque tamen non periisse mei.
Viuat: & absentem, quoniam sic fata tulerunt,
Viuat: & auxilio subleuet vsque suo.
Tingitur oceano custos Erymanthidos vrsæ:
Æquoreásque suo sidere turbat aquas.
Nos tamen Ionium non nostra findimus æquor
Sponte: sed audaces cogimur esse metu.

Me

Me miserum: quantis nigrescunt æquora ventis:
Erutáque ex imis feruet arena vadis!
Monte nec inferior proræ puppique recuruæ
Insilit: & pictos verberat vnda deos.
Pinea texta sonant: pulsi stridore rudentes:
Aggemit & nostris ipsa carina malis.
Nauita confessus gelidum pallore timorem,
Iam sequitur victus, non regit arte ratem.
Vtque parum validus non proficientia rector
Ceruicis rigidæ frena remittit equo:
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vndæ
Aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Æolus auras:
In loca iam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyricis læua de parte relictis
Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas quæso contendere terras:
Et mecum magno pareat illa deo.
Dum loquor, & cupio pariter, timeóque repelli:
Increpuit quantis viribus vnda latus.
Parcite cærulei vos saltem numina Ponti:
Infestúmque mihi sit satis esse Iouem.
Vos animam sæuæ fessam subducite morti:
Si modo qui periit non periisse potest.

ELEGIA IIII.

Ad amicū, qui etiam in aduersis fidus permanserat.

O Mihi post vllos nunquam memorande sodales,
O cui præcipuè sors mea visa sua est:
Attonitum qui me memini carissime primus
Ausus es alloquio sustinuisse tuo:
Qui mihi consilium viuendi mite dedisti,
Cùm foret in misero pectore mortis amor:
Scis bene cui dicam positis pro nomine signis:
Officium nec te fallit amice tuum:
Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis:
Perpetuúsque animi debitor huius ero.

Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
    Ibit: & in tepido deseret ossa rogo:
Quàm subeant animo meritorum obliuia nostro:
    Et longa pietas excidat ista die.
Di tibi sint faciles: & opis nullius egentem
    Fortunam præstent, dissimilemque meæ.
Si tamen hæc nauis vento ferretur amico:
    Ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum:
    Si non infernas viuus adisset aquas.
Vt foret exemplum veri Phoceus amoris:
    Fecerunt Furiæ tristis Oreste tuæ.
Si non Eurialus Rutulos cecidisset in hostes:
    Hyrtacidæ Nisi gloria nulla foret.
Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum:
    Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum iuuat: & vultu ridet fortuna sereno:
    Indelibatas cuncta sequuntur opes.
At simul intonuit, fugiunt: nec noscitur ulli:
    Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
    Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo, trésue mihi de tot superestis amici:
    Cetera fortunæ, non mea turba fuit.
Quo magis ô pauci rebus succurrite læsis:
    Et date naufragio litora tuta meo:
Néue metu falso nimium trepidate, timentes,
    Hac offendatur ne pietate deus.
Sæpe fidem aduersis etiam laudauit in armis:
    Inq; suis amat hanc Cæsar: in hoste probat.
Caussa mea est melior: qui non contraria foui
    Arma: sed hanc merui simplicitate fugam.
Inuigiles igitur nostris pro casibus oro:
    Deminui siqua numinis ira potest.
Scire meos casus si quis desiderat omnes:
    Plus, quàm quod fieri res sinit, ille petit.

Tot

Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent:
Paruaque quot siccus corpora puluis habet.
Multáque credibili tulimus maiora: ratámque,
Quamuis acciderint, non habitura fidem.
Pars etiam quædam mecum moriatur, oportet,
Méque velim possit dissimulante tegi.
Si vox infragilis, pectus mihi firmius ære,
Pluraque cum linguis pluribus ora forent:
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
Materia vires exsuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra poetæ
Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille breui spatio multis errauit in annis
Inter Dulichias, Iliacásque domos:
Nos freta sideribus totis distantia mensos
Sors tulit in Geticos, Sarmaticósque sinus.
Ille habuit fidámque manum, sociósque fideles,
Me profugum comites deseruere mei.
Ille suam lætus patriam, victórque petebat,
A patria fugio victus & exsul ego.
Nec mihi Dulichium domus est, Ithacéue, Samósue,
Pœna quibus non est grandis abesse locis:
Sed quæ de septem totum circumspicit orbem
Montibus, imperij Roma deûmque locus.
Illi corpus erat durum, patiénsque laborum:
Inualidæ vires, ingenuǽque mihi.
Ille erat assidue sæuis agitatus in armis:
Assuetus studijs mollibus ipse fui.
Me deus oppressit, nullo mala nostra leuante:
Bellatrix illi diua ferebat opem.
Cúmque minor Ioue sit, tumidis qui regnat in vndis,
Illum Neptuni, me Iouis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum,
Ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quæsitos tetigit tamen ille Penates:
Quæque diu petijt, contigit arua tamen.

At mihi perpetuo patria tellure carendum est,
Ni fuerit læsi mollior ira dei.

ELEGIA V.

Vxori gratias agit de ipsius erga se fide & amore.

NEc tantum Clario Lyde dilecta poetæ:
Nec tantum Coo Battis amata suo est:
Pectoribus quantum tu nostris vxor inhæres
Digna minus misero non meliore viro.
Te mea supposita veluti trabe fulta ruina est:
Siquid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis, vt spolium non sim, nec nuder ab illis,
Naufragii tabulas qui petiere mei.
Vtq; rapax stimulante fame cupidúsque cruoris
Incustoditum captat ouile lupus:
Aut vt edax vultur corpus circumspicit ecquod
Sub nulla positum cernere possit humo:
Sic mea nescio quis malè fidus rebus acerbis
In bona venturus, si paterere, fuit.
Hunc tua per fortes virtus summouit amicos,
Nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergò quàm misero tam vero teste probaris:
Hic aliquod pondus si modo testis habet.
Nec probitate tua prior est aut Hectoris vxor,
Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses:
Penelopes esset fama secunda tuæ.
Siue tibi hoc debes, nullo pia facta magistro:
Cúmque noua mores sunt tibi luce dati;
Femina seu princeps omnes tibi culta per annos
Te docet exemplum coniugis esse bonæ:
Assimilémque sui longa assuetudine fecit:
Grandia si paruis assimilare licet.
Hei mihi non magnas quod habent mea carmina vires:
Nostráque sunt meritis ora minora tuis:
Siquid & in nobis viui fuit antè vigoris:
Exstinctum longis excidit omne malis.

M.   Prima

Prima locum sanctas heroidas inter haberes:
Prima bonis animi conspicerere tui.
Quantumcumque tamen preconia nostra valebunt:
Carminibus viues tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

Ad amicos qui eius imaginem auro insculptam habēt

SI quis habes nostris similes in imagine vultus:
Deme meis ederas Bacchica serta comis.
Ista decent letos felicia signa poetas:
Temporibus non est apta corona meis.
Hæc tibi dissimula, sentis tamen omnia dici,
In digito qui me fersque, refersque tuo,
Effigiemque meam fuluo complexus in auro
Cara relegati, quæ potes, ora vides.
Quæ quoties spectas, subeant tibi dicere forsan
Quàm procul à nobis Naso sodalis abest.
Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
Sunt mea: quæ mando qualiacumque legas.
Carmina mutatas hominum dicentia formas
Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hæc ego discedens sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Vtque cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias: & melior matre fuisse soror:
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas, vt crimina nostra, perosus:
Vel quod adhuc crescens, & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed extant:
Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor vt viuant, & non ignaua legentem
Otia delectent, admoneantque mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
Nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud:
Defuit & scriptis vltima lima meis.

Et veniam pro laude peto: laudatus abundè
Non fastiditus si tibi lector ero.
Hos quoque sex versus in prima fronte libelli,
Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicumque volumina tangis:
His saltem vestra detur in urbe locus.
Quóque magis faveas, non hæc sunt edita ab illo:
Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, erat.

ELEGIA VII.

In amicum, qui illi pollicitam fidem fregerat.

IN caput alta suum labentur ab æquore retro
Flumina: conversis Sólque recurret equis:
Terra feret stellas: cælum findetur aratro:
Vnda dabit flammas: & dabit ignis aquas:
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt,
Pársque suum mundi nulla tenebit iter.
Omnia iam fient, fieri quæ posse negabam.
Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
Hæc ego vaticinor: quia sum deceptus ab illo,
Laturum misero quem mihi rebar opem.
Tantáne te fallax cepere oblivia nostri?
Afflictúmque fuit tantus adire timor?
Vt neque respiceres, nec solarere iacentem,
Dure? neque exsequias prosequerere meas?
Illud amicitiæ sanctum & venerabile nomen
Res tibi pro vili, sub pedibúsque iacet?
Quid fuit ingentem prostratum mole sodalem
Visere? & alloquiis parte levare tuis?
Inque meos si non lacrimam demittere casus,
Pauca tamen ficto verba dolore loqui?
Idq́; quod ignoti faciunt, vale dicere saltem?
Et vocem populi publicáque ora sequi?
Denique lugubres vultus, numquámque videndos
Cernere supremo, dum licuitque die?

Dicendúmque

Dicendúmque semel toto non amplius æuo
Accipere, & parili reddere voce, vale?
At fecere alij nullo mihi fœdere iuncti:
Et lacrimas animi signa dedere sui.
Quid, nisi conuictu, causisque valentibus essem,
Temporis & longi iunctus amore tibi?
Quid, nisi tot lusus, & tot mea seria nosses?
Tot nossem lusus, seriáque ipse tua?
Quid, si duntaxat Romæ mihi cognitus esses?
Adscitus toties in genus omne loci?
Cunctáne in æquoreos abierunt irrita ventos?
Cunctáne Lethæis mersa feruntur aquis?
Non ego te genitum placida reor vrbe Quirini:
Vrbe, meo quæ iam non adeunda pede est:
Sed scopulis Ponti, quos hæc habet ora, sinistri:
Inque feris Scythiæ, Sarmaticisque iugis.
Et tua sunt silicis circum præcordia venæ:
Et rigidum ferri semina pectus habet:
Quæque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix vbera: tigris erat.
Aut mala nostra minus quàm non aliena putares,
Duritiæque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis:
Vt careant numeris temporis prima sui:
Effice peccati ne sim memor huius: & illo
Officium laudem, quo queror ore, tuum.

ELEGIA IX.

Ad amicũ, quòd vulgus fortunam sequitur.

Detur inoffensæ vitæ tibi tangere metam:
Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
Atque vtinam pro te possent mea vota valere:
Quæ pro me duros non tetigere deos.
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Adspicis, vt veniant ad candida tecta columbæ?
Accipiat nullas sordida turris aues?

Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
Nullus ad amissas ibit amicus opes.
Vtq́; comes radios per solis euntibus vmbra est,
Cùm latet hic pressus nubibus, illa fugit.
Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus:
Quæ simul inducta nube teguntur, abit.
Hæc precor vt poßint semper tibi falsa videri:
Sunt tamen euentu vera fatenda meo.
Dum stetimus, turba quantum satis esset, habebat
Nota quidem, sed non ambitiosa domus.
At simul impulsa est: omnes timuere ruinam:
Cautáque communi terga dedere fugæ.
Sæua neque admiror metuunt si fulmina: quorum
Ignibus afflari proxima quæq́; solent.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quolibet inuiso Cæsar in hoste probat.
Nec solet irasci (nec enim moderatior alter)
Cùm quis in aduersis, siquid amauit, amat.
De Comite Argolico postquam cognouit Orestem;
Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
Quæ fuit Actoridæ cum magno semper Achille:
Laudari solita est Hectoris ore fides.
Quod pius ad Manes Theseus comes iret amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum.
Euriali, Nisique fide tibi Turne relata,
Credibile est lacrimis immaduisse genas.
Est etiam miseris pietas: & in hoste probatur:
Hei mihi quam paucos hæc mea dicta mouent!
Hic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum:
Debeat vt lacrimis nullus adesse modus.
At mea sint proprio quamuis mæstißima casu
Tempora: profectu facta serena tuo.
Hoc tibi venturum iam tum carißime vidi:
Ferret adhuc istam cùm minus aura ratem.
Siue aliquod morum, seu vitæ labe carentis
Est pretium: nemo pluris emendus erat.

Siue per ingenuas aliquis caput extulit artes:
Quaelibet eloquio fit bona caussa tuo.
His ego commotus dixi tibi protinus ipsi:
Scena manet dotes grandis amice tuas.
Hoc mihi non ouium fibrae tonitrúsue sinistri,
Linguáue seruatae pennáue dixit auis:
Augurium ratio est, & coniectura futuri:
Hac diuinaui, notitiámque tuli.
Quae quoniam vera est: tota mihi mente, tibique,
Gratulor ingenium non latuisse tuum.
At nostrum tenebris vtinam latuisset in imis:
Expediit studijs lumen abesse meis.
Vtq; tibi prosunt artes facundae seuerae:
Dissimiles illis sic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
Auctoris mores abstinuisse sui.
Scis vetus hoc iuueni lusum mihi carmen: & istos
Vt non laudandos, sic tamen esse iocos.
Ergo vt defendi nullo mea posse colore,
Sic excusari crimina posse puto.
Qua potes excusa: nec amici desere caussam:
Quo pede coepisti, sic bene semper eas.

ELEGIA IX.

Nauim laudat, quam in Corinthiaco sinu habuit.

Est mihi, sitque precor flauae tutela Mineruae
Nauis: & à picta casside nomen habet.
Siue opus est velis, minimam bene currit ad auram:
Siue opus est remo: remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu:
Occupat egressas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus: fertque assilientia longè
Aequora: nec saeuis victa madescit aquis.
Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchreis
Fida manet trepidae duxque comésque fugae.
Pérque tot euentus, & iniquis concita ventis
Aequora Palladio numine tuta fuit.

Nunc quoque tuta precor vasti secet hostia ponti:
Quásque petit, Getici litoris intret aquas.
Quæ simul AEoliæ mare me deduxit in Helles:
Et longum tenui limite fecit iter:
Fleximus in leuum cursus: & ab Hectoris vrbe
Venimus ad portus Imbria terra tuos.
Inde leui vento Zerinthia litora nacta
Threiciam tetigit fessa carina Samon.
Saltus ab hac contra breuis est Tentyra petenti:
Hac dominum tenuis est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos,
Hellespontiacas illa reliquit aquas.
Dardaniámque petit auctoris nomen habentem;
Et te ruricola Lampsace tuta deo,
Quáque per angustas malè vectæ virginis vndas
Seston Abydena separat vrbe fretum.
Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris:
Cyzicon Hæmoniæ nobile gentis opus.
Quáque tenent ponti Byzantia litora fauces:
Hic locus est gemini ianua vasta maris.
Hæc precor euincat, propulsáque fortibus austris
Transeat instabiles strenua Cyaneas:
Thyniacósque sinus, & ab his per Apollinis vrbem
Alta sub Anchiali mœnia tendat iter;
Inde Mesembriacos portus, & Odesson, & arces
Prætereat dictas nomine Bacche tuo:
Et quos Alcathoi memorant à mœnibus ortos
Sedibus his profugos constituisse larem:
A quibus adueniat Miletida sospes ad vrbem:
Offensi quò me contulit ira dei.
Hæc si contigerent, meritæ cadet agna Mineruæ:
Non facit ad nostras hostia maior opes.
Vos quoque Tyndaridæ, quos hæc colit insula, fratres
Mitte precor duplici numen adeste viæ.
Altera namque parat Symplegadas ire per altas:
Scindere Bistonias altera puppis aquas.

Vos facite, ut ventos, loca cùm diuersa petamus,
Illa suos habeat: nec minus ista suos.

ELEGIA X.

Ad lectorē quòd in itinere hunc primum librum confecerit.

Littera quæcumque est toto tibi lecta libello,
Est mihi sollicito tempore facta viæ.
Aut hæc me, gelido tremerem cùm mense Decembri,
Scribentem mediis Adria vidit aquis:
Aut, postquam bimarem cursu superauimus Isthmon,
Alteráque est nostræ sumpta carina fugæ:
Quòd facerem versus inter fera murmura ponti;
Cycladas Aegeas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror tantis animique, marisque
Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio, siue est insania nomen:
Omnis ab hac cura mens releuata mea est.
Sæpe ego nimbosis dubius iactabar ab Hædis;
Sæpe minax Steropis sidere pontus erat:
Fuscabátque diem custos Erymanthidos vrsæ:
Aut Hyadas seris hauserat auster aquis:
Sæpe maris pars intus erat: tamen ipse trementi
Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti strident aquilone rudentes:
Inq; modum tumuli concaua surgit aqua.
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
Exposcit votis immemor artis opem.
Quocumque adspexi, nihil est nisi mortis imago:
Quam dubia timeo mente, timénsque precor.
Attigero portum, portu terrebar ab ipso:
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum, pelagique laboro:
Et faciunt geminos ensis, & vnda metus.
Ille meo vereor ne speret sanguine prædam:
Hic titulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læua est auidæ subiecta rapinæ:
Quam cruor & cædes bellaque semper habent.

Cùmque sit hibernis agitatum fluctibus æquor;
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere candide lector,
Si spe sint, vt sunt, inferiora tua.
Non hæc in nostris, vt quondam scribimus hortis:
Nec consuete meum lectule corpus habes.
Iactor in indomito brumali luce profundo,
Ipsaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems: indignatúrque, quod ausim
Scribere se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem: sed eodem tempore quæso
Ipse modum statuam carminis: illa sui.

TRISTIVM LIB. II.

Ad Augustum Cæsarem.

QVid mihi vobiscum est infelix cura libelli,
Ingenio perij qui miser ipse meo?
Cur modo dãnatas repeto mea crimina Musas?
An semel est pœnam commeruisse parum?
Carmina fecerunt, vt me cognoscere vellet
Omine non fausto femina, virque meo.
Carmina fecerunt, vt me mórésque notaret
Iam pridem inuisa Cæsar ab arte meos.
Deme mihi studium, vitæ quoque crimina demes:
Acceptum refero versibus esse nocens.
Hoc pretium vitæ, vigilatorúmque laborum
Cepimus: ingenio est pœna reperta meo.
Si saperem, doctas odissem iure sorores,
Numina cultori perniciosa suo.
At nunc tanta meo comes est insania morbo:
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.
Scillicet vt victus repetit gladiator arenam:
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, vt quondam Teuthrantia regna tenenti
Sic mihi res eadem vulnus, opémque feret:
Musáque quæ mouit, motam quoque leniet iram.

Exorant

Exorant magnos carmina sæpe deos.
Ipse quoque Ausonias Cæsar matrésque nurúsque
Carmina turrigeræ dicere iussit Opi.
Iusserat & Phœbo dici: quo tempore ludos
Fecit: quos ætas adspicit vna semel.
His precor exemplis tua nunc mitissime Cæsar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem iusta est: nec me meruisse negabo:
Non adeo nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
Si, quoties peccant homines sua fulmina mittat
Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.
Nunc vbi detonuit strepitúque exterruit orbem,
Purum discussis aëra reddit aquis.
Iure igitur genitórque deum rectórque vocatur:
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.
Tu quoque cùm patriæ rector dicare, patérque:
Vtere more dei nomen habentis idem.
Idq; facis: nec te quisquam moderatius vnquam
Imperij potuit frena tenere sui.
Tu veniam parti superatæ sæpe dedisti:
Non concessurus quam tibi victor erat.
Diuitijs etiam multos & honoribus auctos
Vidi: qui tulerant in caput arma tuum.
Quæq; dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Pársque simul templis vtraque dona tulit.
Vtq; tuus gaudet miles, quod viceris hostem:
Sic, cur se victum gaudeat, hostis habet.
Caussa mea est melior: qui, nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina iuro:
Per te præsentem, conspicuúmque deum:
Hunc animum fauisse tibi vir maxime: méque
Qua sola potui mente fuisse tuum.
Optaui peteres cælestia sidera tardè:

Pársque fui turbæ parua precantis idem.
Et pia tura dedi pro te: cúmque omnibus vnus
Ipse quoque adiuui publica vota meis.
Quid referam libros illos quoque crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?
Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos:
Inuenies vestri præconia nominis illic:
Inuenies animi pignora multa mei:
Non tua carminibus maior fit gloria; nec quo
Vt maior fiat, crescere possit, habet.
Fama Iouis superest: tamen hunc sua facta referri,
Et se materiam carminis esse, iuuat:
Cúmque Gigantei memorantur prælia belli:
Credibile est lætum laudibus esse suis.
Te celebrant alij quanto decet ore: tuásque
Ingenio laudes vberiore canunt.
Sed tamen vt fuso, taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo turis honore deus.
Ah ferus, & nobis nimium crudelior hostis,
Delitias legit qui tibi cumque meas:
Carmina ne nostris sic te venerantia libris
Iudicio possint candidiore legi.
Esse, sed irato quis te mihi posset amicus?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cùm cœpit quassata domus subsidere, partes
In proclinatas omne recumbit onus.
Cunctáque fortuna rimam faciente dehiscunt:
Ipsa suo quædam pondere tracta ruunt.
Ergo hominum quæsitum odium mihi carmine: quáq;
Debuit, est vultus turba secuta tuos:
At memini vitámque meam, moresque probabas
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.
Quòd si non prodest, & honesti gloria nulla
Redditur: at nullum crimen adeptus eram.
Nec malè commissa est nobis fortuna reorum,

Vsque

Vsque decem decies inspicienda viris.
Res quoque priuatas statui sine crimine iudex:
Déque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum! potui, si non extrema nocerent,
Iudicio tutus non semel esse tuo.
Vltima me perdunt: imóque sub æquore mergit
Incolumem toties vna procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parua: sed omnes
Pressere hoc fluctus, oceanúsque caput.
Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam læso numine casus habet.
Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parua quidem periit, sed sine labe, domus.
Sic quoque parua tamen, patrio dicatur vt æuo
Clara, nec vllius nobilitate minor,
Et neque diuitiis, nec paupertate notanda est:
Vnde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoque nostra domus vel censu parua, vel ortu,
Ingenio certè non latet illa meo.
Quo videar quamuis nimium iuueniliter vsus,
Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbáque doctorum Nasonem nouit: & audet
Non fastiditis annumerare viris.
Corruit hæc igitur Musis accepta sub vno,
Sed non exiguo crimine lapsa domus.
Atque ea sic lapsa est, vt surgere, si modo læsi
Ematuruerit Cæsaris ira, queat.
Cuius in euentu pœnæ clementia tanta est,
Vt fuerit nostro lenior ira metu.
Vita data est: citráque necem tua constitit ira.
O princeps parce viribus vse tuis.
Insuper accedunt, te non adimente paternæ

Tanquam vita parum muneris esset, opes.
Nec mea decreto damnasti facta Senatus:
Nec mea selecto iudice iussa fuga est.
Tristibus inuectus verbis (ita principe dignum)
Vltus es offensas, vt decet, ipse tuas.
Adde quod edictum, quamuis immite, minaxque:
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul dicor in illo:
Parcáque fortunæ sunt tibi verba meæ.
Nulla quidem sanæ grauior, mentique potenti
Pœna est, quam tanto displicuisse viro.
Sed solet interdum fieri placabile numen:
Nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus vlmum,
Quæ fuerat sæuo fulmine tacta Iouis.
Ipse licet sperare vetes: sperabimus: atque
Hoc vnum fieri te prohibente potest.
Spes mihi magna subit: cùm te mitissime Cæsar:
Spes mihi, respicio cùm mea facta: cadit.
Ac veluti ventis agitantibus æquora, non est
Æqualis rabies, continuúsque furor:
Sed modo subsidunt, intermissíque silescunt:
Vimque putes illos deposuisse suam.
Sic abeunt, redeúntque mei variántque timores:
Et spem placandi dántque, negántque tui.
Per superos igitur, qui dant tibi longa, dabúntque
Tempora: Romanum si modo nomen amant:
Per patriam, quæ te tuta & secura parente est:
Cuius & in populo pars ego nuper eram:
Sic tibi, quem semper factis animóque mereris,
Reddatur gratæ debitus vrbis amor:
Liuia sic tecum sociales impleat annos:
Quæ nisi te nullo coniuge digna fuit:
Quæ si non esset, cælebs te vita deceret:
Nulláque, cui posses esse maritus, erat:
Sospite sic te sit natus quoque sospes: & olim

Imperium

Imperium regat hoc cum seniore senex:
Vt faciantque, tui sidus iuuenile nepotes,
Per tua pérque tui facta parentis eant:
Sic assueta tuis semper victoria castris
Nunc quoque se præstet: notáque signa petat:
Ausoniúmque ducem solitis circumuolet alis:
Ponat & in nitida laurea serta coma:
Per quem bella geris: cuius nunc corpore pugnas:
Auspicium cui das grande, deósque tuos:
Dimidioque tui præsens, & respicis vrbem:
Dimidio procul es, sæuáque bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste:
Inq; coronatis fulgeat altus equis:
Parce precor: fulménque tuum fera tela reconde:
Heu nimium misero cognita tela mihi!
Parce pater patriæ: nec nominis immemor huius
Olim placandi spem mihi tolle tui.
Non precor, vt redeam: quamuis maiora petitis
Credibile est magnos sæpe dedisse deos.
Mitius exsilium si das, propiúsque roganti:
Pars erit è pœna magna, leuata mea.
Vltima perpetior medios eiectus in hostes:
Nec quisquam patria longius exsul abest.
Solus ad ingressus missus septemplicis Istri,
Parrhasiæ gelido virginis axe premor.
Iazyges, & Colchi, Metereáque turba, Getæq;
Danubij medijs vix prohibentur aquis.
Cúmque alij tibi sint caussa grauiore fugati:
Vlterior nulli quam mihi terra data est.
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus, & hostis;
Et maris adstricto quæ coit vnda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
Proxima Basternæ, Sauromatæq; tenent.
Hæc est Ausonio sub iure nouissima: vixque
Hæsit in imperij margine terra tui.
Vnde precor supplex, vt nos in tuta relegen

Ne sit cum patria pax quoque adempta mihi:
Ne timeam gentes, quas non bene summouet Ister:
Néue tuus possim ciuis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum
Cæsaribus saluis barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen, & error:
Alterius facti culpa silenda mihi.
Nam tanti non sum, renouem vt tua vulnera Cæsar:
Quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest: qua turpi crimine tectus
Arguor obsceni doctor adulterij.
Fas ergo est aliqua cælestia pectora falli:
Et sunt notitia multa minora tua.
Vtq́ deos, cælúmque simul sublime tuenti
Non vacat exiguis rebus adesse Ioui:
Ex te pendentem sic dum circumspicis orbem:
Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperij princeps statione relicta
Imparibus legeres carmina facta modis.
Non ea te moles Romani nominis vrget:
Inq́ tuis humeris tam leue fertur onus:
Lusibus vt possis aduertere numen ineptis:
Excutiásque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhætica nunc præbent, Traciáque arma metum:
Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captáque signa manu
Nunc te prole tua iuuenem Germania sentit:
Belláque pro magno Cæsare Cæsar habet.
Denique vt in tanto, quantum non exstitit vnquam,
Corpore, pars nulla est quæ labet imperij:
Vrbs quoque te, & legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas:
Belláque cum multis irrequieta geris.
Miror in hoc igitur tantarum pondere rerum

Vnquam

Vnquam te nostros euoluisse iocos.
At (si quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in arte mea.
Illa quidem fateor frontis non esse seueræ
Scripta, nec à tanto principe digna legi:
Non tamen idcirco legum contraria iussis
Sunt ea: Romanas erudiántque nurus.
Neue quibus scribam possis dubitare: libellus
Quatuor hos versus è tribus vnus habet.
Este procul vittæ tenues, insigne pudoris:
Quæq; tegis medios instita longa pedes:
Nil, nisi legitimum, concessáque furta canemus:
Inq; meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigidas summouimus arte:
Quas stola contingi, vittáque sumpta vetat?
At matrona potest alienis artibus vti:
Quódque trahat, quamuis non doceatur, habet.
Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcumque attigerit (si qua est studiosa sinistri)
Ad vitium mores instruet inde suos.
Sumpserit annales (nihil est hirsutius illis)
Facta sit vnde parens Ilia nempe leget.
Sumpserit Æneadem, genetrix vbi prima: requiret
Æneadum genitrix vnde sit alma Venus.
Persequar inferius (modo si licet ordine ferri)
Posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen idcirco crimen liber omnis habebit:
Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Igne quid vtilius? si quis tamen vrere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modò dat medicina salutem:
Quæq; iuuet monstrat, quæq; sit herba nocens.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas vt agat facundia caussas:

N

Protegit hæc sontes, immeritósque premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
Et tandem vitium quicumque hinc concipit, errat:
Et nimium scriptis arrogat ille meis.
Vt tamen hoc fatear: ludi quoque semina præbent
Nequitiæ: tolli tota theatra iube.
Peccandi caussam quàm multis sæpe dederunt;
Martia cùm durum sternit arena solum?
Tollatur Circus; non tuta licentia Circi est:
Hic sedet ignoto iuncta puella viro.
Cùm quædam spatientur in hac, vt amator eodem
Conueniat: quare porticus vlla patet?
Quis locus est templis augustior? hæc quoque vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cùm steterit Iouis æde: Iouis succurrit in æde,
Quàm multas matres fecerit ille deus.
Proxima adoranti Iunonis templa subibit
Pellicibus multis indoluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare quærit Erichthonium.
Venerit in templum magni tua numina Martis:
Stat venus vltori iuncta viro antè fores.
Isidis æde sedens cur hanc Saturnia quæret
Egerit Ionio, Bosporióque mari.
In Venerem Anchises, in Lunam Latmius heros,
In Cererem Iasius, qui referatur, erit.
Omnia peruersas possunt corrumpere mentes:
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
Et procul à scripta solis meretricibus arte
Summouet ingenuas pagina prima manus.
Quæcumque erumpit, qua non sinet ire sacerdos:
Protinus hæc vetiti criminis acta rea est.
Nec tamen est facinus versus euoluere molles:
Multa licet castæ non facienda legant.
Sæpe supercilij nudas matrona seuera

Et

Et Veneris stantes ad genus omne videt.
Corpora Vestales oculi meretricia cernunt:
Nec domino pœnæ res ea caussa fuit.
At cur in nostra nimia est lasciuia Musa?
Curue meus cuiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum, manifestáque culpa fatenda est:
Pœnitet ingenij, iudiciique mei.
Cur non Argolicis potius quæ concidit armis,
Vexata est iterum carmine Troia meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
Et septem portas sub duce quamque suo?
Non mihi materiam Bellatrix Roma negabat:
Et pius est patriæ facta referre labor.
Denique, cum meritis impleueris omnia Cæsar:
Pars mihi de multis vna canenda fuit.
Vtq; trahunt oculos radiantia lumina solis:
Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito: tenuis mihi campus aratur,
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere; si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsan & hoc dubitem, numeris leuioribus aptus
Sim satis; in paruos sufficiámque modos.
At si me iubeas domitos Iouis igne Gigantes
Dicere, conantem debilitabit onus.
Diuitis ingenij est immania Cæsaris acta
Condere; materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar:
Quódque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leue rursus opus, iuuenilia carmina, veni:
Et falso moui pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant;
Inq; meas pœnas ingeniosus eram.
Hei mihi cur didici? cur me docuere parentes?
Litteráque est oculos vlla morata meos?
Hæc tibi me inuisum lasciuia fecit, ob artes,

Quas ratus es vetitos sollicitare toros.
Sed neque me nuptæ didicerunt furta magistro:
Quódque parum nouit, nemo docere potest.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci:
Strixerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeò media de plebe maritus,
Vt dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi, distant mores à carmine nostro:
Vita verecunda est, Musa iocosa mea.
Magnáque pars mendax operum est, & ficta meorū:
Plus tibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi: sed honesta voluntas
Plurima mulcendis auribus apta refert.
Accius esset atrox: conuiua Terentius esset:
Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
Composito pœnas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino
Præcepit lyrici Teia Musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi Battiade docuit, quod sæpe legenti,
Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula iucundi nulla est sine amore Menandri:
Et solet hic pueris, virginibúsque legi.
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera? de qua
Inter amatorem pugna virúmque fuit?
Quid prius est illic flammа Chryseidos? aut qua
Fecerit iratos rapta puella duces?
Aut quid Odyssea est, nisi femina propter amorem,
Dum vir abest, multis una petita viris?
Quid nisi Mæonides Venerem, Martémque legatos
Narrat in obsceno corpora prensa toro?
Vnde, nisi indicio magni sciremus Homeri
Hospitis igne duas incaluisse deas?
Omne genus scripti grauitate tragœdia vincit:

Hæc

Hæc quoque materiam semper amoris habet.
Nam quid in Hippolyto est, nisi cæcæ flamma nouercæ?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid? non Tantalides agitante Cupidine currus
Pisæam Phrygijs vexit eburnus equis.
Tingeret vt ferrum natorum sanguine mater,
Concitus á læso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres cum pellice regem:
Quæq; suum luget nunc quoque mater Itym.
Si non Aëropen frater sceleratus amasset;
Auersos solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos;
Ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Orestem:
AEgisthi crimen, Tyndaridósque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ?
Quem letho fallax hospita pænè dedit?
Quid loquar Hermionem? quid te Schœneïa virgo?
Téque Mycenæo Phœbus amata duci?
Quid Danaën, Danaëque nurus, matremq; Lyæi?
Hæmonáque, & noctes quæ coïere duas?
Quid generum Peliæ? quid Thesea? quídue Pelasgûm,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Iole, Pyrrhique parens, huc Herculis vxor,
Huc accedat Hylas, Iliadésque puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes:
Vixq; meus capiet nomina nuda liber.
Est & in obscenos deflexa tragœdia risus:
Multáque præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem:
Infregisse suis fortia facta modis.
Iunxit Aristides Milesia crimina secum:
Pulsus Aristides nec tamen vrbe sua est.
Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius impuræ conditor historiæ.
Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit:

Nec qui concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mista virorum:
Muneribúsque ducum publica facta patent.
Néue peregrinis tantùm defendar ab armis:
Et Romanus habet multa iocosa liber.
Vtq; suo Martem cecinit grauis Ennius ore:
Ennius ingenio maximus, arte rudis;
Explicat vt caussas rapidi Lucretius ignis:
Caussarúmque triplex vaticinatur opus:
Sic sua lasciuo cantata est sæpe Catullo
Femina: cui falsum Lesbia nomen erat:
Nec contentus ea, multos vulgauit amores:
In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui, similisque licentia Calui:
Detexit varijs qui sua facta modis.
Quid referã Ticidæ? quid Memmi carmen? apud quos
Rebus adest nomen, nominibúsque pudor?
Cinna quoq; his comes est: Cinnáq; procacior Anser
Et leue Cornifici, párque Catonis opus.
Et quorum libris modò dissimulata per illos
Nomine nunc legitur dicta Metelle tuo.
Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in vndas,
Non potuit Veneris furta tacere suæ.
Nec minus hortensi, nec sunt minus improba Serui
Carmina: quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristidem Sisenna: nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse iocos.
Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:
Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere iuranti durum putat esse Tibullus:
Hoc etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur:
Séque sua miserum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ signúmque probaret:
Per caussam meminit se tetigisse manum,
Vtq; refert, digitis sæpe est nutúque locutus:

Et

Et tacitam mensæ duxit in orbe notam:
Et quibus è succis abeat de corpore liuor,
Impresso fieri qui solet ore docet.
Denique ab incauto nimium petit illa marito:
Se quoque vti seruet: peccet vt illa minus.
Scit cui latretur, cùm solus abambulet ipse:
Cui toties clausas excreet ante fores.
Multáque dat furti talis præcepta: docétque
Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi: legitúrque Tibullus:
Et placet: & iam te principe notus erat.
Inuenies eadem blandi præcepta Properti:
Districtus minima nec tamen ille nota est:
His ego successi: quoniam præstantia candor
Nomina viuorum dissimulare iubet.
Non timui, fateor; ne quà tot iere carinæ
Naufraga seruatis omnibus vna foret.
Sunt aliis scriptæ, quibus alea luditur, artes:
Hæc est ad vestros non leue crimen auos.
Quid valeant tali; quo possis plurima iactu
Figere; damnosos effugiásque canes.
Tessera quos habeat numeros: distante vocato
Mittere quo deceat, quo dare missa modo:
Discolor vt recto crassetur limite miles:
Cùm medius gemino calculus hoste perit.
Vt mage velle sequi sciat; & reuocare priorem;
Nec tutò fugiens incomitatus eat.
Parma sedet ternis instructa tabella lapillis:
In qua vicisse est continuasse suos.
Quique alij lusus (neque enim nunc persequar omnes)
Perdere rem caram tempora nostra solent.
Ecce canit formas alius, iactúsque pilarum:
Hic artem nandi præcipit: ille trochi.
Composita est alijs fuscandi cura coloris:
Hic epulis leges, hospitióque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula monstrat:

Queq; docet liquido testa sit apta mero.
Talia luduntur fumoso mense Decembri,
Quæ iam non vlli composuisse nocet.
His ego deceptus non tristia carmina feci:
Sed tristis nostros pœna secuta iocos.
Denique non video tot de scribentibus vnum,
Quem sua perdiderit Musa: repertus ego.
Quid si scripsissem mimos obscena iocantes?
Qui semper iuncti crimen amoris habent.
In quibus assiduè cultus procedit adulter:
Verbáque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hæc virgo, matronáque, virque, puérque
Spectat; & ex magna parte Senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Assuescunt oculi multa pudenda pati.
Cúmque fefellit amans aliqua nouitate maritum:
Plauditur & magno palma fauore datur.
Quódque minus prodest, pœna est lucrosa poëtæ:
Tantáque non paruo crimina prætor emit.
Inspice ludorum sumptus Auguste tuorum:
Empta tibi magno talia multa leges.
Hæc tu spectasti, spectandáque sæpe dedisti:
Maiestas adeò comis vbique tua est.
Luminibúsque tuis, totus quibus vtitur orbis,
Scenica vidisti lætus adulteria:
Scribere si fas est imitantes turpia mimos:
Materiæ maior est debita pœna meæ.
An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum?
Quódque licet mimis, scena licere dedit.
Et mea sunt populo saltata poëmata sæpe:
Sæpe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus vestris vt prisca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu:
Sic quæ concubitus varios, Venerísque figuras
Exprimat: est aliquo parua tabella loco.
Vtq; sedet vultu fassus Telamonius iram:

Inq;

Ius, multi facinus barbaris mater habet?
Sic madidos siccat digitis Venus vda capillos:
Et modò maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alij telis instructa cruentis:
Pársque tui generis, pars tua facta canit.
Inuida me spatio natura coërcuit arcto:
Ingenio vires exiguásque dedit.
Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor
Contulit in Tyrios arma, virûmque toros:
Nec legitur pars vlla magis de corpore toto:
Quam non legitimo fœdere iunctus amor.
Phyllidis hic idem, teneræq; Amaryllidis ignes
Bucolicis iuuenis luserat antè modis.
Nos quoque iam pridem scripto peccauimus isto:
Supplicium patitur non noua culpa nouum.
Carmináque edideram: cùm te delicta notantem
Præterij toties irrequietus eques.
Ergo quæ iuueni mihi non nocitura putaui
Scripta parum prudens: nunc nocuere seni.
Sera redundauit veteris vindicta libelli:
Distat & à meriti tempore pœna sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum:
Sæpe dedi nostræ grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi, totidémque libellos:
Cúmque suo finem mense volumen habet.
Idq; tuo nuper scriptum sub nomine Cæsar,
Et tibi sacratum, sors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis:
Quæq; grauis debet verba cothurnus habet.
Dictáque sunt nobis, quamuis manus vltima cœpto
Defuit: in facies corpora versa nouas.
Atque vtinam reuoces animum paulisper ab ira:
Et vacuo iubeas hinc tibi pauca legi.
Pauca quibus prima surgens ab origine mundi
In tua deduxi tempora Cæsar opus:
Adspiceres quantum dederis mihi pectoris ipse

Quóque fauore animi téque, tuósque canam.
Non ego mordaci distrinxi carmine quemquam:
Nec meus vllius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
Nulla venenato littera mista ioco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri
Quem mea Calliope læserit, vnus ero.
Non igitur nostris vllum gaudere Quiritem
Auguror, at multos indoluisse, malis.
Nec mihi credibile est quemquam insultare iacenti;
Gratia candori si qua relata meo est.
His precor, atque aliis possint tua numina flecti
O pater, ô patriæ cura, salúsque tuæ.
Non vt in Ausoniam redeam: nisi forsitan olim,
Cùm longo pœnæ tempore victus eris:
Tutius exsilium, pauloque quietius oro:
Vt par delicto sit mea pœna suo.

TRISTIVM LIBER III.

Liber lectorem alloquitur.

Missus in hanc venio timidè liber exsulis vrbem,
Da placidam fesso lector amice manum.
Néue reformida, ne sim tibi fortè pudori.
Nullus in hac charta versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est vt debeat illam
Infelix vllis dissimulare iocis.
Id quoque quod viridi quondam male lusit in æuo;
Heu nimium sero damnat & odit opus.
Inspice quid portem: nihil hic nisi triste videbis:
Carmine temporibus conueniente suis.
Clauda quod alterno subsidunt carmina versu:
Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flauus, nec pumice leuis:
Erubui domino cultior esse meo.
Litora suffusas quod habet maculosa lituras:
Læsit opus lacrimis ipse poëta suum.

Si qua videbuntur casu non dicta Latinè:
    In qua scribebat, barbara terra fuit.
Dicite lectores, si non graue, quà sit eundum:
    Quásque petam sedes hospes in vrbe liber.
Hæc vbi sum furtim lingua titubante locutus:
    Qui mihi monstraret vix fuit vnus iter.
Di tibi dent nostro quod non tribuere poëtæ,
    Molliter in patria viuere posse tua.
Duc age: namque sequar: quamuis terráque, marique
    Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit: & ducens hæc sunt fora Cæsaris, inquit:
    Hæc est à sacris quæ via nomen habet.
Hic locus est Vestæ: qui Pallada seruat & ignem:
    Hæc fuit antiqui regia parua Numæ.
Inde petens dextram, porta est, ait, ista Palati:
    Hic stator: hoc primùm condita Roma loco est.
Singula dum miror: video fulgentibus armis,
    Conspicuos postes, tectáque digna deo.
Et Iouis hæc, dixi, domus est: quod vt esse putarem,
    Augurium menti querna corona dabat:
Cuius vt accepi dominum, non fallimur, inquam:
    Et magni verum est hanc Iouis esse domum.
Cur tamen opposita velatur ianua lauro?
    Cingit & Augustas arbor opaca comas?
An quia perpetuos meruit domus ista triumphos?
    An quia Leucadio semper amata deo?
Ipsáne quod festa est? an quod facit omnia festa?
    Quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
Vtq; viret semper laurus, nec fronde caduca
    Carpitur: æternum sic habet illa decus.
Causa superpositæ scripto testata coronæ
    Seruatos ciues indicat huius ope.
Adijce seruatis vnum pater optime ciuem:
    Qui procul extremo pulsus in orbe latet.
In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur,
    Non facinus causam, sed suus error habet.

Me miserum, vereórque locum, vereórque potentem:
Et quatitur trepido litera nostra metu.
Adspicis exsangui chartam pallere colore?
Adspicis alternos intremuisse pedes?
Quandocumque precor nostro placata parenti,
Iisdem sub dominis aspiciare domus.
Inde timore pari gradibus sublimia celsis
Ducor ad intonsi candida templa dei.
Signa peregrinis vbi sunt alterna columnis
Belides, & stricto barbarus ense pater:
Quæq; viri docto veteres fecere, nouique
Pectore, lecturis inspicienda patent:
Quærebam fratres exceptis scilicet illis:
Quos suus optaret non genuisse pater.
Quærentem frustrà custos è sedibus illis
Præpositus sancto iussit abire loco.
Altera templa peto vicino iuncta theatro:
Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis
Atria, libertas tangere passa sua est.
In genus auctoris miseri fortuna redundat:
Et patimur nati quam tulit ipse fugam.
Forsitan & nobis olim minus asper, & illi
Euictus longo tempore Cæsar erit.
Di precor: atque adeò (neque enim mihi turba rogãda est)
Cæsar ades voto maxime diue meo.
Interea quoniam statio mihi publica clausa est,
Priuato liceat delituisse loco.
Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsæ,
Sumite plebeiæ carmina nostra manus.

ELEGIA II.

Queritur se in exsilium missum.

ERgo erit in fatis Scythiam quoque visere nostris?
Quæq; Lycaonio terra sub axe iacet?
Nec vos Pierides, nec stirps Latonia vestro
Docta sacerdoti turba tulistis opem.

Nec

Nec mihi quod lusi vero sine crimine prodest:
Quódque magis vita Musa iocosa mea est.
Plurima sed pelago, terráque pericula passum
Vstus ab assiduo frigore pontus habet:
Quique fugax rerum, securáque in otia natus,
Mollis & impatiens antè laboris eram:
Vltima nunc patior: nec me mare portubus orbum
Perdere, diuersæ nec potuere viæ.
Sufficitque malis animus. nam corpus ab illo
Accepit vires: vixque ferenda tulit.
Dum tamen & ventis dubius iactabar & vndis:
Fallebat curas, ægráque corda labor.
Vt via finita est, & opus requieuit eundi;
Et pœnæ tellus est mihi facta meæ:
Nil nisi flere libet: nec nostro parcior imber
Lumine, quàm verna de niue manat aqua.
Roma domúsque subit, desideriúmque locorum,
Quidquid & amissa restat in vrbe mei.
Hei mihi quod toties nostri pulsata sepulcri
Ianua, sed nullo tempore aperta fuit.
Cur ego tot gladios fugi? totiésque minata
Obruit infelix nulla procella caput?
Di, quos experior nimium constanter iniquos:
Participes iræ quam deus vnus habet:
Exstimulate precor cessantia fata, meique
Interitus clausas esse vetate fores.

ELEGIA III.

Ad vxorem quod æger fuerit.

HAEc mea si casu miraris epistola quare
Alterius digitis scripta sit: æger eram.
AEger in extremis ignoti partibus orbis,
Incertúsque meæ penè salutis eram.
Quem mihi nunc animum dira regione iacenti
Inter Sauromatas esse, Getásque putas?
Nec cœlum patior, nec aquis assueuimus istis:
Terráque nescio quo non placet ipsa modo.

Non domus apta satis: non hic cibus vtilis ægro:
Nullus Apollinea qui leuet arte malum est.
Non qui soletur, non qui labentia tardè
Tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis iaceo populisque, locisque:
Et subit affectu nunc mihi quicquid abest.
Omnia cùm subeant: vincis tamen omnia coniux:
Et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem: te vox mea nominat vnam:
Nulla venit sine te nox mihi: nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum:
Vt foret amentis nomen in ore tuum.
Si iam deficiam, suppressáque lingua palato
Vix instillato restituenda mero.
Nuntiet huc aliquis dominam venisse: resurgam:
Spésque tui nobis caussa vigoris erit.
Ergo ego sum vitæ dubius: tu forsitan istic
Iucundum nostri nescia tempus agis
Non agis affirmo. liquet hoc charissima nobis,
Tempus age sine me non nisi triste tibi.
Si tamen impleuit mea sors quos debuit annos:
Et mihi viuendi tam cito finis adest.
Quantum erat ô magni perituro parcere diui:
Vt saltem patria contumularer humo.
Vel pœna in mortis tempus dilata fuisset:
Vel præcepisset mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere vitam:
Exsul vt occiderem, nunc mihi data vita est.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris?
Et fient ipso tristia fata loco.
Nec mea consueto languescent corpora lecto?
Depositum nec me qui fleat, vllus erit?
Nec dominæ lacrimis in nostra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parua meæ?
Nec mandata dabo? nec cum clamore supremo
Languentes oculos claudet amica manus?

Sed

Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid vbi audieris, tota turbabere mente?
Et feries pauida pectora fida manu?
Ecquid in has frustra tendens tua brachia partes
Clamabis miseri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas: nec scinde capillos:
Non tibi nunc primum lux mea raptus ero.
Cùm patriam amisi, tunc me periisse putato:
Et prior, & grauior mors fuit illa mihi.
Nunc, si fortè potes, sed non potes, optima coniux,
Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quod potes, extenua forti mala corde ferendo:
Ad mala iampridem non rude pectus habes.
Atque vtinam pereant animæ cum corpore nostræ:
Effugiátque auidos pars mea nulla rogos.
Nam si morte carens vacuas volat altus in auras
Spiritus: & Samij sunt rata dicta senis:
Inter Sarmaticas Romana vagabitur vmbras:
Pérque feros Manes hospita semper erit.
Ossa tamen facito parua referantur in vrna:
Sic ego non etiam mortuus exsul ero.
Non vetat hoc quisquam: fratrem Thebana peremptum
Supposuit tumulo rege vetante soror.
Atque ea cum folijs, & amomi puluere misce:
Inque suburbano condita pone loco.
Quósque legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perij Naso poeta meo.
At tibi qui transis, ne sit graue, quisquis amasti,
Dicere: Nasonis molliter ossa cubent.
Hoc satis in tumulo est: etenim maiora libelli,
Et diuturna magis sunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamuis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa suo.

Tu tamen extincto feralia munera semper,
Déque tuis lacrimis humida serta dato.
Quamuis in cinerem corpus mutauerit ignis,
Sentiet officium mæstæ fauilla pium.
Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo
Dictandi vires, siccáque lingua negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore:
Quod tibi qui mittit, non habet ipse, vale.

ELEGIA. IIII.

Ad amicũ, vt magnorum virorũ consuetudinem fugiat.

O Mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite: res postquam procubuere meæ:
Vsibus edocto si quidquam credis amico:
Viue tibi, & longè nomina magna fuge.
Viue tibi: quantúmque potes prælustria vita.
Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes:
Non prosit potius si quis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antemna procellas:
Latáque plus paruis vela timoris habent.
Adspicis vt summa cortex leuis innatet vnda:
Cùm graue nexa simul retia mergat onus.
Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
In qua debebam, forsitan vrbe forem.
Dum tecum vixi; dum me leuis aura ferebat
Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano: vix hoc tamen euenit ipsum:
Sic cadit; vt tacta surgere possit humo.
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
Occurrit regi flebilis vmbra suo.
Quid fuit, vt tutas agitaret Dædalus alas?
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic altè, demissius ille volabat:
Nam pennas ambo non habuere suas.
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Non

Non foret Eumedus orbus, si filius eius
  Stultus Achilleos non adamasset equos.
Nec natum in flamma vidisset, in arbore natas;
  Cepisset genitor si Phaëthonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper:
  Propositiq́; precor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitæ
  Dignus es: & fato candidiore frui.
Quæ pro te vt voueam miti pietate mereris,
  Hæsuráque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem:
  Qualem credibile est ore fuisse meo,
Nostra tuas vidi lacrimas super ora cadentes:
  Tempore quas vno fidáque verba bibi.
Nunc quoque summotum studio defendis amicum:
  Et mala vix vlla parte leuanda leuas.
Viue sine inuidia: mollésque inglorius annos
  Exige: amicitias & tibi iunge pares.
Nasonisq́; tui, quod adhuc non exsulat vnum,
  Nomen ama: Scythicus cætera pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Vrsæ
  Me tenet, adstricto terra perusta gelu,
Bosporus & Tanais superant, Scythiæq́; paludes:
  Vixque satis noti nomina pauca loci.
Vlterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
  Heu quam vicina est vltima terra mihi.
At longè patria est: longè carissima coniux:
  Quidquid & hæc nobis post duo dulce fuit.
Si tamen hæc absunt: vt quæ contingere non est
  Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errat domus, vrbs, & forma locorum:
  Succeduntq́; suis singula facta locis.
Coniugis ante oculos, sicut præsentis imago est:
  Illa meos casus ingrauat: illa leuat.
Ingrauat hæc, quod abest: leuat hæc, quod præstat amoremq́;
  Impositumq́; sibi firma tuetur onus.

O

Vos quoque pectoribus nostris hæretis amici
Dicere quos cupio nomine quemque suo:
Sed timor officium cautus compescit: & ipsos
In nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis, gratique erat instar amoris
Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps: intra mea pectora quęque
Alloquar: & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
Protrahet: occultè si quis amauit, amet.
Scite tamen, quamuis longa regione remotus
Absim: vos animo semper adesse meo.
Et qua quisque potest oro, mala nostra leuate:
Fidam proiecto néue negate manum.
Prospera sic vobis maneat fortuna: nec vnquam
Contacti simili sorte rogetis idem.

ELEGIA V.

Ad Carum.

VSus amicitiæ tecum mihi paruus vt illam
Non ægrè posses dissimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus esses,
Naue mea vento forsan eunte suo
Vt cecidi, cunctique meam fugere ruinam;
Versáque amicitiæ terga dedere meæ:
Ausus es igne Iouis percussum tangere corpus,
Et deploratæ limen adire domus
Idq; recens præstas, nec longo cognitus vsu,
Quod veterum misero vix duo trésue mihi.
Vidi ego confusos vultus, visósque notaui:
Osq; madens fletu, pallidiúsque meo:
Et lacrimas cernens in singula verba cadentes,
Ore meo lacrimas, auribus illa, bibi:
Brachiáque excepi mæsto pendentia collo:
Et singultatis oscula mista sonis.
Sum quoque Care tuis defensus viribus absens:
Scis Carum veri nominis esse loco.

Multáque

Multáque prætérea manifesti signa fauoris
Pectoribus teneo non abitura meis.
Di tibi posse tuos tribuant defendere semper:
Quos in materia prosperiore iuues.
Si tamen interea quid in his ego perditus oris,
Quod te credibile est quærere, quæris agam.
Spe trahor exigua: quam tu mihi demere noli,
Tristia leniri numina posse dei.
Seu temere expecto, siue hoc contingere fas est:
Tu mihi quod cupio fas precor esse proba.
Quęq; tibi est linguæ facundia, confer in illud:
Vt doceas votum posse valere meum.
Quo quisque est maior, magis est placabilis iræ:
Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrare leoni:
Pugna suum finem, cùm iacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi:
Et quæcumque minor nobilitate fera est.
Maius apud Troiam forti quid habemus Achille?
Dardanij lacrimas non tulit ille senis.
Quæ ducis Emathij fuerit clementia Pharos,
Præclarique docent funeris exsequiæ.
Néue hominum referam flexas ad mitius iras:
Iunonis gener est, qui prius hostis erat.
Denique non possum nullam sperare salutem:
Cùm non sit pœnæ causa cruenta meæ.
Non mihi quærenti pessumdare cuncta, petitum
Cæsareum caput est: quod caput orbis erat.
Non aliquid dixit, violentáque lingua locuta est:
Lapsáue sunt nimio verba profana mero:
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector:
Peccatúmque oculos est habuisse meos.
Non equidem totam possum defendere culpam:
Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum vt molliat ipse
Mutati pœnam conditione loci.

Hoc vtinam nitidi solis prænuncius ortus
Afferat admisso lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

Ad amicum quo familiarissimè vsus est.

FOedus amicitiæ non vis carissime nostræ:
Nec, si fortè velis, dissimulare potes.
Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
Nec tibi me tota iunctior vrbe fuit.
Isq; erat vsque adeo populo testatus, vt esset
Pænè magis quam tu, quámque ego notus, amor.
Quiq; est in caris animi tibi candor amicis:
Cognitus est isti, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, vt non ego conscius essem:
Pectoribusq; dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam secreti quidquid habebam,
Excepto, quod me perdidit, vnus eras.
Id quoque si scisses; saluo fruerere sodali:
Consilioq; forem sospes amice tuo.
Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant:
Omne bonæ claudunt vtilitatis iter.
Siue malum potui tamen hoc vitare cauendo;
Seu ratio fatum vincere nulla valet:
Tu tamen ô nobis vsu iunctissime longo
Pars desiderij maxima pænè mei:
Sis memor: & si quas fecit tibi gratia vires:
Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis vt læsi fiat mansuetior ira:
Mutatóque minor sit mea pœna loco.
Idque ita: si nullum scelus est in pectore nostro,
Principiúmque mei criminis error habet.
Nec breue, nec tutum est, quæ sint mea, dicere, casu
Lumina funesti conscia facta mali.
Ménsque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
Illud; & admonitu fit nouus ipse dolor.
Et quæcunque adeo possint afferre pudorem;
Illa tegi cæca condita nocte decet.

Nil igitur referam nisi me peccasse: sed illo
Præmia peccato nulla petita mihi.
Stultitiámque meum crimen debere vocari:
Nomina si factis reddere vera velis.
Quæ si non ita sunt; alium, quo longius absim,
Quære: suburbana hic est mihi terra locus.

ELEGIA VII.

Mandat epistolam, vt Perhillam adeat.

Vade salutatum subitò perarata Perhillam
Littera, sermonis fida ministra mei.
Aut illam inuenies dulci cum matre sedentem:
Aut inter libros, Pieridásque suas.
Quicquid aget, cùm te scierit venisse, relinquet:
Nec mora, quid venias, quidue requiret agam.
Viuere me dices: sed sic, vt viuere nolim:
Nec mala tam longa nostra leuata mora.
Et tamen ad Musas, quamuis nocuere, reuerti:
Aptáque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque dic studijs communibus ecquid inhæres?
Doctáque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
Et raras dotes, ingeniúmque dedit.
Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad vndas:
Ne malè fecundæ vena periret aquæ:
Primus id aspexi teneris in virginis annis:
Vtque pater natæ duxque, comésque fui.
Ergo si remanent ignes tibi pectoris idem:
Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne nunc mea te fortuna retardet,
Póstque meos casus sit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua sæpe mihi, tibi nostra legebam:
Sæpe tui iudex, sæpe magister eram.
Aut ego præbebam factis modò versibus aures:
Aut vbi cessaras, caussa ruboris eram.
Forsitan exemplo, quia me læsere libelli,
Tu quoque sis pœnæ facta ruina meæ.

Pone Perhilla metum: tantummodo femina nulla,
  Néue vir à scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiæ remoue doctissima caussas:
  Inq; bonas artes, & tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis:
  Rugáque in antiqua fronte senilis erit:
Inijcietque manum formæ damnosa senectus:
  Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cúmque aliquis dicat, fuit hæc formosa, dolebis:
  Et speculum mendax esse querere tuum.
Sunt & opes modicæ, cùm sis dignissima magnis:
  Finge sed immensis censibus esse pares.
Nempe dat & quodcumque libet fortuna, rapitque:
  Irus & est subitò, qui modo Crœsus erat.
Singula ne referam, nil non mortale tenemus,
  Pectoris exceptis, ingeniiq; bonis.
En ego cùm patria caream, vobísque, domóque:
  Raptáque sint, adimi quæ potuere, mihi:
Ingenio tamen ipse meo comitórque, fruórque:
  Cæsar in hoc potuit iuris habere nihil.
Qui licet hanc sæuo vitam mihi finiat ense:
  Me tamen exstincto fama superstes erit.
Dúmque suis victrix septem de montibus orbem
  Prospiciet domitum Martia Roma; legar.
Tu quoque, quàm study maneat felicior vsus:
  Effuge venturos quà potes vsque rogos.

ELEGIA VIII.

Patriam & suos videre desiderat.

NVnc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
  Misit in ignotam qui rude semen humum.
Nunc ego Medeæ vellem frenare dracones;
  Quos habuit fugiens arce Corinthe tua.
Nunc ego iactandas optarem sumere pennas:
  Siue tuas Perseu, Dædale siue tuas:
Vt tenera nostris cedente volatibus aura
  Adspicerem patriæ dulce repente solum:

Deser-

Desertæq; domus vultus, memorésque sodales,
Caráque præcipuæ coniugis ora meæ.
Stultè quid hæc frustrà votis puerilibus optas?
Quæ non vlla tibi fértque, férétque dies.
Si semel optandum est: Augusti numen adora:
Et quem sensisti ritè precare deum.
Ille tibi pennásque potest currúsque volucres
Tradere: det reditum: protinus ales eris.
Si precer hæc (neque enim possum maiora precari)
Ne mea sint timeo vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, cùm iam satiauerit iram:
Tunc quoque sollicita mente rogandus erit.
Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli
Ex his me iubeat quolibet ire locis.
Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ:
Hei mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis:
Siue mei caussa est in regione mali.
Vt tetigi pontum, vexant insomnia: vixque
Ossa tegit macies: nec iuuat ora cibus.
Quique per autumnum percussis frigore primo
Est color in folijs, quæ noua læsit hiems:
Is mea membra tenet: nec viribus alleuor vllis:
Et numquam queruli caussa doloris abest.
Nec melius valeo quam corpore, mente: sed ægra est
Vtraque pars æquè: bináque damna fero.
Hæret & ante oculos veluti spectabile corpus
Adstans fortunæ forma videnda meæ:
Cúmque locos, morésque hominum, cultúsq; sonúmque
Cernimus; & quid sim, quid fuerímque subit;
Tantus amor necis est, querar vt de Cæsaris ira;
Quòd non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio ciuiliter vsus:
Mutato leuior sit fuga nostra loco.

ELEGIA IX.

Vnde Tomos dictus.

Hic quoque sunt igitur Graiæ (quis crederet) vrbes
Inter inhumanæ nomina barbariæ?
Huc quoque Mileto missi venere coloni?
Inq; Getis Graias constituere domos?
Sed vetus huic nomen, positáque antiquius vrbe,
Constat ab Absyrti cæde fuisse loco.
Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas:
Impia desertum fugiens Medea parentem
Dicitur his remos applicuisse vadis.
Quem procul vt vidit tumulo speculator ab alto:
Hospes ait nosco Colchide vela, venit.
Dum trepidant Minyæ, dum soluitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus:
Conscia percussit meritorum pectora Colchis
Ausa atque ausura multa nefanda manu.
Et, quanquam superest ingens audacia menti:
Pallor in attonitæ virginis ore fuit.
Ergo vbi prospexit venientia vela: tenemur:
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum quid agat quærit; dum versat in omnia vultus:
Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cuius vt oblata est præsentia: vicimus, inquit;
Hic mihi morte sua causa salutis erit.
Protinus ignari nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat ense latus.
Atque ita diuellit, diuulsáque membra per agros
Dissipat, in multis inuenienda locis.
Neu pater ignoret: scopulo proponit in alto
Pallentésque manus, sanguineúmque caput:
Vt genitor luctúque nouo tardetur: & artus
Dum legit extinctos, triste retardet iter.
Inde Tomos dictus locus hic: quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

ELEGIA X.

Quibus cum gentibus viuat.

SI quis adhuc istic meminit Nasonis adempti:
Et superest sine me nomen in vrbe meum:
Suppositum stellis nunquam tangentibus æquor
Me sciat in media viuere barbaria.
Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique, Getæque:
Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet, medio defendimur Istro:
Ille suis liquidus bella repellit aquis.
At cùm tristis hiems squallentia protulit ora,
Terráque marmoreo candida facta gelu;
Dum patet & Boreas, & nix iniecta sub Arcto:
Tum patet has gentes axe tremente premi.
Nix iacet: & iactam nec sol, pluuiæue resoluunt:
Indurat Boreas, perpetuámque facit.
Ergo, vbi dilicuit non dum prior, altera venit:
Et solet in multis bima manere locis.
Tantáque commoti vis est, aquilonis vt altas
Æquet humo turres, tectáque rapta ferat.
Pellibus, & sutis arcent mala frigora braccis:
Oráque de toto corpore sola patent.
Sæpe sonant moti glacie pendente capilli:
Et nitet inducto candida barba gelu:
Nudáque consistunt formam seruantia testæ
Vina; nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar: vt cuncti concrescunt frigore riui?
Déque lacu fragiles effodiuntur aquæ?
Ipse, papyrifero qui non angustior amne,
Miscetur vasto multa per ora freto:
Cæruleos ventis latices durantibus Ister
Congelat: & tectus in mare serpit aquis:
Quáque rates ierant, pedibus nunc itur: & vndas
Frigore concretas vngula pulsat equi:
Pérque nouos pontes, subter labentibus vndis
Ducunt Sarmatici barbara plaustra boues.

Vix equidem credar: sed cùm sint præmia falsi
Nulla: ratam debet testis habere fidem.
Vidimus ingentem glacie consistere pontum:
Lubricáque immotas testa premebat aquas.
Nec vidisse sat est: durum calcauimus æquor:
Vndáque non vdo sub pede summa fuit.
Si tibi tale fretum quondam Leandre fuisset:
Non foret angustæ mors tua crimen aquæ.
Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere: conantes dura coërcet hiems.
Et quamuis boreas iactatis insonet alis:
Fluctus in obsesso gurgite nullus erit.
Inclusæq; gelu stabunt, vt marmore puppes:
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces hærere ligatos:
Sed pars ex illis tum quoque viua fuit.
Siue igitur nimij Boreæ vis sæua marinas,
Siue redundatas flumine cogit aquas:
Protinus æquato siccis aquilonibus Istro:
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo pollens, longéque volante sagitta
Vicinam latè depopulatur humum.
Diffugiunt alij: nullisque tuentibus agros,
Incustoditæ diripiuntur opes.
Ruris opes paruæ, pecus, & stridentia plaustra:
Et quas diuitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura, larémque suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis:
Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt:
Et cremat insontes hostica flamma casas.
Tum quoque, cùm pax est, trepidant formidine belli:
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt aut metuit locus hic, quem non videt, hostẽ:
Cessat iners rigidè terra relicta situ.

Non

Non hic pampinea dulcis latet vua sub vmbra:
  Nec cumulant altos feruida musta lacus.
Poma negat regio: nec haberet Acontius, in quo
  Scriberet hic dominæ verba legenda suæ.
Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos:
  Heu loca felici non adeunda viro.
Ergo tam latè pateat cùm maximus orbis;
  Hæc est in pœnas terra reperta meas.

ELEGIA XI.

Siquis es, insultes qui casibus improbe nostris,
  Méque reum dempto fine cruentus agas:
Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino:
  Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus vlterior, quo se tua porrigat ira,
  Restat? quidue meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inhospita litora ponti,
  Cúmque suo borea Mænalis vrsa videt.
Nulla mihi cum gente fera commercia linguæ:
  Omnia sollicitis sunt loca plena metus.
Vtque fugax auidis ceruus deprensus ab vrsis:
  Cinctáue montanis vt pauet agna lupis:
Sic ego belligeris à gentibus vndique septus
  Terreor, hoste meum penè premente latus.
Vtque sit exiguum pœnæ, quòd coniuge cara,
  Quod patria careo, pignoribúsque meis:
Vt mala nulla feram; nisi nudam Cæsaris iram:
  Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?
Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet:
  Soluat & in mores ora diserta meos.
In caussa facili quemuis licet esse disertum:
  Et minimæ vires frangere quassa valent.
Subruere est arces, & stantia mœnia virtus:
  Quamlibet ignaui præcipitata premunt.
Non sum, qui fueram: quid inanem proteris vmbram?
  Quid cinerem saxis bustáque nostra petis?

Inuehitur in maledicum.

Hector erat tunc cùm bello certabat & idem
Tractus ab Hæmonio non erat Hector equo.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento:
Ex illo superant hæc simulacra viro.
Quid simulacra ferox dictis incessis amaris?
Parce precor manes solicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis
Quod magis errorem quàm scelus esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas
Exsilióque graues, exsiliique loco.
Carnifici mea flenda potest fortuna videri:
Te tamen est vno iudice mersa parum.
Sæuior es tristi Busiride, sæuior illo
Qui falsum lento torruit igne bouem:
Quique bouem Siculo fertur donasse tyranno,
Et dictis artes conciliasse suas.
Munere in hoc rex est vsus, sed imagine maior:
Nec sola est operis forma probanda mei.
Adspicis à dextra latus hoc adapertile tauri?
Hac tibi, quem perdes, coniciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus vre:
Mugiet: & veri vox erit illa bouis.
Pro quibus inuentis, vt munus munere penses:
Da precor ingenio præmia digna meo.
Dixerat: at Phalaris, pœnæ mirande repertor,
Ipse tuum præsens imbue dixit opus.
Nec mora monstratis crudeliter ignibus vstus
Exhibuit geminos ore gemente sonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiásque, Getásque?
Ad te quisquis is es, nostra querela redit.
Vtque sitim nostro possis explere cruore,
Quantáque vis, auido gaudia corde feras.
Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus:
Te quoque vt auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Vlysses:
Neptunique minor, quàm Iouis ira fuit.

Ergo

Ergo quicunque es, rescindere crimina noli:
Deque graui duras vulnere tolle manus:
Vtq; meæ famam tenuent obliuia culpæ:
Facta cicatricem ducere nostra sine.
Humanæq; memor sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit: incertas ipse verere vices.
Et quoniam, fieri quod numquam posse putaui;
Est tibi de rebus maxima cura meis.
Non est quod timeas: fortuna miserrima nostra est:
Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
Quod magis vt liqueat; néue hoc ego fingere credar:
Ipse velim pœnas experiare meas.

ELEGIA XII.

Rogat mitiorem exilij locum.

Frigora iam zephyri minuunt: annóque peracto,
Longior antiquis visa Meotis hiems:
Impositámq; sibi qui non bene pertulit Hellen:
Tempora nocturnis æqua diurna facit:
Iam violas puériq; legunt, hilaresq; puellæ,
Ruraq; quæ nullo nata serente ferunt:
Prataq; pubescunt variorum flore colorum:
Indocilisq; loquax gutture vernat auis:
Vtq; malæ crimen matris deponat hirundo,
Sub trabibus cunas tectaq; parua facit:
Herbaq;, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis:
Exerit è tepida molle cacumen humo:
Quoq; loco est vitis, de palmite gemma mouetur:
Nam procul à Getico litore vitis abest:
Quoq; loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
Nam procul à Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic: iunctísq; ex ordine ludis
Cedunt verbosi garrula bella fori.
Lusus equo nunc est: leuibus nunc luditur armis:
Nunc pila, nunc celeri vertitur orbe trochus.
Nunc, vbi perfusa est oleo labente iuuentus:
Defessos artus virgine tingit aqua.

Scena viget: studiisque fauor distantibus ardet:
Cúmque tribus resonant terna theatra foris.
O quater & quoties non est numerare beatum,
Non interdicta cui licet vrbe frui.
At mihi sentitur nix verno sole soluta:
Quæq; lacu duro non fodiantur aquæ:
Nec mare concrescit glacie: nec vt ante, per Istrum
Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Si tamen incipiunt aliquæ huc adnare carinæ:
Hospitáque in ponti litore puppis adest:
Sedulus occurram nautæ: dictáque salute
Quid veniat quæram, quisue, quibúsue locis.
Ille quidem mirum, nisi de regione propinqua:
Non nisi vicinas tutus araret aquas.
Rarus ab Italia tantum mare nauita transit:
Litora rarus in hæc portubus orba venit.
Siue tamen Græca scierit, siue ille Latina
Voce loqui: certè gratior huius erit.
Fas quoque ab ore freti, longéque Propontidos vndis,
Huc aliquem certo vela dedisse noto.
Quisquis is est, memori rumorem voce referre,
Et fieri famæ pársque gradúsque potest.
Is precor auditos possit narrare triumphos
Cæsaris, & Latio reddita vota Ioui:
Téque rebellatrix tandem Germania magni,
Triste caput pedibus supposuisse ducis.
Hæc mihi qui referet, quæ non vidisse dolebo:
Ille meæ domui protinus hospes erit.
Hei mihi iámne domus Scitico Nasonis in orbe est?
Iámque suum mihi dat pro lare pœna locum?
Di facite, vt Cæsar non hoc penetrale, domúmque,
Hospitium pœnæ sed velit esse meæ.

ELEGIA XIII.

In natalem suum.

Ecce superuacuus (quid enim fuit vtile nasci?)
Ad sua natalis tempora noster adest.

Dure

Dure quid ad miseros veniebas exsulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.
Si tibi cura mei, vel si pudor vllus adesset:
Non vltra patriam me sequerere meam.
Quoque loco primum tibi sum male cognitus infans,
Illo tentasses vltimus esse mihi:
Inque relinquendo, quod idem fecere sodales,
Tu quoque dixisses tristis in vrbe vale.
Quid tibi cum ponto? num te quoque Cæsaris ira
Extremam gelidi misit in orbis humum?
Scilicet expectas solitum tibi moris honorem?
Pendeat ex humeris vestis vt alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?
Micáque solemni turis in igne sonet?
Libáque dem pro te genitale notantia tempus?
Concipiámque bonas ore fauente preces?
Non ita sum positus: nec sunt ea tempora nobis
Aduentu possim letus vt esse tuo.
Funeris ara mihi ferali cincta cupressu
Conuenit & structis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet nil exorantia diuos:
In tantis subeant nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum:
In loca ne redeas amplius ista precor;
Dum me terrarum pars pene nouissima ponti
Euxinus falso nomine dictus habet.

ELEGIA XIIII.

Ad amicũ, vt librum tueatur.

CVltor & antistes doctorum sancte virorum,
Quid facis ingenio semper amice meo?
Ecquid, vt incolumem quondam celebrare solebas,
Nunc quoque, ne videar totus abesse, caues?
Suscipis, exceptis ecquid mea carmina solis
Artibus, artifici quæ nocuere suo?
Immo ita fac quæso vatum studiose nouorum,
Quáque potes retine nomen in vrbe meum.

Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis:
Qui domini pœnam non meruere sui.
Sæpe per externas pro‿fugus pater exulat oras:
Vrbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
Carmina sunt: stirps hæc, progeniesq́ue mea:
Hanc tibi commendo: quæ quo magis orba parente est,
Hoc tibi tutori sarcina maior erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
Cetera fac curæ sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi peruenit in ora:
In populi quidquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis:
Diuerso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget, si quis leget, æstimet ante
Compositum quo sit tempore, quoq́ue loco.
Aequus erit scriptis: quorum cognouerit esse
Exilium tempus, barbariemq́ue locum.
Inq́ue tot aduersis carmen mirabitur vllum
Ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala: cuius & ante
Fons infecundus, paruaq́ue vena fuit.
Sed quæcunque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum, per quos inuiter, alarq́ue,
Copia: pro libris arcus, & arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cuius
Intellecturis auribus vtar, adest.
Nec quo secedam locus est: custodia muri
Summouet infestos clausaq́ue porta Getas.
Sæpe aliquod quæro verbum, nomenq́ue, locumq́ue:
Nec quisquam est, à quo certior esse queam,

Dicere

Dicere sæpe aliquid conanti, turpe fateri,
Verba mihi desunt: dedidiciq; loqui.
Threicio Scythicoq; ferè circumsonor ore:
Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi, timeo, ne sint immista Latinis,
Inq; meis scriptis Pontica verba legas.
Qualemcunque legas, venia dignare libellum:
Sortis & excusa conditione meæ.

TRISTIVM LIB. IIII.

ELEGIA I.

Excusat libros si quid vitij habeāt

SI qua meis fuerint, vt erunt, vitiosa libellis,
Excusata suo tempore lector habe.
Exul eram: requiesq; mihi non fama petita est:
Mens intenta suis ne foret vsque malis.
Hoc est cur cantet vinctus quoque compede fossor:
Indocili numero cùm graue mollit opus.
Cantat & innitens limosæ pronus arenæ
Aduerso tardam qui trahit amne ratem.
Quique refert pariter lentos ad pectora remos:
In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus vt incubuit baculo, saxoq; resedit
Pastor: arundineo carmine mulcet oues.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
Fallitur ancillæ decipiturq; labor.
Fertur & abducta Briseide tristis Achilles
Hæmonia curas attenuasse lyra.
Cùm traheret siluas Orpheus, & dura canendo
Saxa: bis amissa coniuge mæstus erat.
Me quoque Musa leuat Ponti loca iussa petentem:
Sola comes nostræ perstitit illa fugæ:
Sola nec insidias inter, nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariamq; timet.
Scit quoque, cum perij, quis me deceperit error:

Et culpam in facto non scelus esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua quod obfuit antè:
Cum mecum iuncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum:
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sacrorum:
Et carmen demens carmine læsus amo.
Sic noua Dulichio lotos gustata palato,
Illo quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna ferè: tamen hæret in illis:
Materiam culpæ persequiturque suæ.
Nos quoque delectant, quamuis nocuere, libelli:
Quódque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri:
Sed quiddam furor hic vtilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum:
Præsentis casus immemorémque facit.
Vtque suum Bacche non sentit saucia vulnus:
Dum stupet Idæis exululata iugis:
Sic, vbi mota calent sacro mea pectora thyrso:
Altior humano spiritus ille malo.
Ille nec exilium, Scythici nec litora ponti,
Ille nec iratos sentit habere deos.
Vtque soporiferæ biberem si pocula lethes:
Temporis aduersi sic mihi sensus abest.
Iure deas igitur veneror mala nostra leuantes,
Sollicitas comites ex Helicone fugæ:
Et partim pelago, partim vestigia terra,
Vel rate dignatas, vel pede nostra sequi.
Sint precor hæ saltem faciles mihi: namque Deorum
Cætera cum magno Cæsare turba facit.
Méque tot aduersis cumulat, quot litus arenas,
Quótque fretum pisces, ouáque piscis habet.
Vere prius flores, æstu numerabis aristas:
Poma per autumnum, frigoribúsque niues:
Quàm mala, quæ patior toto iactatus in orbe:

Dum

Dum miser Euxini litora sæua peto.
Nec tamen, vt veni, leuior fortuna malorum est:
Huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
Hic quoque cognosco natalis stamina nostri:
Staminaq́ de nigro vellere facta mihi.
Vtq́ neque insidias, capitisq́ue pericula narrem,
Vera quidem vidi, sed grauiora fide.
Viuere quàm miserum est inter Bessósque Getásque
Illum, qui populi semper in ore fuit.
Quàm miserum est, porta vitam muróque tueri,
Vixque sui tutum viribus esse loci.
Aspera militiæ iuuenis certamina fugi:
Nec nisi lusura mouimus arma manu.
Nunc senior gladioq́ latus, scutóque sinistram,
Canitiem galeæ subijcióque meam.
Nam dedit è specula custos vbi signa tumultus:
Induimus trepida protinus arma manu.
Hostis habens arcus imbutáque tela venenis,
Sæuus anhelanti mœnia lustrat equo.
Vtq́ rapax pecudem, quæ se non texit ouili,
Per sata, per siluas fértque reférque lupus:
Sic, si quem nondum portarum sepe receptum
Barbarus in campis repperit hostis: habet.
Aut sequitur captus, connexáque vincula collo
Accipit: aut telo virus habente perit.
Hic ego sollicitæ iaceo nouus incola sedis:
Heu nimium fati tempora lenta mei!
Et tamen ad numeros antiquáque sacra reuerti
Sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neq́ cui recitem quisquã est mea carmina: nec qui
Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam?) scribóque legóque:
Tutáque iudicio littera nostra suo est.
Sæpe tamen dixi, cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ scripta Getæq́ legent?
Sæpe etiam lacrimæ sunt me scribente profusæ:

Humidaq; est fletu litera facta meo.
Corq; vetustâ meum tanquam noua vulnera nouit,
Inq; sinum mæsta labitur imber aquæ.
Dum vice mutata qui sim fuerimq; recordor:
Et tulerit me quo casus, & vnde subit,
Sæpe manus demens studijs irata sibiq;
Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ea de multis, quoniam non multa supersunt:
Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoq; non melius, quam sunt mea tempora carmen
Interdicta mihi consule Roma boni.

ELEGIA II.

Dolet non interesse triumpho, deuicta Germania.

Iam fera Cæsaribus Germania, totus vt orbis,
Victa potest flexo succubuisse genu.
Altaq; velantur fortasse palatia sertis:
Turaq; in igne sonant, inficiuntq; diem:
Candidaq; adducta collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum:
Donaq; amicorum templis promissa deorum
Reddere victores Cæsar vterq; parant:
Et qui Cæsareo iuuenes sub nomine crescunt:
Perpetuo terras vt regat ista domus:
Cumq; bonis nuribus pro sospite Liuia nato
Munera dat meritis sæpe datura deis:
Et pariter matres, & quæ sine crimine castos
Perpetua seruant virginitate focos.
Plebs pia, cumq; pia lætatur plebe Senatus:
Paruaq; cuius eram pars ego nuper, eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
Famaq; tam longè non nisi parua venit.
Ergo omnis populus poterit spectare triumphos:
Cumq; ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaq; captiua reges ceruice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus alijs pro tempore versos:

Terribiles

Terribiles aliĳs immemoresq́; sui.
Quorum pars causas, & res, & nomina quæret:
Pars referet quamuis nouerit illa parum.
Hic, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
Dux fuerat belli: proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miserabile fixit,
Non isto vultu, cùm tulit arma, fuit:
Ille ferox & adhuc oculis hostilibus ardens,
Hortator pugnæ consiliumq́; fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum:
Squalida prolixis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
Sæpe recusanti corpora capta deo.
Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes,
Plena feræ cædis, plena cruoris erant,
Drusus in his meruit quondam cognomina terris:
Quæ bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi malè tectus ab vlua,
Decolor ipse suo sanguine Rhenus erat.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
Et ducis inuicti sub pede mæsta sedet:
Collaq́; Romanæ præbens animosa securi
Vincula fert illa, qua tulit arma manu.
Hos super in curru Cæsar victore veheris
Purpureus populi ritè per ora tui:
Quaq́; ibis manibus circumplaudêre tuorum
Vndique iactato flore tegente vias.
Tempora Phœbea lauro cingentur: ioq́;
Miles io magna voce triumphe canet.
Ipse sono plausuq́; simul fremituq́; calentes
Quadriĳugos cernes sæpe resistere equos:
Inde petes arcem, & delubra fauentia votis:
Et dabitur merito laurea vota Ioui.
Hæc ego summotus qua possum mente videbo:
Erepti nobis ius habet illa loci.
Illa per immensas spatiatur libera terras

In cælum celeri peruenit illa via:
Illa meos oculos mediam deducit in vrbem,
Immunes tanti nec sinit esse boni:
Inueniétque animus, qua currus spectet eburnos:
Sic certè in patria per breue tempus ero.
Vera tamen capiet populus spectacula felix:
Lætáque erit præsens cum duce turba suo.
At mihi fingenti tantum longéque remoto
Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diuersum missus in orbem
Qui narret cupido vix erit ista mihi.
Is quoque iam serum referet veterémque triumphum,
Quo tamen audiero tempore lætus ero.
Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam:
Caussáque priuata publica maior erit.

ELEGIA III.

Alloquitur vtramque vrsam.

MAgna minorq; feræ, quarũ regis altera Graias,
Altera Sidonias vtraque sicca rates:
Omnia cum summo positæ videatis in axe;
Et maris occiduas non subeatis aquas:
Aetheream que suis cingens amplexibus arcem
Vester ab intacta circulus extet humo:
Adspicite illa precor: quæ non bene mœnia quondam
Dicitur Iliadas transiluisse Remus:
Inq; meam nitidos dominam conuertite vultus:
Sitque memor nostri, néne referte mihi.
Hei mihi cur timui? quæ sunt manifesta requiro:
Cur labat ambiguo spes mea mista metu?
Crede quod est, & vis: ac desine tuta vereri:
Déque fide certa sit tibi certa fides.
Quodq; polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,
Non mentitura tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est:
Quodq; potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tanquam præsentibus hæret:

Têque remota procul, si modò viuit, amat.
Ecquid vbi incubuit iusto mens ægra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curæ, dum te lectúsque, locúsque
Tangit? & oblitam non sinit esse mei?
Et veniunt æstus & nox immensa videtur?
Fessáque iactati corporis ossa dolent?
Non equidem dubito, quin hæc & cætera fiant:
Détque tuus mœsti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cùm Thebana peremptum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito: nec dicere possum,
Affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es: indignor, quod sim tibi causa doloris:
Non es vt amisso coniuge digna fores.
Tu verò tua damna dole mitissima coniux:
Tempus & à nostris exige triste malis:
Fléque meos casus, est quædam flere voluptas:
Expletur lacrimis, egeritúrque dolor.
Atque vtinam lugenda tibi non vita, sed esset
Mors mea: morte fores sola relicta mea:
Spiritus hic per te patrias exisset in auras:
Sparsissent lacrimæ corpora nostra piæ:
Supremóque die notum spectantia cœlum
Texissent digiti lumina nostra tui:
Et cinis in tumulo positus iacuisset auito:
Tactáque nascenti corpus haberet humus:
Denique dum vixi sine crimine, mortuus essem,
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, tu si cùm diceris exulis vxor,
Auertis vultus, & subit ora rubor.
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri:
Me miserum, si te iam pudet esse meam.
Tempus vbi est illud, quo te iactare solebas
Coniuge? nec nomen dissimulare viri?
Tempus vbi est, quo te (nisi non vis illa referri)

Et dici memini, iuuat & esse meam?
Vtq; proba dignum est, omni tibi dote placebam:
Addebat veris multa fauentis amor.
Nec quem præferres, ita res tibi magna videbar:
Quémue tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat, quod sis mihi nupta: tuusq;
Non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu:
Non legis Euadnen erubuisse viro.
Nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignem:
Ipse suis Phaëthon infitiandus erat.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti:
Quod precibus perijt ambitiosa suis.
Nec tibi, quòd sæuis ego sum Iouis ignibus ictus:
Purpureus molli fiat in ore rubor:
Sed magis in nostri curam consurge tuendi:
Exemplumq; mihi coniugis esto bonæ:
Materiámque tuis tristem virtutibus imple:
Ardua per præceps gloria vadit iter.
Hectora quis nosset, felix si Troia fuisset:
Publica virtutis per mala facta via est.
Ars tua Tiphy iacet, si non sit in æquore fluctus:
Si valeant homines, ars tua Phœbe iacet.
Quæ latet, inq; bonis cessat non cognita rebus:
Apparet virtus, arguitúrque malis.
Dat tibi nostra locum tituli fortuna: caputq;
Conspicuum pietas qua tua tollat, habet.
Vtere temporibus: quorum nunc munere freta es:
Et patet in laudes area magna tuas.

ELEGIA IIII.

Ad amicū, pro cuius nomine signa ponit.

O Qui nominibus cum sis generosus auitis,
Exsuperas morum nobilitate genus:
Cuius inest animo patrij candoris imago:
Non careat neruis candor vt iste suis:
Cuius in ingenio est patriæ facundia linguæ:

Qua

Quæ prior in Latio non fuit vlla foro:
Quod minimè volui, positis pro nomine signis
Dictus es; ignoscas laudibus ipse tuis.
Nil ego peccaui: tua te bona cognita produnt:
Si, quod es appares, culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum
Principe tam iusto posse nocere puto.
Ipse pater patriæ, quid enim ciuilius illo?
Sustinet in nostro carmine sæpe legi:
Nec prohibere potest: quia res est publica Cæsar:
Et de communi pars quoque nostra bono est.
Iuppiter ingenijs præbet sua numina vatum:
Séque celebrari quolibet ore sinit.
Caussa tua exemplo superorum tuta duorum est:
Quorum hic adspicitur, creditur ille deus.
Vt non debuerim, tamen hoc ego crimen habebo:
Non fuit arbitrij littera nostra tui.
Nec noua, quòd tecum loquor, est iniuria nostra:
Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus ne sim tibi crimen amicus:
Inuidiam, siqua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc certè noli dissimulare) pater:
Ingeniúmque meum (potes hoc meminisse) probabat:
Plus etiam quàm me iudice dignus eram.
Déque meis illo referebat versibus ore:
In quo pars altæ nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit:
Sed prius auctori sunt data verba tuo.
Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus actis
Vltima si demas; vita tuenda mea est.
Hanc quoque, qua perij, culpam, scelus esse negabis:
Si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor, aut error, nobis prius obfuit error:
Aut sine me fati non meminisse mei.
Néue retractando nondum coeuntia rumpe

Vulnera: vix illis proderit ipsa quies.
Ergo vt iure damus pœnas: sic abfuit omne
Peccato facinus, consiliumque meo.
Idq; Deus sentit: pro quo nec lumen ademptum:
Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam, viuat modo, finiet olim,
Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc alio iubeat discedere: si non
Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium pauloq; quietius oro:
Quique sit à sæuo longius hoste, locum.
Tantaque in Augusto clementia: si quis ab illo
Hæc peteret pro me: forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora ponti:
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque iactantur moderatis æquora ventis:
Nec placidos portus hospita nauis habet.
Sunt circa gentes quæ prædam sanguine quærunt;
Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
Pænè sub eiusdem frigoris axe iacent.
Nec procul à nobis locus est, vbi Taurica dira
Cæde pharetratæ spargitur ara deæ.
Hæc prius, vt memorant, non inuidiosa nefandis,
Nec cupienda bonis, regna Thoantis erant.
Hic pro supposita virgo Pelopeia cerua
Sacra deæ coluit qualiacumque suæ.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
Exactus furiis venerat ipse suis,
Et comes exemplum veri Phocæus amoris:
Qui duo corporibus, mentibus vnus erant:
Protinus euincti tristem ducuntur ad aram:
Quæ stabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit illum:
Alter ab alterius funere mæstus erat.
Et iam constiterat stricto mucrone sacerdos:

Cinxerat

Cinxerat & Graias barbara vitta comas.
Cùm vice sermonis fratrem cognouit: & illi
Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Læta deæ signum crudelia sacra perosæ
Transtulit ex illis in meliora locis.
Hæc igitur regio magni penè vltima mundi,
Quam fugere homines, dîque, propinqua mea est.
Atque meam terram prope sunt funebria sacra:
Si modo Nasonis barbara terra sua est.
O vtinam venti, quibus est ablatus Orestes,
Placata referant & mea vela deo.

ELEGIA V.

Ad amicum cuius nomẽ tacet, ne noceat.

O Mihi dilectos inter sors prima sodales,
Vnica fortunis ara reperta meis:
Cuius ab alloquijs anima hæc moribunda reuixit
Vt vigil infusa Pallade flamma solet:
Qui veritus non es portus aperire fideles
Fulmine percussæ confugiumque rati:
Cuius eram censu non me sensurus egentem:
Si Cæsar patrias eripuisset opes:
Temporis oblitum dum me rapit impetus huius;
Excidit heu nomen quàm mihi penè tuum.
Tu tamen agnoscis: tactúsque cupidine laudis,
Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certè ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem;
Et raram famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato vereor tibi carmine, néue
Intempestiuus nominis obstet honor.
Quod licet, & tutum est, intra tua pectora gaude:
Méque tui memorem, teque fuisse pium.
Vtque facis remis ad opem luctare ferendam,
Dum veniet placido mollior aura deo:
Et tutare caput nulli seruabile: si non
Qui mersit Stygia subleuet illud aqua.
Téque, quod est rarum, præsta constanter ad omne

Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua processus habeat fortuna perennes:
Sic ope non egeas ipse, iuuésque tuos:
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni,
Incidat & vestro rara querela toro:
Diligat & semper socius te sanguinis illo
Quo pius affectu Castora frater amat:
Sic iuuenis, similisque tibi sit natus: & illum
Moribus agnoscat quilibet esse tuum:
Sic faciat socerum tæda te nata iugali:
Nec tardum iuueni det tibi nomen aui.

ELEGIA VI.

Omnia tempore leniri: sua verò mala exasperari, eo ipso, quod diuturnitate fractus non sufficeret ijs ferendis.

Tempore ruricolæ patiens fit taurus aratri:
Præbet & incuruo colla premenda iugo.
Tempore paret equus lentis animosus habenis:
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum:
Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet.
Quæq; sui iussis obtemperat Inda magistri
Bellua, seruitium tempore victa subit.
Tempus, vt extentis tumeat facit vua racemis:
Vixq; merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas semen perducit aristas:
Et ne sint tristi poma sapore facit.
Hoc tenuat dentem terram findentis aratri:
Hoc rigidos silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam sæuas paulatim mitigat iras:
Hoc minuit luctus: mœstáque corda leuat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas
Præterquam curas attenuare meas.
Vt patria careo: bis frugibus area trita est:
Dissiluit nudo pressa bis vua pede.
Nec quæsita tamen spatio patientia longo est:
Ménsque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt iuga sæpe iuuenci:

Et

Et domitus freno sæpe repugnat equus.
Tristior est etiam præsens ærumna priore:
Vt sit enim sibi par: creuit, & aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt:
Sed magis hoc, quo sunt cognitiora, grauant.
Est quoque non minimum vires afferre recentes:
Nec præconsumptum temporis esse malis.
Fortior in fuluis nouus est luctator arena:
Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est melior nitidis gladiator in armis:
Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites nauis modò facta procellas:
Quamlibet exiguo soluitur imbre vetus.
Nos quoque quæ ferimus tulimus patientius antè
Quæ mala sunt longa multiplicata die.
Credite, deficio, nostroque à corpore quantum
Auguror, accedunt tempora parua malis:
Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat:
Vix habeo tenuem quæ tegat ossa cutem
Corpore, sed mens est ægro magis ægra: malique
In circumspectu stat sine fine sui.
Vrbis abest facies, absunt mea cura sodales:
Et, qua nulla mihi carior, vxor abest.
Vulgus adest Scythicum, braccataque turba Getarũ.
Sic mala, quæ video, non videoque, nocent.
Vna tamen spes est, quæ me solatur in istis:
Hæc fore morte mea non diuturna mala.

ELEGIA VI.

Accusat amicum quòd ab eo literas non acceperit.

Bis me sol adijt gelidam post frigore brumam:
Bisque suum tacto pisce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
Quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessauit pietas, scribentibus illis,
Exiguus nobis cum quibus vsus erat?
Cur quoties alicui dum chartæ vincula dempsi,

Illam speraui nomen habere tuum?
Di faciant, vt sæpe tua sit epistola dextra
Scripta, sed ex multis reddita nulla mihi.
Quod precor esse liquet. credam prius ora Medusæ
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
Esse canes vtero sub virginis: esse Chimæram:
A truce quæ flammis separet angue leam:
Quadrupedésque homines cum pectore pectora iunctos:
Tergeminúmque virum, tergeminúmque canem:
Sphingáque, & Harpias, serpentipedésque Gigantes:
Centimanúmque Gygen, semibouémque virum:
Hæc ego cuncta prius, quàm te carissime credam
Mutatum, & curam deposuisse mei.
Innumeri montes inter me téque, viæque
Fluminàque, & campi, nec freta pauca iacent.
Mille potest caussis, à te quæ litera sæpe
Missa sit, in nostras rara venire manus.
Mille tamen caussis scribendo vince frequenter:
Excusem ne te semper amice mihi.

ELEGIA VIII.

Queritur se iam senem exulare.

Iam mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas.
Iam subeunt anni fragiles, & inertior ætas:
Iámque parum firmo me mihi ferre graue est.
Nunc erat, vt posito deberem fine laborum
Viuere me nullo sollicitante metu:
Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere: & in studijs molliter esse meis.
Et paruam celebrare domum, veterésque Penates:
Et quæ nunc domino rura paterna carent:
Inque sinu dominæ, carisque nepotibus, inque
Securus patria consenuisse mea.
Hæc mea sic quondam peragi sperauerat ætas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita dis visum: qui me terráque, maríque

Actum

Actum Sarmaticis exposuere locis:
In caua ducuntur quassæ naualia puppes:
Ne temere in medijs dissoluantur aquis.
Ne cadat: & multas palmas inhonestet adeptas:
Languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles vbi emeritis non est satis vtilis armis:
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, lares.
Sic igitur tarda vires minuente senecta,
Me quoque donari iam rude, tempus erat.
Tempus erat nec me peregrinum ducere cœlum:
Nec siccam Getico fonte leuare sitim.
Sed modò, quos habui, vacuos secedere in hortos:
Nunc hominum visu rursus & vrbe frui.
Sic animo quondam non diuinante futura
Optabam placidè viuere posse senex.
Fata repugnarunt: quæ, cùm mihi tempora prima
Mollia præbuerint: posteriora grauant.
Iamq; decem lustris omni sine labe peractis,
Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul à metis, quas penè tenere videbar,
Curriculo grauis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me sæuire coegi:
Mitius immensus quo nihil orbis habet:
Ipsaq; delictis victa est clementia nostris:
Nec tamen errori vita negata meo est.
Vita procul patria peragenda sub axe Boreo est:
Qua maris Euxini terra sinistra iacet.
Hac mihi si Delphos, Dodonáque diceret ipsa
Esse videretur, vanus vterque locus.
Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud;
Vt maneat rapido firmius igne Iouis.
Nil ita sublime est, supráque pericula tendit,
Non sit vt inferius, suppositúmque deo,
Nam quanquam vitio pars est contracta malorum:
Plus tamen exitij numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este:

Aequantem superos emeruisse virum.

ELEGIA IX.

Admonet quendam ne pergat lædere.

Silicet, & pateris, nomen facinúsque tacebo:
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis:
Nostráque vincetur lacrimis clementia seris:
Fac modo te pateat pœnituisse tui:
Fac modò te damnes: cupiásque eradere vitæ
Tempora, si possis, Tisiphonæa tuæ.
Sin minus, & flagrant odio tua pectora nostro:
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem:
Nostra suas istuc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Cæsar mihi iura reliquit:
Et sola est patria pœna carere mea:
Et patriam modò sit sospes, speramus ab illo.
Sæpe Iouis telo quercus adusta viret.
Denique vindictæ si sit mihi nulla facultas:
Pierides vires & sua tela dabunt.
Quod Scythicis habitem longè summotus in oris:
Siccáque sint oculis proxima signa meis:
Nostra per immensas ibunt præconia gentes:
Quódque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occasum, quidquid dicemus ab ortu:
Testis & Hesperiæ vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans altas audiar vndas:
Et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te sontem tantummodo secula norint:
Perpetuæ crimen posteritatis eris.
Iam feror in pugnas: & nondum cornua sumpsi:
Nec mihi sumendi caussa sit vlla velim.
Circus adhuc cessat: spargit tamen acer arenam
Taurus: & infesto iam pede pulsat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus est: cane Musa receptus:
Dum licet huic nomen dissimulare suum.

ELEGIA X.

De seipso ad posteritatem,

Ille ego, qui fueram tenerorum lusor amorum,
Quem legis, vt noris, accipe posteritas.
Sulmo mihi patria est, gelidis vberrimus vndis:
Millia qui nouies distat ab vrbe decem.
Editus hinc ego sum: nec non vt tempora noris;
Cùm cecidit fato consul vterque pari.
Si quid id est, vsque à proauis vetus ordinis heres;
Non modò fortunæ munere factus eques.
Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus:
Qui tribus antè quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus affuit idem:
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ festis de quinque Mineruæ,
Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri: curâque parentis
Imus ad insignes vrbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo
Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi iam puero cælestia sacra placebant:
Inq; suum furtim Musa trahebat opus.
Sæpe pater dixit, studium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totóque Helicone relicto
Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos:
Et quod tentabam scribere, versus erat.
Interea tacito passu labentibus annis,
Liberior fratri sumpta mihique toga est.
Induiturque humeris cum lato purpura clauo;
Et studium nobis quod fuit antè, manet.
Iámque decem vitæ frater geminauerat annos;
Cùm perit: & cœpi parte carere mei.
Cepimus & teneræ primos ætatis honores:
Déque viris quondam pars tribus vna fui.

Q

Curia restabat: claui mensura coacta est:
Maius erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori:
Sollicitæq; fugax ambitionis eram:
Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
Otia, iudicio semper amata meo.
Temporis illius colui, fouique poëtas:
Quótque aderant vates, rebar adesse deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior æuo,
Quæq; nocet serpens, quæ iuuat herba, Macer.
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes,
Iure sodalitio qui mihi iunctus erat.
Ponticus heroo, Battus quoque clarus iambo,
Dulcia conuictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures:
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Vrgilium vidi tantùm: nec auara Tibullo
Tempus amicitiæ fata dedere meæ.
Successor fuit hic tibi Galle: Propertius illi:
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Vtq; ego maiores, sic me coluere minores:
Notáque non tardè facta Thaleia mea est.
Carmina cùm primum populo iuuenilia legi:
Barba resecta mihi bisue, semelue fuit.
Mouerat ingenium totam cantata per vrbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi: sed quæ vitiosa putaui,
Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tum quoque cùm fugerem, quædam placitura cremaui
Iratus studio carminibusque meis.
Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quódque leuis caussa moueret, erat.
Cùm tamen hoc essem, minimoque accenderer igne,
Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Pænè mihi puero nec digna, nec vtilis vxor
Est data: quæ tempus per breue nupta fuit.

Illi successit, quamuis sine crimine coniux:
 Non tamen in nostro firma futura toro.
Vltima, quæ mecum seros permansit in annos:
 Sustinuit coniux exsulis esse viri.
Filia me mea bis prima fecunda iuuenta,
 Sed non ex vno coniuge fecit auum.
Et iam complerat genitor sua fata; nouémque
 Addiderat lustris altera lustra nouem:
Non aliter fleui, quàm me fleturus ademptum
 Ille fuit: matri proxima busta tuli.
Felices ambo tempestiuéque sepulti:
 Ante diem pœnæ quòd periere meæ.
Me quoque felicem, quod non viuentibus illis
 Sum miser; & de me quod doluere nihil.
Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restant,
 Et gracilis structos effugit vmbra rogos;
Fama parentales si vos mea contigit vmbræ,
 Et sunt in Stygio crimina nostra foro:
Scite precor caussam (nec vos mihi fallere fas est)
 Errorem iussæ non scelus esse fugæ.
Manibus hoc satis est: ad vos studiosa reuertor
 Pectora: quæ vitæ quæritis acta meæ.
Iam mihi canities, pulsis melioribus annis
 Venerat; antiquas miscuerátque comas:
Postq̃ meos ortus Pisæa vinctus oliua
 Abstulerat decies præmia victor eques:
Cùm maris Euxini positos ad læua Tomitas
 Quærere me læsi principis ira iubet.
Caussa meæ cunctis nimiùm quoque nota ruinæ
 Indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumq́; nefas, famulósque nocentes?
 Ipséque multa tuli non leuiora fuga.
Indignata malis mens est succumbere: séque
 Præstitit inuictam viribus vsa suis.
Oblitúsque mei ductæq́; per otia vitæ,
 Insolita cepi temporis arma manu.

Tótque tuli terra casus pelagóque; quot inter
Occultum stellæ conspicuúmque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto,
Iuncta pharetrati Sarmatis ora Getis.
Hic ego, finitimis quamuis circumsonor armis;
Tristia, quo possum carmine, fata leuo.
Quod quamuis nemo est, cuius referatur ad aures:
Si tamen absumo, decipióque diem.
Ergo quòd viuo, durísque laboribus obsto,
Nec me sollicitæ tædia lucis habent:
Gratia Musa tibi: nam tu solatia præbes:
Tu curæ requies, tu medicina venis:
Tu dux & comes es: tu nos abducis ab Istro:
In medióque mihi das Helicone locum:
Tu mihi, quod rarum est, viuo sublime dedisti
Nomen: ab exsequijs quod dare fama solet:
Nec qui detractat præsentia liuor, iniquo
Vllum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cùm secula nostra poëtas:
Non fuit ingenio fama maligna meo:
Cúmque ego præponam multos mihi: non minor illis
Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præsagia veri:
Protinus vt moriar non ero terra tuus.
Siue fauore tuli, siue hanc ego carmine famam:
Iure tibi grates candide lector ago.

TRISTIVM LIBER V.

ELEGIA I.

Ad amicũ, vt & hunc librum accipiat.

HVnc quoque de Getico nostri studiose libellum
Litore, præmissis quatuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis fortuna poëtæ:
Inuenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis vt noster status est, ita flebile carmen,

Materiæ scripto conueniente suæ.
Integer & lætus, læta & iuuenilia lusi:
Illa tamen nunc me composuisse piget.
Vt cecidi, subiti perago præconia casus:
Sûmque argumenti conditor ipse mei.
Vtq; iacens ripa deflere Caystrius ales
Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longè proiectus in oras,
Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis, lasciuáque carmina quærit:
Præmoneo numquam scripta quòd ista legat.
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
Et plures, quorum nomina magna vigent.
Atque vtinam numero nos non essemus in isto:
Hei mihi cur vmquam Musa locuta mea est?
Sed dedimus pœnas, Scythicique in finibus Istri
Ille pharetrati lusor amoris adest.
Quod superest, socios ad publica carmina flexi:
Et memores iussi nominis esse mei.
Si tamen ex vobis aliquis tam multa requiret,
Vnde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte:
Materia est proprijs ingeniosa malis.
Et quota fortunæ pars est in carmine nostræ?
Felix qui patitur quæ numerare potest.
Quot frutices siluæ, quot flauas Thybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet:
Tot mala pertulimus quorum medicina, quiésque
Nulla nisi in studio est, Pieridúmque mora.
Quis tibi Naso modus lacrimosi carminis? inquis:
Idem, fortunæ qui modus huius erit.
Quod querar illa mihi pleno de fonte ministrat:
Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum coniuge reddas;
Sint vultus hilares: simq; quod antè fui.
Lenior inuicti si sit mihi Cæsaris ira:

Carmina lætitiæ iam tibi plena dabo.
Nec tamen vt lusit, rursus mea litera ludet:
Sit semel illa ioco luxuriata meo.
Quod probet ipse canam: pœnæ modò parte leuata:
Barbariam, rigidos effugiámque Getas.
Interea nostri quid agant nisi triste libelli?
Tibia funeribus conuenit ista meis.
At poteras inquis melius mala ferre silendo:
Et tacitus casus dissimulare tuos:
Exigis vt nulli gemitus tormenta sequantur:
Acceptóque graui vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus: & bouis ore queri.
Cùm Priami lacrimis offensus non sit Achilles:
Tu fletus inhibes durior hoste meos?
Cùm faceret Nioben orbam Latonia proles:
Non tamen & siccas iussit habere genas.
Est aliquid fatale malum per verba leuare:
Hoc querulam Prognen, Halcyonénque facit:
Hoc erat in gelido quare Pæantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.
Strangulat inclusus dolor, atque exæstuat intus:
Cogitur & vires multiplicare suas.
Da veniam potius: vel totos tolle libellos:
Si mihi quod prodest, hoc tibi lector obest.
Sed nec obesse potest ulli: nec scripta fuerunt
Nostra, nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt, fateor: quis te mala sumere cogit?
Aut quis deceptum ponere sumpta vetat?
Ipse nec hoc mando: sed vt huc deducta legantur:
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre poëtis:
Inter Sauromatas ingeniosus eram.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæq;
Ingenio stimulos subdere fama solet.
Noluimus assiduis animum tabescere curis:

Quo

Quæ tamen irrumpunt: quæque vetantur, eunt.
Cur scribam docui: cur mittam quæritis istos?
Vobiscum cupio quolibet esse modo.

ELEGIA II.

Ad vxorem ne timeat rogare Cæsarem.

Ecquid vt è Ponto noua venit epistola, palles?
Et tibi sollicita soluitur illa manu?
Pone metum: valeo: corpúsque, quod antè laborum
Impatiens nobis inualidúmque fuit:
Sufficit: atque ipso vexatum induruit vsu:
An magis infirmo non vacat esse mihi?
Mens tamen ægra iacet, nec tempore robora sumpsit.
Affectúsque animi qui fuit antè, manet.
Quæque mora, spatióque suo coitura putaui:
Vulnera non aliter, quàm modò facta, dolent.
Scilicet exiguis prodest annosa vetustas:
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Penè decem totis aluit Pœantius annis
Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus æterna consumptus tabe perisset:
Si non quæ nocuit dextra tulisset opem.
Et mea, si facinus nullum commisimus, opto
Vulnera qui fecit, facta leuare velit.
Contentúsque mei iam tandem parte doloris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat vt multum, multum restabit acerbi:
Pársque meæ pœnæ totius instar erit.
Litora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quotue soporiferum grana papauer habet:
Silua feras quot alit, quot piscibus vnda natatur,
Quot tenerum pennis aëra pulsat auis:
Tot premor aduersis: quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Vtque viæ casus, vt amara pericula ponti,
Vt taceam strictas in mea fata manus,
Barbara me tellus, orbísque nouissima magni

Sustinet, & sæuo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego traijcerer: nec enim mea culpa cruenta est:
Esset, quæ debet, si tibi cura mei.
Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est:
Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? & tuta times? accede, rogáque:
Cæsare nil ingens mitius orbis habet.
Me miserum: quid agam? si proxima quæque relinquunt:
Subtrahis & fracto tu quoque colla iugo.
Quò ferar? vnde petam lapsis solatia rebus?
Anchora iam nostram non tenet vlla ratem.
Viderit: ipse sacram quamuis inuisus ad aram
Confugiam: nullas summouet ara manus.

Apostrophe ad Cæsarē, vt mala vel exsilij mutatione mitiget.

Alloquar en absens absentia numina supplex:
Si fas est homini cum Ioue posse loqui.
Arbiter imperij, quo certum est sospite cunctos
Ausoniæ curam gentis habere deos:
O decus, ô patriæ per te florentis imago!
O vir non ipso, quem regis, orbe minor!
Sic habites terras, & te desideret æther:
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas.
Parce precor: minimámque tuo de fulmine partem
Deme: satis pœnæ, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est: vitámque dedisti:
Nec mihi ius ciuis, nec mihi nomen abest.
Nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
Edicti verbis nominor ipse tui.
Omniáque hæc timui, quoniam meruisse videbar:
Sed tua peccato lenior ira meo est.
Arua, relegatum iussisti visere Ponti,
Et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
Iussus ad Euxini deformia litora veni
Æquoris: hæc gelido terra sub axe iacet.
Nec me tam cruciat numquam sine frigore cælum:
Glebáque canenti semper obusta gelu:
Nesciáque est vocis quod barbara lingua Latinæ,

Graiáque

Graiàque quòd Getico victa loquela sono est:
Quàm quod finitimo cinctus premor vndique Marte:
  Vixque breuis tutos murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum est: pacis fiducia nunquam:
  Sic hic nunc patitur, nunc timet arma locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charybdis
  Deuoret: atque suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis vrar patienter in Ætnæ:
  Vel freta Leucadij mittar in alta dei.
Quod petimus pœna est: neque enim miser esse recuso:
  Sed precor, vt possim tutius esse miser.

ELEGIA III.

Ad Bacchũ; vt pro se Cæsarem roget.

ILla dies hæc est: qua te celebrare poëtæ,
  Si modò non fallunt tempora: Bacche solent:
Festàque odoratis innectunt tempora sertis:
  Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos memini, dum me mea fata sinebant:
  Non inuisa tibi pars ego sæpe fui.
Quem nunc suppositum stellis Erimanthidos Vrsæ
  Iuncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuámque laboribus egi
  In studijs vitam, Pieridúmque choro:
Nunc procul à patria Geticis circumsonor armis,
  Multa prius pelago, multáque passus humo.
Siue mihi casus, siue hoc dedit ira deorum:
  Nubila nascenti seu mihi Parca fuit.
Tu tamen è sacris hederæ cultoribus vnum
  Numine debueras sustinuisse tuo.
An dominæ fati quidquid cecinere sorores:
  Omne sub arbitrio desinit esse Dei?
Ipse quoque æthereas meritis inuectus es arces:
  Quo non exiguo facta labore via est:
Nec patria est habitata tibi: sed ad vsque niuosum
  Strymona venisti, Marticolámque Geten:
Persidáque, & lato spatiantem flumine Gangem.

Et quæscumque bibit decolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ
Stamina bis genito, bis cecinere tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire deorum:
Ferrea sors vitæ difficilisque premit:
Illo nec lenius cecidi: quem magna locutum
Reppulit à Thebis Iuppiter igne suo
Vt tamen audisti percussum fulmine vatem:
Admonitu matris condoluisse potes.
Et potes, adspiciens circum tua sacra poëtas,
Nescio quis nostri dicere cultor abest.
Fer bone Liber opem: sic altera degrauet vlmum
Vitis, & incluso plena sit vua mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnaua iuuentus
Adsit: & attonito non taceare sono.
Ossa bipenniferi sic sint malè pressa Lycurgi:
Impia nec pœna Pentheos vmbra vacet:
Sic micet æternum, vicináque sidera vincat
Coniugis in cœlo clara corona tuæ.
Huc ades: & casus releues pulcherrime nostros
Vnum de numero me memor esse tuo.
Sunt dis inter se commercia: flectere tenta
Cæsareum numen numine Bacche tuo.
Vos quoque consortes studij pia turba poëtæ
Hec eadem sumpto quisque rogate mero.
Atque aliquis vestrum Nasonis nomine dicto
Deponat lacrimis pocula mista suis:
Admonitusq; mei, cùm circumspexerit omnes:
Dicat, vbi est nostri pars modò Naso chori?
Idq; ita: si vestrum merui candore fauorem:
Nullaque iudicio littera læsa meo est:
Si, veterum digne veneror cùm scripta virorum:
Proxima non illis esse minora reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IIII.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
Lassaque facta mari, lassaq; facta via.
Qui mihi flens dixit, tu, cui licet, adspice Romam:
Heu quanto melior sors tua sorte mea est!
Flens quoque me scripsit: nec qua signabar, ad os est
Antè, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiæ causam si quis cognoscere quærit;
Ostendi solem postulat ille sibi:
Nec frondem in siluis, nec aperto mollia prato
Gramina: nec pleno flumine cernit aquas:
Quid Priamus doleat mirabitur Hectore rapto:
Quidue Philoctetes ictus ab angue gemat.
Di facerent vtinam talis status esset in illo:
Vt non tristitiæ caussa dolenda foret.
Fert tamen, vt debet, casus patienter amaros:
More nec indomiti frena recusat equi:
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
Conscius in culpa non scelus esse sua.
Sæpe refert, sit quanta dei clementia: cuius
Se quoque in exemplis annumerare solet.
Nam quòd opes teneat patrias, quòd nomina ciuis:
Denique quod viuat: munus habere dei.
Te tamen (ô si quid credis mihi) carius ille,
Omnibus in toto pectore semper habet.
Teq; Menœtiaden, te qui comitatus Orestem,
Te vocat AEgiden, Euryalumq; suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat: & quæ
Plurima cum patria sentit abesse sibi:
Quàm vultus, oculosq; tuos, ô dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis.
Sæpe etiam mærens tempus reminiscitur illud:
Quod non præuentum morte fuisse dolet.
Cùmque alii fugerent subitæ contagia cladis:
Nec vellent ictæ limen adire domus:

Loquitur epistola auctoris incommoda.

Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem:
Si paucos aliquis tresue, duosue vocat.
Quamuis attonitus: sensit tamen omnia: nec te
Se minus aduersis indoluisse suis.
Verba solet, vultúmque tuum, gemitúsque referre:
Et te flente suos demaduisse sinus.
Quam sibi præstiteris, quo consolatus amicum
Sis ope: solandus cùm simul ipse fores.
Pro quibus affirmat fore se memorémque, piúmque,
Siue diem videat, siue tegatur humo.
Per caput ipse suum solitus iurare, tuúmque,
Quod scio non illi vilius esse suo:
Plena tot ac tantis referetur gratia factis:
Nec sinet ille tuos litus arare boues.
Fac modo constanter profugum tueare: quod ille,
Qui bene te nouit: non rogat ipsa rogo.

ELEGIA V.

Celebrat natalem vxoris.

ANnuus assuetum dominæ natalis honorem
Exigit: ite manus ad pia sacra meæ.
Sic quondam festum Laërtius egerat heros
Forsan in extremo coniugis orbe diem.
Lingua fauens adsit nostrorum oblita malorum:
Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui:
Quæq; semel toto vestris mihi sumitur anno:
Sumatur fatis discolor alba meis:
Aráque gramineo viridis de cespite fiat:
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura puer pingues facientia flammas:
Quódque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamuis procul absumus, opto
Candidus huc venias, dissimilísque meo.
Si quod & instabat dominæ miserabile vulnus:
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæq; graui nuper plus quam quassata procella est;
Quod superest tutum per mare nauis eat.

Illa

Illa domo, natâque sua, patriâque fruatur:
  Erepta hæc vni sit satis esse mihi.
Quatenus & non est in caro coniuge felix:
  Pars vitæ tristi cetera nube vacet.
Viuat, amétque virum: quoniam sic cogitur, absens:
  Consumátque annos sed diuturna suos.
Adijcerem & nostros: sed ne contagia fati
  Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est. fieri quis posse putaret,
  Vt facerem in medijs hæc ego sacra Getis?
Adspice vt aura tamen fumos è ture coortos
  In partes Italas & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis: quas exigit ignis:
  Consilium fugiunt cetera penè meum.
Consilio, commune sacrum cùm fiat in ara
  Fratribus, alterna qui periere manu:
Ipsa sibi discors, tanquam mandetur ab illis,
  Scinditur in partes atra fauilla duas.
Hoc memini quondam fieri non posse loquebar:
  Et me Battiades iudice falsus erat.
Omnia nunc credo; cum tu non stultus ab arcto
  Terga vapor dederis, Ausoniámque petas.
Hæc igitur lux est: quæ si non orta fuisset,
  Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroibus æquos:
  Queis erat Eurytion: Icariúsque pater.
Nata pudicitia est, mores, probitásque, fidésque:
  At non sunt ista gaudia nata die:
Sed labor, & curæ, fortunáque moribus impar;
  Iustáque de viduo pæne querela toro.
Scillicet aduersis probitas exercita rebus
  Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Vlysses:
  Penelope felix: sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces
  Forsitan Euadnem vix sua nosset humus

Cùm Pelia genitæ tot sint: cur nobilis vna est?
  Nempe fuit misero nupta quod vna viro.
Effice vt Iliacas tangat prior alter arenas,
  Laodameia nihil, cur referatur, erit.
Et tua, quod malles, pietas ignota maneret:
  Implerent venti si mea vela sui.
Di tamen, & Cæsar dis accessure, sed olim
  Æquarint Pylios cùm tua fata dies.
Non mihi; qui pœnam fateor meruisse: sed illi
  Parcite: quæ nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

Rogat amicum quendam, ne discedat ab officio.

TV quoque nostrarum quondam fiducia rerum,
  Qui mihi confugium, qui mihi portus eras;
Tu quoque suscepti curam dimittis amici?
  Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum fateor: quam si tu tempore nostro
  Depositurus eras: non subeunda fuit.
Fluctibus in medijs nauem Palinure relinquis?
  Ne fuge: neue tua sit minor arte fides.
Numquid Achilleos inter fera prælia fidi
  Deseruit leuitas Automedontis equos?
Quem semel accepit, nunquam Podalirius ægro
  Promissam medicæ non tulit artis opem.
Turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes:
  Quæ patuit dextræ firma sit ara meæ.
Nil nisi me solum primo tutatus es: at nunc
  Me pariter serua, iudiciumque tuum:
Si modò non aliqua est in me noua culpa; tuámque
  Mutarunt subito crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythica quam non bene ducimus aura,
  Quod cupio, membris exeat antè meis:
Quàm tua delicto stringantur pectora nostro:
  Et videar merito vilior esse tibi.
Non adeo toti fatis vrgemur iniquis:
  Vt mea sit longis mens quoque mota malis.

Finge

Finge tamen motam: quoties Agamemnone natum
Dixisse in Pyladem verba proterua putas?
Nec procul à vero est, quod vel pulsarit amicum:
Mansit in officiis non minus ille suis.
Hoc est cum miseris solum commune beatis:
Ambobus tribui quod solet obsequium.
Ceditur & cæcis: & quos prætexta verendos
Virgáque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes:
Non habet in nobis vllius ira locum.
Elige nostrorum minimum, minimúmque laborum:
Isto, quo quereris, grandius illud erit.
Quàm multa madidæ celantur arundine fossæ,
Florida quàm multas Hybla tuetur apes:
Quàm multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta solent:
Tam me circumstat densorum turba malorum:
Crede mihi, vero est nostra querela minor.
His, qui contentus non est: in litus arenas,
In segetem spicas, in mare fundat aquas.
Intempestiuos igitur compesce tumores:
Vela neque in medio desere nostra mari.

ELEGIA VII.

Narrat miseriam suã, & habitũ, & mores Getarum.

QVam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
Latus vbi æquoreis iungitur Ister aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita salute:
Candida fortunæ pars manet vna meæ.
Scilicet, vt semper, quid agam charissime quæris:
Quamuis hoc vel me scire tacente potes:
Sum miser: hæc breuis est nostrorum summa malorũ.
Quisquis & offenso Cæsare viuet; erit.
Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores: discere cura tibi est.
Mista sit hæc quamuis inter Græcósque, Getásque:
A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticæ maior, Geticæq; frequentia gentis

Per medias in equis itque reditque vias.
In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum;
Teláque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera: trux vultus: verissima mortis imago:
Non coma, non vlla barba resecta manu.
Dextera non segnis stricto dare vulnera cultro:
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Viuit in his heu, non vestrorum oblitus amorum:
Hos videt, hos vates audit amice tuus.
Atque vtinam viuat, & non moriatur in illis:
Absit ab inuisis & tamen vmbra locis.
Carmina quod pleno saltari nostra theatro,
Versibus & plaudi scribis amice meis.
Nil equidem feci, tu scis hoc ipse, theatris:
Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Non tamen ingratum est quodcunque obliuia nostri
Impedit: & profugi nomen in ora refert.
Quamuis interdum, quæ me læsisse recordor
Carmina deuoueo, Pieridésque meas:
Cùm bene deuoui: nequeo tamen esse sine illis:
Vulneribúsque meis tela cruenta sequor.
Quæque modo Euboicis lacerata est fluctibus: audet
Graia Capharea currere puppis aqua.
Nec tamen, vt lauder vigilo: curámque futuri
Nominis, vtilius quod latuisset ago.
Detineo studijs animum: falloque labores:
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris
Quámue malis aliam quærere coner opem?
Siue locum specto: locus est inamabilis: & quo
Esse nihil toto tristius orbe potest.
Siue homines, vix sunt homines hoc nomine digni.
Quámque lupi, sæuæ plus feritatis habent.
Non metuunt leges: sed cedit viribus æquum:
Victáque pugnaci iura sub ense iacent.
Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis:

Oráque

Oráque sunt longis horrida tecta comis.
In paucis extant Græcæ vestigia linguæ:
Hæc quoque iam Getico barbara facta sono.
Vnus in hoc non est populo, qui forte Latine
Quælibet e medio reddere verba queat.
Ipse ego Romanus vates, ignoscite Musæ:
Sarmatico cogor plurima more loqui.
Et pudet: & fateor: iam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.
Nec dubito, quin sint & in hoc non pauca libello
Barbara: non hominis culpa, sed ista loci.
Ne tamen Ausoniæ perdam commercia linguæ,
Et fiat patrio vox mea muta sono:
Ipse loquor mecum: desuetaque verba retracto:
Et studij repeto signa sinistra mei.
Sic animum, tempúsque traho: méque ipse reduco
A contemplatu semoueóq; mali.
Carminibus quæro miserarum obliuia rerum:
Præmia si studio consequar ista, sat est.

ELEGIA VIII.

Non adeo cecidi, quamuis abiectus, ut infra Inuehitur in quendam quod se lacesseret.
Te quoque sim: inferius quo nihil esse potest.
Quæ tibi res animos in me facit improbe? curue
Casibus insultas, quos potes ipse pati?
Nec mala te reddunt mitem, placidúmue iacenti
Nostra? quibus possunt illacrimare feræ?
Nec metuis dubio fortunæ stantis in orbe
Numen? & exosæ verba superba deæ?
Exiget at dignas vltrix Rhamnusia pœnas:
Imposito calcas quid mea fata pede?
Vidi ego naufragiúmque viros & in æquore mergi:
Et numquam dixi iustior vnda fuit.
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat:
Nunc mendicato pascitur ille cibo.
Passibus ambiguis fortuna volubilis errat:

Et manet in nullo certa, tenáxque loco:
Sed modo læta manet, vultus modo sumit acerbos;
Et tantum constans in leuitate sua est.
Nos quoque floruimus: sed flos fuit ille caducus;
Flammáque de stipula nostra breuisque fuit.
Néue tamen tota capias fera gaudia mente;
Non est placandi spes mihi nulla dei.
Vel quia peccaui citra scelus: vtque pudore
Non caret; inuidia sic mea culpa caret.
Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
Illo cui paret mitius orbis habet.
Scillicet ut per vim non est superabilis vlli;
Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exémploque deum quibus accessurus & ipse est;
Cum pœnæ venia plura roganda petam.
Si numeres anno soles & nubila toto;
Inuenies nitidum sæpius isse diem.
Ergo, ne nimium nostra letere ruina:
Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri lenito principe vultus
Vt videas media tristis in vrbe meos:
Vtque ego te videam caussa grauiore fugatum:
Hæc sunt a primis proxima vota meis.

ELEGIA IX.

Cur amici cuiusdam nomen non ponat in carminibus suis.

O Tua si sineres in nostris nomina poni
Carminibus: positus quam mihi sæpe fores;
Te canerem solum meriti memor: inque libellis
Creuisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem tota sciretur in vrbe:
Exsul in amissa si tamen vrbe legor.
Te præsens mitem nosset, te serior ætas;
Scripta vetustatem si modo nostra ferunt.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
Hic te seruato vate maneret honor.
Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras:

Gratia

Gratia post magnos est tibi habenda deos.
Ille dedit vitam: tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere posse frui.
Cumque perhorreret casus pars maxima nostros:
Pars etiam credi pertimuisse velit:
Naufragiumque meum tumulo spectaret ab alto:
Nec dederit nanti per freta sæua manum:
Seminecem Stygia reuocasti solus ab vnda.
Hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
Di tibi se tribuant cum Cæsare semper amicos:
Non potuit votum plenius esse meum.
Hæc meus argutis, si tu paterere, libellis
Poneret in multa luce videnda labor.
Nunc quoque quamuis est iam iussa quiescere: quin te
Nominet inuitum vix mea musa tenet.
Vtq; canem pauida nactum vestigia ceruæ
Luctantem frustra copula dura tenet:
Vtq; fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus:
Sic mea lege data vincta, atque inclusa Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici,
Parebo iussis, parce timere, tuis.
At non parerem, si non meminisse putares.
Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
Dumque, quod ô breue sit, lumen vitale videbis,
Seruiet officio spiritus iste tuo.

ELEGIA X.

VT sumus in Ponto: ter frigore constitit Ister,
Facta est Euxini dura ter vnda maris.
At mihi iam videor patria procul esse tot annis,
Dardana quot Graio Troia sub hoste fuit. Queritur se iam triennium exsulare in Ponto.
Stare putes: adeo procedunt tempora tarde,
Et peragit lentis passibus annus iter.
Nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert:

Efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura nouata est:
Cúmque meis curis omnia longa facit.
An peragunt solitos communia tempora motus?
Súntque magis vitæ tempora dura meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
Et Scythici verè terra sinistra freti.
Innumeræ circa gentes fera bella minantur,
Quæ sibi non rapto viuere turpe putant.
Nil extra tutum est: tumulus defenditur ægrè
Mœnibus exiguis, ingeniòque loci.
Cùm minime credas, vt auis densissimus hostis
Aduolat; & prædam vix benè visus agit.
Sæpe intra muros clausis venientia portis
Per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus, qui iam colere audeat agros:
Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor iunctis pice cantat auenis,
Próque lupo pauidæ bella verentur oues.
Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
Mista facit Graijs barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos vt non timeas, possis odisse videndo
Pellibus & longa tempora tecta coma.
Hos quoque qui geniti Graia creduntur ab vrbe,
Pro patrio cultu Persica bracca tegit.
Exercent illi sociæ commercia linguæ:
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum, quia non intelligor vlli:
Et rident stolidi verba Latina Getæ.
Méque palam de me tutò mala sæpe loquuntur:
Forsitan obijciunt exiliúmque mihi.
Vtq; fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
Abnuerim quoties, annuerímque, putant.
Adde, quòd iniustum rigido ius dicitur ense:

Dantur & in medio vulnera sæpe foro.
O duram Lachesin; quæ tam graue sidus habenti
Fila dedit vitæ non breuiora meæ!
Quod patriæ vultu, vestróque caremus amici:
Quod sic in Scythicis gentibus esse queror:
Vtraque pœna grauis; merui tamen vrbe carere:
Non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere vitam
Cæsaris offenso numine dignus eram.

ELEGIA XI.

Ad vxorem quod eam quidam exsulis vxorem vocasset.

QVod te nescio quis per iurgia dixerit esse
Exsulis vxorem, littera questa tua est.
Indolui: non tam mea quod fortuna male audit:
Qui iam consueui, fortiter esse miser,
Quàm quod cui minimè vellem sum caussa pudoris:
Téque reor nostris erubuisse malis.
Perfer, & obdura: multo grauiora tulisti.
Eripuit cùm me principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo iudice nominor exsul,
Mollior est culpam pœna secuta meam.
Maxima pœna mihi est ipsum offendisse: priúsque
Venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non mersa, nec obruta nauis;
Vtq; caret portu, sic tamen extat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec ius mihi ciuis ademit,
Qui merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit vllum:
Nil nisi me patriis iussit abesse focis.
Vtq; aliis, quorum numerum comprendere non est:
Cæsareum numen, sic mihi mite fuit.
Ipse relegati non exsulis vtitur in me
Nomine: tuta suo iudice caussa mea est.
Iure igitur laudes Cæsar pro parte virili
Carmina nostra tuas qualiacunque canunt.
Iure deos, vt adhuc cæli tibi limina claudant,
Téque velint sine se comprecor esse deum.

Optat idem populus: sed vt in mare flumina vastum,
Sic solet exiguæ currere riuus aquæ.
At tu fortunam, cuius vocor exsul ab ore,
Nomine mendaci parce grauare meam.

ELEGIA XII.

Ad amicum qui monebat, vt exsilium carminibus oblectaret.

SCribis, vt oblectem studio lacrimabile tempus,
Ne pereant turpi pectora nostra situ.
Difficile est, quod amice mones: quia carmina lætum
Sunt opus: & pacem mentis habere volunt.
Nostra per aduersas agitur fortuna procellas:
Sorte nec vlla mea tristior esse potest.
Exigis, vt Priamus natorum funere ludat:
Et Niobe festos ducat vt orba choros.
Luctibus, an studio videor debere teneri,
Solus in extremos iussus abire Getas?
Des licet inualido pectus mihi robore fultum,
Fama refert Anyti quale fuisse reo:
Fracta cadet tantæ sapientia mole ruinæ:
Plus valet humanis viribus ira Dei.
Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum
Scribere in hoc casu sustinuisset opus.
Vt veniant patriæ, veniant obliuia nostri,
Omnis & amissi sensus abesse queat:
At timor officio fungi vetat ipse quietis,
Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine læsum
Torpet: & est multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, assiduo si non renouatur aratro,
Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, male curret: & inter
Carceribus missos vltimus ibit equus.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit:
Si qua diu solitis cymba vacauit aquis.
Me quoque despera, fuerim cum paruus & ante,

Illi

Illi, quæ fueram, posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa malorum:
Et pars antiquæ magna vigoris abest.
Sæpe tamen nobis, vt nunc quoque, sumpta tabella est:
Inq; suos volui cogere verba pedes:
Carmina scripta mihi sunt nulla: aut qualia cernis,
Digna sui domini tempore, digna loco.
Denique non paruas animo dat gloria vires:
Et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis, & famæ quondam fulgore trahebar:
Dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc, vt sit mihi gloria curæ:
Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An quia cesserunt primo bene carmina, suades
Scribere, successus vt sequar ipse meos?
Pace nouem vestra liceat dixisse sorores:
Vos estis nostræ maxima caussa fugæ.
Vtq; dedit iustas tauri fabricator aheni:
Sic ego do pœnas artibus ipse meis.
Nil mihi debebat cum versibus amplius esse:
Sed fugeram merito naufragus omne fretum.
At puto si demens studium fatale retentem:
Hic mihi præbebit carminis arma locus.
Non liber hic vllus, non qui mihi commodet aurem,
Verbáque significent quid mea, norit, adest.
Omnia barbariæ loca sunt, vocisque ferinæ:
Omnia sunt Getici plena timore soni,
Ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
Nam didici Geticè, Sarmaticeq; loqui.
Nec tamen, vt verum fatear tibi, nostra teneri
A componendo carmine Musa potest.
Scribimus: & scriptos absumimus igne libellos:
Exitus est studij parua fauilla mei.
Nec possum, & cupio non vllos ducere versus:
Ponitur iccirco noster in igne labor.
Nec, nisi pars casu flammis erepta, dolóue

Ad vos ingenij perueniet ulla mei.
Sic vtinam, quæ nil metuentem tale, magistrum
Perdidit: in cineres ars mea versa foret.

ELEGIA XIII.

Ad amicũ, quod nihil litterarum daret cum faceret cetera.

HAnc tuus è Getico mittit tibi Naso salutem:
Mittere si quisquam quo caret ipse, potest.
AEger enim traxi contagia corpore mentis:
Libera tormento pars mihi nequa vacet.
Pérque dies multos lateris cruciatibus vror:
Sed quod non modico frigore læsit hiems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus:
Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cùm dederis ingentia pignora: cúmque
Per numeros omnes hoc tueare caput:
Quod tua me raro solatur epistola, peccas:
Rémque piam præstas, & mihi verba negas.
Hoc precor emenda, quod si correxeris vnum:
Nullus in egregio corpore nęuus erit.
Pluribus accusem: fieri nisi posset, vt ad me
Littera non veniat: missa sit illa tamen.
Di faciant, vt sit temeraria nostra querela:
Téque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet: neque enim mutabile robur
Credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absynthia ponto:
Et careat dulci Trinacris hybla thymo:
Immemorem quàm te quisquam conuincat amici:
Non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, vt possis falsæ quoque pellere culpæ
Crimina: quod non es, ne videare, caue.
Vtq; solebamus consumere longa loquendo
Tempora, sermoni deficiente die:
Sic ferat, ac referat tacitas nunc littera voces:
Et peragant linguæ charta, manúsque vices.
Quod fore ne nimium videar diffidere: sitq;

Versibus

Versibus hoc paucis admonuisse satis:
Accipe, quo semper finitur epistola verbo:
Atque meis distent vt tua fata: Vale.

ELEGIA XIIII.

Ad vxorem quod suis libris sit æterna.

QVanta tibi dederim nostris monumenta libellis
O mihi me coniux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit:
Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dúmque legar, pariter mecum tua fama legetur:
Nec potes in mæstos omnis abire rogos:
Cúmque viri casu possis miseranda videri:
Inuenies aliquas, quæ quod es, esse velint:
Quæ te nostrorum cum sit in parte malorum,
Felicem dicant: inuideántque tibi:
Non ego diuitias dando tibi plura dedissem.
Nil feret ad manes diuitis vmbra suos.
Perpetui fructum donaui nominis: idque
Quo dare nil potui munere maius, habes.
Adde quod & rerum sola es tutela mearum:
Ad te non parui venit honoris onus:
Quod nunquam vox est de te mea muta: tuique
Iudicijs debes esse superba viri.
Quæ nequis possit temeraria dicere: persta:
Et pariter serua, méque, piámque fidem.
Nam tua dum stetimus, turpi sine crimine mansit:
Et tantum probitas irreprehensa fuit:
Per ea de nostra non est tibi facta ruina:
Conspicuum virtus hic tua ponat opus.
Esse bonam facile est: vbi quod vetat esse, remotũ est:
Et nihil officio nupta, quod obstet, habet.
Cùm deus intonuit, non se subducere nimbo:
Id demum est pietas: id socialis amor.
Rara quidem virtus, quam non fortuna gubernet:
Quæ maneat stabili, cùm fugit illa, pede:
Si tamen est, pretium cui virtus ipsa petitum:

Inq; paruum lætis ardua rebus adest:
Vt tempus numeres; per sæcula nulla tacetur,
Et loca mirantur, qua patet orbis iter.
Adspicis, vt longo teneat laudabilis æuo
Nomen inexstinctum Penelopeia fides?
Cernis vt Admeti cantetur, & Hectoris vxor?
Ausáque in accensos Hiphias ire rogos?
Vt viuat fama coniux Phylaceia, cuius
Iliacam celeri vir pede pressit humum?
At nece nil opus est pro me, sed amore, fidéque
Non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis, ista moneri:
Vela damus quamuis remige nauis eat.
Qui monet, vt facias quod iam facis: ille monendo
Laudat; & hortatu comprobat acta suo.

VARIB.

VARIETAS LECTIONVM IN LIB. I. TRISTIVM. EX EDIT. ALDI. MANVTII.

ELEGIA I.

Hei mihi quod domino non licet ire tuo.

In nonnullis, quo domino, vtrumque rectè.

Dij facerent posses non meus esse liber.

quidam legunt, possem nunc meus esse liber, & fortasse rectius.

Vt satis in media sit tibi plebe legi.

In nonnullis, & satis.

ELEGIA III.

Hunc ego suspiciens, & adhuc capitolia cernens,

In quibusdam, & ab hac capitolia.

Sic doluit Priamus, tum cum in contraria versus.

Vltores habuit proditionis equus.

Rectior sit fortasse ea lectio, & superioribus carminibus congruentior, quæ à nonnullis substituitur

Sic doluit Metius, tum cùm in contraria versos

Vltores habuit proditionis equos.

Sed nusquam inuenitur. atque ideò ego ausus non sum immutare, & tamen rectè ij fortasse sentiunt qui eam probant.

ELEGIA VII.

Aut mala nostra minuet.

in nonnullis, At mala.

ELEGIA X.

Barbara pars læua est auidæ substructa rapinæ.

Rectius in nõnullis, auidæq; instructa rapinæ.

Parcáque fortunæ sunt tibi verba meæ.
Rectius vetus lectio: Sunt ibi verba meæ.
Solus ad ingressus missus septemplicis Istri:
in nonnullis, egressus,
Quódque minus prodest, pœna est lucrosa poëtæ.
in nonnullis, Quoque minus prodest.
Quódque licet minus, scena licere dedit.
Quódque libet in nonnullis.

IN LIB. III.

ELEGIA I.

Cingit & augustas arbor opaca comas.
fores, non comas, ex veteribus legendum.
Me miseram, vtróque locum, vtróque potentem.
In nonnullis, parentem, & fortasse melius.

ELEGIA II.

Et pœnæ tellus est mihi facta meæ.
Legendum ex veteribus, tacta meæ.

ELEGIA III.

Et subit affectu nunc mihi quicquid abest.
Legendum ex veteribus, affectu nunc mihi.

ELEGIA IIII.

Non foret Eumenides orbus.
Eumedes, non Eumenides legendum, qui Dolonis pater fuit, vt apud Homerum in Iliados ι
Τὴν δέ τις ἐν Τρώεσσι Δόλων Εὐμήδεος υἱός.
Vt cecidi, cunctique meam fugere ruinam.
In nonnullis, Vt cecidi, cunctique metu fugere ruinæ.
Et singultantis oscula mista sonis.
Rectius quod in nonnullis, Et singultatis.

Quia

Quæ ducis Aemathij fuerit clementia, pharos
Præclarique docent funeris exequiæ.
Et prima breuis est pharos: nec quid sibi hic velit scio. rectius in nonnullis, Porrus. ac de Alexandro Macedone intelligendum. Qui & deuicto Porro non pepercit solum; sed & regnũ restituit; & defuncto Dario, præclarissimas exequias celebrauit.

Peccatúmque oculos est habuisse meos.
Meum, in nonnullis rectius.

ELEGIA XIIII.

Suscipis exceptis ecquid mea carmina solis.
Colligis, in nonnullis.

IN LIB. IIII.

ELEGIA I.

Cùmque vetusta meum tanquam noua vulnera noris.
Rectius in quibusdam, sentit.

ELEGIA II.

Auribus hic fructus præcipiendus erit.
Percipiendus, in nonnullis rectius.

IN LIB. V.

ELEGIA II.

Sic ad pacta tibi sidera tardus eas.
In quibusdam, parta, vtrumque rectè.

ELEGIA III.

Per bone liber opem sic altera degrauet vlmum.
Sic in pluribus, & rectè. sunt tamen qui malint, sic altam degrauet vlmum. quod & in nonnullis legitur

ELEGIA VI.

Non adeo totis fatis urgemur iniquis.
Toti, fortasse legendum.

Elige nostrorum minimum, minimúmque laborum.
In nonnullis, minimum de parte laborum, & fortasse rectius.

ELEGIA IX.

Nunc quoque quàm mutus est iam iussa quiescere, quàm te.
Legendum ex veteribus, Nunc quoque te, quā uis est iussa quiescere,

ELEGIA XI.

Téque velint sine se comprecor esse dium.
Multo rectius vetus lectio, esse diu.

FINIS.

PVBLI-

PVBLII OVIDII NASONIS DE PONTO LIBRI IIII.

E duobus manuscriptis castigatiores.

GEORGIVS FABRICIVS LECTORI S. D.

IN P. Ouidio præter mirificam naturæ vim & ingenij facilitatem, inest verborum, sententiarum tractationis maxima copia & felicissima varietas. Ideò hi libri in adolescentum manibus vtiliter versantur, quos hactenus deprauatiores, quã multi intellexerunt, veterũ codicum duorum collatione edimus non parum correctiores, vt ex adiũcta lectionis diuersitate licebit deprehẽdere. Scripseram autem castigationes copiosiores in Metamorphosin, Fastos, Heroides, Artes, & Remedia, à pluribus exemplaribus; sed cum eas darem amicis inspiciendas, factum tandem est, vt is liber in manus meas non redierit: qua iactura sanè doleo, non tam mea causa, quàm quòd hominibus studiosis erepta sit aliqua commoditas, si mei labores essent cum ipsis communicati. Spero tamen amicum meum sui officij fore aliquando memorem: qui si librum à me acceptum, redire ad auctorem voluerit, & præmiũ à me feret, quod ipse statuerit, & à studiosis gratiam, vt arbitror, inibit non vulgarem: si poetæ huius ingeniosissimi libros legerint emendatiores, in quibus menda adhuc plura latent, quàm quisquam facile crediderit. Vale lector. E ludo illustri Miseno.

P. OVIDII NASONIS DE PONTO LIBER PRIMVS.

ELEGIA I.

Ad Brutum

NAso Tomitanæ iam non nouus incola terræ,
Hoc tibi de Getico litore mittit opus.
Si vacat, hoſpitio peregrinos Brute libellos
Excipe, dumque aliquo, quolibet abde modo.
Publica non audent inter monumenta venire,
Ne ſuus hoc illis clauſerit auctor iter.
Ah quoties dixi, certe nil turpe docetis,
Ite, patet caſtis verſibus ille locus.
Non tamen accedunt: ſed, vt aſpicis ipſe, latere
Sub lare priuato tutius eſſe putant.
Quæris, vbi hos poſſis nullo componere læſo?
Qua ſteterant Artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniant, nouitate roges fortaſſe ſub ipſa.
Accipe, quodcunque eſt, dummodo non ſit amor.
Inuenies, quamuis non ſit miſerabilis index,
Non minus hoc illo triſte, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: & epiſtola, cui ſit
Non occultato nomine miſſa, docet.
Nec vos hoc vultis, ſed non prohibere poteſtis,
Muſaque ad inuitos officioſa venit.
Quicquid id eſt, adiunge meis: nihil impedit ortos
Exſule, ſeruatis legibus, vrbe frui.
Quod metuas non eſt: Antoni ſcripta leguntur;
Doctus & in promptu carmina Brutus habet.
Nec me nominibus furioſus confero tantis.
Sæua Deos contra non tamen arma tuli.
Denique Cæſareo, quod non deſiderat ipſe,

Non

Non caret è nostris ullius honore liber.
Si dubitas de me, laudes admitte deorum,
Et carmen dempto nomine sume meum.
Adiuuat in bello pacatæ ramus oliuæ,
Proderit auctorem pacis habere nihil?
Cùm foret Aeneæ ceruix subiecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
Fert liber Aeneaden, & non iter omne patebit?
At patriæ pater hic, ipsius ille fuit.
Ecquis ita est audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ,
Vnde tamen viuat, vaticinator habet.
Ipsa mouent animos superorum numina nostros,
Turpe nec est tali credulitate capi.
En ego pro sistro, Phrygeique foramine buxi,
Gentis Iuleæ nomina sancta fero.
Vaticinor moneóque, locum date sacra ferenti:
Non mihi, sed magno poscitur illa Deo.
Nec quia vel merui, vel sensi principis iram,
A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter ob huic similem priuatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.
Talia cælestes fieri præconia gaudent,
Vt sua quid valeant numina, teste probent.
Sæpè leuant pœnas, ereptáque lumina reddunt,
Cùm bene peccati pœnituisse vident.
Pœnitet ô, si quid miserorum creditur vlli,
Pœnitet, & facto torqueor ipse meo.
Cùmque sit exilium, magis est mihi culpa dolori,
Estq; pati pœnam, quàm meruisse minus.
Vt mihi dij faueant, quibus est manifestior ipse,

Poena potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne sim, cum venerit exul:
Ne non peccarim, mors quoque non faciet.
Non igitur mirum est, si mens mea tabida facta
De niue manantis more liquescit aquae.
Estur vt occulta vitiata teredine nauis,
Aequoreos scopulos vt cauat vnda salis,
Roditur vt scabra positum rubigine ferrum,
Conditus vt tineae carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quam vita relinquent:
Quique dolet citius, quam dolor ipse, cadet.
Hoc mihi si superi, quorum sumus omnia, credent,
Forsitan exigua dignus habebor ope.
Inq́ locum Scythico vacuum mutabor ab arcu.
Plus isto, duri, si precor, oris ero.

ELEGIA II.

Ad Maximum.

Maxime, qui tanti mensuram nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus,
Qui nasci vt posses, quamuis cecidere recenti,
Non omnes Fabios abstulit vna dies.
Forsitan haec à quo mittatur epistola quaeras,
Quisq́ loquar tecum, certior esse velis.
Heu mihi, quid faciam? vereor, ne nomine lecto,
Durus, & auersa cetera mente legas.
Viderit haec si quis, tibi me scripsisse fateri
Audebo, & proprijs ingemuisse malis.
Viderit, audebo tibi me scripsisse fateri,
Atque modum culpae notificare meae.
Qui, cum me dignum poena grauiore fuisse
Confitear, possum vix grauiora pati.
Hostibus in medijs, interq́ pericula versor,

Tanquam

Tanquam cum patria pax sit adempta mihi.
Qui mortis sæuo geminent vt vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita mœnia lustrat,
More lupi clausas circumeuntis oues.
At semel intentus neruo leuis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta manet.
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaque vix firma summouet arma sera.
Adde loci faciem, nec fronde, nec arbore tecti,
Et quòd iners hiemi continuatur hiems.
Hîc me pugnantem cum frigore, cumq; sagittis,
Cùmque meo fato, quarta fatigat hiems:
Fine carent lacrimæ, nisi cùm stupor obstitit illis,
Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamuis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta malis.
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.
Ille ego sum, lignum qui non admittor in vllum,
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris:
Amittet vires ipsa Medusa suas:
Viuimus, vt nunquam sensu careamus amaro,
Et grauior longa sit mea pœna mora,
Sic inconsumptum Tityi, sempérque renascens
Non perit, vt possit sæpe perire, iecur.
At puto, cùm requies medicinaq; publica curæ,
Somnus adest, solitis nox venit orba malis:
Somnia me terrent veros imitantia casus,
Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas,
Aut dare captiuas ad fera vincla manus.
Aut vbi decipior melioris imagine somni,
Adspicio patriæ tecta relicta meæ.
Et modò vobiscum, quos sum veneratus, amici,

Et modò cum chara coniuge multa loquor.
Sic, vbi percepta est breuis & non vera voluptas,
Peior ab admonitu fit status ille boni.
Siue dies igitur caput hoc miserabile cernit,
Siue pruinosæ noctis aguntur equi:
Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis ut noua cera liquet.
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cùm subit, Augusti quæ sit clementia, credo
Mollia naufragiis littora posse dari.
Cùm video quam sint mea fata tenacia, frangor,
Spésque leuis magno victa timore cadit.
Nec tamen vlterius quicquam sperôue, precôrue,
Quàm malè mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste,
Gratia quod saluo vestra pudore queat.

ELEGIA III.

Ad Maximum.

SVscipe Romanæ facundia Maxime linguæ
Difficilis caussæ mite patrocinium.
Est mala (confiteor) sed te bona fiet agente,
Lenia pro misera fac modò verba fuga.
Nescit enim Cæsar, quamuis Deus omnia norit,
Vltimus hic qua sit conditione locus.
Magna tenent illud numen molimina rerum,
Hæc est cælesti pectore cura minor.
Non vacat, in qua sint positi regione Tomitæ
Quærere, finitimo vix loca nota Getæ.
Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iazyges acres,
Cultáque Oresteæ Taurica terra Deæ.
Quæque aliæ gentes, vbi frigore constitit Ister,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominum, nec te pulcherrima curat

Roma, nec Ausonij militis arma timet.
Dant illis animos, arcus plenæq; pharetræ,
Quamlibet & longis cursibus aptus equus.
Quodq; sitim didicere diu tolerare famémque,
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira viri mitis non me misisset in istam,
Si satis hæc illi nota fuisset humus.
Nec me, nec quemquam Romanum gaudet ab hoste,
Meq; minus vitam cui dedit ipse, capi.
Noluit, vt poterat, minimo me perdere nutu.
Nil opus est vllis in mea fata Getis.
Sed neq;, cur morerer, quidquam mihi comperit actum;
Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tunc quoque nil fecit nisi quod facere ipse coëgi,
Pænè etiam merito parcior ira meo est.
Dij faciant igitur, quorum iustissimus ipse est,
Alma nihil maius Cæsare terra ferat.
Vtq; diu sub eo sic sit sub Cæsare terra,
Perque manus huius tradita gentis eat.
At tu tam placido, quam nos quoque sensimus illum,
Iudice, pro lacrimis ora resolue meis,
Non petis vt bene sit, sed uti male tutius, vtq;
Exilium sæuo distet ab hoste meum.
Quamq; dedêre mihi præsentia numina vitam,
Non adimat stricto squallidus ense Getes.
Denique si moriar, subeam pacatius aruum,
Ossa nec á Scythica nostra premantur humo.
Nec male compositos, vt scilicet exule dignum est,
Bistonij cineres vngula pulset equi.
Et ne, si superest aliquis post funera sensus,
Terreat vt manes Sarmatis vmbra meos.
Cæsaris hæc animum poterant audita mouere,
Maxime, mouissent si tamen ante tuum.
Vox precor augustas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quæ solet esse reis,
Assuetaq; tibi doctæ dulcedine linguæ,

Aequandi superis pectora flecte viri.
Non tibi Theromedon, crudusq; rogabitur Atreus,
Quiq; suis homines pabula fecit equis.
Sed piger ad pœnas princeps, ad premia velox,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
Qui vincit semper, victis vt parcere possit,
Clausit & æterna ciuica bella sera.
Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coërcent,
Et iacit inuita fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Vt propior patriæ sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
Inter conuiuas mensa videre tuos.
Ille ego, qui duxi vestros Hymenæon ad ignes,
Et cecini fausto carmina digna thoro.
Cuius te solitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino qui nocuere suo.
Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas,
Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab æuo
Est inter comites Martia censa suas.
Inq; suis habuit matertera Cæsaris ante:
Quarum iudicio si qua probata proba est.
Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
Claudia diuina non eguisset ope.
Nos quoque præteritos sine labe peregimus annos,
Proxima pars vitæ transilienda meæ est.
Sed de me vt sileam, coniux mea sarcina vestra est,
Non potes hanc salua dissimulare fide.
Confugit hæc ad vos, vestrasq; amplectitur aras.
(Iure venit cultos ad sibi quisque Deos.)
Flensq; rogat, precibus lenito Cæsare vestris,
Busta sui fiant vt propiora viri.

ELEGIA III.

Ad Rufinum.

HAnc tibi Naso tuus mittit Rufine salutem,
Qui miser est, ulli si suus esse potest.
Reddita confusæ nuper solatia menti,
Auxilium nostris spemq; tulere malis,
Vtq; Machaonijs Pœantius artibus heros,
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mente iacens, & acerbo saucius ictu,
Admonitu cœpi fortior esse tuo.
Et iam deficiens, sic ad tua verba reuixi,
Vt solet infuso vena redire mero.
Nec tamen exhibuit tantas facundia vires,
Vt mea sint dictis pectora sana tuis.
Vt multum demas nostro de pectore curæ,
Non minus exhausto, quod superabit, erit.
Tempore ducetur longo fortasse cicatrix,
Horrent admotas vulnera cruda manus.
Non est in medico semper, releuetur vt æger:
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, vt è molli sanguis pulmone remissus,
Ad Stygias certo limite ducat aquas?
Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nulla medicabilis arte:
Aut si sit, longa est attenuanda mora.
Cùm bene firmarunt animum præcepta iacentem,
Sumptaq; sunt nobis pectoris arma tui:
Rursus amor patriæ ratione valentior omni,
Quod tua fecerunt scripta, retexit opus.
Siue pium vis hoc, seu vis muliebre vocari,
Confiteor, misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat

Fumum de patriis posse videre focis:
Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.
Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
Huc tamen ex illa barbarus vrbe fugit.
Cùm bene sint clausæ cauea Pandione natæ,
Nititur in siluas quæq; redire suas.
Assuetos tauri saltus, assueta leones
(Nec feritas illos impedit) antra petunt.
Tu tamen exilij morsus è pectore nostro
Fomentis speras credere posse tuis.
Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
Talibus vt leuius sit caruisse malum.
At puto quâ fueram genitus tellure carenti,
In tamen humano contigit esse loco.
Orbis in extremo iaceo desertus arenis,
Fert vbi perpetuas obruta terra niues.
Non ager hic pomum, non dulces educat vuas,
Non salices ripa, robora monte virent:
Néue fretum laudes terra magis, æquora semper
Ventorum rabie solibus orba tument.
Quocumque adspicias, campi cultore carentes,
Vastáque, quæ nemo vindicet, arua iacent.
Hostis adest dextrà læuáque à parte timendus,
Vicinoq; metu terret vtrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sarissas,
Altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti casum mente tulere, refer.
Et graue magnanimi robur mirare Rutili,
Non vsi reditus conditione datis.
Smyrna virum tenuit, non Pontus, & hostica tellus,
Smyrna minus nullo penè petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus,
Legit enim sedes Attica terra tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,

Argolica

Argolica primam sensit in vrbe fugam.
Pulsus Aristides patria, Lacedæmona fugit,
Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamq; adijt hospes Achillis humum.
Exul ab Aemonia Pirenida cessit ad vndam:
Quod duce trabs Colcha sacra cucurrit aqua.
Liquit Agenorides Sidonia mœnia Cadmus,
Poneret vt muros in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus, Calydone fugatus:
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exsulibus tellus vltima Tibur erat?
Persequar vt cunctos, nulli datus omnibus æuis
Tam procul à patria est, horridiórve locus.
Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Quæ facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possent nostra coire
Vulnera, præceptis posse coire tuis.
Sed vereor ne me frustra sanare labores,
Nec iuuer admota perditus æger ope.
Nec loquor hæc quia sit maior prudentia nobis,
Sed sum quam medico notior ipse mihi.
Vt tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
Ad me peruenit, consuliturq; boni.

ELEGIA V.

Ad vxorem.

IAm mihi deterior canis aspergitur ætas,
Iamq; meos vultus ruga senilis arat.
Iam vigor, & quasso languent in corpore vires,
Nec iuuenem lusus, qui placuere, iuuant.
Nec me si subito videas, agnoscere possis,
Aetatis facta est tanta ruina meæ.
Confiteor facere hoc annos: sed & altera caussa est,

Anxietas animi, continuusq́; labor,
Nam mea per longos si quis mala digerat annos,
Crede mihi, Pyleo Nestore maior ero.
Cernis vt in duris (& quid bouis firmius?) arvis
Fortia taurorum corpora frangat opus?
Quæ nunquam vacuo solita est cessare nouali,
Fructibus assiduis lassa senescit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.
Firma sit illa licet, soluetur in æquore nauis,
Quæ nunquam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa laborum,
Ante meum tempus cogit & esse senem.
Otia corpus alunt, animus quoque pascitur illis,
Immodicus contra carpit vtrumque labor.
Adspice in has partes quia venerit Æsone natus,
Quam laudem à sera posteritate ferat.
At labor illius nostro leuiorq́; minorq́;,
Si modò non verum nomina magna premunt.
Ille est in Pontum Pelia mittente profectus:
Qui vix Thessaliæ fine timendus erat.
Cæsaris ira mihi nocuit, quem solis ab ortu,
Solis ad occasus vtraque terra tremit.
Iunctior Æmonio est Ponto, quàm Roma sit Istro,
Et breuius quam nos ille peregit iter.
Ille habuit comites primos telluris Achiuæ,
At nostram cuncti deseruere fugam.
Nos fragili ligno vastum sulcauimus æquor,
Quæ tulit Æsoniden firma carina fuit.
Nec mihi Tiphis erat rector, nec Amyntore natus,
Quas fugerem docuit, quas sequererq́; vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Iuno,
Defendere meum numina nulla caput.
Illum furtiuæ iuuere cupidinis artes,
Quas à me vellem non didicisset amans.
Ille domum rediit, nos his moriemur in aruis.

Perstiterit

Perstiterit Læsi si grauis ira Dei.
Durius est igitur nostrum fidissima coniux,
Illo, quod subijt Æsone natus onus.
Te quoque, quam iuuenem discedens vrbe reliqui,
Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, dij faciant, talem te cernere possim,
Charaq; mutatis oscula ferre comis,
Amplectique meis corpus non pingue lacertis,
Et gracile hoc fecit dicere cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipse labores,
Sperato nunquam colloquioq; frui.
Thuraq; Cæsaribus cum coniuge Cæsare digna,
Dijs veris memori debita ferre manu.
Memnonis hanc vtinam lenito Cæsare mater,
Quamprimum roseo prouocet ore diem.

ELEGIA VI.

Ad Maximum.

ILle tuos quondam non vltimus inter amicos,
Vt sua verba legas Maxime, Naso rogat:
In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
Nescius exsilij ne videare mei.
Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus?
Vt capiant vitium, ni moueantur aquæ?
Sic mihi, si quis, erat discenti carminis vsus,
Deficit, estq; minor factus inerte situ.
Hæc quoque quæ legitis, si quid mihi Maxime credis,
Scribimus inuita vixq; mouente manu.
Non libet in tales animum contendere curas,
Nec venit in duros Musa vocata Getas.
Vt tamen ipse vides, luctor deducere vestrum,
Sed non fit fato mollior ipse meo.
Cum relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci iudice, digna lini.
Nec tamen emendo: labor hic quam scribere maior,

Mensq́ pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam lima mordacius vti,
Vt sub iudicium singula verba vocem?
Torquet enim fortuna parum, nisi Lychus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti:
Subducunt oneri colla perusta boues.
At puto fructus adest, iustissima caussa laborum,
Et sata cum multo fœnore reddit ager.
Tempus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit; atque vtinam non nocuisset opus.
Cur igitur scribam miraris? miror & ipse,
Et tecum quæro sæpe quid inde petam.
An populus verè sanos neget esse poëtas?
Sumq́ fides huius maxima vocis ego.
Qui sterili toties cùm sim deceptus ab aruo,
Damnosa persto condere semen humo.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
Tempus & assueta ponere in arte iuuat.
Saucius eiurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris, arma capit.
Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus vndis,
Et ducit remos, qua modo nauit aqua.
Sic ego constanter studium non vtile seruo,
Et repeto nollem quas coluisse Deas.
Quid potius faciam? non sum qui segnia ducam
Otia: mors nobis tempus habetur iners.
Nec iuuat in lucem nimio marcescere vino,
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cùm dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrij contendere discam
Sarmaticos arcus, & trahar arte loci?
Hoc quoque me studium prohibent assumere vires,
Mensq́ magis gracili corpore nostra valet.
Cùm bene quæsieris, quid agam, magis vtile nil est

Artibus

Artibus his, quæ nil vtilitatis habent.
Consequor ex illis casus obliuia nostri,
Hanc messem satis est si modo reddat ager.
Gloria vos acuat, vos vt recitata probentur
Carmina, Pierijs inuigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis,
Et nimis intenti causa laboris abest.
Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
An verear ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior Istrum
Ingenium nullum maius habere meo.
Hoc, vbi viuendum est, satis est si consequor aruo,
Inter inhumanos esse poëta Getas.
Quid mihi diuersum fama contendere in orbem?
Quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro,
Sic merui, magni sic voluere Dij.
Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
Quo Boreas penna deficiente venit.
Diuidimur cælo, quæq; est procul vrbe Quirini,
Aspicit hirsutos comminus vrsa Getas,
Per tantum terræ, tot aquas vix credere possum
Indicium studij transilijsse mei,
Finge legi, quodq; est mirabile, finge placere,
Auctorem certè res iuuat ista nihil.
Quid tibi si calida prosit laudere Syene,
Aut vbi Taprobanen Indica tingit aqua?
Altius ire libet: si te distantia longe
Pleiadum laudent signa, quid inde feres?
Sed neque peruenio scriptis melioribus istuc,
Famaq; cum domino fugit ab vrbe suo.
Vosq; quibus perij, tunc cum mea fama sepulta est,
Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

ELEGIA VII.

Ad Græcinum.

ECquid ut audisti (nam te diuersa tenebat
Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
Dissimules metuasq́; licet Græcine fateri,
Si bene te noui, triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos:
Nec minus à studijs dissidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
Pectora mollescunt, asperitasq́; fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
Quà sinit officium, militiæq́; labor.
Certè ego cum primum potui sentire quid essem,
(Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hanc quoque fortunam sensi, quod amicus abesses,
Qui mihi præsidium grande futurus eras:
Tecum tunc aberant ægræ solatia mentis,
Magnaq́; pars animi consilijq́; mei.
At nunc, quod superest, fer opem precor eminus vnam,
Alloquióque iuua pectora nostra tuo.
Quæ (non mendaci si quicquam credis amico)
Stulta magis dici, quàm scelerata, decet.
Nec breue, nec tutum est, peccati quæ sit origo,
Scribere, tractari vulnera nostra timent:
Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare
Desine, non agites, si qua coire velis.
Quicquid id est, vt non facinus, sic culpa vocanda est,
Omnis an in magnos culpa deos, scelus est.
Spes igitur menti pœnæ Græcine leuandæ,
Non est ex toto nulla relicta meæ.
Hæc dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
In dijs inuisa sola remansit humo.
Hæc facit, vt viuat fossor quoque compede vinctus,
Liberaq́; à ferro crura futura putet.
Hæc facit, vt videat cum terras vndique nullas,

Nau-

Naufragus in medijs brachia iactet aquis.
Sæpe aliquam solers medicorum cura reliquit,
Nec spes huic venia deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem,
Atque aliquis pendens in cruce, vota facit.
Hæc dea quàm multos laqueo sua colla ligantes
Non est proposita passa perire nece.
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arguit, iniecta continuitq; manu.
Quidq; facis? lacrymis opus est, non sanguine, dixit.
Sæpe per has flecti principis ira solet.
Quamuis est igitur meritis indebita nostris
Magna tamen spes est in bonitate Dei.
Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare,
Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inq; Tomitana iaceam tumulatus arena,
Si te non nobis ista vouere liquet.
Nam prius incipient turres vitare columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas;
Quàm male se præstet veteri Græcinus amico:
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

ELEGIA VIII.

Ad Messallinum.

Littera pro verbis tibi Messalline salutem,
Quam legis, à sæuis attulit vsque Getis.
Indicat auctorem locus? an nisi nomine lecto,
Hæc me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus iacet orbe tuorum,
Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Dij procul à cunctis, qui te venerantur amantq;
Huius notitiam gentis abesse velint.
Nos satis est inter glaciem Scythicasq; sagittas
Viuere, si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore cælum,

Truxq; Getes armis, grandine pugnet hiems:
Nos habeat regio nec pomis feta nec uuis,
Et cuius nullum cessat ab hoste latus:
Cætera sit sospes cultorum turba tuorum,
In quibus, vt populo, pars ego parua fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis,
Nosq; negas vlla parte fuisse tuos.
Vtq; sit hoc verum mentito ignoscere debes,
Nil demit laudi gloria nostra tuæ.
Quis se Cæsaribus notum non fingit amicum?
Da veniam fasso, tu mihi Cæsar eris.
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire, satisq; est
Atria si nobis non patuisse negas:
Vtq; tibi fuerit mecum nihil amplius vno
Nempe salutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos infitiatus amicos,
Hortator studij, caussaq; faxq; mei.
Cui nos & lacrymas, supremum in funere munus,
Et dedimus medio scripta canenda foro:
Adde, quod est frater tanto mihi iunctus amore,
Quantus in Atridis, Tyndaridisq; fuit,
Is me nec comitem, nec dedignatus amicum est;
Si tamen hæc illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoque me mendacem parte fatebor,
Clausa mihi potius tota sit illa domus.
Sed neque claudenda est, & nulla potentia vires
Præstandi, peccet ne quid amicus, habet.
Et tamen vt cuperem, culpam quoque posse negari,
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quod nisi delicti pars excusabilis esset,
Parua relegari pœna futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui prævidet omnia, Cæsar,
Stultitiam dici crimina posse mea.
Quaq; ego permisi, quaque est res passa, pepercit;
Vsus & est modice fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reuerti,

Si

Si sua per vestras victa sit ira preces.
At grauiter cecidi: quid enim mirabile, si quis
A Ioue percussus non leue vulnus habet?
Ipse suas quamuis vires inhiberet Achilles,
Missa graues ictus Pelias hasta dabat.
Iudicium nobis igitur cum vindicis adsit,
Non est cur tua me ianua nosse neget.
Culta quidem (fateor) citra quam debuit illa est,
Sed fuit in fatis hoc quoque (credo) meis.
Nec tamen officium sensit domus altera nostrum:
Hic, illic vestro sub lare semper eram.
Quæq; tua est pietas vt te non excolat ipsum,
Ius aliquod tecum fratris, amicus habet.
Quid? quod, vt emeritis referenda est gratia semper,
Sic est fortunæ promeruisse tuæ.
Quod si permittis nobis suadere, quod optas,
Vt des, quàm reddas, plura, precare Deos.
Idq; facis, quantumq; licet meminisse, solebas
Officij caussa pluribus esse dati.
Quolibet in numero me Messalline repone,
Sim modo pars vestræ non aliena domus:
Et mala Nasonem, quoniam meruisse videtur,
Si non ferre doles, at meruisse dole.

ELEGIA IX.

Ad Seuerum.

A Tibi dilecto missam Nasone salutem,
Accipe pars animæ magna Seuere meæ.
Neue roges quid agam: si persequar omnia flebis
Summa satus nostri sit tibi nota mali.
Viuimus assiduis expertes pacis in armis,
Dura pharetrato bella mouente Geta.
Deq; tot expulsis sum miles in exule solus,
Tuta (neque inuideo) cætera turba latet.
Quoq; magis nostros venia dignere libellos,

Hæc in proscinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus & positu vix adeunda loci.
Caspius Aegypsus, de se si creditur ipsis,
Condidit, & proprio nomine dixit opus.
Hanc trux Odrysius inopino Marte peremptis,
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget,
Protinus innumero milite cinctus adest.
Nec prius abscessit, merita quàm cæde nocentum
Se nimis vlciscens, extitit ipse nocens.
At tibi rex æuo detur fortissime nostro,
Semper honorata sceptra tenere manu:
Teq́, quod & præstat (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum magno Cæsare Roma probet.
Sed memor vnde abij, queror ó iucunde sodalis,
Accedant nostris sæua quod arma malis.
Vt careo vobis Scythicas detrusus in oras;
Quatuor autumnos Pleias orta facit.
Nec tu credideris vrbanæ commoda vitæ
Quærere; Nasonem, quærit & illa tamen.
Nam modò vos animo dulces reminiscor amici,
Nunc mihi cum chara coniuge nata subit:
Aq́; domo rursus, pulchræ loca vertor ad vrbis,
Cunctáque mens oculis præuidet illa suis.
Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc subit æquata porticus omnis humo.
Gramina nunc campi pulchros spectantis in hortos,
Stagnáque & euripi, Virgineúsque liquor.
At (puto) sic vrbis misero est erepta voluptas,
Quolibet vt saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruráque Peligno conspicienda solo.
Nec quos pomiferis positos in montibus hortos:
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.
Quos ego nescio cui colui, quibus ipse solebam

Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, si viuunt, nostra quoque consita quædam,
Sed non & nostra poma legenda manu.
Pro quibus amissis, vtinam contingere posset
Hic saltem profugo gleba colenda mihi.
Ipse ego pendentes (liceat modò) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oues.
Ipse ego ne solitis insistant pectora curis,
Ducam ruricolas sub iuga panda boues.
Et discam Getici quæ norunt verba iuuenci,
Assuetas illis adijciamq; minas.
Ipse manu capulum pressi, moderator aratri,
Experiar mota spargere semen humo.
Nec dubitem longis purgare ligonibus arua,
Et dare quas sitiens iam bibat hortus aquas.
Vnde sed hoc nobis, minimum quos inter & hostem
Discrimen, murus clausaq; porta facit?
At tibi nascenti (quod toto pectore lætor)
Norunt fatales fortia fila deæ.
Te modò campus habet, densa modò porticus vmbra,
Nunc, in quo ponis tempora rara, forum:
Vmbria te reuocat, nec non Albana petentem,
Appia feruenti ducit ab vrbe rota.
Forsitan hoc optes, vt iustam supprimat iram
Cæsar, & hospitium sit tua villa meum.
Ah nimium est quod amice petis: moderantius opta,
Et voti (quæso) contrahe vela tui.
Terra velim propior, nulliq; obnoxia bello
Detur, erit nostris pars bona dempta malis.

ELEGIA X.

Ad Maximum.

QVæ mihi de rapto tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrimis humida facta meis.
Quódque nefas dictu, fieri nec posse putaui,

Inuitis oculis littera lecta tua est.
Nec quicquam ad nostras peruenit acerbius aures,
Vt sumus in Ponto, perueinatq; precor.
Ante meos oculos tanquam præsentis imago
Hæret, & extinctum viuere fingit amor.
Sæpe refert animus lusus grauitate carentes,
Seria cùm liquida sæpe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempora densius istis,
Quæ vellem vitæ summa fuisse meæ.
Cùm domus ingenti subitò mea lapsa ruina
Concidit, in domini procubuitq; caput:
Adfuit ille mihi, cum me pars magna reliquit
Maxime, fortunæ nec fuit ille comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam si frater in igne foret.
Hæsit in amplexu, consolatusq; iacentem est,
Cumq; meis lacrimis miscuit vsque suas,
O quoties vitæ custos inuisus amaræ,
Continuit promptas in mea fata manus!
O quoties dixit, placabilis ira Deorum est:
Viue, nec ignosci tu tibi posse nega.
Vox tamen illa fuit celeberrima, respice quantum
Debeat auxilium Maximus esse tibi.
Maximus incumbet, quaq; est pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Cæsaris ira tenax,
Cumq; suis fratris vires adhibebit, & omnem,
Quo leuius doleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ,
Quæ tu ne fuerint Maxime vana, caue.
Huc quoque venturum mihi se iurare solebat,
Non nisi te longæ ius sibi dante viæ.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quam colis ipse Deos.
Crede mihi, multos habeas cum dignus amicos,
Non fuit è multis quolibet ille minor:
Si modò non census, nec clarum nomen auorum,

Sed

Sed probitas magnos ingeniumq́; facit.
Iure igitur lacrimas Celso libamus adempto,
Cum fugerem viuo quas dedit ipse mihi.
Carmina iure damus raros testantia mores,
Vt tua venturi nomina Celse legant.
Hoc est, quod possum Geticis tibi mittere ab aruis:
Hoc solum est istic, quod licet esse meum.
Funera non potui comitare, nec vngere corpus,
Aq́; tuis toto diuidor orbe rogis.
Quod potuit, quem tu pro nomine viuus habebas,
Præstitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exequias, & magni funus honoris
Fecit, & in gelidos fudit amoma sinus.
Diluit & lacrimis mærens vnguenta profusis,
Ossaq́; vicina condita texit humo.
Qui quoniam extinctis, quæ debet, præstat amicis,
Et nos extinctis annumerare potest,

ELEGIA XI.

Ad Flaccum.

NAso suus profugus mittit tibi Flacce salutem,
Mittere rem siquis, qua caret ipse, potest.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris,
Non patitur vires languor habere suas.
Nec dolor vllus adest, nec febribus vror anhelis,
Sed peragit soliti vena tenoris iter.
Os hebes est, positæq́; mouent fastidia mensæ,
Et queror inuisi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aër,
Nil tibi, quod nobis esuriatur, erit.
Nectar & Ambrosium, latices epulasq́; Deorum
Det mihi formosa gnaua Iuuenta manu:
Non tamen exacuet torpens sapor ille palatum,
Stabit & in stomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non ausim, cum sint verissima, cuiuis

Scribere, delicias ne mala nostra vocet.
Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
Delicijs etiam possit vt esse locus.
Delicias illi precor has contingere, si quis
Ne mihi sit leuior Cæsaris ira, timet.
Is quoque, qui gracili cibus est in corpore somnus,
Non alit officio corpus inane suo.
Sed vigilo, vigilántque mei sine fine dolores,
Quorum materiam dat locus ipse mihi.
Vix igitur possis visos agnoscere vultus,
Quóque ierit, quæras, qui fuit antè, color.
Paruus in exiles succus mihi peruenit artus,
Membraq; sunt cera palladiora noua.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo,
Scis, mihi quam solæ pænè bibantur aquæ.
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
Est tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas,
Non solet in mæstos illa venire thoros.
Vnda, locúsque nocent, & caussa valentior istis
Anxietas animi, quæ mihi semper adest.
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre leuares,
Vix mens tristitiæ nostra tulisset onus.
Vos estis fractæ tellus non dura phaselo:
Quámque negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte precor semper, quia semper egebimus illa,
Cæsaris offensum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat iram:
Suppliciter vestros quisque rogate deos.

P. OVIDII

P. OVIDII NASONIS DE PONTO, LIBER II.

ELEGIA I.

Ad Germanicum.

HVc quoque Cæsarei peruenit fama triumphi,
Languida quo fessi vix venit aura noti.
Nil fore dulce mihi Scythica regione putaui,
Iam minus hic odio est, quum fuit antè, locus.
Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
Vidi, fortunæ verba dedique meæ.
Nolit vt illa mihi contingere gaudia Cæsar,
Velle potest cuiuis hæc tamen vna dari.
Dij quoque vt à cunctis hilari pietate colantur:
Tristitiam poni per sua festa iubent.
Denique quod certus furor est audere fateri,
Hac ego lætitia, si vetat ipse, fruar.
Iuppiter vtilibus quoties rigat imbribus agros,
Mixta tenax segeti crescere lappa solet.
Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herbæ
Numen, & inuita sæpe iuuamur ope.
Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili
Sunt mea, priuati nil habet illa domus.
Gratia Fama tibi, per quam spectata triumphi
Incluso medijs est mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper visenda coisse
Innumeras gentes ad ducis ora sui.
Quæq; capit vastis immensum mœnibus orbem,
Hospitijs Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrasti, cum multis lucibus antè
Fuderit assiduas nubilus auster aquas.
Numine cælesti solem fulsisse serenum,
Cum populi vultu conueniente die.
Atque ita victorem cum magnæ vocis honore,

Bellica laudatis dona dedisse viris.
Claraq; sumpturum pictas insignia vestes,
Tura prius sanctis imposuisse focis.
Iustitiaq; sui castos placasse parentes,
Illo quo templum pectore semper habet.
Quaq; ierit, felix adiectum plausibus omen,
Saxáque roratis erubuisse rosis.
Protinus argento veros imitantia muros,
Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminàque & montes, & in altas proflua siluas,
Armaq; cum telis instrue iuncta suis.
Deq; trophæorum quod sol incenderat auro,
Aurea Romani tecta fuisse fori.
Totq; tulisse duces captiuis addita collis
Vincula, penè hostes quot satis esse fuit.
Maxima pars horum vitam veniámque tulere,
In quibus & belli summa capútque fuit.
Cur ego posse negem minui mihi Cæsaris iram,
Cum videam mites hostibus esse Deos?
Pertulit hic idem nobis Germanice rumor,
Oppida sub titulo nominis esse tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
Nec satis ingenio tuta fuisse loci.
Dij tibi dent annos, à te nam cetera sumes,
Sint modo virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor eueniet. sunt quædam oracula vatum,
Nam Deus optanti prospera signa dedit.
Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces,
Læta coronatis Roma videbit equis:
Maturosq; pater nati spectabit honores,
Gaudia percipiens, quæ dedit antè suis,
Iam nunc hæc à me, iuuenum bellóque togáque
Maxime, dicta tibi vaticinante nota.
Hunc quoq; carminibus referam fortasse triumphum,
Sufficiat nostris si modò vita malis.
Imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas,

Abstule-

Abstuleritq́; ferox hoc caput ense Getes:
Quòd si me saluo dabitur tua laurea templis,
Omnia bis dices vera fuisse mea.

ELEGIA II.

Ad Messallinum.

ILlè domus vestræ primis venerator ab annis,
Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti:
Mittit ab indomitis hanc Messalline salutem,
Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.
Hei mihi, si lecto vultus tibi nomine non est
Qui fuit, & dubitas cetera perlegere?
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega,
Vrbe licet vestra versibus esse meis.
Non ego concepi, si Pelion Ossa tulisset,
Clara mea tangi sidera posse manu,
Nec nos Enceladi dementia castra secuti:
In rerum dominos mouimus arma Deos.
Nec quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
Numina sunt telis vlla petita meis.
Est mea culpa grauis, sed quæ me perdere solum
Ausa sit, & nullum maius adorsa nefas.
Nil nisi non sapiens possum timidúsque vocari,
Hæc duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor meritam post Cæsaris iram,
Difficilem precibus te quoque iure meis.
Quæq́; tua est pietas in totum nomen Iuli,
Te lædi, cùm quis læditur inde, putas,
Sed licet arma feras, & vulnera sæua mineris,
Non tamen efficies, vt timeare mihi.
Puppis Achæmeniden Graium Troiana recepit,
Profuit & Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse, fatemur,

Sed non per placidas it mea nauis aquas.
Tuta petant alij, fortunæ miserrima tuta est,
Nam timor euentus deterioris abest.
Qui rapitur fatis, quid præter fata requirit?
Porrigit ad spinas duraq; saxa manus.
Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales,
Audet in humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto
Quæ fugit infestos territa cerua canes.
Da precor accessum lacrimis mitissime nostris,
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaq; nostra fauens Romana ad numina perfer,
Non tibi Tarpeio culta Tonante minus:
Mandatique mei legatus suscipe causam,
Nulla meo quamuis nomine causa bona est.
Iam propè depositus, certè iam frigidus æger,
Seruatus per te, si modo seruor, ero.
Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis,
Principis æterni quam tibi præstet amor.
Nunc tibi & eloquij nitor ille domesticus adsit,
Quo poteras trepidis vtilis esse reis.
Viuit enim in vobis facundi lingua parentis,
Et res heredem repperit illa suum.
Hanc ego non, vt me defendere tentet, adoro:
Non est confessi causa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris origine factum,
An nihil expediat tale monere, vide.
Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
Non contrectari tutius esse puto.
Lingua sile, non est vltra narrabile quicquam,
Posse velim cineres obruere ipse meos.
Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
Verba face, vt vita, quam dedit ipse, fruar.
Cumq; serenus erit, vultusq; remiserit illos,
Qui secum terras imperiumque mouent:
Exiguam ne me prædam sinat esse Getarum,

Détque

Dêtque solum miseræ mite, precare, fugæ.
Tempus adest aptum precibus, valet ille, videtq;
Quas fecit vires, Roma valere tuas.
Incolumis coniux sua puluinaria seruat,
Promouet Ausonium filius imperium.
Præterit ipse suos animo Germanicus annos,
Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesq; pias, charosq; nepotes,
Ceteráque Augustæ membra valere domus.
Adde triumphatos modo Pæonas, adde quieti
Subdita, montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata est abiectis Illyris armis,
Cæsareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore,
Tempora Phœbea virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitauit euntem,
Digna parente suo, nominibusq; datis.
Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes,
Diuus ab excelsa Iulius æde videt.
His Messallinus, quibus omnia cedere debent,
Primum lætitiæ non negat esse locum.
Quicquid ab his superest, venit in certamen amoris,
Hac hominum nulli parte secundus erit.
Hanc colit ante diem, per quam decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
Et ducis ore Deus æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ pro Cæsaris ore videndi,
Terraq; pacis inops, vndique vincta gelu.
Si tamen hoc audis, & vox mea peruenit isthuc,
Sit tua mutando gratia blanda loco:
Hoc pater ille tuus primo mihi cultus ab æuo,
Si quid habet sensus, vmbra diserta petit.
Hoc petit & frater, quamuis fortasse veretur
Seruandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus rogat hoc, nec tu potes ipse negare,

Et nos in turbæ parte fuisse tuæ.
Ingenij certè, quo nos male sensimus vsos,
Artibus exceptis sæpe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata nouissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuæ.
Sic igitur vestræ vigeant penetralia gentis;
Curáque sit superis Cæsaribúsque tui.
Mite, sed iratum meritò mihi, numen adora,
Eximar vt Scythici de feritate loci.
Difficile est fateor, sed tendit in ardua virtus,
Et talis meriti gratia maior erit.
Nec tamen Aetnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphatésue tuas.
Sed placidus facilisq; parens, veniæq; paratus,
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
Qui cùm triste aliquid statuit, fit tristis & ipse,
Cuique fere pœnam sumere, pœna, sua est.
Victa tamen vitio est huius clementia nostro,
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus orbe remoti,
Non licet ante ipsos procubuisse Deos.
Quos colis, ad superos perfer mandata sacerdos;
Adde sed & proprias ad mea verba preces.
Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis:
Ignoscas, timeo naufragus omne fretum.

ELEGIA III.

Ad Maximum.

MAxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi:
Culte mihi (quid enim status hic à funere differt)
Supremum vitæ tempus adusque meæ:
Rem facis, afflictum non auersatus amicum,
Qua non est æuo rarior vlla tuo.
Turpe quidem dictu, sed si modò vera fatemur,

Vulgus

Vulgus amicitias vtilitate probat.
Cura quid expediat prior est, quam quid sit honestum,
Et cum fortuna státque caditque fides.
Nec facile inuenies multis in millibus vnum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non mouet, & gratis pœnitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est: en detrahe menti
Spem fructus auidæ, nemo petendus erit.
At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile, sollicitis computat articulis.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non vt torrentibus vndis
Communis vitij te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est:
Quæ simul intonuit, proxima quæq; fugat.
En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flauit velis aura secunda meis:
Vt fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In medijs lacera naue relinquor aquis:
Cúmque alij nolint, etiam me nosse, fateri,
Vix duo proiecto trésue tulistis opem.
Quorum tu princeps, neq; enim comes esse, sed auctor,
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te, nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem
Sponte sua probitas officiúmque iuuat.
Iudice te mercede caret, per seq; petenda est
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abici, quia sit miserandus, amicum;
Quódque sit infelix, desinere esse tuum:
Mitius est lasso digitum supponere mento:
Mergere quàm liquidis ora natantis aquis.
Cerne quid Aeacides post mortem præstet amico,
Instar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus Stygias comitauit ad vndas:

A Stygia quantum mors mea distat aqua?
Adfuit insano iuuenis Phoceus Oresti,
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum:
Vtq; facis, lapso, quam potes, affer opem.
Si bene te noui, si, qui prius esse solebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui:
Quo fortuna magis sæuit, magis ipse resistis:
Vtq; decet, ne te vicerit illa, caues.
Et bene vti pugnes, bene pugnans efficit hostis:
Sic eadem prodest caussa, nocétque mihi.
Scilicet indignum iuuenis carissime ducis
Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.
Firmus es, & quoniam non sunt hæc qualia velles,
Vela regis quassæ qualiacumque ratis.
Quæq; ita concussa est, vt iam casura putetur,
Restat adhuc humeris fulta carina tuis.
Ira quidem primo fuerat tua iusta, nec ipso
Lenior, offensus qui mihi iure fuit.
Quique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti,
Illum iurabas protinus esse tuum.
Vt tamen audita est nostræ tibi cladis origo,
Diceris erratis ingemuisse meis.
Tunc tua me primum solari littera cœpit,
Et læsum flecti spem dare posse Deum.
Mouit amicitiæ tum te constantia longæ,
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit.
Et quod eras alijs factus, mihi natus amicus,
Quódque tibi in cunis oscula prima dedi.
Quod cum vestra domus teneris mihi semper ab annis
Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus.
Me tuus ille pater (Latiæ facundia linguæ,
Qui non inferior nobilitate fuit.)
Primus vt auderem committere carmina famæ
Impulit, ingenij dux fuit ille mei.
Nec quod sit primo nobis à tempore cultus,

Contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, vt vnà
Quolibet in casu gratia nostra fores:
Vltima me tecum vidit, mæstisque cadentes
Excepit lacrimas Italis ora genis.
Cùm tibi quærenti, num verus nuncius esset,
Attulerat culpæ quem mala fama meæ:
Inter confessum medius dubiéque negantem
Hærebam, pauidas dante timore notas:
Exemplóque niuis, quam mollit aquaticus Auster,
Gutta per attonitas ibit oborta genas.
Hæc igitur referens, & quod mea crimina primi
Erroris venia posse latere vides:
Respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
Fomentisq; iuuas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
Tam bene pro merito commoda mille precor,
Sed si sola mihi dentur tua vota, precabor,
Vt tibi sit saluo Cæsare salua parens.
Hæc ego, cùm faceres altaria pinguia ture,
Te solitum memini prima rogare Deos.

ELEGIA IIII.

Ad Atticum

ACcipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
Attice, iudicio non dubitate meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici,
Deserit an partes languida cura suas?
Non ita Dij mihi sunt tristes, vt credere possim,
Fasq; putem iam te non meminisse mei.
Ante meos oculos præstò est tua semper imago,
Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor,
Nec data iucundis tempora pauca iocis.
Sæpe citæ longis visæ sermonibus horæ,

Sæpe fuit breuior, quam mea verba dies:
Sæpe tuas venit factum modò carmen ad aures,
Et noua iudicio subdita musa tuo est.
Quod tu laudaras, populo placuisse putabam,
Hoc precium curæ dulce recentis erat.
Vtq; meus lima rasus liber esset amici,
Non semel admonitu facta litura tuo est.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
Nos via, nos cunctis curua theatra locis.
Denique tantus amor nobis carissime semper,
Quantus in Aeacide, Actoridéque fuit.
Non ego, si biberes securæ pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore posse tuo.
Longa dies citior brumali sidere, nóxq;
Tardior hiberna solstitialis erit.
Nec Babylon æstus, nec frigora Pontus habebit,
Calthâque Pæstanas vincet odore rosas:
Quam tibi nostrarum veniant obliuia rerum,
Non ità pars fati candida nulla mei est.
Ne tamen hæc dici possit fiducia mendax,
Stultáque credulitas nostra fuisse caue:
Constantique fide veterem tueare sodalem,
Qua licet, & quantum non onerosus ero.

ELEGIA V.

Ad Solanum.

Condita disparibus numeris ego Naso Solano
Præposita misi verba salute meo
Quæ rata sit cupio, rebúsque vt comprobet omen,
Te precor à saluo possit amice legi.
Candor in hoc æuo res intermortua pæne,
Exigit vt faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamuis modico tibi iunctus ab vsu,
Diceris exiliis ingemuisse meis:
Missaque ab Euxino legeres cum carmina Ponto,

Illa

Illa tuus iuuet qualiacumque fauor:
Optaſtique breuem fieri mihi Cæſaris iram,
Quod tamen optari ſi ſciat ipſe, ſinat.
Moribus iſta tuis tam mitia vota dediſti,
Nec minus iccirco ſunt ea grata mihi.
Quòque magis moueare malis doctiſſime noſtris,
Credibile eſt fieri conditione loci.
Vix hac inuenies, totum (mihi crede) per orbem
Quæ minus auguſta pace fruatur humus.
Tu tamen hic ſtructos inter fera prœlia verſus
Et legis, & lectos ore fauente probas.
Ingenióque meo, vena quod paupere manat,
Plaudis, & è riuo flumina magna facis.
Grata quidem ſunt hæc animo ſuffragia noſtro,
Vix ſibi cùm miſeros poſſe placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina paruis,
Materiæ gracili ſufficit ingenium.
Nuper vt huc magni peruenit fama triumphi,
Auſus ſum tantæ ſumere molis onus.
Obruit audentem rerum grauitáſque nitórque,
Nec potui cœpti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officioſa voluntas,
Cetera materia debilitante iacent.
Qui ſi fortè liber veſtras peruenit ad aures,
Tutelam mando ſentiat ille tuam.
Hæc tibi facturo, vel ſi non ipſe rogarem,
Accedat cumulus gratia noſtra leuis.
Non ego laudandus, ſed ſunt tua pectora lacte,
Et non calcata candidiora niue:
Mirariſque alios, cùm ſis mirabilis ipſe,
Nec lateant artes, eloquiúmque tuum.
Te iuuenum princeps, cui dat Germania nomen,
Participem ſtudiis Cæſar habere ſolet.
Tu comes antiquis, tu primis iunctus ab annis
Ingenio mores æquiparante places.
Te dicente prius, fit protinus impetus illi:

Téque habet, alicias qui sua verba tuis.
Cùm tu desistis, mortaliáque ora quierunt,
Tectáque non longa conticuere mora:
Surgit Iuleo iuuenis cognomine dignus,
Qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
Dúmque silent, astat, status est vultúsque diserti,
Spémque docens doctæ vocis amicus habet.
Mox ibi pulsa mora est, atque os cœleste solutum,
Hoc superos iures more solere loqui.
Atque hæc est dicas facunda principe digna,
Eloquio tantum nobilitatis inest.
Huic tu cùm placeas, & vertice sidera tangas,
Scripta tamen profugi vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia iunctis,
Et seruat studij fœdera quisque sui.
Rusticus agricolam miles fera bella gerentem,
Rectorem dubiæ nauita puppis amat.
Tu quoque Pieridum studio studiose teneris,
Ingenióque faues ingeniose meo.
Distat opus nostrum, sed fontibus exit ab iisdem,
Artis & ingenuæ cultor vterque sumus.
Thyrsus enim vobis, gestata est laurea nobis:
Sed tamen ambobus debet inesse calor.
Vtq; meis numeris tua dat facundia neruos,
Sic venit à nobis in tua verba nitor.
Iure igitur studio confinia carmina vestro,
Et commilitij sacra tuenda putas.
Pro quibus vt maneat de quo censeris, amicus
Comprecor ad vitæ tempora summa tuæ.
Succedátque suis orbis moderator habenis,
Quod mecum populi vota precantur idem.

ELEGIA VI.
Ad Græcinum

CArmine Græcinum, quem præsens voce solebat,
Tristis ab Euxinis Naso salutat aquis.

Exsulis

Exſulis hæc vox eſt. Præbet mihi litera linguam,
Et ſi non liceat ſcribere, mutus ero.
Corripis, vt debes; ſtulti peccata ſodalis,
Et mala me meritus ferre minora doles.
Vera facis, ſed ſera, meæ conuicia culpæ,
Aſpera confeſſo verba remitte reo.
Cùm poteram recto tranſire Ceraunia velo,
Vt fera vitarem ſaxa, monendus eram.
Nunc mihi naufragio quid prodeſt dicere facto,
Qua mea debuerit currere cymba via?
Brachia da laſſo potius prendenda natanti,
Nec pigeat mento ſuppoſuiſſe manum.
Idq; facis, faciáſque precor: ſic mater & vxor,
Sic tibi ſint fratres, totáque ſalua domus.
Quódque ſoles animo ſemper, quod voce precari,
Omnia Cæſaribus ſic tua facta probes.
Turpe erit in miſeris veteri tibi rebus amico,
Auxilium nulla parte tuliſſe tuum.
Turpe referre pedem, nec paſſu ſtare tenaci,
Turpe laborantem deſeruiſſe ratem.
Turpe ſequi caſum, & fortunæ cedere, amicum
Et niſi ſit felix eſſe negare ſuum.
Non ita vixerunt Strophio atque Agamemnone nati,
Non hæc AEgidæ, Pirithoique fides.
Quos prior eſt mirata, ſequens mirabitur ætas,
In quorum plauſus tota theatra ſonant.
Tu quoque per durum ſeruato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es, & quoniam laudem pietate mereris,
Non erit officij gratia ſurda tui.
Crede mihi noſtrum ſi non mortale futurum eſt
Carmen, in ore frequens poſteritatis eris.
Fac modo permaneat lapſo Græcine fidelis,
Duret & in longas impetus iſte moras.
Quæ tu cùm præſtes, remo tamen vtar & aura:
Nil nocet admiſſo ſubdere calcar equo.

ELEGIA VII.

Ad Atticum.

Esse salutatum te vult mea littera primum,
A malè pacatis Attice missa Getis.
Proxima subsequitur, quid agas audire, voluntas,
Et modò (quicquid agas) sit tibi cura mei.
Nec dubito quin sit : sed me timor ipse malorum
Sæpe superuacuos cogit habere metus.
Da veniam quæso, nimióque ignosce timori,
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.
Sæpe canem longè visum fugit agna, lupúmque
Credit, & ipsa suam nescia vitat opem.
Membra reformidant mollem quoque saucia tactum,
Vanáque sollicitis incitat vmbra metum.
Sic ego fortunæ telis confixus iniquis,
Pectore concipio nil nisi triste meo.
Iam mihi fata liquet cœptos seruantia cursus
Per sibi consuetas semper itura vias.
Obseruare Deos, ne quid mihi cedat amice,
Verbáque fortunæ vix puto posse dari.
Est illi curæ me perdere, quæq; solebat
Esse leuis, constans & bene certa nocet.
Crede mihi, si sum veri tibi cognitus oris,
Nec numerus nostris casibus esse potest.
Cinyphiæ segetis citius numerabis aristas:
Altáque quàm multis floreat Hybla thymis:
Et quot aues motis nitantur in aëra pennis,
Quótque natent pisces æquore certus eris:
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
Sed tamen hi nostris ingemuêre malis.
Quæ tibi si memori coner perscribere versu,

Ilias est fati longa futura mei.
Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,
Cuius amor nobis pignora mille dedit:
Sed quia res timida est omnis miser: & quia longo est
Tempore lætitiæ ianua clausa meæ:
Iam dolor in morem venit meus, vtq; caducis
Percussu crebro saxa cauantur aquis:
Sic ego continuo fortunæ vulneror ictu,
Vixque habet in nobis iam noua plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab vsu,
Nec magis à curuis Appia trita rotis:
Pectora quàm ea sunt seriè calcata malorum:
Et nihil inueni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quæsita est gloria multis:
Infelix perij dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, & sine labe peracta est:
Auxilij misero nil tulit illa mihi.
Culpa grauis precibus donatur sæpe suorum,
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adiuuet in duris aliquos præsentia rebus,
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quem non obrueret taciti quoque Cæsaris iras?
Addita sunt pœnis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus leuior; proiectus in æquor
Arcturum subij, Pleiadúmque minas.
Sæpe solent hiemem placidam sentire carinæ,
Non Ithacæ puppi sæuior vnda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra leuare,
Ditata est spolijs perfida turba meis.
Mitius exilium faciunt loca, tristior ista
Terra, sub ambobus non iacet vlla polis,
Est aliquid patrijs vicinum finibus esse:
Vltima me tellus, vltimus orbis habet.
Præstat & exsulibus pacem tua laurea Cæsar,
Pontica finitimo terra sub hoste iacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:

Non patitur veru barbarus hostis humum.
Temperie cœli corpúsque animúsque iuuantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non inuidiosa voluptas,
AEquoreo bibitur cum sale mista palus.
Omnia deficiunt, animus tamen omnia vincit:
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas vt onus, nitendum vertice recto est:
An flecti neruos si patiare, cades.
Spes quoque, posse mora mitescere principis iram,
Viuere ne nolim, deficiámque facit.
Nec vos parua datis pauci solatia nobis,
Quorum spectata est per mala nostra fides.
Cœpta tene quæso, nec in æquore desere nauem,
Méque simul serua, iudiciúmque tuum.

ELEGIA. VIII.

Ad Cottam.

REdditus est nobis Cæsar cum Cæsare nuper,
Quos mihi misisti maxime Cotta deos.
Vtq; tuum munus numerum, quem debet, haberet,
Est ibi Cæsaribus Liuia iuncta suis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
Quod fuerit pretium, cùm rude numen habet?
Non mihi diuitias dando maiora dedisses,
Cœlitibus missis nostra sub ora tribus.
Est aliquid spectare deos, & adesse putare,
Et quasi cum vero numine posse loqui.
Quantum ad me, redij, nec me tenet vltima tellus,
Vtq; prius media sospes in vrbe moror.
Cæsareos video vultus, velut ante videbam:
Vix huius voti spes fuit vlla mihi.
Vtq; salutabam, numen cæleste saluto:
Quod reduci tribuas, nil puto maius habes.
Quid nostris oculis nisi sola palatia desunt?

Qui

Qui locus ablato Cæsare, vilis erit.
Hunc ego cùm spectem, videor mihi cernere Romam,
Nam patriæ faciem sustinet ille suæ.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus,
Toruáque nescio quid forma minantis habet?
Parce vir immenso maior virtutibus orbe;
Iustáque vindictæ supprime frena tuæ.
Parce puer secli decus admirabile nostri,
Terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patriæ numen, quod te tibi carius ipso est,
Per nunquam surdos in tua vota Deos.
Pérque thori sociam, quæ par tibi sola reperta est,
Et cui maiestas non onerosa tua est.
Pérque tibi similem virtutis imagine natum,
Moribus agnosci, qui tuus esse potest.
Pérque tuos, vel auo dignos, vel patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua iussa gradu.
Parte leua minima, nostras & contrahe pœnas,
Dáque locum Scychico qui sit ab hoste procul.
Et tua (si fas est) à Cæsare proxima Cæsar
Numina sint precibus non inimica meis.
Sic fera quamprimum pauido Germania vultu,
Ante triumphales serua seruatur equos.
Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
Viuant, & possis filius esse diu.
Tu quoque conueniens ingenti nupta marito,
Accipe non dura supplicis aure preces.
Sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
Cúmque bonis nuribus quas perperere nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
Pars fuerit partus sola caduca tui.
Sic tibi maturè fraterni funeris vltor,
Purpureus niueis filius instet equis,
Annuite ô timidis mitissima numina votis,
Præsentes aliquid prosit habere Deos.
Cæsaris aduentu tuta gladiator arena

Exit, & auxilium non leue vultus habet:
Nos quoque vestra iuuet quòd, quà licet, ora videmus,
Intrata est superis quòd domus vna tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos,
Quique deum coram corpora vera, vident.
Quod quoniam nobis inuidit inutile fatum,
Quos dedit ars vultus, effigiémque colo.
Sic homines nouêre Deos, quos arduus æther
Occulit; & colitur pro Ioue forma Iouis.
Denique quæ mecum est & erit sine fine, cauete,
Ne sit in inuiso vestra figura loco.
Nam caput è nostra citius ceruice recedet,
Et patiar fossis lumen abire genis:
Quàm caream vobis, ô publica numina, raptis,
Vos eritis nostræ portus & aura fugæ.
Vos ego complectar, Geticis si cingar ab armis,
Vtq; meas aquilas, signa ego vestra sequar.
Aut ego me fallo, nimiáque cupidine ludor,
Aut spes exsilij commodioris adest.
Nam minus & minus est facies in imagine tristis,
Visáque sunt dictis annuere ora meis.
Vera precor fiant timidæ præsagia mentis,
Iustáque quamuis est, sit minor ira Dei.

ELEGIA IX.

Ad Cotym.

REgia progenies, cui nobilitatis origo
Nomen in Eumolpi peruenit vsque Cotys.
Fama loquax vestras si iam peruenit ad aures,
Me tibi finitimi parte iacere soli:
Supplicis exaudi iuuenum mitissime vocem,
Quámque potes profugo (nam potes) affer opem.
Me fortuna tibi (de qua quod non queror, hoc est)
Tradidit, hoc vna non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro litore nostrum,

Ne

Ne fuerit terra tutior unda tua.
Regia (crede mihi) res est, succurrere lapsis,
  Conuenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam, quæ maxima cum sit,
  Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Conspicitur nunquam meliore potentia caussa,
  Quàm quoties vanas non sinet esse preces.
Hoc nitor iste tui generis desiderat, hoc est
  A superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus generis clarissimus auctor,
  Et prior Eumolpo suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune dijs, quòd uterque rogati
  Supplicibus vestis ferre soletis opem.
Nam quid erit, quare solito dignemur honore
  Numina, si demas velle iuuare Deos?
Iuppiter oranti surdas si præbeat aures,
  Victima pro templo cur cadat icta Iouis?
Si pacem nullam pontus mihi præstet eunti;
  Irrita Neptuno cur ego dona feram?
Vana laborantis si fallant vota coloni,
  Accipiet grauidæ cur suis exta Ceres?
Nec dabit intonso iugulum caper hostia Baccho,
  Musta sub inducto si pede nulla fluant.
Cæsar ut imperij moderetur frena precamur,
  Tam bene quam patriæ consulit ipse suæ.
Vtilitas igitur magnos hominésque Deósque
  Efficit auxilijs quoque fauente suis.
Tu quoque fac prosis intra tua castra iacenti,
  O Coty, progenies digna parente tuo.
Conueniens homini est, hominem seruare voluptas,
  Et melius nulla quæritur arte fauor.
Quis non Antiphatem, Lestrygona deuouet? aut quis
  Munifici mores improbat Alcinoi?
Non tibi Cassandrus pater est, durúsue Caphareus;
  Quique repertorem torruit arte sua.
Sed quam Marte ferox, & vinci nescius armis,

Tam numquam facta pace cruoris amans.
Adde quòd ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.
Nec regum quisquam magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studijs tempora plura dedit.
Carmina testantur, quæ si tua nomina demas:
Threïcium iuuenem composuisse negem.
Néue sub hoc tractu vates foret vnicus Orpheus,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.
Vtq; tibi est animus, cùm res ita postulat, arma
Sumere, & hostili tingere cæde manum:
Atque vt es excusso iaculum torquere lacerto,
Colláque velocis flectere doctus equi:
Tempora sic studijs data sunt vbi iusta paternis,
Atque tuis humeris forte quieuit opus:
Ne tua marcescant per inertes otia somnos,
Lucida Pieria tendis in astra via.
Hæc quoque res aliquid tecum mihi fœderis affert,
Eiusdem sacri cultor vterque sumus.
Ad vatem vates orantia brachia tendo,
Terra sit exsilijs vt tua fida meis.
Non ego cæde nocens in Ponti littora veni,
Mistáue sunt nostra dira venena manu.
Non mea subiecta coniuncta est gemma tabella,
Mendacem ceris imposuisse notam.
Nec quicquam, quod lege vetor committere, feci:
Est tamen his grauior noxa fatenda mihi.
Néue roges quæ sit, stultam quam scripsimus artem.
Innocuas nobis hæc vetat esse manus.
Et quid præterea peccarim, quærere noli,
Vt pateat sola culpa sub arte mea.
Quicquid id est, habuit moderatam vindicis iram,
Qui nisi natalem nil mihi dempsit humum.
Hac quoniam careo, tua nunc vicinia præstet
Inuiso possim tutus vt esse loco.

ELE-

ELEGIA X.

Ad Macrum.

Ecquid ab impressæ cognoscis imagine ceræ,
Hei tibi Nasonem scribere verba Macer?
Auctorisque sui si non est annulus index,
Cognitáne est nostra littera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
Nec repetunt oculi signa vetústa tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæq; manúsque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei:
Quam tu vel longi debes conuictibus æui,
Vel mea quod coniux non aliena tibi est:
Vel studijs, quibus es quàm nos sapientius vsus,
Vtq; decet nulla factus es arte nocens.
Tu canis æterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens, artem dum tradit amandi,
Doctrinæ prætium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra poëtis,
Diuersum quamuis quisque sequamur iter.
Quorum te memorem (quamquā procul absumus) esse
Suspicor, & casus velle leuare meos.
Te duce magnificas Asiæ perreximus vrbes,
Trinacris est oculis te duce visa meis.
Vidimus Ætnæa cælum splendescere flamma,
Suppositus monti quam vomit ore gigas:
Ætnæósque lacus, & olentia stagna Palici,
Quáque suis Cyanen miscet Anapus aquis.
Nec procul hinc Nymphe, quæ dum fugit Elidis amnē,
Tecta sub æquorea nunc quoque currit aqua.
Hîc mihi labentis pars anni magna peracta est,
Heu quantum dispar est locus ille Getis.
Et quota pars hæc sunt rerum, quas vidimus ambo,
Te mihi iucundas efficiente vias.
Seu rate cæruleas picta sulcauimus vndas,

Esseda nos agili siue tulere rota.
Sæpe breuis nobis vicibus via visa loquendi est,
Pluráque si numeres, verba fuere gradu.
Sæpe dies sermone minor fuit, inque loquendo
Tarda per æstiuos defuit hora dies.
Est aliquid casus pariter timuisse marinos,
Iunctáque ad æquoreos vota tulisse Deos.
Et modò res egisse simul, modò rursus ab illis,
Quorum non pudeat posse referre iocos.
Hæc tibi si subeant, hîc sim licet omnibus annis:
Ante tuos oculos, vt modò visus ero.
Ipse quidem certe cum sim sub cardine mundi,
Qui semper liquidis altior exstat aquis:
Te tamen intueor, quo solo pectore possum,
Et tecum gelido sæpe sub axe loquor.
Hîc es, & ignoras; sed ades celeberrimus absens,
Inq; Getas media missus ab vrbe venis.
Redde vicem, & quoniam regio felicior ista est,
Istic me memori pectore semper habe.

ELEGIA XI.

Ad Rufum.

HOc tibi Rufe breui properatum tempore mittit,
Naso parum faustæ conditor artis, opus.
Vt quamquam longè toto sumus orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis antè mei venient obliuia nobis,
Pectore quàm pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quam meriti fiat gratia vana tui.
Grande voco meritum lacrimas, quibus ora rigabas,
Cùm mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum mæstæ solatia mentis,
Cùm pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidem, per séque mea est laudabilis vxor,

Admonitu

Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermione Castor fuit, Hector Iulo,
Hoc ego te lætor coniugis esse meæ.
Quæ ne dissimilis tibi sit probitate, laborat,
Séque tui vitta sanguinis esse probat,
Ergo quòd fuerat stimulis factura sine vllis,
Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde quòd absentis cura mandata fideli
Perficis, & nullum ferre grauaris onus.
Ore ferant grates, quoniam non possumus ipsi,
Dij tibi: qui referent, si pia facta vident.
Sufficiátque diu corpus quoque moribus istis,
Maxima Fundani gloria Ruse soli.

P. OVIDII NASONIS DE PONTO LIBER III.

ELEGIA I.

Ad coniugem.

AEquor Iasonio pulsatum remige primum,
Quæq; nec hoste fero, nec niue terra cares:
Ecquod erit tempus, quo vos ego Naso relinquam,
In minus hostili iussus abesse loco?
An mihi Barbaria viuendum est semper in ista?
Inq; Tomitana condar oportet humo?
Pace tua, si pax vlla est tua, Pontica tellus,
Finitimus rapido quam terit hostis equo,
Pace tua dixisse velim, tu pessima duro
Pars es in exsilio, tu mala nostra grauas,
Tu neque ver sentis cinctum florente corona,
Tu neque messorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit vuas,
Cuncta sed immodicum tempora frigus habent.

Tu glacie freta vincta tenes, & in æquore piscis
  Inclusus tecta sæpe natauit aqua.
Nec tibi sunt fontes, laticis nisi pænè marini:
  Qui potest dubium est, sistat alátne sitim.
Rara, nec hæc felix in apertis eminet aruis
  Arbor, & in terra est altera forma maris.
Non auis obloquitur: nisi siluis si qua remotis
  AEquoreas rauco gutture potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
  Conueniénsque suo messis amara loco est.
Adde metus, & quòd murus pulsatur ab hoste,
  Tinctáque mortifera tabe sagitta madet.
Quàm procul hæc regio est, & ab omni deuia cursu,
  Nec pede quo quisquam, nec rate tutus eat.
Non igitur mirum, finem quærentibus horum,
  Altera si nobis vsque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc euincere coniux,
  Inq; meis lacrimas posse tenere malis.
Quid facias, quæris, quæras hoc scilicet ipsum:
  Inuenies verè, si reperire voles.
Velle parum est, cupias vt re potiaris oportet,
  Et faciat somnos hæc tibi cura breues.
Velle reor multos: quis enim mihi tam sit iniquus,
  Optet & exsilium pace carere meum?
Pectore te toto cunctisque incumbere neruis,
  Et niti pro me nocte diéque decet.
Vtq; iuuent alij, tu debes vincere amicos
  Vxor, & ad partes prima venire tuas.
Magna tibi imposita est nostris persona libellis,
  Coniugis exemplum diceris esse bonæ.
Huic caue degeneres, & sint præconia nostra
  Vera vide, famæ quo tuearis opus.
Vt nihil ipse querar, tacito me fama queretur
  Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.
Exposuit memet populis fortuna videndum,
  Et plus notitiæ quàm fuit antè, dedit.

Notior

Notior est factus Capaneus de fulminis ictu,
Notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Vlysses,
Magna Philoctetæ vulnere fama suo est.
Si locus est aliquis tanta inter nomina paruis,
Nos quoque conspicuos nostra ruina facit.
Nec te nescire patitur mea pagina, quæ non
Inferius Coa Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, scena spectabere magna,
Et pia non paruis testibus vxor eris.
Crede mihi, quoties laudaris carmine nostro,
Qui legit has laudes, an mereare rogat.
Vtq; fauere reor plures virtutibus istis,
Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quarum tu præsta, ne liuor dicere possit,
Hæc est pro miseri lenta salute viri.
Cúmque ego deficiam, nec possim ducere currum,
Fac tu sustineas debile sola iugum.
Ad medicum specto venis fugientibus æger,
Vltima pars animæ dum mihi restat, ades.
Quódque ego præstarem, si te magis ipse valerem,
Id mihi cum valeas fortius ipsa, refer.
Exigit hoc socialis amor; fœdúsque maritum,
Moribus hoc coniux exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, vt illam
Nom minus officijs, quàm probitate colas.
Cuncta licet facias, nisi eris laudabilis vxor,
Non poterit credi Martia culta tibi.
Nec sumus indigni, nec si vis vera fateri,
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cùm fœnore nobis,
Nec te, si cupiat lædere, rumor habet.
Sed tamen hoc factis adiunge prioribus vnum,
Pro nostris vt sis ambitiosa malis.
Vt minus infesta iaceam regione, labora,
Clauda nec officij pars erit vlla tui.

M

Magna peto, sed non tamen inuidiosa roganti;
  Vtq; ea non teneas tuta repulsa tua est.
Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
  Quod facis vt facias, téque imitere, rogo.
Fortibus assueuit tubicen prodesse, suóque
  Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testatáque tempus in omne,
  Sit virtus etiam non probitate minor.
Nec tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
  Aut excisa leui pelta gerenda manu:
Numen adorandum est, non vt mihi fiat amicum,
  Sed sit vt iratum, quàm fuit antè, minus.
Gratia si nulla est, lacrimæ tibi gratia fiant,
  Hac potes aut nulla parte mouere Deos.
Quæ tibi ne desint bene per mala nostra cauetur,
  Déque viro flendi copia diues adest.
Vtq; meæ res sunt, omni puto tempore flebis:
  Has fortuna tibi nostra ministrat opes.
Si mea mors redimenda tua (quod abominor) esset,
  Admeti coniux, quam sequereris, erat.
AEmula Penelopes fieres si fraude pudica
  Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes exstincti manes sequerere mariti,
  Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erit ponenda, volenti
  Corpus in accensos mittere fortè rogos.
Morte nihil opus est, nihil Icariotide tela,
  Cæsaris at coniux ore precanda tuo est:
Quæ præstat virtute sua, ne prisca vetustas
  Laude pudicitiæ secula nostra premat.
Quæ Veneris formam, mores Iunonis habendo,
  Sola est cœlesti digna reperta thoro.
Quid trepidas, & adire times? non impia Progne,
  Filiáue AEetæ voce mouenda tua est.
Nec nurus AEgysthi, nec sæua Agamemnonis vxor,
  Scyllàque quæ Siculas inguine terret aquas,

Telegoniue

Telegoniue parens vertendis nata figuris,
Nexáque nodosas angue Medusa comas.
Femina sed princeps, in qua fortuna videre
Se probat, & cæcæ crimina falsa tulit.
Qua nihil in terris, ad finem solis ab ortu
Clarius, excepto Cæsare, mundus habet.
Eligito tempus captatum sæpe roganti,
Exeat aduersa ne tua nauis aqua.
Non semper sacras reddunt oracula sortes,
Ipsáque non omni tempore, fana patent.
Cùm status vrbis erit, qualem nunc auguror esse,
Et nullus populi contrahet ora dolor:
Cùm domus Augusti, Capitoli more colenda,
Læta (quod est, & sit) plenáque pacis erit:
Tum tibi Dii faciant adeundi copia fiat,
Profectura aliquid cùm tua verba putes:
Si quid aget maius, differ tua cœpta, cauéque
Spem festinando præcipitare meam.
Nec rursus iubeo, dum sit vacuissima quæras,
Corporis ad cultum vix vacat illa sui.
Curia cùm fuerit patribus stipata verendis,
Per patrum turbam tu quoque oportet eas.
Cùm tibi contigerit vultum Iunonis adire,
Fac sis personæ, quam tueare, memor.
Nec factum defende meum (mala caussa silenda est)
Nec nisi sollicitæ sint tua verba preces.
Tunc lacrimis demenda mora est, summissaq; terræ,
Ad non mortales brachia tende pedes.
Tu pete nil aliud, nisi sæuo vt ab hoste recedam:
Hostem fortunam sit satis esse mihi.
Plura quidem subeunt, sed tu turbata timore
Hæc quoque vix poteris voce tremente loqui.
Suspicor hoc damno tibi non fore, sentiet illa
Te maiestatem pertimuisse suam.
Nec tua si fletu scindentur verba, nocebit:
Interdum lacrimæ pondera vocis habent.

Lux etiam facito cœptis bona talibus adsit,
Horáque conueniens, auspiciúmque fauens.
Sed prius imposito sanctis altaribus igni,
Thura fer ad magnos, vináque pura Deos.
E quibus ante omnes Augusti numen adora,
Progeniémque piam, participémque thori.
Sint vtinam mites solito tibi more, tuisque
Non duris lacrimas vultibus aspiciant.

ELEGIA II.

Ad Cottam.

QVam legis à nobis missam tibi Cotta salutem,
Missa sit vt verè, perueniátque precor.
Namque meis sospes multum cruciatibus aufers,
Atque sit vt nobis pars bona salua, facis.
Cúmque labent alij, iactatáque vela relinquant,
Tu laceræ remanes anchora sola rati.
Grata tua est igitur pietas, ignoscimus illis,
Qui cum fortuna terga dedere fugæ.
Cùm feriant vnum, non vnum fulmina terrent,
Iunctáque percusso turba pauere solet.
Cúmque dedit paries venturæ signa ruinæ,
Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non è timidis ægri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metúque,
Non odio quidam destituêre mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
Defuit, aduersos extimuere Deos.
Vtq; magis cauti possunt timidique vocari,
Sic appellari non meruêre mali.
At meus excusat charos ita candor amicos,
Vtq; habeant de me crimina nulla facit.
Sint hi contenti venia signéntque licebit,
Purgari factum me quoque teste suum.

Pars estis pauci melior, qui rebus in arctis
Ferre mihi nullam turpe putatis opem.
Tunc igitur meriti morietur gratia vestri,
Cùm cinis absumpto corpore factus ero.
Fallor, & illa meæ superabit tempora vitæ,
Si tamen à memori posteritate legar:
Corpora debentur mæstis exsanguia bustis,
Effugium structos nomen honórque rogos.
Occidit & Theseus & qui comitauit Orestem,
Sed tamen in laudes viuit vterque suas.
Vos etiam seri laudabunt sæpe nepotes,
Claráque erit scriptis gloria vestra meis.
Hic quoque Sauromatæ iam vos nouere, Getæq;
Et tales animos barbara turba probat.
Cúmque ego de vestra nuper probitate referrem,
Nam didici Geticè, Sarmaticéque loqui:
Fortè senex quidam, cœtu cum staret in illo,
Reddidit ad nostros talia verba sonos:
Nos quoque amicitiæ nomen bene nouimus hospes,
Quos procul à vobis alter & orbis habet.
Est locus in Scythia, Tauros dixére priores,
Qui Getica longè non ita distat humo.
Hac ego sum terra, patriæ nec pœnitet, ortus,
Consortem Phœbi gens colit illa Deum.
Templa manent hodie vastis innixa columnis,
Pérque quater denos itur in illa gradus.
Fama refert illic signum cœleste fuisse,
Quóque minus dubites, stat basis orba Dea.
Aráque quæ fuerat natura candida saxi,
Decolor affuso tincta cruore rubet.
Femina sacra facit teda non nota iugali,
Quæ superat Scythicas nobilitate nurus.
Sacrifici genus est (sic instituere parentes)
Aduena virgineo cæsus vt ense cadat.
Regna Thoas habuit Mæotide clarus in ora,
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.

Sceptra tenente illo, liquidas fecisse per auras,
Nescio quam dicunt Iphigeneian iter.
Quam leuibus ventis sub nube per aëra vectam
Creditur his Phœbe deposuisse locis.
Præfuerat templo multos ea ritè per annos,
Inuita peragens tristia sacra manu:
Cùm duo velifera iuuenes venêre carina,
Presseruntque suo littora nostra pede.
Par fuit his ætas, & amor: quorum alter Orestes,
Alter erat Pylades: nomina fama tenet.
Protinus immitem Triuiæ ducuntur ad aram,
Euincti geminas ad sua terga manus.
Sparsit aqua captos lustrali Graia sacerdos,
Ambiat vt fuluas infula longa comas.
Dúmque parat sacrum, dum velat tempora vittis,
Dum tardæ caussas inuenit ipsa moræ:
Non ego crudelis, iuuenes ignoscite, dixit,
Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis, qua vos tamen vrbe venitis?
Quódue parum fausta puppe petistis iter?
Dixit, & audito patriæ pia nomine virgo,
Consortes vrbis comperit esse suæ.
Alter vt è vobis, inquit, cadat hostia sacris,
Ad patrias sedes nuncius alter eat.
Ire iubet Pylades carum periturus Orestem,
Hic negat, inque vicem pugnat vterque mori.
Extitit hoc vnum, quod non conuenerat illis,
Cetera pars concors & sine lite fuit.
Dum peragunt iuuenes pulchri certamen amoris,
Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
(Humanos casus aspice) frater erat.
Nec mora, de templo rapiunt simulacra Dianæ,
Clámque per immensas puppe feruntur aquas.
Mirus amor iuuenum, quamuis abiêre tot anni,
In Scythia magnum nunc quoque nomen habent.

Fabula

Fabula narrata est postquàm vulgaris ab illo,
Laudarunt omnes facta, piámque fidem:
Scilicet hîc etiam, quæ nulla ferocior ora est,
Nomen amicitiæ barbara corda mouet.
Quid facere Ausonia geniti debetis in vrbe,
Cùm tangant duros talia facta Getas?
Adde quod est animus semper tibi mitis, & altæ
Indicium mores nobilitatis habent.
Quos Volesus patrij cognoscat nominis auctor,
Quos Numa maternus non neget esse suos:
Adiectique probent genitiua agnomina Cottæ,
Si tu non esses, interitura domus.
Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
Conueniens istis moribus esse puta.

ELEGIA III.

Ad Maximum.

SI vacat exiguum profugo dare tempus amico,
O sidus Fabiæ Maxime gentis ades.
Dum tibi quæ vidi refero, seu corporis umbra est,
Seu veri species, seu fuit ille sopor:
Nox erat, & bifores intrabat luna fenestras,
Mense ferè medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
Fusáque erant toto languida membra thoro.
Cùm subitò pennis agitatus inhorruit aër,
Et gemuit paruo mota fenestra sono.
Territus in cubitum releuo mea membra sinistrum,
Pulsus & è trepido pectore somnus abit.
Stabat amor vultu, non quo prius esse solebat,
Sceptra tenens leua tristis acerna manu.
Non torquem collo, nec habens crinale capillo,
Nec bene dispositas comptus, vt antè, comas.
Horrida pendebant molles super ora capilli,
Et visa est oculis horrida penna meis.

Qualis in aëriæ tergo solet esse columbæ,
  Tractatam multæ quam tetigêre manus.
Hunc simul agnoui (neque enim mihi notior alter)
  Talibus effâta est libera lingua sonis:
O puer, exsilij decepto caussa magistro,
  Quem fuit vtilius non docuisse mihi.
Huc quoque venisti pax est vbi tempore nullo,
  Et coït adstrictis barbarus Ister aquis?
Quæ tibi caussa viæ? nisi vti mala nostra videres?
  Quæ sunt, si nescis, inuidiosa tibi.
Tu mihi dictasti iuuenilia carmina primùm,
  Apposui senis te duce quinque pedes.
Nec me Mæonio consurgere carmine, nec me
  Dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
  Ingenij vires comminuêre mei.
Námque ego dum canto tua regna, tuæq́ parentis,
  In nullum mea mens grande vacauit opus.
Nec satis hoc fuerat, stultus quoque carmina feci,
  Artibus vt posses non rudis esse meis.
Pro quibus exsilium misero mihi reddita merces,
  Id quoque in extremis, & sine pace locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis,
  In Phryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achille talia cepit,
  Pythagoræq́ ferunt non nocuisse Numam.
Nomina neu referam longum collecta per æuum,
  Discipulo perij solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te lasciua docemus,
  Hæc te discipulo dona magister habet.
Scis tamen, & liquido iuratus dicere posses,
  Non me legitimos sollicitasse thoros.
Scripsimus hæc illis, quarum nec vitta pudicos
  Contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic precor, ecquando didicisti fallere nuptas,
  Et facere incertum per mea iussa genus?

An

An sit ab his omnis rigidè summota libellis,
Quam lex furtiuos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege seuera
Credor adulterũ composuisse notas?
At tu sic habeas ferientes cuncta sagittas,
Sic nunquam rapido lampades igne vacent.
Sic regat imperium, terrásque coërceat omnes
Cæsar, ab Ænea est qui tibi fratre nepos.
Effice sit nobis non implacabilis ira,
Méque loco plecti commodiore velit.
Hæc ego visus eram puero dixisse volucri,
Hos visus nobis ille dedisse sonos:
Per mea tela faces, & per mea tela sagittas,
Per matrem iuro, Cæsareúmque caput.
Nil, nisi concessum nos te didicisse magistro,
Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Vtq; hoc, sic vtinam defendere cetera posses,
Scis aliud quod te læserit, esse magis.
Quicquid id est (neque enim debet dolor ille referri)
Non potes à culpa dicere abesse tua.
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres,
Non grauior merito vindicis ira fuit.
Vt tamen adspicerem, consolaréřque iacentem,
Lapsa per immensas est mea penna vias.
Hæc loca tum primùm vidi, cùm matre rogante,
Phasias est telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum post sæcula longa reuisam,
Tu facis ô castris miles amice meis.
Pone metus igitur, mitescet Cæsaris ira,
Et veniet votis mollior hora tuis.
Neue moram timeas, tempus quod quærimus, instat,
Cunctáque lætitiæ plena, triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Liuia gaudet,
Dum gaudes patriæ magne ducísque pater:
Dum sibi gratatur populus, totámque per vrbem
Omnis odoratis ignibus ara calet:

Dum præbet faciles aditus venerabile templum,
Sperandum est nostras posse valere preces.
Dixit, & aut ille est tenues dilapsus in auras,
Cœperunt sensus aut vigilare mei,
Si dubitem, faueas quin his ô Maxime dictis,
Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor,
Nec quod erat candens fit terrebinthus ebur.
Conueniens animo genus est tibi nobile, namque
Pectus & Herculeæ simplicitatis habes.
Liuor iners vitium mores non exit in istos,
Vtque latens ima vipera serpit humo.
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alij noceant miseris opténtque timeri,
Tinctáque mordaci spicula felle gerant:
At tua supplicibus domus est assueta iuuandis,
In quorum numero me precor esse velis.

ELEGIA IIII.

Ad Rufinum.

HAEc tibi non vanam portantia verba salutem,
Naso Tomitana mittit ab vrbe tuus;
Vtque suo faueas mandat Rufine triumpho,
In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vestrisque paratibus impar:
Quale tamen cumque est, vt tueare rogo.
Firma valent per se, nullúmque Machaona quærũt:
Ad medicam dubius confugit æger opem.
Non opus est magnis placido lectore poëtis:
Quem libet inuitum difficilémque tenent,
Nos, quibus ingenium longi minuêre labores,
Aut etiam nullum forsitan ante fuit:
Viribus infirmi, vestro candore valemus,
Quem mihi si demas, omnia rapta putem.

Cunctáque

Cunctáque cùm mea sint propenso nixa fauore,
Præcipuum veniæ ius habet iste liber.
Spectatum vates alij scripsere triumphum,
Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix auidam vulgi captata per aurem
Vidimus, atque oculis fama fuere mei.
Scilicet affectus similes, aut impetus idem,
Rebus ab auditis conspicuisque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidistis & auri
Quod mihi defuerit, purpuráque illa queror:
Sed loca, vel gentes formatæ mille figuris,
Nutrissent carmen præliáque ipsa meum.
Et regum vultus certissima pignora mentis,
Iuuissent aliqua forsitan illud opus.
Plausibus ex ipsis populi lætoque fauore
Ingenium quoduis incaluisse potest.
Támque ego sumpsissem tali clamore vigorem,
Quàm rudis audita miles ad arma tuba.
Pectora sint nobis niuibus glaciéque licebit,
Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa ducis facies in curru stantis eburno,
Excuteret frigus sensibus omne meis.
His ego defectus, dubijsque auctoribus vsus,
Ad vestri venio iure fauoris opem.
Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota locorum
Nomina, materiam non habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam fama referre,
Aut aliquis nobis scribere posset erat.
Quo magis o lector debes ignoscere, si quid
Erratum est illic, præteritúmue mihi.
Adde quod assiduo domini meditata querelam,
Ad lætum carmen vix mea Musa venit.
Vix bona post tanto querenti verba subibant,
Et gaudere aliquid, res mihi visa noua est.
Vtq; reformidant insuetum lumina solem,
Sic ad lætitiam mens mea segnis erat.

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum,
Gratiáque officio, quod mora tardat, abest.
Cetera certatim de magno scripta triumpho
Iam pridem populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus:
Illa recens pota est, nostra tepebit aqua.
Non ego cessaui, nec fecit inertia serum,
Vltima me vasti sustinet ora freti.
Dum venit huc rumor, properatáque carmina fiunt,
Factáque eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
An sera carpas penè relicta manu.
Quid mirum lectis exhausto floribus horto,
Si duce non facta est digna corona suo?
Deprecor hæc, vatum contra sua carmina ne quis
Dicta putet, pro se Musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra poetæ,
In vestro miseris si licet esse choro.
Magnáque pars animi mecum vixistis amici,
Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendata fauore
Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent à morte ferè, quia lædere viuos
Liuor & iniusto carpere dente solet.
Si genus est mortis male viuere, terra moratur.
Et desunt fatis sola sepulcra meis.
Denique opus nostræ culpetur vt vndique curæ,
Officium nemo qui reprehendat, erit.
Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas,
Hac ego contentos auguror esse Deos.
Hæc facit vt veniat pauper quoque gratus ad aras,
Et placeat cæso non minus agna boue.
Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere summo
Æneidos vati grande fuisset onus.
Ferre etiam molles eligi tam vasta triumphi
Pondera, disparibus non potuere rotis.

Quo

Quo pede nunc vtar, dubia est sententia nobis,
Alter enim de te Rhene triumphus adest.
Irrita verorum non sunt præsagia vatum,
Danda Ioui laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sum summotus ad Istrum,
Non bene pacatis flumina pota Getis.
Ista Dei vox est, Deus est in pectore nostro,
Hoc duce prædico vaticinórque Deo,
Quid cessas currum pompámque parare triumphis
Liuia? dant nullas iam tibi bella moras.
Perfida damnatas Germania proijcit hastas,
Iam pondus dices omen habere meum.
Crede, breuique fides aderit, geminabit honorem
Filius, & iunctis, vt prius, ibit equis.
Prome quod iniicias humeris victoribus, ostrum,
Ipsa potest solitum nosse corona caput,
Scuta sed & galeæ gemmis radientur & auro,
Sténtque super victos trunca trophæa viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris,
Fictáque res vero more putetur agi.
Squallidus immittat fracta sub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine potet aquas.
Barbara iam capti ponent insignia reges,
Textáque fortuna diuitiora sua.
Et quæ præterea virtus inuicta tuorum
Sæpe parata tibi, sæpe paranda facit.
Dij quorum monitu sumus euentura locuti,
Verba precor celeri nostra probate fide.

ELEGIA V.

Ad Cottam.

QVam legis, vnde tibi mittatur epistola, quæris?
Hinc, vbi cæruleis iungitur Ister aquis.
Vt regio dicta est, succurrere debet & auctor,
Læsus ab ingenio Naso poëta suo.

Qui tibi, quam mallet præsens afferre salutem,
Mittit ab hirsutis, maxime Cotta, Getis.
Legimus ô iuuenis patrij non degener oris,
Dicta tibi pleno verba diserta foro.
Quæ, quamquã lingua mihi sint properante per horas
Lecta satis multas, pauca fuisse queror.
Plura sed hæc feci relegendo sæpe, nec vnquam
Hæc mihi, quàm primo grata fuere minus.
Cúmque sua toties nihil è dulcedine perdant,
Viribus illa suis non nouitate placent.
Felices quibus hæc ipso cognoscere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui.
Nam quamquam sapor est ablata dulcis in vnda,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
Et magis adducto pomum decerpere ramo,
Quam de cælata sumere lance iuuat,
At nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus:
Vtq; fui solitus, sedissem forsitan vnus
De centum iudex in tua verba viris.
Maior & implesset præcordia nostra voluptas,
Dum traherer dictis, annuerémque tuis,
Quem quoniam fatum, patria vobísque relictis,
Inter inhumanos maluit esse Getas.
Quod licet, vt videar tecum magis esse legendo,
Sæpe precor studij pignora mitte tui:
Exemplóque meo, nisi dedignaris id ipsum,
Vtere, quod nobis rectius ipse dares.
Namque ego, qui perij iam pridem Maxime vobis,
Ingenio nitor non perijsse meo.
Redde vicem, nec rara tui monumenta laboris
Accipiant nostræ grata futura manus.
Dic tamen ô iuuenis studiorum plene meorum,
Ecquid ab his ipsis admoneare mei?
Ecquibus aut recitas factum modò carmen amicis?
Aut, quòd sæpe soles, exigis vt recitent?

Interdum queritur tua mens oblita quid absit,
Nescio quid certe sensit abesse tui.
Vtq; loqui multum de me præsente solebas,
Nunc quoque Nasonis nomen in ore tuo est.
Ipse quidem Getico peream violatus ab arcu,
(Et sit periuri quàm propè pœna vides.)
Te nisi momentis video penè omnibus absens,
Gratia Dijs, mente quolibet ire licet.
Hac vbi perueni, nulli cernendus in vrbem,
Sæpè loquar tecum, tèque loquente fruor.
Tunc mihi difficile est, quam sit bene, dicere, quamque
Candida iudicijs illa sit hora meis.
Tunc me, si qua fides, cælesti sede receptum,
Cum fortunatis suspicor esse Deis.
Rursus vbi huc redij, cælum superósque relinquo,
A Styge nec longe Pontica distat humus.
Vnde ego si fato nitor prohibente reuerti,
Spem sine profectu Maxime tolle mihi.

ELEGIA VI.

Ad sodalem.

NAso suo posuit nomen cui penè, sodali,
Mittit ab Euxinis hoc breue carmen aquis.
At si cauta parum scripsisset dextra quis esses,
Forsitan officio parta querela foret.
Cur tamen hoc alijs tutum credentibus, vnus
Appellent ne te carmina nostra rogas?
Quanta sit in media clementia Cæsaris ira,
Si nescis, ex me certior esse potes.
Huic ego quam patior nil possem demere pœnæ:
Si iudex meriti cogerer esse mei.
Non vetat ille sui quemquam meminisse sodalis,
Nec prohibet tibi me scribere, tèque mihi.
Nec scelus admittas, si consoleris amicum,
Mollibus & verbis aspera fata leues.

Cur dum tuta times, facis vt reuerentia talis
Fiat in Augustos inuidiosa Deos?
Fulminis afflatos interdum viuere telis
Vidimus, & refici non prohibente Ioue.
Nec quia Neptunus nauem lacerârat Vlyssis,
Leucothoë nanti ferre negauit opem.
Crede mihi, miseris cœlestia numina parcunt,
Nec semper læsos & sine fine premunt.
Principe nec nostro Deus est moderatior vllus,
Iustitia vires temperat ille suas.
Nuper eam Cæsar facto de marmore templo,
Iampridem posuit mentis in æde suæ.
Iuppiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui pœnam culpa non meruêre pati.
Obruerit cùm tot sæuis Deus æquoris vndis,
Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cùm pereant acie fortissima quæque, vel ipso
Iudice, delectus Martis iniquus erit.
At si forte velis in nos inquirere, nemo est
Qui se quod patitur, commeruisse neget.
Adde quod extinctos vel aqua, vel Marte, vel igni,
Nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos, aut pœnæ parte leuauit
Cæsar, & in multis me velit esse precor.
An tu, cum tali populus sub principe simus,
Alloquio profugi credis inesse metum?
Forsitan hæc domino Busiride iure timeres,
Aut solito clausos vrere in ære viros.
Desine mitem animum vano infamare timore,
Sæua quid in placidis saxa vereris aquis.
Ipse ego quod scripsi primo sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor,
Sed pauor attonito rationis ademerat vsum,
Cesserat omne nouis consiliúmque malis.
Fortunámque meam metuens, non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.

Hactenus

Hactenus admonitus memori concede poëtæ,
Ponat vt in chartis nomina chara suis.
Turpe erit ambobus, longo mihi proximus vsu,
Si nulla libri parte legare mei.
Ne tamen iste metus somnos tibi rumpere possit,
Non vltrà quam vis, officiosus ero.
Téque tegam qui sis nisi cùm permiseris ipse,
Cogetur nemo munus habere meum.
Tu quoque quem poteras vel apertè tutus amare,
Si res est anceps illa, latenter ama.

ELEGIA VII.

Ad amicos.

VErba mihi desunt eadem tam sæpè roganti,
Iámque pudet vanas fine carere preces.
Tædia consimili fieri de carmine volis,
Quidque petam, cunctos edidicisse reor.
Nostra quid apportet iam nostis epistola, quamuis
Charta sit à vinclis non labefacta suis.
Ergo mutetur scripti sententia nostri,
Ne toties contra, quàm rapit amnis, eam.
Quòd bene de vobis speraui, ignoscite amici,
Talia peccandi iam mihi finis erit.
Ne grauis vxori dicar, quæ scilicet in me
Quam proba, tam timida est, experiénsque parum.
Hoc quoque Naso feres: etenim peiora tulisti:
Iam tibi sentiri sarcina nulla potest.
Ductus ab armento taurus detrectet aratrum,
Subtrahat & duro colla nouella iugo:
Nos, quibus assueuit fatum crudeliter vti,
Ad mala iam pridem non sumus vlla rudes.
Venimus in Geticos fines, moriamur in illis,
Parcáque ad extremum, quà mea cœpit, eat.
Spem iuuat amplecti, quæ non iuuat irrita semper:
Et fieri cupias, si qua futura putes.

Proximus huic gradus est, bene desperare salutem,
Séque simel vera scisse perisse fide.
Curando fieri quædam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigisse fuit.
Mitius ille perit, subita qui mergitur vnda,
Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
Finibus, & terra prosperiore frui?
Cur aliquid de me speraui lenius vnquam?
An fortuna mihi sic mea nota fuit?
Torqueor en grauius, repetitáque forma locorum
Exsilium renouat triste, recénsque facit.
Est tamen vtilius studium cessare meorum,
Quàm, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis amici:
Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dum modo non nobis hoc Cæsaris ira negarit,
Fortiter Euxinis immoriemur aquis.

ELEGIA VIII.
Ad Maximum.

QVæ tibi quærebam memorem testantia curam,
Dona Tomitanus mittere posset ager.
Dignus es argento, fuluo quoque dignior auro:
Sed te, cùm donas, ista iuuare solent.
Nec tamen hæc loca sunt vllo pretiosa metallo,
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura sæpè tuo fulgens protexit amictus,
Sed non Sarmatico tingitur illa mari.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis vti
Arte Tomitanæ non didicère nurus.
Femina pro lana Cerealia munera frangit,
Suppositóque grauem vertice portat aquam.
Non hic pampineis amicitur vitibus vlmus:
Nulla premunt ramos pondere poma suos.
Tristia deformes pariunt absinthia campi:

Terráque

Terráque de fructu quam sit amara docet.
Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
Quod mea sedulitas mittere posset, erat.
Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
Hoste precor fiant illa cruenta tuo.
Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos,
Hæc viget in nostris Maxime Musa locis.
Quæ quanquam misisse pudet, quia parua videntur,
Tu tamen hæc, quæso, consule missa boni.

ELEGIA IX.

Ad Brutum.

QVod sit in his eadem sententia Brute libellis.
Carmina, nescio quem, carpere nostra refers:
Nil nisi me terra fruar vt propiore, rogare,
Et quàm sim denso cinctus ab hoste, loqui.
O quàm de multis vitium reprehenditur vnum,
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
Ipse ego librorum video delicta meorum:
Cùm sua plus iusto carmina quisque probet.
Auctor opus laudat, sic forsitan Accius olim
Thersiten facie dixerat esse bona.
Iudicium tamen hic nostrum non decipit error,
Nec quidquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur si me video delinquere, peccem?
Et patiar scripto crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est sentire, & demere morbos:
Sensus inest cunctis, tollitur arte malum.
Sæpe aliquod verbum cupiens mutare relinquo,
Iudicium vires destituuntq; meum.
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere & longi ferre laboris onus:
Scribentem iuuat ipse fauor, minuitq; laborem,
Cumq; suo crescens pectore feruet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto

Magnus Aristarcho maior Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore lædit,
Vt cupidi cursus frena retentat equi.
Atque ita Dij mites minuant mihi Cæsaris iram,
Ossaq; pacata nostra tegantur humo.
Vt mihi conanti nonnunquam intendere curas,
Fortunæ species obstat acerba meæ.
Vixq; mihi videor, faciam quod carmina, sanus,
Inq; feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen est scriptis magis excusabile nostris:
Quam sensus cunctis penè quòd vnus inest.
Læta fere lætus cecini, cano tristia tristis:
Conueniens operi tempus vtrumque suo est.
Quid, nisi de vitio scribam regionis amaræ?
Vtq; loco moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior vlli,
Verbáque profectu dissimulata carent.
Et tamen hæc eadem cum sint, non scribimus ijsdem,
Vnáque per plures vox mea tentat opem.
An ne bis sensim lector reperiret eundem,
Vnus amicorum Brute rogandus erat?
Non fuit hoc tanti, confesso ignoscite docti,
Vilior est operis fama salute mea.
Denique materia, quam quis sibi finxerit ipse,
Arbitrio variat multa poëta suo.
Musa mea est index nimium quoque vera malorum,
Atque incorrupti pondera testis habet.
Non liber vt fieret, sed vti sua cuique daretur
Littera, propositum curáque nostra fuit.
Post modò collectas vtcunque sine ordine, iunxi,
Hoc opus electum ne mihi fortè putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed vtilitas officiumq; fuit.

PVBLII

PVBLII OVIDII NASONIS
DE PONTO, LIBER IIII.

ELEGIA I.

Ad Sex. Pompeium.

Accipe Pompei deductum carmen ab illo,
Debitor est vitae qui tibi Sexte suae.
Qui si non prohibes à me tua nomina poni,
Accedet meritis haec quoque summa tuis.
Siue trahis vultus, equidem peccasse fatebor,
Delicti tamen est caussa probanda mei,
Non potuit mea mens, esset quin grata, teneri,
Sit, precor, officio non grauis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
Impius, in nullo quòd legerêre loco.
O quoties, alij vellem cum scribere, nomen
Rettulit in ceras inscia dextra tuum.
Ipse mihi placuit mendis in talibus error,
Et vix inuita est facta litura manu.
Viderit ad summum, dixi, licet ipse queratur,
Ah pudet offensam non meruisse prius.
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen,
Oblitus potero non tamen esse tui,
Idq; sinas oro, nec fastidita repellas
Verba, nec officio crimen inesse putes.
Et leuis haec meritis referatur gratia tantis:
Si minus, inuito te quoque gratus ero.
Numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
Nec mihi munificas arca negauit opes.
Nunc quoque nil subitis clementia territa fatis,
Auxilium vitae fertq; refertq; meae.
Vnde rogas forsan fiducia tanta futuri
Sit mihi: quod fecit quisque tuetur opus.
Vt Venus artificis labor est & gloria Coi,
Aequoreo madidas quae premit imbre comas:

Arcis ut Actææ vel eburna vel ærea custos,
Bellica Phidiaca stat dea facta manu:
Vendicat ut calamis laudem, quos fecit, equorum,
Ut similis veræ vacca Myronis opus:
Sic ego sum rerum non ultima Sexte tuarum,
Tutelæq; feror munus opusq; tuæ.

ELEGIA II.

Ad Seuerum.

QVod legis ô vates magnorum maxime vatum,
Venit ab intonsis usque Seuere Getis.
Cuius adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
Si modò permittis dicere vera, pudet.
Orbe tamen numeris cessauit epistola nunquam
Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi memorem testantia curam,
Non data sunt: quid enim, quæ facis ipse, darem?
Quis mel Aristæo, quis Baccho vina Falerna,
Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interq; Helicona colentes
Uberius nulli prouenit ista seges.
Mittere ad hunc carmen, frondes erat addere siluis,
Hæc mihi cunctandi caussa Seuere fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante,
Sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet ut limus venas excæcat in undis,
Læsaq; suppresso fonte resistit aqua:
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum,
Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum,
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso, studijs quoque frena remisi,
Ducitur & digitis littera rara meis.
Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit ad partes, vix sumptæ Musa tabellæ

Inponit

Imponit pigras penè coacta manus.
Paruáq;, ne dicam, scribendi nulla voluptas
Est mihi, nec numeris nectere verba iuuat.
Siue quòd hinc fructus adeò non cepimus vllos,
Principium nostri res sit vt ista mali.
Siue quod in tenebris numerosos ponere gestus,
Quódque legas nulli, scribere carmen idem est.
Excitat auditor studium, laudatáque virtus
Crescit, & immensum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem, nisi flauis scripta Corallis?
Quásque alias gentes barbarus Ister habet.
Sed quid solus agam? quaq; infelicia perdam
Otia materia, surripiámque diem?
Nam neque me vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire solet.
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret,
Oblectat cultu terra nouata suo.
Quid, nisi Pierides, solatia frigida restant,
Non bene de nobis quæ meruere, Deæ?
At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
Vtiliter studium quod tibi cedit, ama:
Sacráq; Musarum merito cole, quodq; legamus
Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

ELEGIA III.

Ad amicum instabilem.

Conquerar? aut taceam? ponam sine nomine crimen?
An notum qui sis omnibus esse velim?
Nomine non vtar, ne commendere querela,
Quæraturq; tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum fortuna, recedis,
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri,
Quisque sit, audito nomine, Naso rogas.

Ille ego sum, quanquam non vis audire, vetusta
 Pæne puer puero iunctus amicitia.
Ille ego qui primus tua seria nosse solebam,
 Qui tibi iucundus primus adesse iocis.
Ille ego conuictor, densoque domesticus vsu,
 Ille ego iudicijs vnica Musa tuis.
Ille ego sum, qui nunc an viuam, perfide nescis,
 Cura tibi de quo quærere nulla fuit.
Siue fui nunquam carus, simulasse fateris:
 Seu non fingebas, inueniêre leuis,
Aut age dic aliquam quæ te mutauerit iram:
 Nam nisi iusta tua est, iusta querela mea est.
Quod te nunc crimen similem vetat esse priori?
 An crimen, cœpi quòd miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam factisque ferebas,
 Venisset verbis charta notata tribus.
Vix equidem credo, sed & insultare iacenti
 Te mihi, nec verbis parcere, fama refert.
Quid facis ah demens? cur si fortuna recedat,
 Naufragio lacrimas eripis ipse tuo?
Hæc dea non stabili quàm sit leuis orbe fatetur,
 Quæ summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est folio, quauis incertior aura,
 Par illi leuitas improbe sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
 Et subito casu, quæ valuere, ruunt.
Diuitis audita est cui non opulentia Crœsi?
 Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracosia modò formidatus in vrbe,
 Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno maius? tamen ipse rogauit
 Summissa fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
 Indigus effectus omnibus ipse magis.
Ille Iugurthino clarus, Cimbróque triumpho,
 Quo victrix toties Consule Roma fuit,

In-

In cœno Marius iacuit, cannaq́ palustri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.
Littus & Euxinum si quis mihi diceret, ibis,
Et metues arcu ne feriare Getæ:
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos,
Quicquid & in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus, nec si mortalia possem,
Et summi poteram tela cauere Dei.
Tu quoque fac timeas, & quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

ELEGIA IIII.

Ad Sex. Pompeium.

NVlla dies adeo est australibus humida nimbis,
Non intermissis vt fluat imber aquis.
Nec sterilis locus vllus ita est, vt non sit in illo
Mista ferè duris vtilis herba rubis.
Nil adeo fortuna grauis miserabile fecit.
Vt minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce domo, patriaq́ carens, oculisq́ meorum,
Naufragus in Getici littoris actus aquas.
Qua tamen inueni vultum diffundere caussa
Possim, fortunæ nec meminisse meæ.
Nam mihi cum fulua tristis spatiarer arena,
Visa est à tergo penna dedisse sonum.
Respicio, nec corpus erat, quod cernere possem,
Verba tamen sunt hæc aure recepta mea:
En ego lætarum venio tibi nuncia rerum,
Fama per immensas aëre lapsa vias:
Consule Pompeio, quo non tibi charior alter,
Candidus & felix proximus annus erit.
Dixit, & vt læto Pontum rumore repleuit,
Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi dilapsis inter noua gaudia curis,

Excidit asperitas huius iniqua loci.
Ergo vbi Iane biceps longum reseraueris annum,
Pulsus & à sacro mense December erit.
Purpura Pompeium summi velabit honoris,
Ne titulis quicquam debeat ille suis.
Cernere iam video rumpi pæne atria turba,
Et populum lædi deficiente loco.
Templáque Tarpeiæ primùm tibi sedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boues niueos certæ præbere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumq; Deos omnes, tum quos impensius æquos
Esse tibi cupias, cum Ioue Cæsar erit.
Curia te excipiet, patresq; ex more vocati,
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos vbi facundo tua vox hilarauerit ore,
Vtq; solet, tulerit prospera verba dies:
Egeris & meritas superis cum Cæsare grates,
Qui caussam, facias cur ita sæpe dabit.
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum turba quod non ego cernor in illa,
Nec poterunt istis lumina nostra frui.
Quod licet, absentem qua possum mente videbo,
Adspiciet vultus Consulis illa sui.
Dij faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
Nomen, & heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
Protinus exilium mitius esse meum.

ELEGIA V.

Ad eundem iam Cos.

ITe leues Elegi doctas ad Consulis aures,
Verbáque honorato ferte legenda viro.
Longa via est: nec vos pedibus proceditis æquis,
Tectáque brumali sub niue terra latet.
Cum gelidam Thracen, & opertum nubibus Aemum,

Et

Et maris Ionij transieritis aquas,
Luce minus decima dominam venietis in vrbem,
Vt festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeia petatur,
Non est Augusto iunctior vlla foro.
Si quis, vt in populo, qui sitis, & vnde, requirat,
Nomina decepta quælibet aure ferat.
Vt sit enim tutum, sicut reor esse fateri,
Verba minus certè ficta timoris habent.
Copia nec vobis vllo prohibente videndi
Consulis, vt limen contigeritis, erit.
Aut, reget ille suos dicendo iura Quirites,
Conspicuum signis cùm premet altus ebur.
Aut populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnæ non sinet vrbis opes.
Aut vt erunt patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam, natóque salutem,
Déque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
Auferet, à magnis hunc colit ipse deis.
Cùm tamen à turba rerum requieuerit harum,
Ad vos mansuetas porriget ille manus.
Quidq; parens ego vester agam, fortasse requiret,
Talia vos illi reddere verba volo.
Viuit adhuc, vitámque tibi debere fatetur,
Quod prius à miti Cæsare munus habet.
Te sibi, cùm fugeret, memori solet ore referre,
Barbariæ tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum curæ pectoris esse sui.
Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus vt meritis referatur gratia, iurat,
Se fore mancipium tempus in omne tuum.
Nam prius vmbrosa carituros arbore montes,

Et freta velivolas non habitura rates:
Fluminaq; in fontes cursu reditura supino,
Gratia quàm meriti possit abire tui.
Hæc vbi dixeritis, seruet sua dona, rogate,
Sic fuerit vestra caussa peracta via.

ELEGIA VI.

Ad Brutum.

Q*Vam legis, ex illis tibi venit epistola Brute,*
Nasonem nolles in quibus esse locus.
Sed quod tu nolles, voluit miserabile fatum:
Heu mihi plus illud, quam tua vota, valet.
In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est,
Iam tempus lustri transit in alterius.
Perstat enim fortuna tenax, votisque malignum
Opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiæ laus maxima gentis,
Numen ad Augustum supplice voce loqui:
Occidis ante preces, caussamq; ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tuæ.
Iam timeo nostram cuiquam mandare salutem,
Ipsum morte tua concidit auxilium.
Cœperat Augustus deceptæ ignoscere culpæ,
Spem nostram terras deseruitque simul.
Quale tamen potui de cælite Brute recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.
Quæ prosit pietas vtinam mihi, sitq; malorum
Iam modus, & sacræ mitior ira domus.
Te quoque idem, liquidò possum iurare, precari,
O mihi non dubia cognite Brute fide.
Nam cùm præstiteris verum mihi semper amorem,
Hic tamen aduerso tempore creuit amor:
Quiq; tuas pariter lacrimas nostrasq; videret,
Passuros pœnam, crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit natura, nec vlli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute dedit.

Vt qui, quid valeas, ignoret Marte forensi,
Posse tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet eiusdem est, quamuis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, sontibus esse trucem.
Cùm tibi suscepta est legis vindicta seueræ,
Verba velut tinctum singula virus habent.
Hostibus eueniat, quàm sis violentus in armis
Sentire, & linguæ tela subire tuæ.
Quæ tibi iam tenui cura limantur, vt omnes
Istius ingenium corporis esse negent.
At si quem lædi fortuna cernis iniqua,
Mollior est animo femina nulla tuo.
Hoc ego præcipue sensi, cum magna meorum
Notitiam pars est inficiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor vnquam,
Qui mala sollicitè nostra leuatis, ero.
Et prius hic nobis nimium conterminus Ister,
In caput Euxino de mare vertet iter.
Vtq; Thyesteæ redeant si tempora mensæ,
Solis & Eoas currus agetur aquas.
Quàm quisquam vestrum, qui me doluistis ademptũ,
Arguat ingratum non meminisse sui.

ELEGIA VII.

Ad Vestalem.

Missus es Euxinas quoniam Vestalis ad oras,
Vt positis reddas iura sub axe locis,
Adspicis en præsens quali iaceamus in aruo,
Nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostræ,
Alpinis iuuenis regibus orte fides.
Ipse vides certè glacie concrescere pontum,
Ipse vides rigido stantia vina gelu.
Ipse vides onerata ferox vt ducat Iazyx
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Adspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Ac telum caussas mortis habere duas.

Atque vtinam pars hæc tantum spectata fuisset,
  Non etiam proprio cognita Marte tibi.
Tenditis ad primum per densa pericula pilum,
  Contigit ex merito qui tibi nuper honor.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
  Ipsa tamen virtus ordine maior erit.
Non negat hoc Ister, cuius tua dextera quondam
  Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Aegypsos, quæ te subeunte recepta,
  Sensit in ingenio nil opus esse loci.
Nam dubium est positu melius defensa manúue,
  Vrbs erat in summo nubibus æqua iugo.
Sithonio regi ferus interceperat illam
  Hostis, & ereptas victor habebat opes:
Donec fluminea deuecta Vitellius vnda,
  Intulit exposito milite signa Getis.
At tibi progenies alti fortissima Danni,
  Venit in aduersos impetus ire viros,
Nec mora, conspicuus longè fulgentibus armis,
  Fortia ne possint facta latere, caues:
Ingentique gradu contra ferrumq; locumq;,
  Saxaque brumali grandine plura subis.
Nec te missa super iaculorum turba moratur:
  Nec quæ vipereo tela cruore madent,
Spicula cum pictis hærent in casside pennis,
  Parsq; ferè scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus,
  Sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Troiam Danais pro nauibus Aiax
  Dicitur Hectoreas sustinuisse faces.
Vt propius ventum est, admotáque dextera dextræ,
  Resq; fero potuit cominus ense geri:
Dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
  Quotq; neci dederis, quosq; quibusque modis.
Ense tuo factos calcabas victor aceruos,
  Impositóque Getes sub pede multus erat.

Pugnat ad exemplum primi minor ordine pili,
Multáque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua præterit omnes,
Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Aegypsos, testatáque tempus in omne
Sunt tua Vestalis carmine facta meo.

ELEGIA VIII.

Ad Suillium.

LIttera sera quidem, studijs exculte Suilli,
Huc tua peruenit, sed mihi grata tamen.
Quæ, pia si posses superos lenire rogando
Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Vt iam nil præstes, animi sum factus amici
Debitor, & meritum, velle iuuare, voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in æuum,
Neue malis pietas sit tua lassa meis.
Ius aliquod faciunt affinia vincula nobis,
Quæ semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quæ coniux, eadem mihi filia penè est:
Et quæ te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi si lectis vultum tu versibus istis
Ducis, & affinem te pudet esse meum,
At nihil hic dignum poteris reperire pudore,
Præter fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias, equites ab origine prima,
Vsque per innumeros inueniemur auos.
Siue velis, mores qui sint inquirere nostri,
Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo, si quid agi sperabis posse precando,
Quos colis exora supplice voce Deos.
Dij tibi sunt, Cæsar iuuenis, tua numina placa,
Hac certè nulla est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis vnquam
Esse preces, nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ea iuuerit aura,
Obruta de medijs cymba resurget aquis.

Tunc ego tura feram rapidis sollemnia flammis,
Et quantum valeant numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam Germanice templum
Marmore, carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus facient vobis, vrbesq; beatæ,
Naso suis opibus carmine gratus erit.
Parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cùm pro concessa verba salute damus:
Sed qui, quàm potuit, dat maxima, gratus abunde est,
Et finem pietas contigit illa suum.
Nec quæ de parua pauper Dijs libat acerra,
Tura minus grandi quam data lance, valent.
Agnaq; tam lactens, quàm gramine pasta Falisco,
Victima Tarpeios inficit icta focos.
Nec tamen officio vatum per carmina facto,
Principibus res est aptior vlla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum,
Néue sit actorum fama caduca cauent.
Carmine fit viuax virtus, expérsque sepulchri,
Notitiam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidémque vetustas,
Nullaq; res maius tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamemnona nosti,
Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas septemq; duces sine carmine nosset?
Et quicquid post hæc, quicquid & ante fuit?
Dij quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt,
Tantaq; maiestas ore canentis eget.
Sic chaos ex illa naturæ mole prioris,
Digestum partes scimus habere suas:
Sic affectantes cælestia regna gigantes,
Ad Styga nubifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia.
Et modo Cæsar auum, quem virtus addidit astris,
Sacrarunt aliqua carmina parte tuum.

Si

Si quid adhuc igitur viui Germanice nostro
Restat in ingenio, seruiet omne tibi.
Non potes officium vatis contemnere vates:
Iudicio pretium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad maiora vocasset,
Gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, mauis;
Nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modo bella geris, numeris modo bella coërces,
Quodq; aliis opus est, hoc tibi lusus erit.
Vtq; nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo est,
Sed venit ad sacras neruus vterque manus:
Sic tibi nec docti desunt, nec principis artes:
Mista sed est animo cum Ioue Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos vnda submouit ab illa,
Vngula Gorgonei quam caua fecit equi:
Prosit, opemq; ferat communia sacra tueri,
Atque iisdem studiis imposuisse manum.
Littera pellitis nimium subiecta Corallis,
Vt tandem sæuos effugiámque Getas.
Clausáque si misero patria est, vt ponar in illo,
Qui minus Ausonia distet ab vrbe, loco.
Vnde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaq; quàm minima facta referre mora.
Tangat vt hoc votum cælestia care Suilli,
Numina pro socero pæne precare tuo.

ELEGIA IX.

Ad Græcinum.

VNde licet, non vnde iuuat, Græcine salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis:
Missaq; Dii faciant auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Et quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ:
In domini subeat partes, & præstet amici
Officium iusso littera nostra die.

Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
Et mea sincero curreret axe rota:
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur, esset
Lingua salutandi munere functa tui,
Gratatúsq; darem cum dulcibus oscula verbis,
Nec minus ille meus, quam tuus esset honor.
Illa (confiteor) sic essem luce superbus,
Vt caperet fastus vix domus vlla meos.
Dumq; latus sancti cinget tibi turba Senatus,
Consulis ante pedes ire iuberer eques.
Et quanquam cuperem semper tibi proximus esse,
Gauderem lateris non habuisse locum.
Nec querulus turba quamuis eliderer, essem,
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Densáq; quam longum turba teneret iter.
Quoq; magis noris quàm me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.
At cùm Tarpeias esses deductus in arces,
Dum caderet iussu victima sacra tuo:
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset media qui sedet æde Deus.
Turáque mente magis, plena quam lance dedissem,
Ter quater imperij lætus honore tui.
Hic ego præsentes inter numerarer amicos,
Mitia ius vrbis si modò fata darent,
Quæq; mihi sola capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita cælitibus visum est, & forsitan æquis:
Nam quid me pœnæ caussa negata iuuet?
Mente tamen, quæ sola loco non exulat vtar:
Prætextam, fasces aspiciámque tuos.
Hæc modo te populo reddentem iura videbit,
Et se secretis finget adesse tuis.

Nunc

Nunc longi reditus hastæ supponere lustri,
Credet, & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat vtilitas.
Nunc pro Cæsaribus superis decernere grates,
Albáue opimorum colla ferire boum.
Atque vtinam, cùm iam fueris potiora precatus,
Vt mihi placetur principis ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara,
Detq; bonum voto lucidus omen apex.
Interea qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hic quoque te festum Consule tempus agam.
Altera lætitia est, nec cedens caussa priori,
Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo Græcine Decembri,
Imperium Iani suscipit ille die.
Quæq; est in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia: tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, bis Consul & ille,
Inq; domo binus conspicietur honor.
Qui quanquam est ingens, & nullum Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt:
Multiplicat tamen hunc grauitas auctoris honorem,
Et maiestatem res data dantis habet.
Iudicijs igitur liceat Flaccóque, tibique,
Talibus Augusti tempus in omne frui.
Cùm tamen à rerum cura propiore vacabit,
Vota precor votis addite vestra meis.
Et si qua dabit aura sinum, iactate rudentes,
Exeat è Stygijs vt mea nauis aquis.
Præfuit his Græcine locis modo Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli,
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic raptam Trœzen celeri virtute recepit,
Infecitque fero sanguine Danubium.

Quære loci faciem, Scythicíq; incommoda cœli,
Et quam vicino terrear hoste, roga.
Sintne litæ tenues serpentis felle sagittæ,
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coëat duratus frigore Pontus,
Et teneat glacies iugera multa freti.
Hæc vbi narrarit, quæ sit mea fama, require,
Quóque modo peragam tempora dura, roga.
Non sumus hic odio, nec scilicet esse meremur,
Nec cum fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animi est, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
Sic ego sum longè, sic hic, vbi barbarus hostis,
Vt fera plus valeant legibus arma, facit.
Rem queat vt nullam tot iam Græcine per annos
Femina de nobis virue, puérue queri.
Hoc facit, vt misero faueant, adsintq; Tomitæ,
Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi, me qui velle vident, discedere malunt,
Respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris, extant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.
Conueniens miseris, & quamquam gloria non est,
Proxima dant nobis oppida munus idem.
Nec pietas ignota mea est, videt hospita terra
In nostra sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natúsque pius, coniúxque sacerdos,
Numina iam facto non leuiora Deo.
Neu desit pars vlla domus, stat vterq; nepotum,
Hic auiæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum ture precantia verba,
Eoo quoties surgit ab orbe dies.
Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
Officij testis Pontica terra mei.
Pontica me tellus quantis hac possumus ora,
Natalem ludis scit celebrare Dei.

Nec

Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
Misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo leuius fuerat sub Præside Pontus,
Audierit frater forsitan ista tuus.
Fortuna est impar animo, talique libenter
Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec vestris damus hæc oculis, procul vrbe remoti,
Contenti tacita, sed pietate sumus.
Et tamen hæc tangent aliquando Cæsaris aures,
Nil illum toto quod fit in orbe latet.
Tu certè scis hæc superis adscite, videsq́,
Cæsar, & est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis inter conuexa locatus
Sidera sollicito quas damus ore preces.
Peruenient isthuc & carmina forsitan illa,
Quæ de te misi cælite facta nouo.
Auguror his igitur flecti tua numina, nec tu
Immeritò nomen mite parentis habes.

ELEGIA X.

Ad Albinouanum.

HAec mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
Litore, pellitos inter agenda Getas.
Et quos tu silices, & quod carissime ferrum
Duritiæ confers Albinouane meæ?
Gutta cauat lapidem, consumitur annulus vsu,
Et teritur pressa vomer aduncus humo:
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdit:
Cessat duritia mors quoque victa mea.
Exemplum est animi nimium patientis Vlysses,
Iactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora solliciti, sed non tamen omnia fati
Pertulit, & placidæ sæpe fuere moræ.
An graue sex annis pulcram fouisse Calypso?
Aequoreæq́ fuit concubuisse Deæ?
Excipit Hippotades, qui dat pro munere ventos,
Curuet vt impulsos vtilis aura sinus

Nec bene cantantes labor eſt audire puellas,
Nec deguſtanti lotos amara fuit.
Hos ego qui patria faciant obliuia ſuccos,
Parte meæ vitæ, ſi modò dentur, emam.
Nec tu contuleris vrbes Læſtrigonis vnquam
Gentibus obliqua quas obit Iſter aqua.
Nec vincet Cyclops ſæuum feritate Phyacem,
Qui quota terroris pars ſolet eſſe mei?
Scylla feris trunco cum latret ab inguine monſtris,
Heniochæ nobis plus nocuere rates.
Nec potes infeſtis conferre Charybdin Achæis,
Ter licet epotet, ter vomat illa fretum.
Qui quanquam dextra regione licentius errant,
Securum latus hoc non tamen eſſe ſinunt.
Hic ager infrondis, hîc ſpicula tecta venenis,
Hic freta vel pediti peruia reddit hiems.
Vt quà remus iter pulſis modò fecerat vndis,
Siccus contempta naue viator eat.
Qui veniunt iſtinc, vix vos ea credere dicunt:
Quàm miſer eſt, qui fert aſperiora fide?
Crede tamen, nec te cauſſas neſcire ſinemus,
Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems.
Proxima ſunt nobis plauſtri præbentia formam,
Et quæ præcipuum ſidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oráq; domeſticus huic eſt,
Et ſumit vires à propiore loco.
At notus aduerſo tepidus qui ſpirat ab axe,
Eſt procul, & rarus, languidiórque venit.
Adde quod hic clauſo miſcentur flumina Ponto,
Vimq; fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniuſq; Hipanuſq;, Orateſq;
Inſluit, & crebro vortice tortus Halys,
Partheniuſque rapax, & voluens ſaxa Cynapes
Labitur & nullo tardior amne Tyras.
Et tu fœmineæ Thermodon cognite turmæ,
Et quondam Graijs Phaſi petite viris.

Cúmque

Cumq; Boristhenio liquidissimus amne Dyraspes,
Et tacite peragens lene Melanthus iter.
Quiq; duas terras, Asiam, Cadmique sororem
Separat. & cursus inter vtramque facit.
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius se tibi Nile negat.
Copia tot laticum, quas auget adulterat vndas,
Nec patitur vires æquor habere suas.
Quin etiam stagno similis, pigræq; paludi
Ceruleus vix est, diluiturq; color.
Innatat vnda freto dulcis, leuiorq; marina est,
Quæ proprium misto de sale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur sint narrata Pedoni,
Quidue loqui certis iuuerit ista modis:
Detinui, dicam, curas, tempusq; fefelli,
Hunc fructum præsens attulit hora mihi.
Abfuimus solito dum scribimus ista dolori,
In medijs nec nos sensimus esse Getis.
At tu non dubito, cùm Thesea carmine laudes,
Materiæ titulos quin tueare tuæ.
Quemq; refers, imitere virum; vetat ille profecto
Tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quanquam est factus ingens, & conditus à te,
Vix tantus, quanto debuit ore cani.
Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inq; fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro, clauaq; domandi,
Per quos vix illi peruius Isthmos erat:
Sed præstandus amor, res non operosa volenti,
Quis labor est puram non temerasse fidem?
Hæc tibi qui perstas indeclinatus amico,
Non est quod lingua dicta querente putes.

ELEGIA XI.

Ad Gallionem.

G*Allio crimen erit vix excusabile nobis,*
Carmine te nomen non habuisse meo.

Tu quoque enim (memini) cælesti cuspide facta,
Fouisti lacrimis vulnera nostra tuis.
Atque vtinam rapti iactura læsus amici
Sensisses vltra, quod quererere, nihil.
Non ita Dijs placuit, qui te spoliare pudica
Coniuge crudeles non habuere nefas.
Nuncia nam luctus mihi nuper epistola venit,
Lectáque cum lacrimis sunt tua damna meis.
Sed neque solari prudentem stultior ausim,
Verbáque doctorum nota referre tibi.
Finitúmque tuum si non ratione dolorem,
Ipsa iampridem suspicor esse mora.
Dum tua peruenit, dum littera nostra recurrens
Tot maria & terras permeat, annus abit.
Temporis officium est solatia dicere certi,
Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.
At cùm longa dies sedauit vulnera mentis,
Intempestiue qui monet, illa mouet.
Atque quod atque vtinam verum tibi venerit omen,
Coniugio felix iam potes esse nouo.

ELEGIA XII.

Ad Tuticanum.

QVo minus in nostris ponaris amice libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Ast ego non alium prius hoc dignarer honore:
Est aliquis nostrum si modò carmen honor.
Lex pedis officio, fortunáque nominis obstat,
Quáque meos adeas est via nulla modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus,
Desinat vt prior hoc, incipiátque minor.
Et pudeat, si te qua syllaba parte moretur,
Arctius appellem, Tuticanúmque vocem.
Et potes in versum Tuticani more venire,
Fiat vt è longa syllaba prima breuis.
Aut vt ducatur, quæ nunc correptius exit,
Et sit porrecta longa secunda mora.

His

His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & meritò pectus habere neger.
Hæc mihi caussa fuit dilati muneris huius,
Quod meus adiecto fœnore reddet ager.
Teq; canam quacunque nota, tibi carmina mittam
Pænè mihi puero cognite pænè puer.
Pérque tot annorum seriem, quot habemus vterque,
Non mihi quàm fratri frater amate minus:
Tu bonus hortator, tu duxque, coméſque fuiſti,
Cùm regerem tenera frena nouella manu.
Sæpe ego correxi sub te censore libellos,
Sæpe tibi admonitu facta litura meo eſt.
Dignum Mæoniis Phæacida condere chartis,
Cùm te Pierides perdocuere Deæ.
Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta iuuenta
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quæ niſi te moueant, duro tibi pectora ferro
Eſſe, vel inuicto clauſa adamante putem.
Sed prius huic desint & bellum & frigora terræ,
Inuiſus nobis quæ duo Pontus habet.
Et tepidus boreas, & ſit præfrigidus auſter,
Et poſſit fatum mollius eſſe meum:
Quàm tua ſint lapſo præcordia dura ſodali,
Hic cumulus noſtris abſit, abéſtque malis,
Tu modo per ſuperos, quorum certiſſimus ille eſt,
Quo tuus aſſiduè principe creuit honor.
Effice conſtanti profugum pietate tuendo,
Ne ſperata meam deſerat aura ratem.
Quid mandem, quæris? peream, niſi dicere vix eſt,
Si modo, qui periit, ille perire poteſt.
Nec quid agam inuenio, nec quid nolímue velímue,
Nec ſatis vtilitas eſt mea nota mihi.
Crede mihi, miſeros prudentia prima relinquit,
Et ſenſus cum re conſiliumq; fugit.
Ipſe precor quæras, qua ſim tibi parte iuuandus,
Quóue viam facias ad mea vota vado.

ELEGIA XIII.

Ad Carum.

O Mihi non dubios inter memorande sodales,
Qui quod es, id verè Care vocaris, aue.
Vnde saluteris, color hic tibi protinus index,
Et structura mei carminis esse potest.
Non quia mirifica est, sed quod non publica certè:
Qualis enim cumque est, non latet esse meam.
Ipse quoque vt chartæ titulum de fronte reuellas,
Quod sit opus videor dicere posse tuum.
Quamlibet in multis positus noscere libellis,
Perque obseruatas inuenire notas.
Prodent auctorem vires, quas Herculea dignas
Nouimus: atque illi, quem canis ipse pares.
Et mea Musa potest proprio deprensa colore,
Insignis vitijs forsitan esse suis.
Tam mala Thersiten prohibebat forma latêre,
Quàm pulchra Nireus conspiciendus erat.
Nec te mirari, si sunt vitiosa, decebit
Carmina, quæ faciam penè poëta Getes.
Ah pudet, & Getico scripsi sermone libellum,
Structaque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui, gratare mihi, cœpique poëtæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris? laudes de Cæsare dixi,
Adiuta est nouitas numine nostra Dei.
Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, in ætherias numen abisse domos:
Esse parem virtute patri, qui frena rogatus
Sæpe recusati ceperit imperij.
Esse pudicarum te Vestam Liuia matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Esse duos iuuenes firma adiumenta parentis,
Qui dederint animi pignora certa sui.
Hæc vbi non patria perlegi scripta Camœna,
Venit & ad digitos vltima charta meos:

Et

Et caput & plenas omnes mouere pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis, scribas hæc cùm de Cæsare, dixit,
Cæsaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me iam Carcere uali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt, nocuerunt carmina quondam,
Primáque tam miseræ caussa fuere fugæ.
At tu per studij communia fœdera sacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ:
Sic capto latijs Germanicus hoste, cathenis,
Materiam vestris præbeat ingenijs.
Sic valeant pueri, votum commune duorum,
Quos laus formandos est tibi magna datos.
Quanta potes præbe nostræ monumenta saluti,
Quæ nisi mutato nulla futura loco est.

ELEGIA XIIII.

Ad Tuticanum.

HAec tibi mittuntur, quẽ sum modo carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.
In quibus, excepto quod adhuc vtcunq; valemus
Nil me præterea, quod iuuet, inuenies.
Ipsa quoque est inuisa salus, suntq; vltima vota,
Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terra quo mittar ab ista,
Hac quia, quam video, gratior omnis erit,
In medias Syrtes, mediam mea vela Charibdin
Mittite, præsenti dum careamus humo.
Styx quoque, si quid ea est, bene commutabimur Istro.
Si quid & inferius, quàm Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo,
Proxima Marticolis quàm loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitæ,
Iraq; carminibus publica mota meis.
Ergo ego cessabo numquam per carmina lædi?
Plectar & incauto semper ab ingenio?

Ergo ego ne ſcribam, digitos incidere cunctor?
Telaq́; adhuc demens, quæ nocuere, ſequor?
Ad veteres ſcopulos iterum deuertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admiſi, nulla eſt mea culpa Tomitæ,
Quos ego, cùm loca ſim veſtra peroſus, amo.
Quilibet excutiat noſtri monumenta laboris,
Littera de vobis eſt mea queſta nihil.
Frigus & incurſus omni de parte timendos,
Et quod pulſetur murus ab hoſte queror.
In loca, non homines, veriſſima crimina dixi,
Culpatis veſtrum vos quoque ſæpe ſolum.
Eſſet perpetuo ſua quàm vitabilis Aſcra,
Auſa eſt agricolæ Muſa docere ſenis.
Et fuerat terra genitus, qui ſcripſit in illa,
Intumuit vati non tamen Aſcra ſuo.
Quis patriam ſollerte magis dilexit Vlyſſe?
Hoc tamen aſperitas indice dicta loci eſt.
Non loca, ſed mores ſcriptis vexauit amaris
Sextius Auſonios, actaque Roma rea eſt.
Falſa tamen paſſa eſt æqua conuitia mente,
Obfuit auctori nec fera lingua ſuo.
At malus interpres, populi mihi concitat iram,
Inq́; nouum crimen carmina noſtra vocat.
Tam felix vtinam, quàm pectore candidus eſſem,
Extat adhuc nemo ſaucius ore meo.
Adde quod Illyrica ſi iam pice nigrior eſſem,
Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter à vobis mea ſors excepta Tomitæ,
Tam mites Graios indicat eſſe viros.
Gens mea Pelgni, regioq́; domeſtica Sulmo,
Non potuit noſtris lenior eſſe malis.
Quem vix incolumi cuiquam ſaluóque daretis,
Is datus à vobis eſt mihi nuper honor.
Solus adhuc ego ſum veſtris immunis in oris,
Exceptis, ſi qui munera legis habent.

Tempora

Tempora sacrata mea sunt velata corona,
Publicus inuito quam fauor imposuit.
Quàm grata est igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit vna locum:
Tam mihi cara Tomis, patria quæ sede fugatis,
Tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
Dii modo fecissent placidæ spem posset habere
Pacis, & à gelido longius axe foret.

ELEGIA XV.

Ad Sex. Pompeium.

SI quis adhuc vsquam nostri non immemor extat,
Quidue relegatus Naso requirat agam,
Cæsaribus vitam, Sexto debere salutem
Me sciat, à superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miseræ complectar vt omnia vitæ,
A meritis eius pars mihi nulla vacat.
Quæ numero tot sunt, quot in horto fertilis arui
Punica sub lento cortice grana rubent.
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla fauos,
Confiteor, testere licet, signate Quirites,
Nil opus est legum viribus, ipse loquor.
Inter opes, & me, rem paruam pone paternas,
Pars ego sum census quantuluscumque tui.
Quàm tua Trinacria est, Regnatáque terra Philippo,
Quàm domus Augusto continuata foro.
Quàm tua rus oculis domini Campania gratum,
Quæq; relicta tibi Sexte, vel empta tenes:
Tam tuus en ego sum, cuius te munere tristi,
Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque vtinam possis, vt detur amicius aruum,
Remq; tuam ponas in meliore loco.
Quod quoniam in diis est, tenta lenire precando
Numina, perpetua quæ pietate colis.
Erroris nam tu, vix est decernere nostri
Sis argumentum maius, an auxilium.

Nec dubitans oro, sed flumine sæpe secundo
Augetur remis cursus euntis aquæ.
Et pudet, & metuo semperq; eadémq; precari,
Ne subeant animo tædia iusta tuo.
Verùm quid faciam? res immoderata cupido est.
Da veniam vitio mitis amice meo.
Scribere sæpe aliud cupiens, delabor eódem,
Ipsa locum per se littera nostra rogat.
Seu tamen effectus habitura est gratia, seu me
Dura iubet gelido Parca sub axe mori:
Semper inoblita repetam tua munera mente,
Et mea me tellus audiet esse tuum.
Audiet & cælo posita est quæ cunque sub vllo,
Transit nostra feros si modò Musa Getas,
Téque meæ caussam seruatorémque salutis,
Méque tuum libra norit & ære minus.

ELEGIA XVI.

Ad Inuidum.

INuide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingeniis summa nocere dies.
Famaq; post cineres maior venit, & mihi nomen
Tunc quoque, cùm viuis annumerarer, erat.
Cùm foret & Marsus, Magniq; Rabirius oris,
Iliacusq; Macer, sidereusq; Pedo:
Et qui Iunonem læsisset in Hercule, Carus,
Iunonis si iam non gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Seuerus,
Et cum subtili priscus vterque Numa.
Quique vel imparibus numeris Montane, vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelope rescribere iussit Vlyssem,
Errantem sæuo per duo lustra mari.
Quique suam Trœzen, imperfectúmque dierum
Deseruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniiq; sui dictus cognomine Largus,

Gallica

Gallica qui Phrygium ducit in arua senem.
Quique canit domito Camerinus ab Hectore Troiam,
  Quique sua nomen Phyllide Tuscus habet.
Veliuolique maris vates, cui credere posses
  Carmina cæruleos composuisse Deos.
Quique acies Lybicas Romanáque prælia dixit,
  Et Marius scripti dexter in omne genus.
Trinacriusq; suæ Perseidos auctor & actor,
  Tantalidæ reducis Tyndaridosq; Lupus.
Et qui Mæonidæ Phæacida vertit, & vna
  Pindaricæ fidicen tu quoque Rufe lyræ.
Musaq; Turani Tragicis innixa cothurnis:
  Et tua cum socco Musa Melisse leuis.
Cum Varus Graccusq; darent fera dicta tyranni,
  Callimachi Proculus molle teneret iter.
Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,
  Aptáque venanti Gratius arma daret.
Nayadas à Satyris caneret Fontanus amatas,
  Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumq; forent alij quorum mihi cuncta referre
  Nomina longa mora est, carmina vulgus habet.
Essent & iuuenes, quorum quod inedita caussa est,
  Appellandorum nil mihi iuris adest.
Te tamen in turba non ausim Cotta silere,
  Pieridum lumen, præsidiumq; fori.
Maternos Cottas cui, Messalasq; paternos
  Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
  Atque inter tantos, quæ legeretur, erat:
Ergo summotum patria proscindere liuor
  Desine, neu cineres sparge cruente meos.
Omnia perdidimus, tantummodo vita relicta est,
  Præbeat vt sensum, materiámque mali.
Quid iuuat extinctos ferrum demittere in artus?
  Non habet in nobis iam noua plaga locum,

VARIETAS LECTIONVM IN LIB. IIII. DE PONTO, EX emendation. Georg. Fabricij.

LIB. I. ELEGIA I.

P*Atet castis versibus ille locus*] Ille, non iste, probamus ex Aldinis & manuscr. differentiam vtriusque intelligunt eruditi. Eadem permutatio alijs locis facta est: quam semel annotasse, satis esse iudicamus.

Quid veniant] propter quid veniant: verũ hoc vt puto, non vult dicere, sed vt in duobus manuscriptis legitur, Qui veniant, id est, quales, lasciui an seueri, nec aliter Merula. Manuscriptum autem vnum, quo plerunq; nitimur, & quod antiquissimum est, Pataui j nacti sumus: alterum mihi à fratre Blasio, qui nunc in Alsatia Busuilerae docet bonas literas, communicatum est.

Vidi ego linigerae] Aliqui scribunt, Niligerae, contra vetera & recentia exemplaria. Isis enim ortu non fuit Aegyptia, sed Argiua: vnde lectio quoque falsa est lib. 1. de arte.

Neu fuge Niliginae Memphitica sacra iuuencae. Isis autem linigera, vel à vestitu sacerdotum, vel à statuae suae amictu appellatur: Niligena appellari non potest.

Estur vt occulta vitiata putredine nauis] Liber Patauinus, vitiata teredine, nam in mari tantùm teredines sentiuntur, nec aliam putant propriè teredinem dici, vt auctor est in 16. Plinius.

ELEGIA II.

Amittet vires ipsa Medusa suas.] Vulgata, protinus ipsa suas. Sed illam repetitionem habent manuscripta.

Sic mea perpetuis liquescunt pectora curis.] Nemo quod

quod sciam, vidit versum claudicare, vt testantur quotquot sunt impressi codices. Legendum verò hoc distichon è Patauino:

Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis vt noua cera liquet.

Nam qui in postremo, Solet, scripsit, pro Liquet, putauit primam in verbo liquescunt, esse productam.

ELEGIA III.

Quamq; libet longis cursibus aptus equus] In manuscripto, Quamlibet & longis. Si legitur Qualibet, magis Ouidianum est.

quorum mitissimus ille est] In manuscriptis, item in Aldino, quorum iustissimus ipse est, quod cur mutatum sit, non assequor.

Non tibi Theromedon] Alij legunt, Therodamas quem nonnulli Numidiæ, aliqui Scythiæ regem fuisse scribunt, notæ immanitatis, hominum enim cruore leones pauit, vt equos suos Diomedes in Thracia, canes in Ponto Mithridates. Atreum autem crudum, quasi cruentum nominat, quia Thyestem fratrem fugauit, & fratrem alterũ Chrysippum suffocauit, vxorem in mare præcipitauit, & fratri filios vorandos apposuit: cantata multis tragicis scelera.

Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coercet]Aliam lectionem annotat Merula, sed vt arbitror repetitu indignam.

Ille ego qui dixi vestros Hymenæon] Magis poëticum, Ille ego qui duxi, vt in Patauino, quasi diceret, adduxi voto & gratulationibus. Carmen nuptiale ad Fabium Maximum cuius hic meminit, alterum item carmen de eiusdem obitu, cuius infra libro quarto, temporum iniuria interciderunt. Vt & aliud de obitu patris Messallini, de quo huius libri elegia octaua.

ELEGIA IIII.

Cum bene sint clausæ cauea Pandione natæ] Aldinum, Cùm bene sint clausa cauea Pandione nata. vnde diuinat Micyllus legendum esse, Cùm bene sit, clausæ cauea Pandione natæ. Sed vulgata lectio sequentibus magis conuenit. Sensus est, Quamuis commodè viuant in cauea hospita lusciniæ, tamen libertatem siluarum quæuis magis expetit.

Altera Bistonias pars est sensura sagittas] Manusc. nescio quàm bene, sensura sarissas. Est autem sarissa, hasta perlonga, vt Liu. de bello Maced. Ouid. XII. Met.

Qui clypeo gladióque Macedoniáque sarissa.

Thraces sarissis vsos esse non legi.

Sed sim quam medico] Aldinum rectius, sed sum quàm medico notior ipse mihi. cum quo facit manuscr.

ELEGIA V.

Nec si me subito] E manuscripto, Nec me, si subito videas, agnoscere possis.

Solis ad occasus vtraque terra timet] In antiquis, tremit: quod verbum maiorem efficaciam habere videtur.

Nec Amyntore natus] Quis iste sit, ipse explicat Ouid. VIII. Met.

& cretus Amyntore Phœnix.

Naugerius legit, nec Agenore natus, vt intelligatur Phineus è sententia Apolonij & Flacci. Merula scribit alios legere, nec Apolline natus, vt intelligatur Mopsus vates. Idem nescio quam aliam fingit lectionem. In tanta diuersitate ad magis eruditos reijcio sententiam. Naugerij lectionem Micyllus comprobat.

Illo quod subijt Aesone natus opus] Melius in manuscripto, Quod subijt Aesone natus onus.

ELEGIA VI.

Scribimus inuita vixque coacta] Libri manuscripti, Inuita vixque mouente manu.

Saucius euitat pugnas gladiator) In Patauino, Saucius eiurat pugnam: id est, se non repetiturum sanctè confirmat, bellis seriò renunciat.

Hanc messem satis est, si mea reddit humus] Aliter in vetustis: nempe, si modo reddat ager. Tanta varietas orta est, quòd in antiquis cod. obliterata interdum verba fuerunt, quæ impleuerunt de suo ingenio librarij.

ELEGIA VII.

Quam finit officium) Merula & Naugerius legũt, Cùm finit. sed legendum est, Qua finit, id est, quousque permittit, quatenus concedit. Ita sequente elegia,

Quáque ego permisi, quáque est res passa.

Omnis an in magnos culpa Deos, scelus est?] Qualitatem sui facti tractat locu definitionis, quia quod facto nomen imponat, nondum certus est. Igitur occupatio illa per interrogationem melior est, quàm eadectio quæ antehac in libris fuit.

Arcuit, iniectam continuitque manum) Ita legit Merula contra vetustos codices: quorum hæc est veritas, Arguit iniecta continuítque manu, id est, me reprehendit, & sua vi seruauit: iniectio enim manus ab alijs proficiscitur, ius sibi suum vendicantibus. vt,

Clamabo meus est, inijciámque manus.

ELEGIA VIII.

Quáque ego permisi, quáque est res passa) Ita in libris vetustioribus. Qua, pro quantum, bene interpretatur Merula.

ELEGIA IX.

Hunc ferus Odrysius) Non ferus, sed trux in antiquis: eodem sensu, diuerso sono.

Atque domo rursus pulchræ loca vertor ad vrbis) Sententia exigit, Aque domo. ita infrà,

Aque tuis toto diuidor orbe rogis.

Vrbem pulchram, intelligit Romam, quam post incendium quatuordecim regionum, quod ab V. C. anno DCC, acciderat, in nouam pulchritudinem restituit Cæsar Augustus.

Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ) Quam viã intelligat per Claudiam, est obscurum: nam Appia intelligi nequit, quæ etiam eodem nomine Claudia dicitur. Duplicem igitur Claudiam fuisse, vt duplicem Aemiliam, ex hoc loco constat: alteram Flaminiæ, alteram Appiæ contiguam.

Albana petentem Appia feruenti ducit in arua rota) In Aldino, feruenti ducit ab vrbe rota. Seuerus poëta Albanum suum petiturus, per viam Appiam vrbe exiuit, quę ab vno latere Tusculum, ab altero Albam strata erat: vnde Tusculana & Albana cùm nominantur. eadem via Appia intelligitur.

ELEGIA X.

In gelidos vertit aroma sinus) Verius est, fudit amoma. Solebant enim vnguenta in rogos & tumulos defunctorum spargere, & ipsa cadauera ijs perfundere.

ELEGIA XI.

Et peragit soluti) In alijs, sed peragit.

Gnaua iuuenta manu) Hęc sincera lectio. in alijs, pulchra: in alijs, grata. Iuuentas dea est: iuuentus, ipsa ætas, seu iuuenes: iuuenta ætatis tẽpus.

Paruus in exiles succus mihi peruenit artus) Qui pro peruenit, scripserunt permanet, numerorum sunt obliti.

LIBER

LIBRI II. ELEGIA I.

Armáque cum telis instrue iuncta suis] Alij, in strue mista. Tales strues est in hunc diem in monte Esquilino, cui imposita C. Marij trophæa: talis effficta cernitur in nummo quodam Augusti Cæsaris.

Dêque triumphorum) in recentissimis mutata lectio est, cùm in omnibus paulo antiquioribus legatur, Dêque trophæorum: quod agnoscit interpres.

Captiuis addita collis vincula) Ita Patauinum, & probat Naugerius.

Sub titulo nominis isse tui] Isse, incessisse, in triumpho prælata fuisse. Interpretatio Merulæ minus conueniens, qui deceptus libris corruptis fuit.

ELEGIA II.

Fortuna miserrima nostra est) Melius, tuta est. Contra illud, Perflant altissima venti.

Non contrectari tutius esse puto) Ita in Aldino, & melioribus.

Fratribus assimilis, quos proxima templa tenentes) Hoc loco dubiè dicit, & nihil dicit Merula: non enim Caij & Lucij basilicam, quæ alia in parte vrbis existit: neque Cupidinum simulacra intelligit: sed Castoris & Pollucis templum, quod proximum templo Iulij Cæsaris fuit. Id autem in foro fuisse, è Plauto, Catullo, Ouidio, præterea è Suetonio & Minutio potest intelligi

ELEGIA III.

Vt tamen audita est nostræ quoque cladis origo) Alij, nostræ tibi cladis origo. Tibi audita, id est, à te audita; vt,

Diuitis audita est cui non opulentia Crœsi?

ELEGIA IIII.

Non ita dij mihi sunt testes) Praua lectio, nulla sententia. Igitur emendandum est è Patauino, Non ita dij mihi sunt tristes, id est, ita auersi atque irati.

Quod tu laudabas, populo placuisse putabam:
Hoc pretium curæ dulce monentis erat) Hoc distichon ita scribe è Patauino, vt habeat aptam sententiam,

Quod tu laudaras, populo placuisse putabam:
Hoc pretium curæ dulce recentis erat.

Curam recentem appellat carmen nuper factum. Ita lib. IIII.

Huc aliquid curæ mitte recentis opus. & li. III.
Denique opus nostræ culpetur vt vndique curæ. Vt autem sua carmina Ouidius curas, ita Horatius suos versiculos honores appellat, I. Carm. Nil sine te mei. Possunt honores. Pindarus odas suas κόσμον καὶ τιμὰς, cùm singuli ad sua respiciant argumentorum genera.

Quantus in AEacide Actorideque fuit) Lectionem Merulæ omitto, vt ineptam. In Manuscr. est, Quantus in Acacide Thestorideque fuit. sed inter Achillem & Calchantem nulla fuit amicitia tanta, quanta inter Achillem & Patroclum, Aeaci & Actoris nepotes. Numerat autem præter hos duos alia amicorum in his libris paria, vt Agamemnonem & Menelaum, Castorem & Pollucē, Pirithoū & Thesea, Pyladem & Orestem.

Longa dies citior brumali sidere) ita in Aldino & antiquis: in nostris, brumali tempore, quod è glossa videtur insertum.

ELEGIA V.

Huic cùm tu placeas) Suauitatis & grauitatis causa lego, Huic tu cùm placeas, è manuscripto.

Iure igitur studio) Hi versus tres ab interprete primùm

primùm, deinde à librarijs fuerunt corrupti: sed vt nunc leguntur, ita recti sunt, è consensu Aldi, Micylli, codicum veterũ. Ordo & sensus est, Iure putas tuenda carmina studio vestro, hoc est, oratorio confinia: & sacra commilitij tuenda putas, quibus sacris quasi commilitones dediti ambo sumus. Pro quibus studijs videlicet & sacris mutuis, comprecor vt ad extrema vsq; vitæ tempora maneat tibi amicus Germanicus, de quo censeris, hoc est, de cuius fauore pendet æstimatio tua & dignitas. Ita lib. III.

Hoc domui debes, de qua censeris.

ELEGIA VI.

Nitendum est vertice recto) Patauinum, Nitendũ vertice recto est: quod est numerosius.

ELEGIA VII.

Participem studijs Cæsar habere solet) More antiquo, dandi casus loco gignentis. Ita VII. Met.

Túque triplex Hecate, cœptis quæ conscia nostris. pro, conscia cœptorum, nec aliter Virg. XI.

Consilijs habitus non futilis auctor.

IBIDEM.

Dúmque silens astat, status est vultúsque diserti) Oratorium est ante orationis exordium tacitum ac meditabundũ stare, quod nunc de Cæsare Germanico dicitur, & de Vlysse XIII. Metamamorp. Laërtius heros

Astitit atque oculos paulum tellure moratos

Sustulit. Hoc dicendum fuit, quia in aliquibus libris legitur, Dúmque silent: vt ad auditores nõ ad dicentem referatur.

ELEGIA VIII.

Quod fuerit pretium, cùm rude numen habet?) Alia apud alios distinctio, sed hæc propter comparationem aptior, tali videlicet sententia, Nummus argenteus Cæsarum imaginibus insignis, quanti

esse pretij debet, cùm argentum nondum signatū adeò pretiosum sit, vt à plurimis pro numine habeatur? vnde ille in Tragœdia.

ὁ πλοῦτος ἀνθρώποισι τοῖς σοφοῖς θεός.

Cæsaris aduentu) Hi duo versus sic rectè leguntur.

Cæsaris aduentu tuta gladiator harena
Exit, & auxilium non leue vultus habet.

Tuta harena, pro, ipse gladiator tutus. vt,
iussas præbuit ille manus.

id est, ille iussus. nota poëtis metathesi. Vultus autem, id est, præsentia & fauor, vel (vt in quibusdam legitur) numen Cæsaris.

Facta quod est superis iam domus vna tribus) In manuscriptis, Intrata est superis quòd domus vna tribus. Intelligit nummum argenteum à Cotta nobili poëta sibi missum, in quo exsculptæ erant Augusti, Tiberij & Liuiæ effigies: quas ita alloquitur supplex quasi cum præsentibus verba faceret. Erant autem nummi alij vsitati, quibus vtebātur ementes & vendentes: alij honoris causa facti, quibus donabant amicos, è quorum genere hunc nummum fuisse existimandum est.

ELEGIA IX.

Quod vtrique rogati) In alijs, Quod vterque rogatus. in alijs, Quòd vterque rogati. Postremum hoc rectius.

Irrita Neptuno cur ego thura feram?) Malim pro thura legere dona, vt est in Patauino. Per dona vel tauros intelligit, qui ei mactabantur, vel vestes, quæ ab ijs qui mare euaserant, suspendebantur.

Vana laborantis si fiant vota coloni] In Patauino, Si fallant vota.

Conueniens heminum est) Scripsi, Conueniens homini est: nec aliter citatum inueni.

Quid-

Quidquid id est, habuit moderatam principis iram) Magis ad sententiam facit, quod in antiquo est, Moderatam vindicis iram.

ELEGIA X.

Diuersum quamuis quisque sequatur iter) In alijs Quisque sequamur: vt,

Quisque suos patimur manes.

Hoc nomen ad omnes personas referri, pueris etiam notum est.

Magnificas Asiae perspeximus vrbes) Patauinum, perreximus.

Tu canis aeterno quidquid restabat Homero) Ita Tibull.

Aeterno propior non alter Homero:

Res Troianas scripserunt Romani Varius, teste Horatio: Valgius, teste Tibullo: Macer & Camerinus, teste Ouidio.

Trinacris est oculis te duce visa meis) Alij, Trinacria est oculis te duce nota meis.

Et olentia stagna Palisci) Legendum Palice, è Macrobio. olentia autem stagna, ὅτι φέρεται ἀπ' αὐτῶν ὀσμὴ βαρεῖα θείου, καὶ τοῖς πλησίον ἱσταμένοις καρηβάρησιν ἐμποιοῦσα δεινὴν, vt Polemon ait libro de admirandis Siciliae fontibus.

Eheu quam dispar] Manuscr. Heu quantum dispar.

ELEGIA XI.

O referant grates] pro, vtinam referant. In Aldino & Heruagiano, O referant, sed perperam. quod ideo annotaui, ne locus rursus corrumperetur.

LIBER III. ELEGIA I.

Siluis nisi siqua remotis, AEquoreas rauco gutture petet aquas) Scribendum est, potat, modo indicatiuo. nam illud, nisi si apud Ouidium semper cum

hôc modo iungi solet,

Hac ne degeneres) Aldinum, Ne caue degeneres. Heruagianum, Hancne degeneres; Legendum suspicor è vestigijs manuscripti, Huic caue degeneres, id est, ab hoc. Propert. lib. IIII eodem ἀρχαϊσμῷ,

Dij mihi sunt testes, non degenerasse propinquis.

Populo fortuna videndum) Plenius est, populis: nam & ciues suos intelligit & exteros.

Magna inter nomina) Alias, tanta inter nomina.

Clausa nec officij) Rectius est, Clauda nec officij.

Aut excussa leui pelta gerenda manu) Excisa pro excussa, in libris emendatioribus.

Nec nurus AEgisthi) Aegisthi filius Alethes fuit: sed vxor Alethis, Aegisthi videlicet nurus quæ fuerit, quódque scelus, cur cum sceleratis commemoretur, commiserit: nondum me legere memini. Orestes autem vtrumque & patruum Aegisthum, & patruelem Alethē in vltionem matris obtruncauit. In quibusdam legitur, Nec nurus Aegypti, id est, aliqua Danaidum, quæ maritos interfecerunt, vt in margine Patauini legitur. Vnde quicunque illud annotauit, non Aegisthi legit, vt est in contextu: sed Aegypti, quod pleraque exemplaria habent.

Formam Iunonis adire) In alijs, Vultum Iunonis adire, pro, in conspectum Iunonis venire, vel vultum Iunonis, pro ipsam Iunonem adire, intelligit Liuiam Augusti coniugem, quam Iunoni comparat.

Hæc quoque vix poteris ore tremente loqui) in manuscriptis, voce tremente.

ELEGIA II.

Effugiunt structos nomen honósque rogos) Malim nomen

honórque, propter ſonum. Quod ſequitur, Occidit & Theſeus, prouerbiale eſt, vt apud Horatium 1. Carm. Occidit & Pelopis genitor. Ita Alcæus, κάτθανε μύρσιλος, & Homerus κάτθανε καὶ πάτροκλος.

Teda non nota iugali] Sunt qui legant, ſed malè, teda non nata iugali, id eſt nuptijs nata non legitimis. Sunt iterum, qui probent, Teda non nupta iugali: ſed manuſcripta ſequor quæ & Aldus ſecutus eſt.

Sic inſtituere priores) Manuſcripta, parentes.

Sub nube per æquora vectam) In ijſdem, per aëra vectant.

ELEGIA III.

Et ſonuit paruo mota feneſtra ſono) In Patauino, & gemuit paruo. Gemitus etiam rebus non animatis tribuitur. vt,

gemuit ſub pondere cymba.

Nec bene compoſitas) In eodem diſpoſitas.

Pro quibus exſilium durum mihi reddita merces) In manuſcripto, pro quibus exſilium miſero mihi. quod magis affectuoſum.

Hæc de diſcipulo dona magiſter habet) Multo grauius eſt, ſi legatur, Hæc te diſcipulo. Alij diſcipuli magiſtris non tam nocuerunt, quantum tu ô Amor mihi nocuiſti.

ELEGIA IIII.

Iuuiſſent aliqua forſitan illud ope) Præfero quod in vulgatis eſt; aliqua forſitan illud opus. Aliqua, pro aliqua parte. vt,

Si non aliqua nocuiſſes.

In primo verſu, Vultus, certiſſima pignora mentis, legitur in manuſcriptis.

Adde, quod aſſiduas domini meditata querelas) Vetus liber, aſſiduo domini meditata querelam.

Ad lætum carmen vix mea versa lyra est) Quid lyræ cum triumpho? quid eidem cum carmine elegiaco? Igitur emendo è manuscriptis, Vix mea Musa venit. Talis error, vt suprà, quem fugientibus oculos literis, expleuerunt librarii, quod in hoc aüctore sæpe factum esse deprehendimus.

Liuor & iniuso carpere dente solet] In iisdem manuscriptis, iniusto: nec aliter citant hunc locum gnomologi.

Dij quorum monitu sumus euentura locuti) Hæc vera lectio & distinctio est, si quid veri in libris antiquis est. Ita Tibul. Euentura precor.

ELEGIA VI.

Sed pauor attonito rationis ademerat vsum,

Cesserat omne nouis consiliúmque malis] Primi versus lectio, vt proposita est, legitur in Aldino; altera in Patauino: vtraque præferenda communi.

ELEGIA VII.

Nostráque quid portet) In manuscripto, Nostra quid apportet. id aptius esse existimo.

Vera sciisse perisse fide] Durior quidem est concursus in fine, sed retinent manuscripta.

Quam sua qui liquidis brachia lassat aquis) Manuscripta, tumidis: sed lectio vsitata magis conuenit sententiæ. Melius est subito perire, quàm diu luctando, nihil saluti suæ consulere.

ELEGIA VIII.

Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libellos) Alius in nonnullis ordo, Hos calamos habet hęc: sed nihilominus iste δασυκισμὸς asperior est: quē non affectasse poëtam, sed ei accidisse suo ingenio indulgenti, verisimile est.

ELEGIA IX.

Sic forsitan Accius olim Thersiten facie dixerat esse bonum) Dixerat, non dixerit, habent manuscript. Ther-

Therſiten Accij tragœdiam alibi citatam non inuenio.

Cur igitur ſi me video delinquere, peccem?) Hæc ſana lectio, in tempore præſenti, vt & illa Virgiliana:

Antè pudor quàm te violo.

LIBER IIII. ELEGIA I.

Alijs vellem cum ſcribere) In manuſcripto, Alij, vellem cùm ſcribere.

Ipſe quidem placuit) Rurſus, ipſe mihi placuit.

Hanc pudet offenſam) Patauinum, Ha pudet, nec aliter Heruagianum quæ nota doloris, huic loco pulchrè conuenit.

Quod fecit, quiſque tuetur opus) In nonnullis, quod finxit. Sententia de Ariſtotelis Ethicis ſumpta.

ELEGIA III.

Quolibet eſt ſolio, & quauis) Particula connectendi ſuauius emittitur.

ELEGIA IIII.

Nec poſſunt iſtis lumina noſtra frui) In veteribus, Iste uno.

ELEGIA V.

Non eſt Auguſto iunctior vlla foro) In alijs, Auguſti, ſed & intra,

Quam domus Auguſto continuata foro. & v. Faſt.

Templáque in Auguſto conſpicienda foro.

Auguſti forum tanto ſplendore fuit, vt inter orbis miracula numeretur à Plinio. loquitur enim in hoc loco non de ea domo, quæ ad Circum fuit, in quam Pompeius Magnus migrauit, ſed de auita Pompeiorum domo, quæ vna parte Carinas, altera forum Auguſti attigit. Hic Sex. Pōpeius, cum Sex. Appuleio Conſul fuit, quo anno Cæſar Auguſtus vita functus eſt.

ELEGIA VI.

Perstat enim fortuna tenax) Contrarium illi,
Et manet in nullo certa tenáxque loco.
Vulgaris enim lectio minus placet.

ELEGIA VII.

Accedet voci nostræ non irrita per te) Cōuenientior verborum ordo: Accedet voci per te non irrita nostræ.

ELEGIA VIII.

Hac certè non est notior ara tibi) Plenius, quod in antiquis. Hac certè nulla est.

Magnáque quàm minima facta referre mora) In antiquis, Magnáque per minimam facta referre moram. de quo iudicet lector.

ELEGIA IX.

Si fatis essem melioribus ortus) Vetusta, si fatis genitus melioribus essem. quod ideo præfero, quia magis tribuo vetustis.

Si tu tibi fueris Consul) Si Pōponius Flaccus, Græcini frater, cum C. Cælio Rufo Consul fuit. Græcinum fuisse consulem, nemo tradit præter Ouidium: nam eius nulla mentio aut in monumentis antiquis, aut in alijs auctoribus. Itaque vt Micyllus annotauit, aut ei humanitus aliquid accidit, antequam consulatum iniret: aut alterutri eorum, qui Flaccum & Rufum antecesserunt, Græcini cognomentum fuit: aut quod relinqui necesse est, poëta in errore versatus est. Hoc dicere quasi censor non ausim: nec Tauro aut Liboni tale cognomentum fuit: igitur Græcinum obijsse ante initum consulatum vero simile est.

Is quoque quo Læuus fuerat sub præside pontus) Ita Patauinum & Aldinum. Læuus pontus, id est, læua pars ponti: Flaccum enim præfectum Mysiæ fuisse, è poëta nostro certum est.

ELE-

ELEGIA X.

Hæc mihi in Euxino) Ambo manuscripta, Hæc mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas Littore. Mela lib. 1. vbi de mare mediterraneo loquitur, Vbi iterum se effundit (inquit) pontus Euxinus: qua paludi committitur Cimmerius Bosporus. Cimmerio autem littore dixit pro Euxino, quod est Cimmerio oppositum, vt remotioris loci mentione magis amplificaret exsilij sui miseriam.

Sæuum feritate Phyacem) In Patauino Pharetem: in vetustissimo codice Romæ (vt ait Merula) Piachen. sed nomen barbarum corruptum esse, nihil mirum est.

Heniochæ nobis plus nocuere rates) Ita in Patauino, Heniochæ pro Endochiæ: & nobis, pro nautis. Mela: Super Amazonas & Hyperboreos, Cimmerij, Scythæ, Heniochi, Georgi. Tragicus in Thyeste:

Caucasi rupem asperam
Heniochus habitans;

Scribit nonnulla quæ huc pertinent Herodotus in Melpomene.

Abfuimus solito, dum scripsimus ista, dolori) Vetustum in præsenti, dum scribimus.

ELEGIA XI.

Temporis officium est solatia dicere certi) Hic ordo ex antiquis mihi placet.

Intempestiuæ qui monet, illa nouat) Ita in Aldino Illa nouat, id est mentis sanatæ vulnera renouat. In Patauino alia lectio, nempe hæc,

Intempestiuè qui monet illa mouet.

quæ agnominatio & elegans est, nec minus lepida sententia. Qui monet intempestiuè, ille mouet vulnera antè sedata; nam mouet, opponit verbo, sedauit. Legit eodem modo Merula; nam ita in-

terpretatur, Mouet, id est, tempore non suo agitat & attrectat.

ELEGIA XIII.

Color hic tibi proximus index) Legendum, vt legerunt omnes eruditi, protinus, non proximus. Colorem sui carminis etiam mox nominat.

Et mea musa potest proprio deprensa colore.

Ambiguum est nato dignior, anne viro) Manuscripti lectio sine verbo substantiuo, nescio quomodo alacrior.

Quis laus formandis est tibi magna datis) In Patauino, Quos laus formandos est tibi magna datos. Carus poëta filium Germanici, Caium imperatorem, postea dictum Caligulam, & Drusum instituit.

ELEGIA XV.

Quot Tmolia terra racemos) In manuscrip. Cnossia terra. priore lectione, Lydia regio, altera Creta insula intelligitur. Vtraque terra vini optimi feracissima. Videntur tamen vineta Tmoli montis, Cnossiacis esse magis celebria.

Sed flamine sæpe secundo) In manuscriptis verius, sed flumine sæpe secundo. Simili modo Virgilius,

Rumore secundo, dixit, cum de flumine loqueretur.

ELEGIA XVI.

In hac vltima Elegia sui temporis poëtas enumerat: sed quinam ille

Qui Libycas acies, Romanaque prœlia dicit,

Quique Trinacrius Perseidos auctor & actor,

nondum explicatum inueni.

FINIS.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS IN QVENDAM QVEM VOCAT Ibin liber.

ARGVMENTVM.

ANnum agens Naſo quinquageſimum, ab Auguſto Imperatore in Pontum relegatus eſt. Cuius quidem exſilij cauſſa non facilè deprehendi poteſt, cùm & ipſe multis in locis: quodam carminis inuolucro diuerſam interpretibus coniecturam afferat. Satis tamen conſtat duas fuiſſe cauſſas, quarum alteram vbique fatetur, alteram verò, ne Auguſtum offenſiorem reddat, ſemper ſubticet. Sic enim ait in ſecundo Triſtium,

Perdiderint cùm me duo crimina, carmen, & error:
Alterius facti cauſſa ſilenda mihi.

Perſæpe itaque libros de arte amandi compoſuiſſe dolet, quod propterea Auguſto odio eſſe cœperit: & aliquid vidiſſe per errorem: vt ob id in Scythiam propulſus fuerit. Sic enim ſcribit in 2. De Ponto:

Néue roges quæ ſit, ſtultam quam ſcripſimus artem,
Innocuas nobis hæc vetat eſſe manus.
Et quid præterea peccatis, quærere noli,
Vt pateat ſola culpa ſub arte mea. Et paulo poſt:
Naſo parum prudens artem dum ſcribit amandi,
Doctrinæ pretium triſte magiſter habet.

Hoc idem ait in 3. ad amorem, & in 4. ad Carum. Item 1. Triſtium:

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita cauſſa mihi eſt?
Inſcius Actæon vidit ſine veſte Dianam,
Præda ſuis canibus non minus ille fuit.

Verùm ſi quis hæc curioſius ſcire affectat, eius & Triſtium & de Ponto libros legat. Dum autem

exſularet, inter reliqua ſua opera inuectiuam in quendam edidit, quem proprio nomine ſuppreſſo, Ibin appellat. Sicut Callimachus, qui etiam ſub hoc nomine Apollonium Rhodium eius diſcipulum diris imprecationibus deuouit. De Ibi aute ita ſcribit Plin. lib. 8 cap. 32. Simile quiddam & volucris in eadem Aegypto monſtrauit, quæ vocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partem ſe proluens, qua reddi ciborum onera maximè ſalubre eſt. Herodotus verò duplicem eſſe dicit, alteram nigram, alteram ciconiæ non abſimilem, ſed tamē diuerſam. De hac etiam Cic. lib. 2. de Nat. Deor. ſic ait: Velut Ibes maximam vim ſerpentium cōficiunt, cùm ſint aues excelſæ, rigidis cruribus, corneo, proceróque roſtro, auertunt peſtem ab Aegypto, cum volucres angues ex vaſtitate Libyæ vento Africo inuectas interficiunt, atque cōſumunt: ex quo fit, vt illæ viuæ nec morſu noceāt, nec odore mortuæ. Hæc ille. Cùm itaque tanta ſit huius auis ſpurcitas, vt proprio ore ventrem purget, Callimachus aduerſarium tanquam fœdiſſimum, vt hominem nullius decoris & commendationis ſignificet, hoc nomine vocitauit: ad cuius imitationem Ouidius inimicum quoq; ſuum Ibin nominauit. Cauſſam autem huiuſce maledicentiæ hanc fuiſſe ipſemet aperit: ſolicitabat poëta vxorem, & linguæ venena Auguſti naribus ſuſurrabat, vt diutius illum in exſilium remoraretur.

PVB. OVIDII NASONIS IN IBIN, EX EDITIONE Andreæ Naugerij

TEmpus ad hoc luſtris mihi iam bis quinque peractis
Omne fuit Muſæ carmen inerme meæ:
Nullàque, quæ poſſit, ſcriptis tot millibus exſtat,
Littera Naſonis ſanguinolenta legi:
Nec quemquam noſtri, niſi me, læſere libelli:
Artificis perijt cum caput arte ſua.
Vnus (& hoc ipſum eſt iniuria magna,) perennem
Candoris titulum non ſinit eſſe mei.
Quiſquis is eſt (nam nomen adhuc vtcunque tacebo)
Cogit inaſſuetas ſumere tela manus.
Ille relegatum gelidos aquilonis ad ortus
Non ſinet exſilio delituiſſe meo:
Vulneráque immitis requiem quærentia vexat:
Iactat & in toto nomina noſtra foro:
Perpetuóque mihi ſociatam fœdere lecti
Non patitur miſeri funera flere viri.
Cùmque ego quaſſa meæ complectar membra carinæ:
Naufragij tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat ſubitas exſtinguere flammas:
Hic prædam medio raptor ab igne petit:
Nititur vt profugæ deſint alimenta ſenectæ.
Heu quanto eſt noſtris dignior ille malis!
Di melius; quorum longè mihi maximus ille eſt:
Qui noſtras inopes noluit eſſe vias.
Huic igitur meritas grates, vbicunque licebit,
Pro tam manſueto pectore ſemper agam.
Audiet hoc pontus, faciet quoque forſitan idem,
Terra ſit vt propior teſtificanda mihi.
At tibi, calcaſti qui me violente, iacentem,
Quam licet & miſero debitus hoſtis ero.
Deſinet eſſe prius contrarius ignibus humor:

Iunctáque cum luna lumina solis erunt:
Parsque eadem cæli zephyros emittet & euros:
Et tepidus gelido flabit ab axe notus:

* Eteoclen & Polynicen OEdipi regis Thebanorum filios intelligit.

* Et noua fraterno veniet concordia fumo:
Quam vetus accensa separat ira pyra:
Et ver autumno, brumæ miscebitur æstas:
Atque eadem regio vesper & ortus erit:
Quàm mihi sit tecum positis, quæ sumpsimus, armis
Gratia commissis improbe rupta tuis.
Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.
Prima quidem cœpto committam prælia versu:
Non soleant quamuis hoc pede bella geri.
Vtq; petit primo plenum flauentis arenæ
Non dum calfacti velitis hasta solum.
Sic ego te non dum ferro iaculabor acuto:
Protinus inuisum nec petet hasta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Téque breui qui sis, dissimulare sinam.
Postmodo, si perges, in te mihi liber iambus

* Archilochus Lycamben ob filiam Neobolen sibi denegatam ad laqueũ cõpulit.

* Battiades Callimachus à Batto genus trahens.

* Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc quo * Battiades inimicum deuouet Ibin,
Hoc ego deuoueo téque, tuósque modo:
Vtq; ille, historijs inuoluam carmina cæcis:
Non soleam quamuis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide, dicar
Oblitus moris, iudiciíque mei.
Et quoniam, qui sis, non dum quærentibus edo:
Ibidis interea tu quoque nomen habe.
Vtq; mei versus aliquantum noctis habebunt:
Sic vitæ series tota sit atra tuæ.
Hæc tibi natali facito, Ianíque Kalendis,
Non mentituro quilibet ore legat.
Di maris & terræ, quique his meliora tenetis
Inter diuersos cum Ioue regna polos:
Huc precor, huc vestras omnes aduertite mentes:

Et

Et finite optatis pondus inesse meis:
Ipsaque tu Tellus, ipsum cum fluctibus æquor,
Ipse meas æther accipe summe preces:
Sideráque, & radijs circumdata solis imago,
Lunáque, quæ numquam, quo prius, orbe micas:
Nóxque tenebrarum specie reuerenda tuarum:
Quæq; ratum triplici pollice netis opus:
Quique per infernas horrendo murmure valles,
Imperiurata laberis amnis aquæ:
Quásque ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores:
Vos quoque plebs superûm, Fauni, Satyrique Larésque,
Fluminaque, & Nymphæ, semideûmque genus.
Denique ab antiquo diui veterésque, nouique,
In nostrum cuncti tempus, adeste Chao:
Carmina dum capiti malefido dira canuntur:
Et peragunt partes ira, dolórque suas:
Annuite optatis omnes ex ordine nostris:
Et sit pars voti nulla caduca mei.
Quæq; precor, fiant: vt non mea dicta, sed ille
* Pasiphaës generi verba fuisse putet.
Quásque ego transiero pœnas, patiatur & illas:
Plenius ingenio sit miser ille meo.
Néue minus noceant fictum execrantia nomen
Vota, minus magnos commoueántue deos:
Illum ego deuoueo quem mens intelligit, Ibin:
Qui scit se factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me: peragam rata vota sacerdos:
Quisquis ades sacris ore fauete meis
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba:
Et fletu madidis Ibin adite genis:
Ominibúsque malis, pedibúsque occurrite læuis:
Et nigræ vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas?
Iam stat, vt ipse vides, funeris ara tui.
Pompa parata tibi est: votis mora tristibus absit:

* Theseum significat, qui à Neptuno petijt, vt Hippolytum interimeret.

Da iugulum cultris hostia dira meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget vndas:
Deneget afflatus ventus, & aura suos.
Nec tibi sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe:
Destituant oculos sidera clara tuos:
Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aër:
Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exsul, inops, erres; alienáque limina lustres:
Exiguúmque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore:
Nóxque die grauior sit tibi: nocte dies.
Sisque miser semper: nec sis miserabilis vlli:
Gaudeat aduersis femina, virque tuis.
Accedat lacrimis odium, digniúsque puteris,
Qui mala cum tuleris plurima: plura feras.
Sitque quod est rarum, solito defecta fauore
Fortunæ facies inuidiosa tuæ.
Causáque non desit, desit tibi copia mortis:
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatúsque diu cruciator spiritus artus
Deserat: & longa torqueat ante mora.
Euenient: dedit ipse mihi modò signa futuri
Phœbus: & à læua mœsta volauit auis.
Certè ego quæ voueo, superos motura putabo:
Spéque tuæ mortis perfide semper alar.
Finiet illa dies, quæ te mihi subtrahet olim:
Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit.
Et prius hanc animam nimium tibi sæpe petitam
Auferet illa dies, quæ mihi sera venit:
Quam dolor hic vnquam spatio euanescere possit:
Leniat aut odium tempus, & hora meum.
Pugnabunt iaculis dum Thraces, Iazyges arcu:
Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit.
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tiberis liquidas Tuscus habebit aquas.
Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras.

Sæua

Sæua ſed in manes manibus arma dabo.
Tunc quoque cùm fuero vacuas dilapſus in auras:
Exanimis mores oderit vmbra tuos.
Tunc quoque factorum veniam memor vmbra tuorũ
Inſequar & vultus oſſea forma tuos.
Siue ego, quod nollem longis conſumptus ab annis,
Siue manu facta morte ſolutus ero:
Siue per immenſas iactabor naufragus vndas:
Noſtráque longinquus viſcera piſcis edet:
Siue peregrinæ carpent mea membra volucres:
Siue meo tingent ſanguine roſtra lupi:
Siue aliquis dignatus erit ſupponere terræ:
Et dare plebeio corpus inane rogo:
Quidquid ero, ſtygijs erumpere nitar ab oris:
Et tendam gelidas vltor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in vmbris
Excutiam ſomnos viſus adeſſe tuos.
Denique quidquid ages, ante os oculóſque volabo:
Et querar: & nulla ſede quietus eris.
Verbera ſæua dabunt ſonitum; nexæq; colubris
Conſcia fumabunt ſemper ad ora faces.
His viuus furijs agitabere: mortuus iiſdem:
Et breuior pœna vita futura tua eſt.
Nec tibi continget funus, lacrymæq; tuorum:
Indeploratum proijciere caput.
Carnificíſque manu populo plaudente traheris:
Infixúſque tuis oſſibus vncus erit.
Ipſæ te fugient, quæ carpunt omnia, flammæ:
Reſpuit inuiſum iuſta cadauer humus.
Vnguibus, & roſtro tardus trahet ilia vultur:
Et ſcindent auidi perfida corda canes.
Déque tuo fiet (licet hac ſis laude ſuperbus)
Inſatiabilibus corpora rixa lupis.
In loca ab Elyſijs diuerſa fugabere campis:
Quáſque tenet ſedes noxia turba, coles.
Siſyphus eſt illic ſaxum voluénſque petenſque:

Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ:
Quæq́ gerant humeris perituras Belides vndas,
Exsulis AEgypti turba cruenta nurus:
Pomæ pater Pelopis præsentia quærit: & idem
Semper eget liquidis, semper abundat aquis.
Iugeribusque nouem, qui summus distat ab imo:
Visceráque assiduè debita præbet aui.
Hic tibi de furijs scindet latus vna flagello:
Vt celeris numeros confiteare tui.
Altera Tartareis sectos dabit vnguibus artus:
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur vmbra: tuásque
AEacus in pœnas ingeniosus erit.
In te transcribet veterum tormenta virorum:
Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe cui tradas reuolubile pondus habebis:
Versabunt celeres nunc noua membra rotæ.
Hic erit & ramos frustrà qui captet & vndas:
Hic inconsumpto viscere pascet aues.
Nec mortis pœnas mors altera finiet huius:
Horáque erit tantis vltima nulla malis.
Inde ego pauca canam, frondes vt si quis in Ida,
Et summam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Sicula nascantur in Hybla:
Quótue ferat dicam terra Cilissa crocos.
Nec cum tristis hiems aquilonis inhorruit alis:
Quàm multa fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce mea poterunt tua cuncta referri:
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi væ misero venient, taléśque ruinæ:
Vt cogi in lacrimas me quoque posse putem.
Illæ me lacrimæ facient sine fine beatum:
Dulcior hic risu tunc mihi fletus erit.
Natus es infelix (ita di voluere,) nec vlla
Commoda nascenti stella, leuísue fuit.
Non Venus affulsit, non illa Iuppiter hora:

Lunáque

Lunáque non apto Sólue fuere loco.
Nec satis vtiliter positos tibi præbuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maia Ioui.
Te fera nec quicquam placidum spondentia Martis
Sidera presserunt, falciferique senis.
Lux quoque natalis, ne quid, nisi triste, videres,
Turpis, & inductis nubibus atra fuit.
Hæc est in fastis cui dat grauis Allia nomen:
Quæq; dies Ibin publica damna tulit.
Qui simul impuræ matris prolapsus ab aluo,
Cinyphiam fœdo corpore pressit humum:
Sedit in aduerso nocturnus culmine bubo:
Funereóque graues edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lauere palustribus vndis:
Qua caui de Stygiis fluxerat vnda vadis:
Pectoráque vnxerunt Erebeæ felle colubræ:
Téque cruentatas increpuere manus:
* *Gutturáque imbuerunt infantia lacte canino.*
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Ebibit inde suæ rabiem nutricis alumnus:
Latrat & in toto verba canina foro.
Membráque vinxerunt tinctis ferrugine pannis:
A male deserto quos rapuere rogo.
Et ne non fultum nuda tellure iaceret:
Molle super silices imposuere caput.
Iámque recessuræ viridi de stipite factas
Admorunt oculis vsque sub ora faces.
Flebat, vt est infans fumis contactus amaris:
De tribus est cum sic vna locuta soror.
Tempus in immensum lacrimas tibi mouimus istas:
Quæ semper caussa sufficiente cadent.
Dixerat: & Clotho iussit promissa valere:
Neuit & infesta stamina pulla manu.
Et ne longa suæ præsagia diceret horæ:
Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Ille ego sum vates: ex me tua vulnera disces.

Chrysippus disputabat mores infantis formari à lacte nutricis & ob hoc censebat nutricem doctam esse dandam infanti futuro oratori.

Dent modò dî vires in mea verba suas:
Carminibúsque meis accedant pondera rerum:
Quæ rata per luctus experiere tuos.
Néue sine exemplis æui cruciere prioris:
Sint tua Troianis non leuiora malis.
Quantáque clauigeri Pæantius Herculis hæres,
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec leuius doleas, quàm qui bibit vbera ceruæ:
Armatúsque tulit vulnus inerme potens:
Quique ab equo præceps alienis decidit aruis;
Exitio facies cui sua pœnè fuit.
Id, quod Amyntorides videas; trepidúmque ministro
Prætentes baculo luminis orbus iter.
Nec plus adspicias, quam quem sua filia rexit:
Expertus scelus est cuius vterque parens.
Qualis erat, postquam est iudex de lite iocosa
Sumptus, Apollinea clarus in arte senex.
Qualis & ipse fuit, quo præcipiente columba
Est data Palladiæ præuia, dúxque rati.
Quique oculis caruit, per quos mala viderat aurum:
Inferias nato quos dedit orba parens,
1 *Pastor vt Ætnæus, cui casus ante futuros*
Telemus Eurimides vaticinatus erat,
2 *Vt duo Phineidæ, quibus idem lumen ademit,*
3 *Qui dedit: & Thamyræ, Demodocique caput.*
Sic aliquis tua membra secet. Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat.
Nec tibi sit tumidis melior Neptunus in vndis:
4 *Quàm, cui sunt subitæ frater, & vxor aues.*
Sollertique viro, laceræ quem fracta tenentem
5 *Membra ratis Semeles est miserata soror.*
Vel tua me pœnæ genus hoc cognouerit vnus:
Viscera diuersis scissa ferantur equis.
6 *Vel quæ, qui redimi Romano turpe putauit,*
A duce Puniceo pertulit, ipse feras.
7 *Nec tibi subsidio præsens sit numen, vt illi,*

1 Telemus vates Polyphemo prædixit, aliquando futurum, vt ab Vlysse excæcaretur.
2 Crambes & Orthes à patre Phineo cæcati.
3 Thamyris à Musis cæcatus. Demodocus cæcus ab Homero cantor inducitur.
4 Halcyone Ceyx, Dædalion.
5 Ino Vlyssis naufragium miserata, velum dedit, quo tutius enatauit.
6 M. Attilius Regulus.
7 Priamum dicit.

Cui

Cui nihil Hercei profuit ara Iouis.
1 *Vtq; dedit saltus è summa Thessalus Ossa:*
Tu quoque saxoso præcipitere iugo:
Aut velut Euriali, qui sceptrum cepit ab illo;
Sint artus auidis anguibus esca tui.
2 *Vel tua maturet, sicut Mincõa fata,*
Per caput infusæ feruidus humor aquæ:
Vtq; parum mitis, sed non impunè Prometheus,
Aëreas volucres sanguine fixus alas.
Ac velut Etracides magno ter ab Hercule quinctus
Cæsus in immensum proijciare fretum.
3 *Aut vt Amyntiadem turpi dilectus amore*
Oderit, & sæuo vulneret ense puer.
4 *Nec tibi fida magis misceri pocula possint:*
Quàm qui cornigero de Ioue natus erat.
5 *More vel intereas capti suspensus Achæi:*
Qui miser aurifera triste pependit aqua.
6 *Aut vt Achilleiden cognato nomine clarum*
Opprimat Hostili tegula iacta manu.
Nec tua quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant:
7 *Sparsa per Ambracias quæ iacuere vias.*
8 *Nataque vt Aeacidæ iaculis moriaris adactis:*
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
9 *Vtq; nepos dicti nostro modo carmine regis:*
10 *Cantharidum succos dante parente bibas:*
Aut pia te cæso dicatur adultera: sicut
11 *Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.*
Inq; pyram tecum carissima corpora mittas:
Quem finem vitæ Sardanapalus habet.
12 *Vtq; Iouis Libyci templum violare parantes,*
Acta noto vultus condat arena tuos.

1 Euryalus aduena Thessalum præcipitauit.
2 Minos in thermis Cocali regis Siciliæ extinctus est, dum Dædalum insequeretur.
3 Satillus Amyntij filius à Celmo puero occisus.
4 Alexander qui Iouis Hammonis filius haberi voluit, ab Iola pincerna veneno interemptus.
5 Achæus Lydiæ rex, auaritia necatus, in Pactoli aquis pependit.
6 Pyrrhus Rex Epirotarum.

7 Ambracia vrbs in Epiro. 8 Periboea Pyrrhi filia. 9 Magnetes Gelonis & Nereidos filius. 10 Cantharides vermes terrestres, de quibus vide Plin. in 12. & 27. 11 Oxylochus Leuci frater. 12 Cambyses Rex Parsarum ad templum Iouis misit exercitum qui arena obrutus est.

1 *Vtq; necatorum Darei fraude secundi,*
Sic tua succendens deuoret ora cinis.
2 *Aut vt ob fera quondam Sicyone profecto,*
Sit frigus mortis caussa, faméśque tuæ.
3 *Aut vt Acharnides insutus pelle iuuenci,*
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
4 *Inq; tuo thalamo ritu iugulere Pheræi:*
Qui datus est letho coniugis ense suæ.
Quósque putas fidos, vt Larissæus Alebas,
Vulnere non fidos experiare tuo.
5 *Vtq; Milo, sub quo cruciata est Pisa tyranno:*
Viuus in occultas præcipiteris aquas.
6 *Quæq; in Adimantum Philesia regna tenentem*
A Ioue venerunt, te quoque tela petant.
7 *Aut vt Amastriacis quondam Lenæus ab oris*
Nudus Achillea destituaris humo.
Vtq; vel Eurydamas ter circum busta Thrasilli
Est Larissæis raptus ab hoste rotis:
8 *Vel qui quæ fuerat tutatus mœnia sæpe:*
Corpore lustrauit non diuturna suo.
9 *Vtq; nouum passa genus Hippomeneide pœnæ:*
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic, vbi vita tuos inuisa reliquerit artus;
Vltores rapiant turpe cadauer equi.
Viscera sic aliquis scopulis tua figat, vt olim
Fixa sub Euboico Graia fuere sinu.
10 *Vtq; ferox perijt & fulmine, & æquore raptor:*
Sic te mersuras adiuuet ignis aquas.
11 *Mens quoque sic Furijs vecors agitetur, vt illi*
Vnum qui toto corpore vulnus habet.
12 *Vtq; Dryantiadæ Rhodopeïa regna tenenti,*
In gemino dispar cui pede cultus erat.

Vt

1 Dareus Persarum Rex, ciues in congeriem cinerum obruebat. 2 Nicoles à Sicyone vrbe Achaiæ ob crudelitatem pulsus. 3 Getymas Acarni filius. 4 Alexander Pheræus. 5 Milo Pisanus à suis proiectus in Alpheum fluuium. 6 Adimantus Deorum contemptor. 7 Dionysius Lenæus pulsus à Mithridate aufugit in Achil. Dromon, locum, quę cursum Achilli vocant, vbi à suis derelictus perijt. 8 Hector. 9 Hippomeneia in adulterio deprehensa ab equis absorpta & eius adulter laceratus. 10 Aiax Oileus. 11 Marsyas ab Apolline excoriatus. 12 Lycurgus Dryantis filius volens putare vites incidit crura.

1 *Vt fuit OEtæo quondam, generóque draconum,*
Thessimanique patri, Calligonésque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,
2 *Quæ potuit Tydeo erubuisse nuru.*
Quæq; sui venerem iunxit cum fratre mariti,
Locris in ancillæ dissimulata necem.
3 *Tam quoque di faciant possis gaudere fideli*
Coniuge, quàm Talai, Tyndareique gener.
Quæq; parare suis lethum patruelibus ausæ
Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos, & Canaces sicut facis ardeat igne:
Nec nisi per crimen, sit tibi fida soror.
4 *Filia si fuerit: sit quod Pelopeia Thyesti:*
Myrrha suo patri, Nyctimenéque suo:
5 *Neue magis pia sit, capitique parentis amica,*
Quàm tua vel Pterela vel tibi Nise fuit.
6 *Infamémque locum sceleris quæ nomine fecit:*
Pressit & inductis membra paterna rotis.
Vt iuuenes pereas, proiecta cadauera quorum,
Oráque Pisææ sustinuère fores.
7 *Vt qui perfusam miserorum cæde procorum,*
Ipse suo melius sanguine tinxit humum.
Proditor vt sæui periit auriga tyranni,
Qui noua Myrtoæ nomina fecit aquæ.
8 *Vt qui velocem frustrà petiere puellam;*
Dum facta est pomis tardior illa tribus.
Vt qui tecta noui formam celantia monstri
9 *Intrarunt cæcæ non redeunda domus.*
10 *Vt quorum AEacides misit violentus in altum*
Corpora cum senis altera sena rogum.
11 *Vt quos obscuris victor ambagibus oris,*
Legimus infandæ Sphinga dedisse neci.
12 *Vt qui Bistoniæ templo cecidere Mineruæ:*

1 Hercules OEtæus. 2 Athamas Cadmi genus. 3 Hypermnestra vt se adulterii hostem ostenderet Lotrin occidit. 4 Pelopeia cum patre Thyeste inscio concubuit, vt Myrrha cũ Cinyra, & Nyctimene cum Nycteo 5 Polydice Pterelam patrem prodidit, sicut Scylla Nisum. 6 Tullia Tarquinium Priscum patrem occidit, à quo scelere victus, dictus est Sceleratus. 7 Hippodamia procos occidit. 8 OEnomaus, Myrtilus, Atalanta. 9 Labyrinthum dicit. 10 Achilles in rogum Patrocli xij. Troianos iniecit. 11 Sphingis monstri ænigma. 12 Lemniaci Spartæ deprehensi ex lege occidebantur.

Propter quod facies nunc quoque torta deæ est.
Vt qui Threicij quondam præsepia regis
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
1 *Therodamanteos vt qui sensere leones:*
2 *Quique Thoanteæ Taurica sacra deæ.*
Vt quos Scylla vorax, Scylleq; aduersa Charybdis
Dulichiæ pauidos eripuere rati.
Vt quos demisit vastam Polyphemus in aluum:
Aut Læstrygonias qui subiere manus.
3 *Vt quos dux Pœnus mersit putealibus vndis:*
Et iacto canas puluere fecit aquas.
Et velut Icaridos famulæ periere, procique,
Inq; caput domini qui dabat arma procis.
Vt iacet Aonio luctator ab hospite fusus:
Qui (mirum) victor, cùm cecidisset, erat.
Vt quos Antei fortes pressere lacerti:
Quósque feræ morti Lemnia turba dedit.
4 *Vt qui post longum sacri monstrator iniqui*
Elicuit pluuias victima cæsus aquas.
Frater vt Antæi quo sanguine debuit, aras
Tinxit: & exemplis occidit ipse suis.
5 *Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis*
Impius humano viscere pauit equos.
Vt duo diuersis sub eodem vindice cæsi
Temporibus Nessus, 6 *Dissimanique gener.*
7 *Vt pronepos Saturne tuus: quem reddere vitam*
Ipse Coronides vidit ab vrbe sua.
8 *Vt Scinis,* 9 *& Sciron, & cum Polyphemone natus,*
Quique homo parte sui, parte iuuencus erat.
Quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
Æquoris adspiciens huius, & huius aquas.
Quæq; Ceres vidit læto pereuntia vultu
Corpora Thesea Cercionea manu.
Hæc tibi, quem precibus iustis mea deuouet ira,
Eueniant: aut his non leuiora malis.

1 Therodamus sanguine humano leones alebat.
2 Antiphates Læstrygonum rex.
3 Carthaginienses duce Amilcare Achaianorum senatum per inducias fidentem puteis immerserunt, atque saxis obruerunt, vt ait App. Pigmalion.
4 Thrasyl. Busiridem docuit nece humana pluuias impetrari posse à Ioue, sed primus occisus est.
5 Diomedes.
6 Eurytus Dissimani gener.
7 Hyppolytus.
8 Aesculapius.
9 Procustes Sciron in Isthmo habitans.

Qualis

Qualis [1] Achæmenides Sicula desertus in Ætna,
Troica cum vidit vela venire, fuit,
Qualis erat nec non fortuna binominis [2] Iri,
Quique [3] tenet pontem, qui tibi maior erit.
[4] Filius & Cereris frustrà tibi semper ametur:
Destituátque tuas vsque petitus opes.
Vtq; per alternos vnda labente recursus
Subtrahitur presso mollis arena pede:
Sic tua nescio qua semper fortuna liquescat:
Lapsáque per medias effluat vsque manus.
[5] Vtq; pater solitæ varias mutare figuras
Plenus inexstinctæ conficiare fame.
Nec dapis humanæ tibi erunt fastidia: quáque
Parte potes, [6] Tydeus temporis huius eris.
Atque aliquid facias, à vespere solis ad ortus
Cur exsternati rursus agantur equi.
Fœda Lycaoniæ repetes conuiuia mensæ:
Tentabísque cibi fallere fraude Iouem.
Téque aliquis posito, tentet vim numinis opto:
[7] Tantalides tu sis, tu Tereíque puer.
Et tua sic latos spargantur membra per agros:
[8] Tanquam, quæ patrias detinuere vias.
[9] Ære Perilleo veros imitere iuuencos,
Ad formam tauri conueniente sono:
[10] Vtq; ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
More bouis, Paphio clausus in ære gemas.
Dúmque redire voles æui melioris in annos:
[11] Vt vetus Admeti decipiare socer.
[12] Atque eques in medij mergare voragine cœni:
Dum modo sint facti nomina nulla tui.
Atque vtinam pereas, veluti de dentibus orti
* Sidonia iactu Graia per arua manu.
[13] Et quæ Penthides fecit, fratérque Medusæ:
Eueniant capiti vota sinistra tuo.

1 Achæmenides ab Vlysse derelictus opem Aeneæ in Siciliam venientis implorauit.
2 Irus olim Arneus est vocatus.
3. Mendici ad pontes permanebant.
4 Plutonem intelligit, quem qui adibat, diues efficiebatur.
5 Erisichthon fame compulsus filiam Dryopeida sub varijs figuris vendidit.
6 Tydeus Menalyppi caput corrosit.
7 Pelopem & Itin dicit.
8 Absyrtus Medeæ frater.
9 Perillus Atheniensis.
10 Phalaris Agrigentinus. 11. Pelias. 12. Curcius Romanus. * Cadmus Sidonius.
13 Calimachus Cyreneus diram in Apollonium imprecatus est.

Et quibus exiguo volucris deuota libello est,
Corpora proiecta quæ sua purgat aqua.
Vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse:
Cuius ab inferiis culter abesse solet.
1 *Attonitúsque seces, vt quos Cybeleia mater*
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.
Déque viro fias nec vir nec femina, vt Atys:
Et quatias molli tympana rauca manu.
2 *Inque pecus magnæ subito vertare parentis:*
Victor vt est celeri victáque versa pede.
Soláque Limone pœnam ne senserit illam:
Et tua dente fero viscera carpat equus.
3 *Aut, vt Cassandri dominus, non mitior illo*
Saucius ingesta contumuleris humo
4 *Aut, vt Abantiades,* 5 *aut vt Lyrnesius heros,*
Cæsus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras:
Quam tulit à sæuo Tendotus hoste necem.
6 *Aut te deuoueat certis Abdera diebus:*
Saxáque deuotum grandine plura petant.
Aut Iouis infesti telo feriare trisulco:
Vt satus * Hipponoo, *Dosithoésque pater.*
Vt soror Autonoës, vt cui matertera Maia est:
Vt temerè optatos qui malè rexit equos.
Vt ferus AEolides, vt sanguine natus eodem,
Quo genita est liquidis quæ caret arctos aquis.
Vt Macedo rapidis icta est cum coniuge flammis:
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.
Prædáque sis illis quibus est Latonia Delos,
Ante diem rapto non adeunda Thraso.
Quique verecundæ speculantem labra Dianæ:
7 *Quique Crotopiadem diripuere Linum.*
Néue venenato leuius feriaris ab angue,
8 *Quàm senis OEagri, Calliopésque nurus:*

Quàm

1 Cybeles concubitū fugiens genitalia sibi amputauit.
2 Atalanta & Hippomene in leones versi sunt, quorum filia Limone in adulterio deprehensa à patre equis lacerāda traditur.
3 Cassandrus Macedonius in suos nimis sæuiens, viuus defoditur.
4 Perseus nepos Abātis.
5 Telephes Lyrnesio præfuit ab Arsacide occisus.
6 Abdera vrbs Thraciæ, vbi post diras imprecationes solebant homines lapidibus obruere.
*Hippomene.
7 Linus Crotopi nepos.
8 Eurydice vxor Orphei filij OEagri & Calliopes, serpentis morsu interijt.

Quàm puer Hypsipyles: quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.
1 *Neue gradus adeas Elpenore cautius altos:*
Vimque feras vini, quo tulit ille modo.
2 *Tamque cadas domitus, quā quisquis ad arma vocantē*
Iuuit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quàm ferus ipse suo periit mactatus in antro
Proditus inclusae Cacus ab ore bouis.
Quàm qui dona tulit Lernaeo tincta veneno:
Euboicásque suo sanguine tinxit aquas.
2 *Vel de praecipiti venias in tartara saxo,*
Vt qui Socraticum de nece legit opus,
Vt qui Theseae fallacia vela carinae
Vidit: vt Iliaca missus ab arce puer.
Vt teneri nutrix, eadem matertera Bacchi:
3 *Vt cui causa necis serra reperta fuit.*
4 *Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis,*
Dixerat inuito quae mala verba deo.
Feta tibi occurrat patrio popularis in aruo,
5 *Sitque Paphageae caussa Leaena necis.*
Quique Lycurgiden * *letauit, & arbore natum,*
Idmonáque audacem, te quoque rumpat aper.
Isq; vel exanimis faciat tibi vulnus: vt illi
Ora super fixi quem cecidere suis.
6 *Atque idem similis pinus quem morte peremit*
Venator Phrygiae, sisq; Berentiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas:
Te Corcyraeum Cressia turba putet.
* *Lapsuramque domum subeas: vt sanguis Alebae,*
Stellae Lycoridae cum fuit aequa viro.
Vtq; vel Eumus torrenti flumine mersus,
Nomina dei rapidae, vel Tiberinus, aquae.
7 *Hyrtacidaeq; modo defixa cadauera trunco:*
Digna feris hominis sit caput esca tuum.

1 Elpenor Vlysis socius apud Circem madidus scalarum casu occubuit.
2 Theombrotus lecto Platonis opere de immortalitate animae, se in mare praecipitauit.
3 Dedalus Perdicem nepotem, eo quod serram inuenisset, inuidiose praecipitauit.
4 Mars Ilicen Lydij filiam amauit.
5 Paphagius Ambraciae rex.
* laetauit.
6 Cretenses in vltionem Minois Corcyraeos siue Sicilienses occidebant.
* Alcidide Alebae filiam cum viro Lyceride eadem domus oppressit.
7 Euryalus filius Hyrtaci.

1 *Quódque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis:*
Des tua succensæ membra cremanda pyræ.
2 *Inclusúsque necem cauea patiaris, vt ille*
Non profecturæ conditor historiæ.
3 *Vtq; repertori nocuit pugnacis iambi:*
Sic sit in exitium lingua proterua tuum.
Vtq; parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Inuisus pereas deficiente cibo.
4 *Vtq; lyræ vates fertur perijsse seueræ:*
Causa sit exitij dextera læsa tui.
5 *Vtq; Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti:*
Tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi coniugij nox prima nouissima vitæ:
Eupolis hoc perijt, & 6 noua nupta modo.
Vtq; cothurnatum perijsse Lycophrona narrant:
Hæreat in fibris fixa sagitta tuis.
7 *Aut lacer in siluis manibus spargare tuorum:*
Sparsus vt est Thebis angue creatus auo.
8 *Pérque feros montes tauro rapiente traharis:*
Vt tacta est coniux imperiosa Lyci.
Quódque suæ passa est pellex inuisa sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos.
9 *Cognitor vt tardè læsus cognomine Myrrhæ*
Orbis in innumeris inueniare locis.
Inq; tuis opifex, vati quod fecit Achæus,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus & in duris carparis viscera saxis:
Vt cui Pyrrha sui filia fratris erat.
10 *Et puer Harpagidæ referas exempla Thyestæ,*
Inq; tui cæsis viscera patris eas.
Trunca, geras sæuo mutilatus partibus ense:
Qualia Mycerni membra fuisse ferunt.
Vtue Syracusio præstricta fauce poetæ:
Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.
Nudáque direpta pateant tua viscera pelle:
Vt Phrygium cuius nomina flumen habet.

Saxifica

1 Broteus, qui & Erichthonius, Mineruæ & Vulcani filius.
2 Chœrilus gestorum Alexandri malus scriptor.
3 Archilochus.
4 Aristophanes.
5 Alter Aristophanes.
6 Medilla Eupolis vxor.
7 Pentheus ab Agaue matre discerptus.
8 Dyrcen Lyci vxorem agresti tauro ligatam filij Antiopen laniauerunt.
9 Myrrha patrem fugiens in arborem versa est.
10 Astyages Medorum rex Harpagi filium pro epulis patri apposuit, quod prius Thyestæ contigerat.

[1]*Saxificæ videas infelix ora Medusæ:*
Cephenûm multos quæ dedit vna neci:
[2]*Potniadum morsus subeas, vt Glaucus, equarum:*
Inq; maris salias, Glaucus vt alter, aquas.
Vtq; duobus idem dictis modo nomen habenti
Præfocent animæ noxia mella viam.
Sollicitóque bibas, Anyti doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
[3] *Nec tibi siquid amas, felicius Hæmone cedat:*
Vtq; sua Macareus, tu potiare tua.
Vel videas, quod iam, cùm flammæ cuncta tenerent:
Hectoreus patria vidit ab vrbe puer.
[4]*Sanguine probra luas, vt auo genitore creatus:*
Per facinus soror est, cui sua facta parens.
[5]*Ossibus inq; tuis teli genus hæreat illud:*
Traditur Icarij quo cecidisse gener.
Vtq; loquax in equo est elisus guttura acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
[6]*Aut vt Anaxarchus pila minuaris in alta:*
Iactáque pro solitis frugibus, ossa sonent.
Vtq; patrem Psamatis condat te Phœbus in ima
Tartara: quod natæ fecerat ille suæ.
Inq; tuos ea pestis eat, quam dextra Chorœbi
Vicit, opem miseris, Argolicisque tulit.
Vtq; nepos Æthræ Veneris moriturus ob iram
Exsul ab attonitis excutiaris equis.
[7]*Propter opes magnas vt perdidit hospes alumnum;*
Perdat ob exiguas te tuus hospes opes
[8]*Vtq; ferunt fratres sex cum Damasicthone cæsos:*
Intereat tecum sic genus omne tuum.
Addidit vt fidicen miseris sua funera natis;
Sic tibi sint vitæ tædia iusta tuæ,
Vt ue soror Pelopis saxo dureris oborto:
[9] *Et læsus lingua Battus ab ipse sua.*

1 Perseus ostenso Medusæ capite Cephenûm populos in saxa vertit.
2 Primus Glaucus ex Pornea ciuitate. Secundus deus marinus. Tertius Cretensis venenato melle extinctus.
3 Hemochū filiam Rhodopea turpiter f amaret, vterque in montem sui nominis obduruit.
4 Myrrha ex patris Cinyræ concubitu Adonim peperit.
5 Vlyssem dixit à Telegono filio interemptū.
6 Anaxarchus à suis colonis occisus.
c Polydorū 7c f.
8 Damasichthon Amphionis musici & Niobes filius ab Apolline cū septem fratribus & sororibus interfectus.
9 Battus furtum Mercurij prodidit.

Aera si misso vacuum iaculabere disco:
1 Quo puer OEbalides ictus ab orbe cadas.
Siqua per alternos pulsabitur unda lacertos:
Omnis Abydena sit tibi peior aqua.
Comicus vt medijs perijt, dum nabat, in vndis:
Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut vbi ventosum superaris naufragus æquor,
2 Contacta pereas, vt Palinurus, humo.
Vtq; cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilaniet vigilum te quoque turba canum.
3 Aut vt Trinacrius salias super ora Gigantis:
Plurima qua flammas Sicanis AEtna vomit,
Diripiántque tuos insanis vnguibus artus
Strymoniæ matres Orpheon esse ratæ.
Natus vt Althææ flammis absentibus arsit:
Sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
Vt noua Phasiaca comprensa est nupta corona,
Vtq; pater nuptæ, cúmque parente domus.
Vt cruor Herculeos abijt diffusus in artus:
Corpora pestiferum sic tua virus edat.
4 Qua sua Pentheiden proles est vlta Lycurgum:
Hæc maneat teli te quoque plaga noui.
Vtq; Milo robur deducere fissile tentes:
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribúsque tuis lædaris, vt Icarus: in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quódque dolore necis patriæ pia filia fecit:
Vincula per laquei fac tibi guttur eat.
Obstrictúsque famem patiaris limine tecti:
Vt legem pœnæ cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Mineruæ:
Aulidis à portu qui leue vertit iter.
5 Naupliadæq; modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas: nec te non meruisse iuuet.
6 Ethalon vt vita spoliauit Isidius hospes:
Quem memor à sacris nunc quoque pellit Io.

1 Hyacinthus Cebali filius à Phœbo dilectus & per imprudentiam ab eodem in ludo occisus.
2 Palinurus Aneæ nauis magister, cum triduo enatasset, à Viliensibus in littore occisus est.
3 Empedocles Agrigentinus cupiens immortalitate potiri, in Aetnam se præcipitauit.
4 Butes Lycurgi filius & Penthei nepos Bacchi sacerdotes in patris vindictam occidit.
5 Palamedes Nauplij filius.
6 Ethalus ab Isidis sacerdote hospite est necatus. quare vetitum est, ne quis ex ea familia sacerdotium iniret.

Vtq;

[1] Vtq; Melanthe um tenebris à cæde latentem
Prodidit officio luminis ipsa parens.
Sic tua coniectis fodiantur corpora telis:
Sic precor auxilijs impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles:
Acta Phrygi timido est, nox tibi talis eat.
Nec tu quam Rhesus somno meliore quiescas:
Quam comites Rhesi tum necis, ante viæ:
Quàm quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
[2] Impiger Hyrtacides Hyrtacideq; comes.
Cliniadeq; modo circumdatus ignibus atris
Membra feras Stygiæ semicremata neci.
Vtq; Remo muros auso transire recentes:
Noxia sunt capiti rustica tela tuo.
Denique Sarmaticas inter, Geticásque sagittas,
His precor vt viuas, & moriare locis.
Hæc tibi tantisper subito sunt missa libello:
Immemores ne nos esse querare tui.
Pauca quidem, fateor, sed di dent plura rogatis:
Multiplicentq; suo vota fauore mea:
Postmodo plura leges, & nomen habentia verum:
Et pede quo debent acria bella geri.

1 Melanthe-us homici-dij reus, à matre rei inscia quæ-rentibus manifesta-tur.

2 Nisus Hir-taci filius & Euriolus in Rutulorum castra Rhã-neten & mul tos alios oc ciderunt.

VARIETAS LECTIONVM IN IBIN EX EDITIONE ALDINA.

Quam licet & miſero debitus hoſtis ero. in nonnullis, quod licet & miſero. in alijs, quod licet hei miſero.

Quam vetus accenſa ſeparat ira pyra. In veteribus quem vetus.

Altera tartareis ſectos dabit vnguibus artus. Anguibus, non vnguibus, in veteribus.

Et ne longa ſua præſagia diceret horæ. Rectius in veteribus, ſuo præſagia diceret ore.

Quiq; ab equo præceps alienis decidit aruis. Nonnulli Ex Homero legunt, in aleis decidit aruis. mihi & prior videtur recta.

Teſſimaniq; patri, Calligonéſque viro. Quidam, Tiſamenique patri, Callirrhoéſq; viro. ac de Alcmæone intelligunt.

Vtq; ferox Phalaris lingua prius enſe reſecta. Ore reſecta, in veteribus.

Vt ſatus Hippomeo. Quidam, Hipponoo.

Et puer Herpagidæ. Vt puer, in nonnullis.

Vtq; Milo robur deducere fiſſile tentes. Diducere, legendum.

PVBLII OVIDII NASONIS

CONSOLATIO AD LIVIAM

Ex edit. Andreæ Naugerij.

Visa diu felix mater modo dicta Neronum,
Iam tibi dimidium nominis huius adest:
Iam legis in Drusum miserabile Liuia carmen:
Vnum, qui dicat iam tibi mater habes:
Nec tua te pietas distendit amore duorum:
Nec posito filij nomine, dicis, vter?
Et quisquam leges audet tibi dicere flendi?
Et quisquam lacrimas temperat ore tuas?
Hei mihi, quam facile est, quamuis hoc contigit, omnes
Alterius luctu fortia verba loqui.
Scilicet exiguo percussa es fulminis ictu:
Fortior vt possis cladibus esse tuis.
Occidit exemplum iuuenis venerabile morum:
Maximus ille armis, maximus ille toga.
Ille modò eripuit latebrosas hostibus Alpes:
Et titulum belli dux duce fratre tulit.
Ille genus Sueuos acre, indomitósque Sicambros
Contudit: inque fugam barbara terga dedit:
Ignotúmque tibi meruit Romane triumphum:
Protulit in terras imperiúmque nouas.
Soluere vota Ioui fatorum ignara tuorum
Mater, & armiferæ soluere vota deæ.
Grandiuúmque patrem donis implere parabas:
Et quoscunque coli est iúsque piúmque deos:
Maternáque sacros agitabas mente triumphos:
Forsitan & curæ iam tibi currus erat.
Funera pro sacris tibi sunt ducenda triumphis:
Et tumulus Drusum pro Iouis arce manet.
Fingebas reducem: perceptáque mente fouebas
Gaudia & ante oculos iam tibi victor erat.
Iam veniet: iam me gratantem turba videbit:

Iam mihi pro Druſo dona ferenda meo.
Obuia progrediar: felixque per oppida dicar:
Collàque & os oculóſque illius ore premam.
Talis erit: ſic occurret, ſic oſcula iunget:
Hoc mihi narrabit: ſic prior ipſe loquar.
Gaudia magna foues: ſpem pone miſerrima falſam:
Deſine de Druſo læta referre tuo.
Cæſaris illud opus veluti pars altera veſtri
Occidit: indignas Liuia ſolue comas.
Quid tibi nunc mores proſunt? actúmque pudicè
Omne æuum? & tanto iam placuiſſe viro?
Quidque pudicitia tantum inuiolata bonorum?
Vltima ſit laudes inter vt illa tuas?
Quid tenuiſſe animum contra ſua ſæcula rectum?
Altius & vitijs exeruiſſe caput?
Nec nocuiſſe ulli? & fortunam habuiſſe nocendi?
Nec quenquam neruos extimuiſſe tuos?
Nec vires erraſſe tuas campóque, foróq;?
Quámque licet citra conſtituiſſe domum?
Nempe per hos etiam fortunæ iniuria mores
Regnat: & incerta eſt hîc quoque nixa rota.
Hîc quoque ſentitur, nequid non improba carpat:
Sæuit: & iniuſtum ius ſibi vbique facit.
Scilicet immunis ſi luctus vna fuiſſet
Liuia: fortunæ regna minora forent.
Quid ſi non habitu ſic ſe geſſiſſet in omni?
Vt ſua non eſſent inuidioſa bona?
Cæſaris adde domum, quæ certè funeris expers
Debuit humanis altior eſſe malis.
Ille vigil ſumma ſacer ipſe locatus in arce,
Res hominum ex tuto cernere dignus erat:
Nec fleri ipſe ſuis, nec quemquam flere ſuorum:
Nec quæ nos patimur vulgus, & ipſe pati.
Vidimus erepta mærentem ſtirpe ſororis:
Luctus vt in Druſo publicus ille fuit.
Condidit Agrippam, quo te Marcelle ſepulcro:

Et

Et cepit generos iam locus ille duos.
Vix posito Agrippa tumuli bene ianua clausa est:
Perficit officium funeris ecce soror.
Ecce ter ante datis iactura nouissima Drusus
A magno lacrimas Cæsare quartus habet.
Claudite iam Parcæ nimium reserata sepulcra:
Claudite: plus iusto iam domus ista patet.
Cedis: & incassum tua nomina Druse leuantur:
Vltima sit fati hæc summa querela tui.
Iste potest implere dolor vel sæcula tota:
Et magni luctus obtinuisse locum.
Multi in te missi: nec tu tot verba bonorum
Omnis cui virtus contigit, vnus eras.
Nec genetrice tua fecundior vlla parentum:
Tot bona per partus quæ dedit vna duos.
Heu par illud vbi est totidem virtutibus æquum?
Et concors pietas? nec dubitatus amor?
Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Pallida promissa flere per ora coma:
Dissimilémque sui vultu profitente dolorem:
Heu mihi quàm toto luctus in orbe fuit.
Tu tamen extremo moriturum tempore fratrem
Vidisti: lacrimas vidit & ille tuas:
Affigique suis moriens tua pectora sensit:
Et tenuit vultu lumina fixa tuo:
Lumina cærulea iam iámque natantia morte:
Lumina fraternas iam subitura manus.
At miseranda parens suprema neque oscula fixit:
Frigida nec mouit membra tremente sinus:
Non animam apposito fugientem excepit hiatu:
Nec traxit cæcas per tua membra comas.
Raptus es absenti, dum te fera bella morantur,
Vtilior patriæ quàm tibi Druse tuæ.
Liquitur, vt quondam zephyris, & solibus ictæ
Soluuntur teneræ vere tepente niues.
Te queritur, casúsque malos, irrisáque tales:

Accusátque annos, vt diuturna, suos,
Talis in vmbrosis mitis nunc denique siluis
Deflet Threicium Daulias ales Ityn,
Halcyonum tales ventosa per æquora questus
Ad surdas tenui voce sonantur aquas.
Sic plumosa nouis plangentes pectora pennis
OEniden subitæ concinuistis aues.
Sic fleuit Clymene sic & Clymeneides altæ:
Cum iuuenis patrijs excidit ictus equis.
Congelat interdum lacrimas durátque tenétque:
Suspensásque oculis fortior ictus agit.
Erumpunt, iterúmque grauant gemitúmque, sinúsque
Effusæ grauidis, vberibúsque genis.
In vires abijt flendi mora. plenior vnda
Defluit, exigua si qua retenta mora.
Tandem vbi per lacrimas licuit, sed flebilis orsa est,
Singultu medios impediente sonos.
Nate breuis fructus, duplicis sors altera partus,
Gloria confectæ nate parentis, vbi es?
Sed neque iam duplicis nec iam sors altera partus,
Gloria confectæ nunc quoque matris, vbi es?
Heu modo tantus vbi es? tumulo portaris, & igni:
Hæc sunt in reditus dona paranda tuos?
Siccine dignus eras oculis occurrere matris?
Sic ego te reducem digna videre fui?
Cæsaris vxori si talia dicere fas est:
Iam dubito magnos an rear esse deos?
Nam quid ego admisi? quæ non ego numina cultu,
Quos ego non potui demeruisse deos?
Hic pietatis honos? artus amplector inaneis:
Et vocat hos ipsos flamma, rogúsque suus.
Téne ego sustineo positum scelerata videre?
Téne meæ poterunt vngere nate manus?
Nunc ego te infelix summum teneóque tuórque?
Affigôque manus? oráque ad ora fero?
Nunc primum adspiceris consul victórque parenti?

Sic

Sic mihi, sic miseræ nomina tanta refers?
Quò primùm vidi fasces, in funere vidi:
Et vidi euersos, indiciúmque mali.
Quis credat? matri lux hæc carissima venit:
Qua natum in summo vidit honore suum.
Iámne ego non felix? iam pars mihi rapta Neronum
Materni celeber nomine Drusus aui?
Iámne meus non est? nec me fa it ille parentem?
Iâmne fui Drusi mater? & ipse fuit?
Nec cùm victorem referatur adesse Neronem:
Dicere iam potero maior, an alter, adest?
Vltima contigimus: ius matris habemus ab vno:
Vnius est munus quod tamen orba negor.
Me miseram, extimui: frigúsque per ossa cucurrit:
Nil ego iam possum certa vocare meum.
Hic meus ecce fuit: iubet hic de fratre vereri:
Omnia iam metuo: fortior antè fui.
Sospite te saltem moriar Nero tu mea condas
Lumina: & excipias hanc animam ore pio.
Atque vtinam Drusi manus altera, & altera fratris
Formarent oculos, comprimeréntque meos.
Quod licet hoc certè tumulo ponemur in vno
Druse: neque ad veteres conditus ibis auos.
Miscebor cinerique cinis, atque ossibus ossa.
Hanc lucem celeri turbine Parca neat.
Hæc & plura refert: lacrimæ sua verba sequuntur:
Oráque nequicquam per modò questa fluunt,
Quin etiam corpus matri vix víxque remissum
Exsequijs caruit Liuia pænè suis.
Quippe ducem arsuris exercitus omnis in armis
Inter queque ruit ponere certus erat.
Abstulit inuitis corpus venerabile frater:
Et Drusum prunæ, quod licuitque dedit.
Funera ducuntur Romana per oppida Drusi.
Heu facinus per quæ victor iturus erat!
Per quæ deletis Rhetorum veneras armis:

Heu mihi quàm dispar huic fuit illud iter!
Consuluit fractus mærentem fascibus vrbem:
Quid faceret victus, sic vbi victor init?
Mæsta domus plangore sonat: cui figere lætus
Parta sua dominus vouerat arma manu.
Vrbs gemit: & vultum miserabilis induit vnum:
Gentibus aduersis forma sit illa precor.
Incerti claudúntque domos, strepitántque per vrbem:
Hic illic pauidi clámque palámque dolent.
Iura silent; mutæq; tacent sine vindice leges:
Adspicitur toto purpura nulla foro:
Dique latent templis: neque iniqua ad funera vultus
Præbent: nec poscunt thura ferenda rogo.
Obscuros delubra tenent, pudet ora colentum
Adspicere, inuidiæ quam meruere metus.
Atque aliquis de plebe pius pro paupere nato
Sustulerat timidas sidera ad alta manus.
Iámque precaturus, quid ego iam credulus, inquit,
Suscipiam in nullos irrita vota deos?
Liuia non illos pro Druso Liuia mouit:
Nos erimus magno maxima cura Ioui?
Dixit: & iratus vota insuscepta reliquit:
Durauitque animum: destituitque preces.
Obuia turba ruit: lacrimísque rigantibus ora
Consulis erepti publica damna refert.
Omnibus ijdem oculi: par est concordia flendi:
Funeris exsequijs adsumus omnes eques:
Omnis adest ætas mærent iuuenésque, senésque:
Ausoniæ matres, Ausoniæq; nurus.
Auctorísque sui præfertur imagine mæsta,
Quæ victrix templis debita laurus erat,
Certat onus luctu generosa subire iuuentus:
Et studet officio sedula colla dare.
Et voce & lacrimis laudasti Cæsar alumnum:
Tristia cùm medius rumperet orsa dolor.
Tu lethum optasti, dis aduersantibus omen,

Par

Par tibi: si sinerent te tua fata mori.
Sed tibi debetur cælum: te fulmine pollens
Accipiet cupidi regia magna Iouis.
Quid petijt? vult ille tibi vt sua facta placerent:
Magnáque laudatus præmia mortis habet.
Armatæq; rogum celebrant de morte cohortes:
Ast pedes exsequias reddit, equésque duci.
Te clamore vocant iterúmque iterúmque supremo:
At vox aduersis collibus icta redit.
Ipse pater flauis Tiberinus abhorruit vndis:
Sustulit è medio nubilus amne caput.
Tum salice implexum muscóque, & arundine crinem,
Cæruleum magna legit ab ore manu:
Vberibúsque oculis lacrimarum lumina misit:
Vix capit adiectas alueus altus aquas.
Iámque rogi flammas extinguere fluminis ictu,
Corpus & intactum tollere, certus erat.
Sustentabat aquas, cursúsque inhibebat equorum:
Vt posset toto perluere amne rogum.
Sed mauors templa vicinus, & accola campi,
Tot dixit siccis verba neque ipse genis.
Quamquam amnes decet ira, tamen Tiberine quiescas:
Non tibi, non vllis vincere fata datur.
Iste meus perijt: perijtq; arma inter & enses:
Et dux pro patria: funere caussa latet.
Quod potui tribuisse, dedi: victoria parta est:
Auctor abit operis, sed tamen exstat opus.
Quondam ego tentaui Clothóque, duásque sorores
Pollice quæ certo pensa seuera trahunt.
Vt Remus Iliades, & frater conditor vrbis
Effugerent aliqua stagna profunda via.
De tribus vna mihi partem accipe, quæ datur, inquit,
Muneris: ex istis quod petis, alter erit.
Hic tibi: mox Veneri Cæsar promissus vterque:
Hos debet solos Martia Roma deos.
Sic cecinere deæ: nec tu Tiberine repugna:

Irrita nec flammas amne morare tuo.
Nec iuuenis positi supremos destrue honores.
Vade age: & immissis labere pronus aquis.
Paret & in longum spatiosas explicat vndas:
Strictáque pendenti pumice tecta subit.
Flamma diu cunctata caput contingere sanctum,
Errauit posito lenta sub vsque toro.
Tandem vbi complexa est siluas, alimentáque sumpsit:
AEthera subiectus lambit & astra comis.
Qualis in Herculeæ colluxit collibus OEtæ:
Cùm sunt imposito membra cremata deo.
Vritur heu decor ille viri, generosáque forma:
Et facilis vultus vritur ille vigor:
Victricésque manus, facundáque principis ora,
Pectoráque ingenij magna capáxque domus.
Spes quoque multorum flammis vruntur in ijsdem:
Iste rogus miseræ viscera matris habet.
Facta ducis viuent, operosáque gloria rerum:
Hæc manet: hæc auidos effugit vna rogos.
Pars erit historiæ: totóque legetur in æuo:
Séque opus ingenijs, carminibúsque dabit.
Stabis & in rostris tituli speciosus honore:
Caussáque dicemur nos tibi Druse necis.
At tibi ius veniæ superest Germania nullum:
Postmodò tu pœnas barbare morte dabis.
Adspiciam regum liuentia colla catenis:
Duráque per sæuas vincula nexa manus:
Et tandem trepidos vultus: inque illa ferocum
Inuitis lacrimas decidere ora genis.
Spiritus ille minax, & Drusi morte superbus
Carnifici in mæsto carcere dandus erit.
Consistam lætisque oculis, letúsque videbo
Strata per obscenas corpora nuda vias.
Hunc Aurora diem spectacula tanta ferentem
Quam primùm croceis roscida portet equis
Adijce Ledæos concordia sidera fratres,

Templáque Romano conspicienda foro.
Quàm paruo numeros impleuit principis æuo:
In patriam meritus occubuitque senex.
Nec sua conspiciet, (miserum me) munera Drusus:
Nec sua præ templi nomina fronte leget.
Sæpe Nero in lacrimas summissa voce loquetur,
Cur adeò fratres, heu sine fratre deos?
Certus eras nunquam, nisi victor, Druse reuerti.
Hæc te debuerant tempora: victor eras.
Consule nos, duce nos, duce iam victore caremus:
Inuenit in tota mæror in vrbe locum.
At comitum squallent immissis ora capillis,
Infelix, Druso, sed pia turba suo:
Quorum aliquis tendens in te sua brachia dixit,
Cur sine me? cur sic incomitatus abis?
Quid referam de te, dignissima coniuge Druso?
Atque eadem Drusi digna parente nurus?
Par bene compositum iuuenum fortissimus alter:
Altera iam, forti mutua cura viro.
Femina tu Princeps: tu filia Cæsaris illi
Nec minor es magni coniuge, iussa Iouis.
Tu concessus amor, tu solus & vltimus illi:
Tu requies fesso grata laboris eras,
Te moriens per verba nouissima questus abesse
Et mota in nomen frigida lingua tuum.
Infelix recipis non quem promiserat ipse:
Nec qui missus erat: nec tuus ille redit.
Nec tibi deletos poterit narrare Sicambros
Ensibus & Sueuos terga dedisse suis.
Fluminaque & montes & nomina magna locorum
Et si quid miri vidit in orbe nouo.
Frigidus ille tibi, corpúsque refertur inane:
Quémque premas sine te sternitur ecce torus.
Quò raperis laniata comas? similisque furenti
Quo ruis? attonita quid petis ora manu?
Hoc fuit Andromache, cùm vir religatus ad axes

Terruit admissos sanguinolentus equos.
Hoc fuit Euadne, tunc cùm ferienda coruscis
Fulminibus, Capaneus impauida ora dedit.
Quid mortem tibi mæsta rogas? amplexáque natos
Pignora de Druso sola relicta tenes?
Et modò per somnos agitaris imagine falsa?
Téque tuo Drusum credis habere sinu?
Et subito tentásque manu, sperásque receptum?
Quæris & in vacui parte priore tori.
Ille pio, si non temere hæc creduntur, in aruo
Inter honoratos excipietur auos.
Magnáque maternis maioribus, æqua paternis
Gloria quadriiugis aureus ibit equis:
Regalique habitu, currúque superbus eburno
Fronde triumphali tempora vinctus erit.
Accipient iuuenem Germanica signa ferentem
Consulis imperio conspicuúmque decus.
Gaudebúntque suæ merito cognomine gentis:
Quod solum domito victor ab hoste tulit.
Vix credent tantum rerum cepisse tot annos
Magna viri latum quæreret è facta locum.
Hæc ipsum sublime ferent; hæc optima mater:
Debuerant luctus attenuare tuos.
Femina digna illis quos aurea condidit ætas,
Principibus natis, principe digna viro.
Quid deceat Drusi matrem matrémque Neronis,
Adspice; quo surgas adspice mane toro.
Non eadem vulgúsque decent & lumina rerum:
Est quod præcipuum debeat ista domus.
Imposuit te alto fortuna; locúmque tenere
Iussit honoratum: Liuia perfer onus.
Ad te oculos, aurésque trahis; tua facta notamus:
Nec vox missa potest principis ore tegi.
Alta mane supráque tuos exsurge dolores:
Infragilémque animum, quo potes, vsque tene.
An melius per te virtutum exempla petemus?

Quam

Quàm sit Romanæ principis ædis opus?
Fata manent omnes: omnes expectat auarus
Portitor: & turbæ vix satis vna ratis.
Tendimus huc omnes: metam properamus ad vnam:
Omnia sub leges mors vocat atra suas.
Ecce necem intentam cœlo, terræq́, fretoq́,
Casurum triplex vaticinatur opus.
I nunc, & rebus tanta impendente ruina,
In te solam oculos, & tua damna refer.
Maximus ille quidem: iuuenum spes publica vixit:
Et qua natus erat gloria summa domus.
Sed mortalis erat: nec tu secura fuisti:
Fortia progenie bella gerente tua.
Vita data est vtenda: data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certa persoluenda die.
Fortuna arbitriis tempus dispensat vbique:
Illa rapit iuuenes: sustulit illa senes.
Quáque ruit, furibunda ruit: totúmque per orbem
Fulminat: & cæcis cæca triumphat equis.
Regna deæ immitis parce irritare querendo:
Sollicitare animos parce potentis heræ.
Quæ tamen hoc vno tristis tibi tempore venit:
Sæpe eadem rebus fauit amica tuis.
Nata quod es altè, quòd fœtibus aucta duobus;
Quòdque etiam magno consociata Ioui:
Quòd semper domito rediit tibi Cæsar ab orbe:
Gestat & inuicta prospera bella manu:
Quòd spes implerunt maternáque vota Nerones:
Quod pulsus toties hostis vtroque duce:
Rhenus, & Alpinæ valles, & sanguine nigro
Decolor infecta testis Isargus aquis:
Danubiúsque capax, & Dacius orbe remoto
Apulus huic hosti per breue Pontus iter:
Armeniúsque fugax, & tandem Dalmata supplex:
Summáque dispersi per iuga Pannonii:
Et modo Germani Romanis cognitus orbis.

Adspice quàm meritis culpa sit vna minor.
Adde quod est absens fetus: nec cernere nati
Semineces oculos sustinuere tibi.
Qui dolor & menti lenissimus influit ægræ:
Acciperes luctus aure coacta tuos.
Præuertitque metus per longa pericula luctum
Tu quibus auditis anxia mentis eras.
Non ex præcipiti dolor in tua pectora venit:
Sed per mollitos ante timore gradus.
Iuppiter antè dedit fati malè signa cruenti:
Flammifera petijt cùm tria templa manu:
Iunonisque graui nocte, impauidæque Mineruæ,
Sanctáque & immensi Cæsaris icta manus.
Sidera quinetiam cœlo fugisse feruntur:
Lucifer & solitas destituisse vias.
Lucifer in toto nulli comparuit orbe:
Et venit stella non praeeunte dies.
Sideris hoc obitus terris instare monebat:
Et mergi Stygia nobile numen aqua.
At tu, qui superes mæstæ solatia matri,
Comprecor illi ipsi conspiciare senex.
Pérque annos diuturnus eas fratrisque, tuósque:
Et viuat nato cum sene mater anus.
Euentura precor: deus excusare priora
Dum volet: à Druso cetera leta dabit.
Tu tamen ausa potes tanto indulgere dolori:
Longius vt nolis, heu malè fortis, ali.
Vix etiam fueras paucas vitalis in horas:
Obtulit inuitæ cùm tibi Cæsar opem:
Admouitque preces: & ius immiscuit illis:
Aridáque affusa guttura tinxit aqua.
Nec minor est Nato seruandi cura parentis:
Hic adhibet blandas nec sine iure preces.
Coniugis & nati meritum peruenit ad omnes:
Coniugis & nati Liuia sospes ope es.
Supprime iam lacrymas: non est reuocabilis istis:

Quem

Quem semel umbrifera nauita lintre tulit.
Hectora tot fratres, tot defleuere sorores,
Et pater, & coniux Astyanáxque puer,
Et longæua parens: tamen ille redemptus ad ignes:
Nulláque per Stygias umbra renauit aquas.
Contigit hæc etiam Thetidi: populator Achilles
Illiaca ambustis ossibus arua premit.
Illis cæruleum Panope matertera crinem
Soluit: & immensas fletibus auxit aquas.
Consortésque Deæ centum longæuáque magni
Oceani coniux, Oceanúsque pater,
Et Thetis ante omnes: sed nec Thetis ipsa, neq; omnes
Mutarunt auidi tristia iura dei.
Prisca quid huc repeto? Marcellum Octauia fleuit:
Et fleuit populo Cæsar vtrumque palam.
Sed rigidum ius est & ineuitabile mortis:
Stant rata non vlla fila tenenda manu.
Ipse tibi emissus nebulosum litus Auerni,
Si liceat, forti verba tot ore sonet.
Quid numeras annos? vixi maturior annis:
Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.
His æuum fuit implendum, non segnibus annis,
Hostibus eueniat longa senecta metu.
Hoc atauí monuere mei, proauique Nerones:
Fregerunt ambo Punica bella duces.
Hoc domus ista docet per te mea Cæsaris alti:
Exitus hic mater debuit esse meus.
Nec meritis quicquam illa iuuant: magis affuit illis
Mater honos: titulis nomina plena vides.
Consul & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit heu mortis publica causa: legor.
Cingor Apollonia victricia tempora lauro:
Et sensi exsequias funeris ipse mei.
Decursúsque virum natos mihi, donáque regum,
Cunctáque per titulos oppida lecta suos.
Et quo me officio portauerit illa iuuentus:

Quæ fuit ante meum tam generoſa torum.
Denique laudari ſacrato Cæſaris ore
Et merui: lacrimas elicuique deo.
Et cuiquam miſerandus ero: iam comprime fletus:
Hoc ego, qui flendi ſum tibi cauſa, rogo.
Hæc ſentit Druſus, ſi quid modo ſentit, in vmbra:
Nec tu de tanto crede minora viro.
Eſt tibi, ſitq́; precor, multorum filius inſtar:
Párſque tui partus ſit tibi ſalua prior.
Eſt coniux tutela hominum: quo ſoſpite veſtram
Liuia funeſtam dedecet eſſe domum.

FINIS.

IN EPISTOLAM AD LIVIAM.

115 *Erumpunt, iterùmque grauant, gemitumq; sinúsque*
gremiúmq; sinúsque, ex veteribus legendum.

119 *Tandem vbi per lacrimas licuit, sed flebilis orsa est.*
In veteribus rectius, sic flebilis orsa est.

170 *Inter quæque ruit ponere certus erat.*
Rectior vetus lectio, Inter quæque ruens.

172 *Et Drusum primæ, quod licuitque dedit,*
Legendum, vt in veteribus, & Drusum patriæ.

177 *Consuluit fractis mærentem fascibus vrbem.*
Legendum ex veter. Consul init fractis.

207 *Certat onus luctu generosa subire iuuentus.*
Legendum, onus lecti.

215 *Quid petijt vult ille, tibi vt sua facta placerent,*
Legendum, Quod petijt, tulit ille.

218 *Ast pedes exsequias reddit, equésque duci.*
Legendum, Et pedes.

221 *Ipse pater flauis Tiberinus adhorruit vndis.*
Inhorruit, ex veteribus legendum.

222 *Sustulit e medio nubibus amne caput.*
Sustulit & medio, puto legendum.

229 *Sustentabat aquas, cursúsque inhibebat equorum.*
In nonnullis, aquarum.

248 *Irrita nec flammas amne morare tuo.*
Irrite, nec flammas, in veteribus.

252 *Strictáque pendenti pumice saxa subit.*
Structáque pendenti, legendum ex veteribus.

288 *Nec sua præ templi nomina fronte leget.*
pro templi ex veteribus legendum.

289 *Sæpe Nero in lacrimas summissa voce loquetur.*
Legendum, Sæpe Nero illacrimans.

294 *Inuenit in tota mæror in vrbe locum.*
Legendum, Inuenit tota.

338 *Quod solum Domito victor ab hoste tulit.*

solus in veteribus.

372 *Illa rapit iuuenes : sustulit illa senes.*

In veteribus, sustinet illa senes.

379 *Nata quòd es altè:*

In veteribus nata quod ex alto.

394 *Semineces oculos sustinuere tibi.*

tui, legendum puto.

404 *Sanctáque & immensi Cæsaris icta manus.*

domus, in veteribus; non manus.

466 *Et merui lacrimas, elicuiq; Deo.*

Emerui, in veteribus.

IN ELE-

IN ELEGIAM DE MORTE DRVSI NERONIS EX IOSEPHI SCALIgeri editione lectionis varietates, & ex commentarijs emendationes.

P. Ouidij Nasonis consolatio ad Liuiam. Hæc elegia de morte Drusi Neronis ad Liuiam, est C. Pedonis Albinouani. Lege Scaligeri Commentarios.

vers. 5. *duorum*. tuorum.

6 *Filij*. Filî.

29 *Perceptáque mente*. Lego, præceptáq; mente.

52 *Regnat*. Regnet.

79 *Nec tu tot verba bonorum*. Lege, nam cui tot turba bonorum.

93 *Iam iámque natantia*. Iam iam nutantia.

186 *Daulias*. Daunias.

119 *sed flebilis*. sic flebilis.

177 *Consuluit fractis*. Lege, consul init fractis.

184 *illic*. illi.

210 *orsa*. ossa.

211 *aduersantibus*. auersantibus.

221 *adhorruit*. abhorruit.

236 *Et dux pro patria : funere caussa latet*. Lege, Et lux pro patriæ funere clausa latet.

254 *sub*. sibi.

290 *Cur adeò fratres, heu sine fraude Deos?* Ego lego, Cur adeò, frater, heu sine fratre tuo es?

294 *Inuenit in*. Inuenit &.

304 *Nec minor*. Lego, Nec minor & magni coniuge visa Iouis.

349 *teneri*. tueri.

361 *Ecce necem in tantam*. Alij, intentam. Lego ergo, Ecce necem intentam cœlo terræq; fretóque Caussarum triplex vaticinatur opus.

372 *sustulit*. Quidam veteres codices habent,

sustinet.
386 *testis Itargus.* testis Iturgus. Dicitur & Visurgus, pro varietate idiomatum linguæ Germanicę. nam Saxones, & omnes Oceani accolæ t vsurpant: alij duplex ss θάλαττα, θάλασσα, sic *wasser, water* aqua.
387 *Danubiúsque capax.* bene. sed & & rapax legi potest.
388 *Apulus.* Valde deprauatus locus. Lego, Danubiúsq; rapax, & Dacius orbe remoto Angulus: hinc hosti perbreue pontis iter.
410 *nobile numen*, Lege lumen. nam sidus suprà vocauit.
415 *Euentura.* Et ventura.
433 *hæc.* hoc.
446 *Silicent.* Sic liceat.

FINIS.